

C O D E X

CIVILIS UNIVERSALIS

P R O

OMNIBUS TERRIS HEREDITARIIS
GERMANICIS

IMPERII AUSTRIACI.

P A R S I.

V I E N N A E.

TYPIS CAES. REG. AULAE ET STATUS TYPOGRAPHIAE.

1817.

NOS FRANCISCUS I^{MUS}.

DEI GRATIA IMPERATOR AUSTRIAE;
REX HUNGARIAE ET BOHEMIAE; AR-
CHIDUX AUSTRIAE etc. etc.

Consideratione ducti, leges civiles ad efficiendum, ut cives de securo exercitio jurium suorum privatorum penitus certi reddantur, non solum secundum generalia principia justitiae, sed etiam secundum speciales relationes incolarum civitatis determinandas, in idiomate ipsis noto publicandas, et rite collectas in continua memoria conservandas esse, mox ab initio Imperii Nostri constanter Nostram sollicitudinem eo intendimus, ut codex civilis completus et Nostris

terris proprius, cujus perfectio ab antecessoribus Nostris jam decreta et suscepta fuit, finiatur.

Specimen codicis civilis sub imperio Nostro a Nostra commissione aulica legibus ferendis constituta elucubratum, sicut antea specimen codicis de criminibus et delictis politicis, commissionum in singulis provinciis in hunc finem ordinatarum examini subjectum, interim vero statim in Galicia vim legis nactum fuit.

Ita sententiis peritorum et experientia ex praxi hausta ad hanc tanti momenti legislationis partem perfectiorem reddendam adhibitis, demum decrevimus istum codicem civilem universalem pro omnibus terris Nostris hereditariis germanicis promulgare, ordinantes, ut a prima Januarii 1812 in exercitium veniat.

Hoc modo abolentur jus commune hucusque receptum, pars prima codicis civilis, die 1. Novembris 1786 publicata, codex civilis pro Galicia promulgatus, simul cum omnibus objecta hujus codicis civilis universalis concernentibus legibus et consuetudinibus.

Quemadmodum autem in codice ipso tamquam regulam generalem constituimus, legibus effectum retrogradum non essetribuendum, ita quoque hic codex ad actus, diem, quo vim obligatoriam obtinet, praecedentes, et ad jura, secundum priores leges jam acquisita, non est referendus, nullo discrimine, an isti actus in negotiis juridicis bilateralibus, aut in hujusmodi voluntatis declarationibus consistant, quae a declarante propria auctoritate adhuc mutari et praescriptis in hoc codice contentis conformari possent.

Hinc etiam usucapio vel praescriptio ante efficaciam hujus codicis jam incepta ex prioribus legibus judicanda est. Quod si quis ad usucapionem vel praescriptionem provocaret, quae in lege recentiori ad brevius tempus, quam in prioribus definita est, computationem hujus brevioris temporis nonnisi ab eo momento, quo lex praesens vim obligatoriam nanciscitur, inchoare potest.

Praescripta hujus codicis universaliter quidem obligant, attamen pro statu militari et personis ad corpus militare pertinentibus existunt speciales, ad jus privatum spectantes leges in negotiis juridicis ab eis vel cum iis suscipiendis observandae, etiamsi ad eas in codice expresse non provocetur. Negotia mercantilia et cambialia secundum speciales leges mercantiles et cambiales, in quantum a praescriptis hujus codicis recedunt, dijudicanda sunt.

Nec minus constitutiones de rebus politicis, cameralibus vel aerarialibus publicatae, jura privata limitantes, vel exactius determinantes, licet codice hoc non expresse ad illas provocante, vigorem suum retinent.

In specie jura et obligationes, ad solutiones in pecunia praestandas se referentia, secundum litteras patentes, quae die 20. Februarii 1811, circa pecuniam ad circulationem destinata et pro valuta generali Nostrarum provinciarum (*valuta Viennensi*) declarata emanarunt, vel secundum leges speciales adhuc promulgandas, et non nisi his deficientibus, secundum generalia praescripta codicis determinanda sunt.

Simul declaramus textum germanicum codicis pro textu originario, secundum quem versiones in varias lin-

guas vernaculas Nostrarum provinciarum factas judicari oportet.

Datum in urbe Nostra Metropoli et Residentiali Vienna die prima Junii anni MDECCXI, Imperii Nostri anno decimo nono.

FRANCISCUS.

Aloysius Comes ab Ugarte,
Reg. Bohemiae supremus, et Archid.
Austriae primus Cancellarius.

Franciscus Comes de Woyna.

Ad Mandatum Sacrae Caes. Reg.
Majestatis proprium:
Joan. Nepom. Lib. Baro de Geißlern.

INTRODUCTIO.

De Legibus civilibus generatim.

§. 1.

Complexus legum, quibus jura et obligationes privata incolarum alicujus civitatis inter se determinantur, jus civile ejus constituit. Notio juris civilis.

§. 2.

Lege rite promulgata nemini se illius ignorantia excusare licet.

§. 3.

Efficacia legis et juridici effectus inde orientes statim a promulgatione ejus incipiunt, nisi in ipsa lege promulgata alius ulterior terminus illius efficaciae determinetur. Initium efficaciae legis.

§. 4.

Leges civiles obligant omnia membra civitatis earum provinciarum, pro quibus promulgatae sunt. Membra civitatis, etiam quoad actus et negotia extra territorium civitatis suscepta, his legibus eatenus obligantur, quae Ambitus legis.

tenus per eas illorum personalis facultas agendi limitatur, et in quantum isti actus et haec negotia simul in his terris effectus juridicos producere debent. Quatenus peregrini his legibus obstringantur, in sequente capite determinatur.

§. 5.

Leges non obligant retro, hinc non afficiunt actus precedentes et jura prius adquisita.

§. 6.

Interpretatio.

Legi in applicatione alius sensus tribuendus non est, nisi ille, qui ex propria verborum significatione secundum eorum nexum atque ex evidenti legislatoris intentione elucescit.

§. 7.

Quod si causa nec ex verbis, nec ex sensu naturali legis decidi valeat, ad similes in legibus diserte decisos casus et ad rationes aliarum cum casu quaestionis cognatarum legum respicere oportet. Quaestio juris nihilominus dubia manens, habita sedulo conquistatarum accurateque perpensarum circumstantiarum ratione, secundum naturalia juris principia decidenda est.

§. 8.

Soli legislatori potestas competit, legem modo pro omnibus obligatorio interpretandi. Secundum ejusmodi interpretationem omnes adhuc decidendi casus dirimi debent, nisi legislator declaret, ipsius interpretationem ad eas quaestiones juris, quae ante interpretationem susceptos actus et jura jam prius postulata pro objecto habent, non esse referendam.

§. 9.

Leges tamdiu vigent, donec a legislatore mutantur aut expresse abrogantur.

Quamdiu lex obliget.

§. 10.

Consuetudines in illis casibus tantum, in quibus lex ad eas provocat, respiciendae sunt.

Aliae species praescriptorum, seu:
a) Consuetudines.

§. 11.

Ex statutis singularum provinciarum et singulorum alicujus provinciae districtuum illa tantum auctoritate legis gaudent, quae post promulgationem hujus codicis ab Imperante expresse confirmata fuerint.

b) Provinciarum statuta.

§. 12.

Dispositiones in singularibus casibus factae et sententiae a tribunalibus in particularibus causis latae, nunquam vim legis habent, nec

c) Judiciorum decreta.

ad alios casus vel alias personas extendi possunt.

§. 13.

d) Privilegia.

Privilegia et dispensationes singulis personis, vel etiam integris communitatibus concessa, quemadmodum alia jura dijudicanda sunt, nisi politicae constitutiones hac de re specialiter aliquid disposuerint.

§. 14.

Principalis
juris civilis
divisio.

Objecta praescriptorum codicis civilis sunt: jus personarum, jus rerum, et determinationes utrumque jus communiter spectantes.

PARS PRIMA.

DE JURE PERSONARUM.

CAPUT I.

De juribus qualitates et relationes personales spectantibus.

§. 15.

Jura personarum spectant partim qualitates et relationes personales; partim relationibus familiae nituntur. Jura personarum.

§. 16.

Cuilibet homini sunt jura connata, jam sola ratione duce perspicua, et hinc quilibet tamquam persona considerandus est. Servitus aut dominium in persona et exercitium potestatis eo se referentis in his terris concessa non sunt. I. Ex nota personalitatis fluunt jura connata,

§. 17.

Quod juribus connatis naturalibus consentaneum est, tamdiu praesumitur, donec legitima limitatio horum jurium probetur. quae in jure praesumuntur.

§. 18.

Jura acquisitiva.

Quisque sub conditionibus a legibus praescriptis jurium acquirendorum capax est.

§. 19.

Persecutio jurium.

Cuivis, qui in jure suo se laesum putat, liberum est, querelam suam coram instantia a legibus constituta movere. Qui vero eam praeteriens propria auctoritate utitur, aut, qui moderamen inculpatae tutelae excedit, de eo tenetur.

§. 20.

Nec minus illae causae, quae Summum Imperantem spectant, ast ad dominium ejus privatum, aut ad modos acquirendi in jure civili fundatos se referunt, ab instantiis judicialibus secundum leges dijudicandae sunt.

§. 21.

II. Jura personarum ex qualitate aetatis, vel deficientis usus rationis.

Qui ob defectum aetatis, vel animi, aut alias rationes rebus suis ipsi superesse nequeunt; speciali legum tutela gaudent. Huc pertinent infantes, qui septimum; impuberes, qui decimum quartum; minores, qui vigesimum quartum annum aetatis suae nondum egressi sunt; dein furiosi, dementes et mente capti, qui usu rationis vel penitus destituti, vel saltem inhabiles sunt effectibus

actuum suorum perspiciendis, tum illi, quibus iudex, tamquam prodigis declaratis, ulteriorem rei suae administrationem interdixit; demum absentes et communitates.

§. 22.

Nascituri quoque ab eo momento, quo concepti sunt, legum tutamine fruuntur. Quatenus de ipsorum, non de juribus tertii, agitur, pro natis habentur; proles vero exanimis nata respectu jurium ipsi pro casu vitae reservatorum ita consideratur, ac si nunquam concepta fuisset.

§. 23.

In dubio, an proles viva aut mortua nata fuerit, prius praesumitur. Contrarium asserenti incumbit probatio.

§. 24.

In dubio, an absens aut dificiens vivat vel non, ipsius mors tantum sub sequentibus circumstantiis praesumitur: 1) quando ab ipsius nativitate spatium temporis octoginta annorum elapsum est, et locus ipsius commorationis a decem annis ignoratur; 2) sine respectu ad tempus ab ejus nativitate elapsum, si locus ejus commorationis per integros triginta annos ignotus est; 3) si in bello graviter

III. Ex relatione absentiae.

vulneratus, aut tempore naufragii in navi, vel in alio imminente mortis periculo constitutus fuit, et ab hoc tempore per tres annos desideratur. In omnibus his casibus mortis declaratio peti et sub cautelis (§. 277) determinatis institui potest.

§. 25.

Dubio orto, quae ex duabus vel pluribus mortuis personis prior vita decesserit, qui unam aut alteram priorem decessisse asserit, assertum suum probare tenetur, quod si non fecerit, omnes eodem momento mortuae praesumuntur, ac translatio jurium ab una ad alteram locum habere nequit.

§. 26.

IV. Ex relatione personae moralis.

Jura membrorum societatis licitae relate ad ipsos socios per pactum aut finem societatis et constitutiones speciatim pro illis factas determinantur. Relate ad alios societates licitae de regula juribus aequalibus cum personis physicis utuntur. Societates illicitae quales destituuntur juribus, tam relate ad ipsa membra quam relate ad alios, atque incapaces sunt jurium acquirendorum. Societates autem illicitae omnes illae sunt, quae per leges politicas diserte prohibentur, aut aperte

securitati, disciplinae publicae, vel bonis moribus adversantur.

§. 27.

In quantum communitates respectu jurium suorum speciali curae potestatis publicae subsint, legibus politicis statutum est.

§. 28.

Jure membri civitatis plenus jurium civilium usus acquiritur. Proles civis austriaci jus civitatis in his provinciis hereditariis ipsa nativitate sua adipiscuntur.

V. Ex relatione membri civitatis,

§. 29.

Peregrini civitatem in ditionibus austriacis adquirunt publicum munus suscipiendo; inchoando quaestum, cujus exercitium domicilium ordinarium in his terris exigit; domicilio in his provinciis per integros decem annos sine interruptione continuato, ea tamen sub conditione, ut intra hoc tempus ob crimen poenam nullam incurrerint.

Quomodo jus civitatis adquiratur;

§. 30.

Etiam non instituto quaestu aut opificio, et decem annis nondum elapsis, jus civitatis apud instantias politicas peti, atque ab illis, ratione habita patrimonii, industriae et morum supplicantis, concedi potest.

§. 31.

Sola possessione, vel temporali usu seu usufructu praedii, domus, aut fundi; instructione tabernae mercatoriae, fabricae, aut participatione alterutrius, sine personali domicilio in aliqua harum provinciarum, jus civis austriaci non acquiritur.

§. 32.

quomodo
amittatur.

Amissio juris civitatis per emigrationem, aut per matrimonium inter civem austriacam et peregrinum contractum, per emigrationis leges determinatur.

§. 33.

Jura peregrinorum.

Peregrini in genere eadem jura civilia et obligationes quemadmodum indigenae habent, nisi ad exercitium horum jurium expresse qualitas membri civitatis requiratur. Insuper peregrinis, ut aequali jure cum indigenis gaudeant, in dubio probandum est, civitatem, ad quam pertinent, membra nostrae civitatis respectu juris, de quo agitur, aequo modo cum suis propriis tractare.

§. 34.

Personalis facultas peregrinorum ad actus juridicos generatim dijudicanda est secundum leges loci, quibus peregrinus respectu do-

De juribus qualitat. et relat. personal. spectant. **xx**
micillii sui, aut si verum domicilium non habet, respectu nativitatis suae tamquam subditus subest; nisi in speciali aliquo casu legibus aliud praeceptum sit.

§. 35.

Negotium a peregrino in hac civitate initum, quo ipse aliis jura concedit, quin illis obligationem imponat, vel secundum hunc codicem, vel secundum legem, cui peregrinus qua subditus paret, judicandum est: pro uti alterutra harum legum validitati hujusmodi negotii magis favet.

§. 36.

Si peregrinus negotium ex utraque parte obligatorium (bilaterale) in hoc territorio cum membro hujus civitatis ineat, id sine exceptione secundum hunc codicem; si vero illud cum peregrino contrahat, in hoc tantum casu secundum eundem judicandum est, quo non probatur, contrahentes tempore initi negotii aliud jus respexisse.

§. 37.

Negotia juridica, quae a peregrinis cum peregrinis, aut cum subditis hujus civitatis in extraneo territorio ineuntur, secundum leges ejus loci, ubi negotium contrac-

tum est, judicanda sunt, nisi tempore initi negotii manifeste aliud jus pro norma habitum sit, et nisi praescriptum superioris §. 4. obstet.

§. 38.

Legati, publica negotia exterarum nationum gerentes, et personae in eorum servitio existentes gaudent libertatibus in jure gentium et pactis publicis fundatis.

§. 39.

VI. Jura personarum ex religione ori-
entia.

Diversitas religionis jura privata non mutat, nisi quatenus hoc ratione quorundam objectorum legibus speciatim praecipitur.

§. 40.

VII. Jura personarum ex relatione familiae. Familia, consanguinitas et affinitas.

Nomine familiae comprehenduntur parentes, omnesque eorum descendentes. Nexus inter has personas cognatio; necessitudo vero, quae inter unum conjugem et consanguineos alterius conjugis existit, affinitas dicitur.

§. 41.

Gradus consanguinitatis inter duas personas secundum numerum generationum, per quas in linea recta una earum cum altera, et in linea collateralis utraque cum illarum proxima communi stirpe cohaeret, definiendi

De juribus qualitat. et relat. personal. spectant. 13
sunt. In qua linea et in quo gradu quis unius
conjugis est consanguineus, in eo gradu et in
ea linea alterius est affinis.

§. 42.

Nomine parentum in regula, sine discrimine gradus, omnes consanguinei in linea ascendenti; et nomine liberorum, omnes consanguinei in linea descendenti comprehenduntur.

§. 43.

Jura singularia familiae membrorum ibi enumerabuntur, ubi agetur de diversis illorum relationibus juridicis, in quibus haec jura eis competunt.

CAPUT II.

De jure matrimonii.

§. 44.

Notio matri-
monii,

Relationes familiae per contractum matrimonii fundantur. In contractu matrimonii duae personae diversi sexus legitime voluntatem suam declarant in consortio individuo vivendi, proles procreandi, eas educandi, si-
bique mutuum adjutorium praestandi.

§. 45.

et sponsalium,

Sponsalia, seu promissum de matrimo-
nio ineundo, sub quibuscumque circumstan-
tiis factum et acceptatum sit, juridicam obli-
gationem non inducit, nec ad ipsum matri-
monium ineundum, nec ad praestandum id,
quod in casum recessus alterutra pars sibi
stipulata est.

§. 46.

Effectus juri-
dicus recessus
a sponsalibus.

Illi tamen sponso sponsaevae, ex cujus
parte justa ratio repudiū non exstitit, jus ad
resarcitionem istius damni saluum manet,

quod ex recessu sibi revera enatum esse probare potest.

§. 47.

Contractum matrimonii quilibet inire potest, quatenus ipsi nullum obstat legitimum impedimentum.

Regula circa facultatem matrimonium ineundi.

§. 48.

Furiosi, dementes, mente capti et im- puberes matrimonium validum contrahere nequeunt.

Impedimenta matrimonii:

I. Defectus consensus,

a) propter deficientem consentientiam facultatem;

§. 49.

Minorennnes, vel etiam majorennnes, qui ex quacunque ratione soli validam obligationem contrahere nequeunt, inhabiles quoque sunt ad matrimonium sine consensu patris sui legitimi ineundum. Patre mortuo aut ad defensionem prolis non idoneo, praeter declarationem ordinarii defensoris, etiam consensus instantiae judicialis ad validitatem matrimonii requiritur.

§. 50.

Minorennnes illegitimi ad validitatem matrimonii sui, praeter declarationem sui tutoris, consensu instantiae judicialis opus habent.

§. 51.

Minorenni peregrino, qui in his terris matrimonium initurus est, et requisitum con-

sensum probare nequit, a judicio hujate, cui secundum conditionem et domicilium suum subjectus esset, defensor, qui consensum suum aut dissensum quoad matrimonium illi judicio declaret, constituendus est.

§. 52.

Si minorenni vel curando consensus ad matrimonium denegatur, et matrimonium inituri eo se gravatos putant, ipsis jus competit, auxilium judicis ordinarii implorandi.

§. 53.

Defectus vitae necessariorum; mali mores probati aut notorii; morbi contagiosi aut defectus scopum matrimonii impediētes ejus, quicum matrimonium iniri intenditur; sunt justae rationes consensus ad matrimonium denegandi.

§. 54.

Quibuscum militaribus, aut ad corpus militare pertinentibus personis sine scripta permissione legionis, cohortis aut in genere superiorum illarum validum matrimonium iniri nequeat, leges militares determinant.

§. 55.

b) propter defectum veri consensus.

Consensus in matrimonium juris effectum destituitur, si metu fundato extortus est. An

metus fundatus sit, ex gravitate et verisimilitudine periculi, et ex habitu corporis et animi personae, cui periculum intentabatur, judicandum est.

§. 56.

Ineundi matrimonii consensus etiam tunc invalidus est, si a persona rapta et libertati suae nondum restituta declaratus fuit.

§. 57.

Error matrimonium tunc tantum invalidum reddit, quando est error in persona futuri conjugis.

§. 58.

Si maritus uxorem suam post initum matrimonium jam ab alio praegnantem reperit; ipsi, excepto casu in §. 121. determinato, fas est exigere, ut matrimonium invalidum declaretur.

§. 59.

Omnes reliqui errores conjugum, quemadmodum et defraudatae ipsorum spes suppositarum aut conventarum conditionum, validitatem contractus matrimonii non impediunt.

§. 60.

Perpetua impotentia ad officium conjugale praestandum est impedimentum matri-

II. Defectus facultatis ad finem obtinendum;

a) facultatis
physicae; monii, si jam tempore initi contractus existi-
tit. Impotentia solummodo temporalis, vel
durante jam matrimonio orta, licet insanabi-
lis, vinculum matrimonii dissolvere nequit.

§. 61.

b) facultatis
moralis; prop- Criminis reus ad durissimum vel durum
ter condem- carcerem condemnatus a die promulgatae ipsi
nationem ad sententiae durantis poenae tempore validum
gravem poe- matrimonium contrahere nequit.
nam crimina-
lem;

§. 62.

Propter liga- Vir uni tantum foeminae, et foemina uni
men; tantum viro eodem tempore matrimonio junc-
ti esse possunt. Qui jam matrimonio junctus
erat, ad vota secunda transiturus dissolutio-
nem subsecutam, id est, plenam sublatio-
nem vinculi matrimonii, legitime probare
tenetur.

§. 63.

propter ordi- Clerici susceptis majoribus ordinibus,
nes sacros aut quemadmodum et religiosi utriusque sexus
vota; solemnibus votis coelibatus editis, validum
contractum matrimonii inire nequeunt.

§. 64.

propter cul- Contractus matrimonii inter christianos
tus disparita- et personas christianae religioni non addictas
tem; valide iniri nequit.

§. 65.

Inter consanguineos in linea ascendenti ^{propter consanguinitatem,} vel descendenti; inter fratres sororesque bilaterales aut unilaterales (germanos, consanguineos vel uterinos); inter fratrum sororumve filios et filias (patrueles aut consobrinos consobrinasve); quemadmodum etiam cum fratribus sororibusve parentum, id est, patruo vel avunculo, amita vel matertera, validum matrimonium iniri nequit; nullo discrimine facto, an consanguinitas ex legitimis vel illegitimis natalibus oriatur.

§. 66.

Ex affinitate hoc impedimentum oritur, ^{vel affinitatem;} quod maritus cum consanguineis suae uxoris, in §. 65 memoratis, et uxor cum ibidem enumeratis consanguineis mariti sui matrimonium inire nequeat.

§. 67.

Matrimonium inter duas personas, quae ^{propter adulterium,} inter se adulterium commiserunt, invalidum est. Adulterium vero hoc ante initum matrimonium probatum fuisse oportet.

§. 68.

Si duae personae, etiam sine praecedente ^{vel conjugio,} adulterio, sibi matrimonium promiserint, et

si, ad finem hunc obtinendum, vitae conjugis, matrimonio huic obstantis, insidiae, licet ab una tantum parte structae fuerint, inter eas, etiam caede revera non patrata, validum matrimonium contrahi non potest.

§. 69.

III. Defectus
solemnitatum
essentialium.
Quales sunt:

Ad validitatem matrimonii proclamatio quoque et sollemnis consensus declaratio requiritur.

§. 70.

a) proclamatio;

Proclamatio consistit in promulgatione futuri matrimonii expresso nomine, cognomine, loco nativitatis, conditione et domicilio sponsi et sponsae, addita admonitione: ut quilibet, cui impedimentum matrimonii notum est, illud indicet. Haec indicatio aut immediate, aut per curatorem animarum, qui matrimonium proclamavit, apud eum animarum curatorem facienda est, cui copulatio competit.

§. 71.

Proclamatio tribus diebus dominicis vel festis coram concione ordinaria parochiae districtus, et si sponsus et sponsa in diversis districtibus habitant, in districtu parochiali utriusque facienda est. Matrimoniorum inter

acatholicos christianae religionis asseclas proclamatio non solum in eorum religiosis congregationibus, sed etiam in ecclesiis parochialibus catholicis, in quarum districtu domicilium habent; et matrimoniorum inter catholicos et non catholicos christianae religionis asseclas tam in ecclesia parochiali partis catholicae et in oratorio partis acatholicae, quam etiam in ecclesia parochiali catholica, in cujus districtu posterior domicilium habet, instituenda est.

§. 72.

Sponsis vel alterutro eorum in districtu parochiali, in quo matrimonium ineundum est, nondum per sex hebdomades domicilium habentibus, proclamatio etiam in priori loco eorum domicilii, ubi diutius quam per mox determinatum tempus habitaverunt, instituenda est, aut personae desponsatae domicilium suum in eo loco, ubi morantur, per sex hebdomades continuare tenentur, ut proclamatio ipsorum matrimonii ibi facta sufficiat.

§. 73.

Matrimonio intra sex menses post proclamationem non contracto, terna proclamatio repetenda est.

§. 74.

Ad valorem proclamationis et inde pendentem validitatem matrimonii quidem sufficit, ut nomina sponsi et sponsae et futurum matrimonium saltem una vice tam in districtu parochiali sponsi quam sponsae promulgata fuerint, et defectus, in forma vel numero proclamationum intercedens, matrimonium non reddit invalidum; verum non tantum personae desponsatae earumque defensores, sed etiam curatores animarum sub poenis congruis obligantur prospicere, ut omnes hic praescriptae proclamationes rite instituantur.

§. 75.

b) Solemnis
consensus de-
claratio.

Consensus in matrimonium coram ordinario curatore animarum sponsi vel sponsae, quomodocunque is pro diversitate religionis, parochus, pastor, aut aliter nominetur, vel coram ejus vicario, in praesentia duorum testium, solemniter declarandus est.

§. 76.

Solemnis consensus in matrimonium declaratio potest etiam per mandatarium fieri; ad quod tamen consensus praefecturae provinciae obtinendus, atque in litteris manda-

tariis persona, quicum matrimonium iniri debeat, determinanda est. Matrimonium sine ejusmodi speciali mandato contractum est invalidum. Si vero mandatum ante contractum matrimonium revocatum fuerit, matrimonium quidem invalidum, ast mandans pro damno revocatione sua dato responsabilis est.

§. 77.

Persona catholica et acatholica matrimonium inter se contrahentibus, consensus coram parocho catholico in praesentia duorum testium declarandus est; attamen ad petitionem alterius partis etiam pastor animarum acatholicus huic solemni actui assistere potest.

§. 78.

Si sponsi scriptum testimonium de rite peracta proclamatione; aut si personae in §§. 49, 50, 51, 52 et 54 commemoratae requisitum ad matrimonium suum consensum; vel illi, quorum majorennitas non omnino evidens est, litteras baptismales aut scriptum majorennitatis suae testimonium exhibere nequeunt; aut si aliud impedimentum matrimonii obmovetur; curator animarum sub gravi poena prohibetur, actum copulationis suscipere, donec desponsati testimonia ne-

cessaria exhibuerint, omnesque difficultates sublatae sint.

§. 79.

Sponsi, per denegationem copulationis se gravari putantes, querelam suam ad praefecturam provinciae, et in illis locis, ubi praefectura provinciae non existit, ad praefecturam circuli deferre possunt.

§. 80.

Ut firmum matrimonii contracti argumentum adsit, praepositi parochiales obligantur, illud in matriculas copulationum speciatim in hunc finem destinatas propria manu inscribere. Inscribenda sunt clare: nomen et cognomen, aetas, habitatio, quemadmodum et conditio conjugum, cum adnotatione, an coelibes vel vidui fuerint; nomen et cognomen, nec non conditio parentum et testium; porro dies matrimonii contracti; demum etiam nomen curatoris animarum, coram quo consensus solemniter declaratus est; indicatis simul quoque documentis, quibus occurrentes difficultates sublatae fuerint.

§. 81.

Matrimonio in tertio loco, ad cuius parochiam neutra personarum desponsatarum

pertinet, contrahendo, ordinarius curator animarum statim, quando exarat documentum, quo alium in sui vices nominat, hanc circumstantiam, indicato loco, ubi, et expresso, coram quo curatore animarum matrimonium ineundum sit, libro copulatorum suae parochiae inscribere tenetur.

§. 82.

Curator animarum ejus loci, ubi matrimonium initur, subsecutam matrimonii contractionem in librum suae parochiae inscribere obligatur, addito, cujus parochi vices egerit, simulque initum matrimonium curato, a quo mandatum obtinuit, intra octiduum indicare debet.

§. 83.

Ex rationibus magni momenti dispensatio ab impedimentis matrimonii apud provinciae praefecturam peti potest, cui incumbit pro re nata de tali petito cum aliis instantiis communicare.

Dispensatio
in impedi-
mentis matri-
monii.

§. 84.

Ante matrimonium contractum dispensatio in impedimentis matrimonii ab ipsis partibus et proprio earum nomine petenda est. Quod si vero contracto jam matrimonio im-

pedimentum prius ignotum, sed solubile; compareat, partes quoque per suos curatores animarum, et nomine suo non expresso, ad praefecturam provinciae dispensationis causa. confugere possunt.

§. 85.

In illis locis, ubi praefectura provinciae non existit, praefecturae circuli potestas conceditur, ex rationibus gravibus secundam et tertiam proclamationem remittendi.

§. 86.

Re urgente a praefectura provinciae, aut a praefectura circuli, et probato instanti vitae periculo moram non ferente, etiam a praefectura loci proclamatio penitus condonari valet; attamen sponsi juramento confirmare tenentur, ipsis nullum matrimonium suo obstandi impedimentum innotescere.

§. 87.

Remissio omnium trium proclamationum erga praestationem dicti juramenti etiam tum concedenda est, si duae personae copulandae sint; de quibus jam antea generatim praesumebatur, matrimonium inter ipsas revera subsistere. In tali casu dispensatio per curatorem

animarum a gubernio suppressis nominibus partium peti potest.

§. 88.

Si dispensatio ab impedimento tempore contracti matrimonii existente conceditur, proclamationibus non iteratis consensus de-
nuo coram curatore animarum et duobus testibus familiaribus declarandus et actus hic sollemnis matriculae copulatorum inserendus est. Hoc praescripto observato, hujusmodi matrimonium erit considerandum, ac si initio valide initum fuisset.

§. 89.

Jura et obligationes conjugum oriuntur ex fine contractus, ex legibus et conventionibus factis. Hoc loco tantum jura personarum conjugum; jura vero rerum ex pactis dotalibus orientia in secunda parte determinantur.

Effectus validi matrimonii:

Jura et obligationes conjugum:

§. 90.

Imprimis utrique parti aequalis obligatio incumbit ad conjugale debitum, fidem, et honestam rationem se invicem tractandi.

communis;

§. 91.

Maritus est caput familiae. Unde ipsi imprimis jus competit rem domesticam dirigendi; non minus autem ei obligatio incumbit,

particularia mariti;

pro patrimonio suo uxori convenientem sustentationem procurandi, eamque in quolibet casu defendendi.

§. 92.

uxoris.

Uxor nomen mariti obtinet et juribus ordinis et conditionis ejus fruitur. Tenetur domicilium mariti sequi, in re domestica et acquisitione patrimonii ipsum pro viribus adjuvare, et, quatenus ordo domesticus exigit, dispositionibus ab ipso factis tam ipsa obsequium praestare, quam curare, ut et alii eas exequantur.

§. 93.

Sublatio societatis matrimonialis.

Conjugibus nullo modo licet, conjunctionem matrimonialem, etiamsi inter se hac de re consentirent, propria auctoritate tollere; et hoc quidem sine descrimine, an nullitatem matrimonii praetendant, aut dissolutionem matrimonii, aut separationem a toro et mensa petant.

§. 94.

I. Per declarationem originariae invaliditatis. Hanc instituendi modus.

In nullitatem matrimonii, cui aliquod in §§. 56, 62, 63, 64, 65, 66, 67, 68, 75 et 119 occurrentium impedimentorum obstat, ex officio inquirendum est. In omnibus reliquis casibus petitio eorum, qui per matrimonium

cum impedimento initum laesi sunt, expectanda est.

§. 95.

Conjux, cui error in persona subversatus, aut metus in alteram partem conjectus, notus fuit; porro pars, quae hanc circumstantiam, quod ex §§. 49, 50, 51, 52 et 54, per se sola validum matrimonium contrahere nequeat, reticuit, aut consensum sibi necessarium falso simulavit, ex proprio suo actu illegitimo matrimonium impugnare nequit.

§. 96.

In genere tantum parti innocenti jus competit exigendi, ut contractus matrimonii invalidus declaretur; quod jus amittit, si post obtentam notitiam impedimenti matrimonium continuaverit. Matrimonium, a minorenni vel a curando propria auctoritate initum, a patre vel tutore seu curatore et instantia, judiciali, nonnisi patria potestate aut tutela durante, impugnari potest.

§. 97.

Pertractatio causae de invaliditate matrimonii tantum foro nobilium ejus districtus competit, ubi conjuges ordinarium suum domicilium habent. A foro nobilium procura-

Modus procedendi.

tor fisci, aut alius vir prudens atque probus ad investigationem circumstantiarum et defensionem matrimonii constituendus est, ut verus causae status etiam in eo casu, quo pertractatio ad petitionem partis instituitur, ex officio indagetur.

§. 98.

Si impedimentum tolli potest, forum nobilium conetur per dispositiones in hunc finem necessarias, et per consensum partium efficere, ut tollatur; si vero hoc fieri non possit, forum nobilium de validitate matrimonii sententiam ferat.

§. 99.

Praesumptio semper pugnat pro validitate matrimonii. Itaque impedimentum matrimonii praetensum plene probandum, et in hoc casu nec concordans utriusque conjugis confessio vim probationis habet, nec conjugum iuramentum admittendum est.

§. 100.

speciatim ob
impotentiam.

In specie in eo casu, ubi praecedens et perpetua inhabilitas conjugale debitum praestandi asseritur, probatio per rei peritos, per expertos videlicet medicos et chirurgos, et pro re nata per obstetrices efficienda est.

§. 101.

Si certo determinari nequeat, an impotentia perpetua, vel solummodo temporalis sit, conjuges adhuc per unum annum in consortio manere obligantur, et impotentia per hoc tempus durante matrimonium pro nullo declarandum est.

§. 102.

Si ex pertractatione causae de validitate matrimonii apparet, alterutri aut utrique parti impedimentum matrimonii prius jam notum, et dolose ab eis celatum fuisse, rei poena in codice poenali de delictis politicis statuta afficiendi sunt. Parti innocenti liberum manet, indemnitatem exigere. Prolibus demum ex tali matrimonio procreatis secundum ea principia prospiciendum est, quae in capite de obligationibus parentum continentur.

§. 103.

Separatio a toro et mensa, conjugibus ambobus in eam consentientibus et de conditionibus convenientibus, a iudicio sub cautela sequenti concedenda est.

Solutio societatis matrimonialis valida est
a) temporalis separatio; partibus consentientibus.

§. 104.

Conjugibus separationem petentibus imprimis incumbit, propositum suum cum moti-

vis paracho suo manifestare. Parochi officium est, conjugibus promissum in copulatione sibi invicem factum in mentem revocare, et ipsis noxia consecutaria separationis serio inculcare. Istae admonitiones tribus diversis vicibus repetendae sunt. His effectu carentibus a paracho partibus scriptum testimonium exarandum est, eas, terna vice frustra factis admonitionibus, proposito se separandi insistere.

§. 105.

Ambo conjuges petitum separationis adjuncto hoc testimonio ordinario suo judici exhibere debent. Judex eos personaliter citet, et si coram eo affirmant, quod tam de separatione, quam de conditionibus respectu patrimonii et sustentationis inter se consentiant, sine ulteriori pervestigatione petitam separationem concedat et eam in actis judicialibus adnotet. Prolibus exstantibus judicium obligatur secundum principia in sequenti capite contenta prospicere.

§. 106.

Conjux minorennis, aut sub curatela existens, potest quidem pro se solus in separationem consentire; verum ad conventionem

respectu patrimonii et sustentationis conjugum, quemadmodum et respectu collocatio-
nis prolium consensus legitimi defensoris et
judicii pupillaris requiritur.

§. 107.

Si alterutra pars in separationem con-
sentire nonvult, et si altera justas rationes parribus non
consentienti-
bus.
habet ei insistendi; in hoc etiam casu amicae
admonitiones parochi praecedere debent. His
frustra tentatis, aut recusante parte incusata
apud parochum comparere, petium cum te-
stimonio parochi et necessariis probationibus
ordinario judici exhibendum est, qui ex offi-
cio in rem inquirere et eam decidere tenetur.
Judex parti periculo expositae etiam ante de-
cisionem causae separatim honestum locum
commorationis assignare potest.

§. 108.

Controversiae, quae occasione separatio-
nis sine assensu alterius partis petitae de se-
paratione patrimonii aut sustentatione et
collocatione prolium oriuntur, secundum il-
lud praescriptum tractandae sunt, quod infe-
rius in §. 117 respectu dissolutionis matrimo-
nii occurrit.

§. 109.

Graves rationes, ex quibus separatio per sententiam judicis admitti potest, sunt: si pars conventa adulterii aut alicujus criminis rea judicata est; si conjugem querelam moventem malitiose deseruit vel mores dissolutos praesetulit, quibus magna pars patrimonii conjugis actoris, aut boni mores familiae periculo exponuntur; porro insidiae vitae aut sanitati periculosae; graves injuriae reales, aut, pro diversis relationibus personarum, afflictiones perquam acerbae repetitae; defectus corporales perseverantes cum periculo contagionis conjuncti.

§. 110.

Modus re-
conjunctio-
nis.

Conjugibus quoad torum et mensam separatis liberum est, se iterum conjungere; quae tamen conjunctio ordinario judici indicanda est. Si conjuges post talem reconjunctionem iterum separari volunt, idem ipsis observandum est, quod respectu primae separationis praescriptum fuit.

§. 111.

b) Vera dis-
olutio: apud
catholicos per
mortem.

Vinculum validi matrimonii inter personas catholicas sola morte alterutrius conjugis dissolvi potest. Aequè indissolubile est vin-

culum matrimonii, modo una tantum pars tempore initi matrimonii religioni catholicae addicta fuit.

§. 112.

Solus decursus temporis in §. 24. ad mortis declarationem requisiti, intra quod una pars conjugum absens est, alteri quidem jus nullum adhuc tribuit matrimonium pro dissoluto habendi et ad nova vota transeundi; si vero ista absentia cum hujusmodi circumstantiis conjuncta est, quae rationem dubitandi nullam relinquunt, absentem revera mortuum esse; in foro nobilium ejus districtus, ubi conjux relictus domicilium suum habet, peti- tum institui potest, ut absens pro mortuo et matrimonium pro dissoluto declaretur.

§. 113.

Petito hoc exhibito curator ad absentem investigandum constituitur, et absens per edictum statuto termino unius anni, terna vice publicis, pro re nata etiam extraneis, novalibus inserendum citatur eo addito, judicium, absente intra hoc tempus non comparente, aut alio modo illud de vita sua certius non reddente, ad mortis declarationem processurum esse.

§. 114.

Isto termino frustra elapso, ad repetitas preces derelictae partis procurator fisci, vel alius vir probus et rei peritus ad defensionem vinculi matrimonii constituendus, et finita disceptatione decidendum est, an petitum concedendum sit vel non. Concessio impetranti non statim notificanda est, sed per iudicium superius altissimae decisioni substernenda.

§. 115.

Apud acatholico-
licos.

Conjugibus christianis acatholicis lex permittit secundum ipsorum religionis principia ex rationibus gravibus dissolutionem matrimonii petere. Hujusmodi rationes sunt: Si alteruter conjugum se adulterii aut criminis, quod condemnationem ad carcerem ad minimum quinque annorum induxit, reum reddidit; si alterum conjugem malitiose deseruit, et, domicilio ipsius ignoto existente, ad publicam judicalem citationem intra unum annum non comparuit; vitae aut sanitati periculosa insidiae; repetitae graves injuriae reales; odium invincibile, cujus gratia uterque conjux dissolutionem matrimonii desiderat; attamen in hoc ultimo casu dissolutio matrimonii non statim concedenda, sed pri-

mo separatio a toro et mensa, et quidem pro circumstantiis etiã repetitis vicibus tentanda est. Caeterum in omnibus his casibus secundum eadem principia procedendum est, quae pro disquisitione et dijudicatione invalidi matrimonii statuta sunt.

§. 116.

Conjugi acatholico lex permittit ex rationibus indicatis solutionem matrimonii petere, licet alter ad religionem catholicam transiverit.

§. 117.

Si occasione dissolutionis matrimonii lites oriuntur, quae ad pactum speciale, ad separationem patrimonii, sustentationem prolium, aut alias mutuas praetensiones se referunt; ordinarius iudex semper imprimis tentare tenetur, has lites amicabili modo componere. Si vero partes ad amicabilem compositionem permoveri nequeunt, iudex eas ad ordinarium processum relet, in quo res juxta praescripta in capite de pactis dotalibus contenta decidenda est, interea vero uxori et liberis competentia alimenta assignanda sunt.

Transactio respectu patrimonii.

§. 118.

Modus re-
conjunctio-
nis.

Si conjuges quoad vinculum soluti se iterum conjungere volunt, hanc conjunctionem tamquam novum matrimonium respici, et cum omnibus solemnitatibus ad matrimonium contrahendum in legibus requisitis iniri oportet.

§. 119.

Limitatio et
cautelae re-
spectu novi
matrimonii.

Conjugibus quoad vinculum solutis in genere quidem permittitur novum matrimonium iniri; attamen cum illis, qui secundum probationes, in dissolutione matrimonii allatas, adulterio, instigationibus aut alio nefario modo divortio ansam dederunt, matrimonium validum iniri nequit.

§. 120.

Si matrimonium invalidum declaratur, vel per sententiam judicis aut mortem mariti solvitur; uxor gravida ante partum, et, si de graviditate ejus dubium oritur, ante elapsam sextum mensem, ad novum matrimonium transire prohibetur; si vero ex circumstantiis aut testimonio artis peritorum graviditas illius verisimilis non est; post decursum trium mensium in metropoli a praefectura provin-

ciae, et ruri a praefectura circuli dispensatio concedi potest.

§. 121.

Transgressio hujus legis (§. 120.) invaliditatem matrimonii quidem non inducit: sed uxor amittit commoda a priori marito per pacta dotalia, pactum successorium, ultimam voluntatem, aut conventionem occasione dissolutionis matrimonii factam, obtenta: maritus vero, quicum secundum matrimonium initur, amittit jus, ipsi alias ex §. 58. competens, invaliditatis matrimonii declarationem petendi, et ambo conjuges poena circumstantiis convenienti afficiendi sunt. Si in hujusmodi matrimonio proles nascitur, et si saltem dubium est, an non a priori marito procreata sit, ipsi curator ad ejus jura defendenda constituendus est.

§. 122.

Si matrimonium nullum declaratur aut sententia judicis dissolvitur; hoc in matricula copulatorum in eo loco, ubi copulatio inscripta fuit, adnotandum, et in hunc finem a judice, apud quem causa de invaliditate aut dissolutione matrimonii pertractata fuit, requisitio ad eam instantiam, cui incumbit curare,

ut libri copulatorum justo modo scribantur, facienda est.

§. 123.

Exceptiones
respectu ju-
daeorum :

Respectu judaeorum, ipsorum religionis ratione habita, sequentes exceptiones a communi in hoc capite statuto jure matrimonii locum habent.

§. 124.

a) respectu
matrimonii
impedimen-
torum.

Ad contrahendum validum matrimonium desponsati obtinere tenentur consensum praefecturae circuli, in cujus districtu communitas principalis existit, cui una et altera pars adscripta est.

§. 125.

Impedimentum consanguinitatis inter consanguineos collaterales apud judaeos non latius se extendit, quam ad matrimonium inter fratrem et sororem, dein ad matrimonium inter sororem et fratris aut sororis filium seu nepotem; impedimentum affinitatis vero ad sequentes personas limitatur: Post matrimonium dissolutum marito non licet, consanguineam suae uxoris in linea ascendenti et descendenti, nec uxoris suae sororem in matrimonium ducere; et uxori non licet, consanguineo sui mariti in linea ascendenti et

descendenti, nec mariti sui fratri, nec filio aut nepoti ex mariti sui fratre vel sorore nubere.

§. 126.

Matrimonia judaeorum in synagoga, vel ^{b) respectu proclamationis:} in communi oratorio; aut, ubi nullum existit, ab instantia loci communitati generali et speciali, cui una et altera pars desponsata adscripta est, tribus subsequentibus sabbathis vel festis, juxta praescripta §§. 70 — 73. denuncianda sunt. Dispensatio a proclamationibus secundum praescripta §§. 83 — 88. querenda est.

§. 127.

Copulatio a rabbino seu religionis magistro ^{c) respectu copulationis.} communitatis principalis unius aut alterius desponsatorum, posteaquam requisita testimonia exhibuerunt, in praesentia duorum testium peragenda est. Rabbini aut religionis magister potest quoque rabbinum seu religionis magistrum alius communitatis ad actum copulationis substituere.

§. 128.

Copulatio peracta ab ordinario rabbino aut religionis magistro libro copulatorum, modo in §§. 80 — 82. praescripto, lingua provin-

ciali inscribenda est, testimonia necessaria a desponsatis exhibita numero seriali, sub quo copulati in libro copulatorum inscripti sunt, signanda, et libro copulatorum adnectenda sunt.

§. 129.

Matrimonium judaeorum, non observatis legum praescriptis contractum, invalidum est.

§. 130.

Desponsati, aut rabbini seu religionis magistri, qui praescripta commemorata transgrediuntur, dein illi, qui sine legitimo mandato copulationem peragunt, secundum §. 252. partis secundae codicis poenalis puniendi sunt.

§. 131.

Rabbini, seu religionis magistri, qui libros copulatorum secundum praescripta legis non gerunt, convenienti poena pecuniaria aut corporali afficiendi, ab officio suo removendi et pro perpetuo inhabiles ad illud obeundum declarandi sunt.

§. 132

d) respectu
separationis.

In separatione a toro et mensa valent, etiam respectu conjugum judaeorum, praescripta legum generalia; hinc ipsis simili modo rabbinus, seu religionis magister adeundus,

et huic dispositio supra facta observanda est.
(§. 104—110.)

§. 133.

Judaeorum matrimonium valide contractum mutuo libero consensu ope libelli repudiarii, quem maritus uxori tradit, dissolvi potest; conjuges tamen primo dissolutionis matrimonii sui causa apud rabbinum vel religionis magistrum se insinuare tenentur, cui incumbit gravissimas admonitiones ad reconciliationem tentare, et tunc tantum, si frustra adhibitae fuerint, ipsis testimonium scribere, se officio suo satisfacisse, partes vero per omnes suos conatus a proposito deflectere non potuisse.

e) respectu
dissolutionis
matrimonii.

§. 134.

Hoc testimonio instructi ambo conjuges in foro nobilium districtus, in quo domicilium suum habent, compareant. Si haec instantia ex circumstantiis colligit, aliquam adhuc spem ad reconciliationem superesse, dissolutionem matrimonii non statim concedat, sed conjuges ad unum duosve menses releget. Tantum in eo casu, ubi etiam hoc frustra factum, aut statim initio nulla spes reconciliationis apparet, a foro nobilium concedendum est, ut ma-

ritus uxori libellum repudii tradat, et si utraque pars repetita vice coram judicio propositum suum, libellum repudii libero consensu dandi et acceptandi, declaraverit, libellus repudii pro in jure valido habendus et hinc matrimonium dissolvendum est.

§. 135.

Si uxor adulterium commisit, et factum hoc probatur, marito jus competit, eam, invitam etiam, per libellum repudii dimittendi. Actio vero ad dissolutionem matrimonii contra uxorem directa in foro nobilium ejus districtus, in quo conjuges ordinarium suum domicilium habent, instituenda, et, quemadmodum alia causa, pertractanda est.

§. 136.

Per transitum conjugis judaici ad religionem christianam matrimonium non solvitur, ast ex rationibus nunc (§. 133 — 135.) allegatis solvi potest.

CAPUT III.

De juribus parentum et prolium.

§. 137.

Si ex matrimonio liberi nascuntur, nova re- Origo relationis juridicae inter parentes et liberos legitimos.
latio juridica incipit, nimirum jura inde et
obligationes inter parentes et liberos legiti-
mos oriuntur.

§. 138.

Pro liberis, qui septimo mense post con- Determinatio legalis legitimorum natalium.
tractum matrimonium, aut decimo mense
post mortem mariti, vel post plenam solu-
tionem vinculi matrimonialis ex uxore nas-
cuntur, pugnat praesumptio legitimorum na-
talium.

§. 139.

Parentibus in genere obligatio incumbit Communia jura et obligationes parentum.
liberos suos legitimos educandi, hoc est, eo-
rum vitae et sanitatis curam habendi, ipsis
congruam sustentationem suppeditandi, eo-
rum facultates corporis et animi excolendi

et per instructionem in religione et cognitionibus utilibus fundamentum felicitatis eorum futurae ponendi.

§. 140.

In quali religione proles parentum diversae religionis educanda sit, et qua aetate aliam religionem ac illam, in qua educata fuit, amplecti possit, constitutiones politicae determinant.

§. 141.

Pater praeprimis obligatur, tamdiu sustentationis prolium curam habere, donec se ipsas alere possint. Corporis et valetudinis curam praecipue mater suscipere tenetur.

§. 142.

Si conjuges separati, aut penitus vinculo matrimonii soluti sunt, et in eo dissentiunt, a qua parte liberi educari debeant, judicium, quin propterea litem admittat, invigilet, ut proles sexus masculini usque ad adimpletum quartum; foeminini usque ad perfectum septimum annum a matre curentur et educentur; nisi graves, praecipue ex causa separationis aut dissolutionis matrimonii evidentes rationes aliam dispositionem requirant. Sumtus educationis a patre ferendi sunt.

§. 143.

Si pater inops est, mater imprimis proles sustentet, cui etiam patre mortuo omnis educationis cura incumbit. Matre quoque non amplius existente, vel inope, haec cura ad ascendentes paternos, et his deficientibus ad ascendentes maternos devolvitur.

§. 144.

Parentibus jus competit communi sententia actus prolium suarum dirigendi; proles ipsis reverentiam et obedientiam debent.

§. 145.

Parentes jure pollent liberos amissos quaerendi, profugos repetendi, et fugientes cum publicarum instantiarum auxilio reducendi; ipsis quoque fas est liberos moribus pravis, immorigeros, ordinem et pacem domesticam turbantes, modo justam mensuram non excedenti et sanitati eorum innoxio, castigare.

§. 146.

Liberi participes sunt nominis sui patris, ipsius armorum gentilitiorum et omnium reliquorum non ad personam restrictorum jurius ejus familiae atque conditionis.

§. 147.

Jura, quae praecipue patri tamquam ca- Jura specialia

patris. Patria potestas. **piti familiae competunt, patriam potestatem constituunt.**

§. 148.

Ejus consecra-
ria, a) respec-
tu eligendae
conditionis
prolium.

Prolem suam adhuc impuberem pater ad eam vitae rationem, quam ipsi convenientem existimat, educare potest; sed pubertatem adepta proles, si desiderium suum alterius vitae generis inclinationi et facultatibus suis magis convenientis patri frustra manifestaverit, potest petatum suum ordinario iudicio exhibere, cui ratione habita conditionis, patrimonii et oppositionum patris ex officio de eo decernendum est.

§. 149.

b) respectu
patrimonii.

Quod liberi quocunque modo legitimo acquirunt, ipsis proprium est; quamdiu vero sub patria potestate constituti sunt, patri administratio ipsorum patrimonii competit. In eo tantum casu, ubi pater ad administrationem inhabilis, aut ab illis, a quibus liberis patrimonium advenit, ab ea exclusus est, iudicium alium administratorem denominet.

§. 150.

Ex redditibus huius patrimonii, in quantum sufficiunt, sumtus educationis depromendi sunt. Residuum foenori locandum, de quo

rationes annuae reddendae sunt. Nonnisi tunc, quando istud residuum exiguum esset, pater a reddendis rationibus liberari et residuum illud ipsius arbitrariae dispositioni relinqui potest. Quodsi patri ab eo, a quo proles patrimonium obtinuit, ususfructus conceditur; redditus tamen semper ad prolis sustentationem, conditioni ejus convenientem, obligati manent, et in ipsius praejudicium a creditoribus patris ad ipsorum satisfactionem condici nequeunt.

§. 151.

Proles de eo, quod, licet minorennis, sed extra sustentationem parentum existens, per industriam suam acquirit, quemadmodum et de rebus ipsi, pubertatem adeptae, ad usum traditis, libere disponere potest.

§. 152.

Liberi sub patria potestate existentes sine c) respectu obligationum prolium. expresso aut saltem tacito consensu patris validam obligationem contrahere nequeunt. De hujusmodi obligationibus in genere id valet, quod in capite sequenti de actibus obligatoriis minorennium sub tutela existentium statuitur. Obligatur quoque pater, proles suas minorennem defendere.

§. 153.

Praescripta, quae, ut minorennis personae matrimonium validum sit, observanda sunt, in capite praecedenti continentur. (§. 49 et seq.)

§. 154.

Propter sumtus in educationem prolium impensos parentibus jus nullum ad patrimonium a liberis postea acquisitum competit. Lapsis tamen in egestatem parentibus liberi honestam sustentationem debent.

§. 155.

Relationes juris inter parentes et liberos illegitimos. Exactor determinatio notionis liberorum illegitimorum.

Liberi illegitimi iisdem juribus ac legitimi non fruuntur. Legalis praesumptio natalium illegitimorum respectu earum prolium locum habet, quae quidem ab uxore, attamen ratione habita temporis, quando matrimonium initum aut dissolutum est, ante supra (§. 138.) determinatum legitimum tempus vel post illud elapsum nascuntur.

§. 156.

Ista praesumptio juris, quoad partum ante tempus determinatum editum, tunc demum obtinet, quando maritus, qui ante matrimonium initum sponsam suam gravidam esse ignorabat, ad summum intra tres menses,

postquam de prole nata certior factus est, paternitatem judicialiter negat.

§. 157.

Si maritus intra hunc terminum judicialiter negat, partum praematurum aut serio-rem legitimum esse, contrarium tantummodo probari potest per artis peritos, qui post exactum examen habitus infantis et matris causam extraordinarii talis casus clare demonstrent.

§. 158.

Maritus, infantem ab uxore sua intra legitimum terminum natum, non esse suum asserens, legitimam nativitatem prolis ad summum intra tres menses, postquam eam natam esse rescivit, impugnare, et contra curatorem ad defensionem legitimorum natalium constituendum impossibilitatem conceptionis ex se probare tenetur. Nec adulterium a matre commissum, nec ipsius assertio, partum suum esse illegitimum, per se sola jura legitimorum natalium proli adimere valent.

§. 159.

Marito ante terminum ipsi ad impugnandum legitimam nativitatem concessum mor-

tuo, etiam haeredes, quorum jurium suorum conservandorum causa interest, intra tres menses post mortem mariti ex ratione allegata legitimam nativitatem hujusmodi prolis impugnare possunt.

§. 160.

Legitimatio
liberorum il-
legitimorum;
a) sublatione
impedimenti
matrimonii,
aut propter
ignorantiam
conjugum ex-
cusabilem.

Liberi, qui ex matrimonio invalido quidem, sed non tali procreati sunt, cui impedimenta in §§. 62 — 64. allegata obstant, tamquam legitimi respiciendi sunt, si impedimentum postea sublatum est, aut si saltem pro alterutro parentum ignorantia impedimenti matrimonii excusabilis pugnat; attamen in posteriori casu hujusmodi proles ab acquisitione ejus patrimonii excluduntur, quod statutis familiae descendantibus legitimis specialiter reservatum est.

§. 161.

b) per subsequens matrimonium;

Liberi extra matrimonium nati et per subsequens matrimonium in familiam inducti, perinde ac ipsorum descendentes, legitime natis adnumerantur; ast in praejudicium prolium legitimarum ex alio matrimonio, intermedio tempore subsistente, procreatarum jus primogeniturae et alia jura illis jam acquisita praetendere nequeunt.

§. 162.

Nativitas illegitima nec existimationi civili, nec fortunae prolis illegitimae jacturam adferat. Hunc in finem speciali privilegio principis, quo proles legitima declaretur, haud opus est. Tantum parentes illud petere possunt, si prolem legitimae instar ordinis et conditionis suae praerogativarum, aut juris ad patrimonium, quod libere ad haeredes transferre possunt, participem reddere volunt. Respectu reliquorum membrorum familiae hujusmodi privilegium nullum habet effectum.

c) beneficio principis.

§. 163.

Qui modo in codice judiciario praescripto convincitur cum matre prolis concubuisse intra eum terminum, a quo usque ad partum non minus sex, nec majus decem mensibus temporis spatium elapsum est; aut qui hoc licet extrajudicialiter tantum confitetur, is praesumitur prolem procreasse.

Probatio paternitatis respectu prolis illegitimae.

§. 164.

Inscriptio nominis paterni in libros baptisatorum vel natorum, auctore matre facta, tunc tantum plenam probationem efficit, si secundum legis praescriptum cum consensu patris fiat, et iste consensus testimonio cura-

toris animarum et patrini confirmetur eo addito, patrem personaliter ab ipsis bene nosci.

§. 165.

Relatio juridica inter parentes et liberos illegitimos.

Liberi illegitimi in genere juribus familiae et consanguinitatis non gaudent; nec nominis familiae patris, nec nobilitatis, nec armorum gentilitiorum, neque aliarum praerogativarum parentum participes fiunt, geruntque nomen familiae matris.

§. 166.

Verum etiam illegitimae proli jus competit a suis parentibus sustentationem patrimonio eorum convenientem, educationem et collocationem exigendi, et jura parentum in eam se ad omnia extendunt, quae finis educationis exigit. Caeterum proles illegitima proprie patriae potestati genitoris sui non est subjecta, sed a tutore defenditur.

§. 167.

Ad sustentationem prolis praecipue pater obligatur, quodsi vero ille eam sustentare nequeat, haec obligatio ad matrem devolvitur.

§. 168.

Quamdiu mater ipsa prolem suam illegitimam conditioni ejus futurae convenienter educare potest et educare vult, pater non ha-

bet jus matri eam adimendi; quo tamen non obstante ad ferendos sustentationis sumtus obligatur.

§. 169.

Si vero per maternam educationem salus prolis periculo exponeretur, obligatur pater eam a matre separare, et apud se, vel in alio loco tuto et decenti collocare.

§. 170.

Parentibus licet de sustentatione, educatione, et collocatione prolis illegitimae inter se pacisci; hujusmodi conventio vero juri prolis praejudicare nequit.

§. 171.

Obligatio proles illegitimas sustentandi et collocandi, uti aliud debitum, ad haeredes parentum transit.

§. 172.

Majorennitate prolis patria potestas illico cessat, nisi continuatio ejus ad petitum patris e justa causa a judicio concessa, et haec concessio promulgata fuerit.

Extinctio patriae in proles potestatis.

§. 173.

Justae rationes, continuationem patriae potestatis in judicio petendi sunt: Si proles, licet majorennis, ob corporis vel animi de-

fectus se ipsam sustentare, aut rebus suis praeesse nequit; aut si durante minorennitate magno aere alieno se obruit, aut hujusmodi delictorum se ream reddidit, ob quae diutius adhuc strictae patris vigilantiae subji-cienda est.

§. 174.

Liberi, etiam ante adimpletum vigesimum quartum annum aetatis, patria potestate solvi possunt, si pater eos iudicio consentiente expresse dimittit, aut si filio viginti annos nato propriam rem oeconomicam gerere permittit.

§. 175.

Filia minorennis matrimonio inito respectu personae suae in potestatem quidem mariti venit (§. 91. et 92.) ; respectu patrimonii vero pater ad illius majorennitatem usque jura et obligationes curatoris habet. Marito durante ejus minorennitate defuncto filia in patris potestatem revertitur.

§. 176.

Si pater usum rationis amittat; si pro prodigo declaretur; aut criminis causa ultra unum annum ad carceres condemnetur; si propria auctoritate emigret; aut si ultra unum

annum absens maneat, quin commorationem suam notam faciat, patria potestas suspenditur et tutor constituitur; his impedimentis vero cessantibus, pater exercitium suorum jurium recuperat.

§. 177.

Patres, qui sustentationem et educationem suorum liberorum omnino negligunt, patriam potestatem in perpetuum amittunt.

§. 178.

Propter abusum patriae potestatis, quo jura prolis laeduntur, aut propter neglectas obligationes cum ea conjunctas, non tantummodo ipsa proles, sed etiam quilibet, cui hoc innotuerit, et praecipue proximi consanguinei auctoritatem judicis implorare possunt. Judicium querela cognita dispositiones circumstantiis convenientes faciat.

§. 179.

Personae, quae vitam coelibem solemniter non voverunt, et propriis legitimis proli-
 bus destitutae sunt, adoptare possunt; adop-
 tans pater adoptivus, vel mater adoptiva,
 adoptatus proles adoptiva nuncupatur.

Nexus relationi jurium inter parentes et proles similes:
 1) adoptio.

§. 180.

Oportet, ut adoptantes quinquagesimum

Requisita.

annum egressi, et proles adoptiva ad minimum octodecim annis parentibus adoptantibus minor sit.

§. 181.

Quodsi proles minorennis sit, adoptio nonnisi cum consensu patris legitimi, aut, eo deficiente, nonnisi cum consensu matris, tutoris et judicii fieri potest. Immo prole etiam majorennem existente, ejus patris legitimi, si adhuc vivat, consensus requiritur. Propter consensum absque ratione sufficienti denegatum apud ordinarium judicem querela moveri potest. Adoptio requisito consensu instructa praefecturae provinciae ad confirmationem, et foro parentum adoptivorum et prolis adoptivae, ut actis judicialibus inseratur, indicanda est.

§. 182.

*Jura inde ori-
entia.*

Essentialis effectus adoptionis in jure est: ut persona adoptata nomen patris adoptivi aut nomen gentilitium matris adoptivae accipiat; sed simul pristinum suum nomen familiae et sibi forte propriam nobilitatem retinet. Parentibus adoptivis desiderantibus, ut nobilitas ipsis propria et arma gentilitia in prolem adoptivam transeant, concessio Principis petenda est.

§. 183.

Inter parentes adoptivos et prolem adoptivam ejusque descendentes eadem jura, quemadmodum inter parentes et liberos legitimos, locum habent, nisi lex aliquam exceptionem faciat. Pater adoptivus obtinet in prolem adoptatam patriam potestatem. Ad reliqua membra familiae parentum adoptivorum nexus inter parentes adoptantes et prolem adoptivam non extenditur: contra vero proles adoptiva jura propriae suae familiae non perdit.

§. 184.

Jura inter adoptantes et liberos adoptivos pactis aliter determinari possunt, quatenus hujusmodi conventionem essentialis effectus adoptionis in §. 182. definitus non mutatur, nec juri tertii praejudicatur.

§. 185.

Jura inter parentes adoptivos et prolem adoptivam intercedentia, quamdiu proles adoptiva minorennis est, nonnisi cum consensu defensorum minoris et judicii tolli possunt. Exstincta relatione juris inter patrem adoptivum et prolem adoptivam minorennis in potestatem patris legitimi redit.

Exstinctio
eorum.

2) Receptio
alumni.

Jura et obligationes parentum et liberorum adoptivorum ad proles, quae tantum in alumnos assumuntur, applicari nequeunt. Haec assumptio cuilibet permissa est; quodsi vero pactum desuper iniretur, oportet illud, in quantum jura alumni diminui, aut ei particulares obligationes imponi debent, judicialiter confirmari. Sumtus sustentationis ab alumno repetendi nutritoribus jus nullum est

CAPUT IV.

De tutelis et curatelis.

§. 187.

Personis, quae cura patris carent et quae adhuc minores, vel ex alia ratione rebus suis prospiciendis inhabiles sunt, leges per tutorem aut per curatorem specialiter succurrunt.

In quem finem tutela et curatela constituitur.

§. 188.

Tutoris imprimis est personae minoris curam habere, simul vero ipsius patrimonium administrare. Curator rebus gerendis eorum constituitur, qui ipsi ad illarum administrationem ex alia ratione, quam propter minorenitatem, inhabiles sunt.

Differentia inter tutelam et curatela.

§. 189.

Emergente casu, quo minorenni, seu sit legitimus seu illegitimus, tutor constituendus est, consanguinei minorennis vel aliae personae illi arctius conjunctae sub poena congrua

I. De tutela. Ansa eam constituendi.

obligantur, iudicio, cuius iurisdictioni minorennis subiectus est, casum hunc indicare. Politicis quoque instantiis, praepositis communitatum, saecularibus et ecclesiasticis incumbit curare, ut iudicium de eo certius reddatur.

§. 190.

Quis tutorem
immediate
constituat.

Quamprimum iudicium certius redditum est, tutorem habilem ex officio constituat oportet.

§. 191.

Excusatio
necessaria a
tutela in ge-
nere;

Ad tutelam in genere inhabiles sunt: qui ob aetatem suam minorem, ob corporis vel animi defectus, vel ob alias rationes rebus suis propriis superesse nequeunt; qui criminis condemnati fuerunt, aut a quibus educatio honesta pupilli, vel utilis patrimonii ipsius administratio expectari nequit.

§. 192.

Etiam foeminis, religiosis, et incolis peregrinarum civitatum de regula (§. 198.) tutela nulla deferenda est.

§. 193.

aut a certa tu-
tela.

Ad determinatam tutelam admittendi non sunt, quos pater expresse a tutela exclusit; quibus cum parentibus minorennis aut cum

eo ipso notoria inimicitia fuit, aut qui cum minorennem vel jam in lite versantur, aut propter obligationes nondum solutas in litem incidere possent.

§. 194.

Personae, quae in provincia, ad quam minorennis ratione jurisdictionis pertinet, aut plane non morantur, aut inde ultra unum annum abesse coguntur, in regula tutores constituendae non sunt.

§. 195.

Inviti ad tutelam suscipiendam cognequeunt: clerici saeculares; personae militares in servitio actu exstantes; officio publico reapse fungentes; item sexagenarii; illi, quibus cura quinque prolium aut nepotum incumbit; aut qui jam unam diffusam admodum, aut tres minores tutelas gerunt.

Excusationes
voluntariae.

§. 196.

Prae caeteris tutela competit a patre ad illam vocato, si ei nullum in §§. 191 — 194. enumeratorum impedimentorum obstat.

Modi, quibus
aliquis ad tutelam vocatur: 1) tutela testamentaria;

§. 197.

Si mater aut alia persona minorenni partem haereditatis reliquerit, et simul tutorem

nominaverit; iste nonnisi tamquam curator rei relictæ constituendus est.

§. 198.

2) legitima;

Si pater nullum aut inhabilem tutorem nominavit, tutelam imprimis avo paterno, de in matri, porro aviae paternae, demum alii consanguineo, et quidem illi committi oportet, qui sexus masculini, proximus, aut ex pluribus aequè propinquis natu major est.

§. 199.

3) dativa;

Si tutor dicto modo constitui nequeat, iudicio fas est, eum nominare, quem habita ratione habilitatis, conditionis, patrimonii et domicilii idoneum existimat.

§. 200.

Forma ipsius
institutionis
tutoris.

Quilibet tutor nominatus, nullo excepto, statim a iudicio pupillari iubendus est, ut tutelam suscipiat. Tutor, etiamsi pro sua persona alii jurisdictioni sit subjectus, obligatur tutelam suscipere et respectu omnium ad hoc munus pertinentium negotiorum instantiae pupillari subest.

§. 201.

Modus se ex-
cusandi.

Quodsi a iudicio ad tutelam vocatus se ad hoc munus minus idoneum esse, aut lege ab eo excusari putet; hac de causa intra qua-

tuordecim dies, a tempore notificati sibi judicialis mandati, se ad iudicium pupillare, aut si illi pro sua persona non subest, ad instantiam suam personalem convertere tenentur, quae ipsius rationes, suffragio suo addito, decisioni iudicii pupillaris proponere obligatur.

§. 202.

Qui suam inhabilitatem ad tutelam celat, ^{Responsabilitas tutoris et} ut et iudicium, quod sciens tutorem, lege in- ^{judicii re-} ^{spectu hujus} ^{rei,} habilem declaratum, nominat, de omni damno minorenni inde emergente, et lucro cessante tenetur.

§. 203.

Huic responsabilitati etiam ille obnoxius est, qui sine fundata ratione tutelam suscipere recusat, praeterea per apta coactionis media ad tutelam suscipiendam adigendus.

§. 204.

Munus tutelae, nonnisi mandato ab in- ^{Aditio tutoris} ^{lae.} stantia competenti propterea obtento, suscipi potest. Qui propria auctoritate tutelam sibi arrogat, obligatur ad omne damnum minorenni inde enatum resarciendum.

§. 205.

Quilibet tutor, exceptis avo, matre et ^{Sponsio.}

avia, manus datione spondere tenetur: se minorem ad probitatem, pietatem erga Deum, et virtutem instituturum, ipsum pro ejus vitae ratione in bonum civem educaturum, in judicio et extra judicium defensurum, patrimonium ejus fideliter et sedulo administraturum, atque in omnibus legum praescripta observaturum esse.

§. 206.

Exaratum de
eo instrumen-
tum.

Tutori hoc modo obstricto judicium solemne desuper instrumentum tradat, ut respectu muneris sui fidem habeat, et in casibus obvenientibus se legitimare possit. Si avus, mater, aut avia tutelam suscipiunt, ipsis simile documentum tradendum, cui idem, quod alii tutores spondere debent, inserendum est.

§. 207.

Cessio tutelae
cautela a ju-
dicio statim
observanda.

Cuilibet instantiae pupillari liber sic dictus tutelarum seu pupillaris gerendus est. Huic libro nomina, cognomina, aetas minorennum et omnia, quae in suscipienda, continuanda et finienda tutela majoris momenti accidunt, inscribenda sunt.

§. 208.

In quo libro omnia allegata ita citari oportet, ut non tantum ipsum judicium, sed etiam

pupilli, postquam majorennis facti fuerint, omnia, quorum notitia ipsis utilis est, in forma authentica inspicere possint.

§. 209.

Quemadmodum tutor a patre nominatus non solum personae minorennis, sed etiam ejus patrimonii curam habere debet; ita etiam praesumitur, quod pater illi, quem curatorem patrimonii prolis nominavit, simul curam personae confidere voluerit. Si vero pater tutorem non omnibus prolibus, aut non integro patrimonio curatorem nominavit; judicii est, reliquis prolibus tutorem, et pro reliqua parte patrimonii curatorem constituere.

Conjunctio obligationum principalium tutoris, educationis nimirum et bonorum administrationis, in una persona.

§. 210.

Pluribus tutoribus nominatis liberum quidem est patrimonium minorennis communiter, aut divisim administrare. Si vero illud communiter administrant, aut si absque consensu judicii administrationem inter se distribuunt, singuli pro integro minorenni enato damno obligantur. Curandum quoque semper judicio est, ut persona minorennis et gestio principalis negotiorum, curae unius tantum demandetur.

§. 211.

Patris per
contutorem
adjuvatur.

Matri et aviae tutelam suscipienti contutor addendus est. In electione ejus imprimis ad declaratam patris voluntatem, deinde ad propositionem tutricis, demum ad consanguineos minorennis respiciendum est.

§. 212.

Obligaciones
et jura contu-
toris.

Contutor quoque instrumento fidem faciente a judicio instruendus est et spondere obligatur, se bonum minorennis promoturum esse, quem in finem tutrici consilio suo adesse tenetur. Si defectus graves animadverteret; debet conari illis remediari, et, si necesse sit, rem judicio pupillari denunciare.

§. 213.

Alia essentialis contutoris obligatio in eo consistit, ut in negotiis occurrentibus, ad quorum validitatem consensus instantiae pupillaris necessarius est, tutricis petito simul subscribat, aut aliam suam opinionem ei adjungat, quemadmodum etiam obligatur, petente judicio, de hujusmodi negotio consilium suum immediate proponere.

§. 214.

Contutor, qui his obligationibus satisfecit, ab omni alia reddenda ratione liber est;

quod si vero ipsi simul administratio patrimonii demandata fuit, cum hac administratione omnes obligationes curatoris bonorum in se recepit.

§. 215.

Si tutrix a tutela discedat, haec de regula contutori deferenda est.

§. 216.

Tutori aequè ac patri obligatio et jus est, educationis minorennis curam habere; attamen in rebus gravioribus ac dubiis prius consensum et instructionem iudicii expetere debet.

Speciales
obligationes
et jura tutoris
a) respectu
educationis
personae.

§. 217.

Pupillus tutori suo reverentiam et obsequium debet; sed ipsi etiam jus est, apud proximos consanguineos, aut apud instantiam pupillarem conquerendi, si tutor potestate sua quocunque modo abuteretur, aut obligationes custodiae et curae necessariae negligeret. Consanguineis quoque minorennis et cuilibet, qui hac de re notitiam habet, fas est, eam iudicio denunciare. Ad hanc instantiam etiam tutori confugiendum est, si delicta minorennis potestate sibi ad educationem concessa cœercere nequeat.

Obligaciones
pupilli ex altera parte.

§. 218.

Cui proximo
educationis
cura incum-
bat.

Persona pupilli praecipue matri, etiamsi tutelam non suscepit, aut ad altera vota transierit, committenda est; nisi salus prolis aliam dispositionem exigeret.

§. 219.

Determinatio
quantitatis
sumtuum edu-
cationis, et
ande accipi-
endi.

Quantitatem sumtuum sustentationis determinat iudicium pupillare, habita ratione dispositionis patris, consilii tutoris, patrimonii, conditionis, aliarumque relationum minorennis.

§. 220.

Si redditus ad hos sumtus vel ad solvendas impensas, quibus minorennis habilis redatur ad sustentationem permanentem sibi procurandam, non sufficiant, cum consensu iudicii etiam sortem impendere licet.

§. 221.

In casu, quo pupilli penitus egeni sint, iudicium pupillare proximos consanguineos opulentos ad eorum sustentationem, in quantum vi §. 143. non alioquin ad eam obligantur, permovere conetur. Praeterea tutor opem publicarum piarum foundationum et institutorum auxilio pauperum destinatorum tamdiu implorare potest, donec minorennis sibi

ipsi proprio suo labore et industria alendo par sit.

§. 222.

Cura patrimonii pupilli iudicio pupillari Speciales obligationes tutelae: b) respectu administrationis bonorum. Exploratio et securitas patrimonii. injuncta exigit, ut praeprimis ejus patrimonium conquirere, et per obsignationem, inventarium atque aestimationem securum reddere conetur.

§. 223.

Per obsignationem judicalem tunc tantum, quando hoc ad securitatem necessarium Per obsignationem et inventarium; est, res mobiles in custodiam accipiuntur; inventarium vero, id est, exacta consignatio totius patrimonii pupilli, semper, etiamsi pater aut alius testator hoc prohibuisset, conficiendum est.

§. 224.

Consignatio patrimonii et aestimatio rerum mobilium sine mora, atque etiam pro deinde per aestimationem patrimonii, sive immediate per iudicium pupillare re nata antequam tutor constitutus sit, instituendae sunt. Inventarium actis successionis adjungatur et tutori ejus apographum legitimatum extradatur. Aestimatio bonorum immobilium, quantocyus fieri potest, instituenda est; sed penitus etiam omitti potest, si pretium ex aliis rationibus fidem facientibus patet.

§. 225.

sive per forum rei sitae.

Si bonum aliquod immobile minoris in alia provincia, aut in alieno territorio situm sit; judicii pupillaris officium est, a iudice competenti alterius provinciae aut alieni territorii inventarii et aestimationis institutionem ac utriusque communicationem petere, huic iudicio vero constitutionem curatoris respectu ejus boni relinquere.

§. 226.

Si bonum immobile in eadem provincia situm, sed foro alieno subjectum sit, huic foro quidem omnia ad rem immobilem spectantia jura competunt, consequenter etiam inventarii confectio et aestimatio; sed simul etiam obligatio incumbit, non tantum iudicio pupillari ad ejus petitionem apographum horum actuum communicandi, sed etiam tutori liberam hujus boni administrationem relinquendi, quin in actus ejus tutorios aliquam jurisdictionem sibi arroget.

§. 227.

Ad quam jurisdictionem res mobiles pertineant.

Mobilia, quae in bono immobili inveniuntur cum determinatione, ut perpetuo ibi maneant, tamquam pars ejus respicienda sunt: omnes reliquae res mobiles, etiam chi-

rographa, nec non activa bono immobili inscripta ad jurisdictionem judicii pupillaris pertinent.

§. 228.

Tutor vel curator patrimonium susceptum cum omni attentione probi et diligentis patrisfamilias administrare et reatum suum praestare tenetur.

Regula generalis quoad bonorum administrationem.

§. 229.

Gemmae, aliaque pretiosa et chirographa, ut et omnia documenta majoris momenti, in judicalem custodiam accipiuntur; illorum consignationem, horum apographa tutor ad usum suum necessarium obtinet.

Praescripta specialia: respectu immedatae bonorum administrationis: in specie rerum pretiosarum;

§. 230.

Paratae pecuniae non major quantitas tutori relinquenda est, quam ad educationem pupilli et ordinariam rei familiaris gestionem necessarium est; reliquum imprimis solvendis debitis forte existentibus, aut alio utili modo impendendum, et, si utilior modus eam impendendi non datur, erga usuras in fundo publico, aut etiam apud privatos erga legitimam cautionem elocandum est. Cautio vero tunc tantum legitima est, si per intabulationem crediti, simul cum oneribus fortasse

pecuniae paratae;

jam praecedentibus, domus non ultra dimidium, praedium seu fundus autem non ultra duas tertias partes veri sui valoris oneratur.

§. 231.

reliqui patrimonii mobili;

Reliquum patrimonium mobile, quod nec usui pupilli, nec tamquam familiae monumentum, nec ex dispositione patris asservandum est, nec alio utili modo impendi potest, de regula publice est vendendum. Suppellex parentibus et coheredibus pro pretio detaxationis judicialis absque licitatione relinqui potest. Res, quae in publica auctione alienatae non fuerunt, tutor consentiente judicio pupillari etiam infra detaxationis pretium distrahere potest.

§. 232.

respectu immobilis;

Bonum immobile tantum in casu necessitatis aut propter evidentem minorennis utilitatem cum consensu judicii pupillaris, et de regula tantum auctione publica alienari, ex magni momenti rationibus vero alienatio etiam absque licitatione a judicio concedi potest.

§. 233.

in gravioribus negotiis;

In genere tutor in omnibus negotiis majoris momenti, quae ad ordinariam oeconomiam non pertinent, nihil sine consensu ju-

diciali suscipere potest. Hinc propria auctoritate hereditatem repudiare, aut pure adire; bona administrationi suae commissa alienare; locationem conductionem respectu rerum, quae labore adhibito tantum et industria utilitatem ferunt, inire; pecuniam locatam erga cautionem legitimam renunciare; creditum cedere; litem transigere; fabricam, mercatutam aut opificium incipere, continuare aut terminare sine consensu judiciali nequit.

§. 234.

Tutori propria auctoritate minorennis sortem capitalem, quae restituitur, recipere non licet. Debitor, cui hujusmodi pecunia renunciat, securitatis suae causa a tutore sibi consensum judicalem ad receptionem pecuniae exhiberi faciat, sola apocha tutoris non contentus; si vult, ipsi judicio immediate solvat.

in receptione
pecuniae locatae;

§. 235.

Existente casu, quo sors capitalis elocata restituenda sit, tutor de utili eam impendendi modo prospiciat, et ut eam revera ulterius impendere possit, consensum judicalem requirat.

in ulteriori
ejus locatione;

§. 236.

ratione securi-
ritatis credi-
torum pigno-
re non in-
structorum.

Ratione activorum, ad quorum probatio-
nem documenta non adsunt, tutor instru-
menta exarari faciat, et illa credita, quae se-
curitate privata sunt, secuta reddere studeat,
aut die veniente exigat. Attamen a parenti-
bus sors minorennis, licet cautione legitima
non instructa, repetenda non est, dum ipsis
restitutio illius absque alienatione bonorum
immobilium aut interruptione quaestus eorum
ordinarii ardua foret, modo pupillus verisi-
militer non exponatur periculo creditum per-
dendi.

§. 237.

cautio.

Tutor in aditione tutelae cavere non obli-
gatur. Porro quoque a cautione praestanda
liber manet, quamdiu praescripta legum ad
securitatem patrimonii lata exacte observat et
tempore statuto rite rationes reddit.

§. 238.

Obligatio ad
rationes red-
dendas.

De regula quilibet tutor et quilibet cura-
tor obligatur commissae sibi administrationis
rationes reddere. Ab obligatione rationes red-
dendi testator quidem potest respectu rei li-
bere per ultimae voluntatis dispositionem a
se relictæ tutorem liberare; nec minus hoc a

judicio pupillari fieri potest, si verisimile est, redivitibus expensas pro sustentatione et educatione minorennis non superari: sed patrimonii principalis et sortis in inventario consignatae tutor in omni casu rationes reddere obligatur; quemadmodum et de statu sui pupilli, si gravis mutatio in eo obtinet, ad instantiam pupillarem relationem facere tenetur.

§. 239.

Rationes in fine cujuslibet anni aut ad summum intra duos menses post eum elapsum cum omnibus necessariis allegatis judicio pupillari reddendae sunt. In his calculis accepta et expensas, residuum aut diminutionem sortis exacte determinari oportet. Si in patrimonio pupillari mercatura est, judicium proposita fide digna computatione generali, aut sic dicta bilancia contentum sit, et eam secretam habeat. Contra tutorem statuto tempore rationes reddere negligentem media cogendi juridica circumstantiis convenientia adhibenda sunt.

Tempus rationum reddendarum.

§. 240.

Si minorennis in diversis provinciis bona immobilia possidet, quorum administratio uni tutiori soli commissa est, huic pro qualibet

Locus rationum reddendarum.

provincia speciales rationes reddendae, et instantiae ibi esistenti exhibendae sunt, ast ipsi liberum est, in commodum pupilli residuum patrimonii in una provincia existentis in altera impendere.

§. 241.

Modus resolutionis super rationibus redditis.

Judicii tutorii est rationes tutoris secundum specialia praescripta per rationum et rei peritos examinari et emendari curare, et resolutionem hac de re haustam tutori communicare.

§. 242.

Si in calculo aliquid omissum, aut error qualiscunque subversatus fuerit, hoc nec tutori nec minorenni detrimento esse potest.

§. 243.

Specialia praescripta pro tutore ratione patrimonii administrationis mediatae. In specie respectu defensionum.

Respectu patrimonii pupilli.

Minorennis nec ut actor, nec ut reus coram iudice comparere potest; sed tutor vel ipse illum defendere, aut per alium eum defendi curare obligatur.

§. 244.

Minorenni quidem fas est, per actus licitos sine auctoritate tutoris sibi aliquid adquirere; sed sine consensu tutelae neque de suo alienare quidpiam, neque obligare se potest.

§. 245.

In specie minorennis sine consensu tutelae validum matrimonium inire nequeunt. (§§. 49 — 51.)

§. 246.

Si minorennis etiam sine consensu sui tutoris operas suas locavit, tutor ipsum ante legitimum vel conventum terminum sine gravi ratione revocare nequit; de hoc aut alio modo per diligentiam suam adquisitis, non minus quam de rebus ipsi pubertatem adepto ad ejus usum traditis, libere disponere seque obligare potest.

In quibus casibus minorennis sine consensu tutoris obligatur.

§. 247.

Minorenni vigesimum annum aetatis transgresso iudicium pupillare id, quod detractis omnibus expensis de redditibus remanet, in propriam liberam administrationem committere potest; de hac parte patrimonii suae administrationi commissa minor jure gaudet propria auctoritate obligationes contrahendi.

§. 248.

Minorennis, qui adimpleto vigesimo aetatis anno in aliquo negotio se majorem simulat, omne damnum praestare tenetur, si altera pars ante conclusionem negotii haud fa-

cile informationem de illius aetate obtinere potuit. In genere etiam respectu aliorum actuum prohibitorum, et respectu damni reatu suo dati, tam persona sua quam patrimonio obligatur.

§. 249.

Finis tutelae;
a) per mortem;

Tutela penitus cessat morte minoris. Si vero tutor moriatur aut dimittatur; legitime (§. 198 et 199.) alius constituendus est.

§. 250.

b) Post sublatum impedimentum exercitii patriae potestatis;

Tutela quoque finitur patre exercitium potestatis suae aliquo tempore impeditum recuperante. (§. 176.)

§. 251.

c) per majorennitatem physicam;

Tutela statim quoque expirat pupillo majorennitatem adepti; attamen iudicium tutatorium petente vel audito tutore et consanguineis, ob defectus corporis vel animi pupilli, ob prodigalitem, aut ob alias rationes graves tutelam in longius et indeterminatum tempus prolongare potest. Ista vero prolongatio spatio temporis sufficienti ante initium majorennitatis publicanda est.

§. 252.

d) per majorennitatem propter veniam aetatis juris

Minorenni vigesimum aetatis annum transgresso instantia pupillaris audito consilio tutoris et forte etiam proximorum consanguineo-

rum veniam aetatis concedere et ipsum ^{ma-} ^{ridice praes-}
 jorenne[m] declarare potest. Si minorenni exer- ^{suntam,}
 citium mercaturae aut opifici[um] ab instantia con-
 ceditur, hoc ipso simul pro majorenni decla-
 ratur. Venia aetatis omnino pares cum vera
 majorenitate effectus habet.

§. 253.

Dimissionem tutoris ^{e) per dimis-} ^{sionem tuto-}
 dam casibus ex officio disponit, in aliis, si ^{ris ex officio,}
 petitur. ^{vel ad petitio-} ^{nem factam,}

§. 254.

Ex officio dimittendus est tutor, si tute- ^{Causa dimis-} ^{sionis ex offi-}
 lae officiis non satisfacit; si inhabilis inveni- ^{cio,}
 tur; aut si contra eum hujusmodi rationes
 pugnant, quae ipsum vigore legum a susci-
 pienda tutela exclusissent.

§. 255.

Si mater tutelam prolis suae gerens ad
 novum matrimonium transit, vel ipsa, vel
 contutor hoc judicio tutorio indicare obliga-
 tur, ut dijudicetur, an ipsi continuatio tute-
 lae concedenda sit.

§. 256.

Tutor a testatore aut a judicio tantum ad
 certum tempus constitutus, aut pro certo casu

exclusus, dimittendus est, tempore hoc elapso aut statuto casu existente.

§. 257.

Casus dimissionis a tutore,

Si durante tutela hujusmodi rationes existunt, quae tutorem vi legum a suscipienda tutela aut liberassent, aut exclusissent; in priori casu ipsi jus, in posteriori vero obligatio est dimissionem petendi.

§. 258.

Tutori, cui tamquam putativo proximo consanguineo minorennis tutela demandata est, jus competit, serius repertum propinquiorem et idoneum consanguineum in sui locum proponere; sed propior consanguineus non gaudet jure exigendi, ut remotior tutelam aditam ei cedat, nisi prius se insinuare impeditus fuisset.

§. 259.

aut ab aliis jure petita.

Mater aut frater possunt, si tempore constituti tutoris ipsi adhuc minores erant, majorennitatem adepti tutelam postulare. Consanguineo quoque cuilibet licet, si judicium aliquem, qui consanguineus non est, tutorem constituit, intra terminum unius anni se pro suscipienda tutela insinuare.

§. 260.

Si foemina minorennis matrimonium ini-
verit, a decisione judicii dependet, an cura-
tela marito ipsius cedenda sit. (§. 175.)

§. 261.

Tutor de regula tantum in fine anni tu-
torii, posteaquam ipsius successor admini-
strationem patrimonii rite suscepit, tutela se
abdicare potest. Quodsi vero judicium ad se-
curitatem personae vel patrimonii hoc neces-
sarium putet, eum statim quoque a tutela re-
moveere potest.

Conditiones
dimissionis
tutoris:
a) tempus, or-
dinarium;

§. 262.

Tutor obligatur ad summum intra duos
menses post finitam tutelam judicio rationes
suas finales reddere, et ab eo, omnibus obli-
gationibus praestitis testimonium probe et rite
gestae administrationis muneris sui obtinet.
Istud instrumentum vero eum obligatione ex
actu doloso postea detecto non liberat.

b) rationes
finales;

§. 263.

In fine tutelae officium tutoris est patri-
monium pupillo, majorennem aetatem adepti,
aut tutori noviter constituto, erga receptio-
nis testimonium tradere, et de eo facto apud
judicium se legitimare. Inventarium et calculi

c) traditio
patrimonii.

annui approbati in hujusmodi traditionibus
normae inserviunt.

§. 264.

Responsabili-
tas tutoris ex
culpa aliena.

In genere tutor tantum reatum suum
praestat, non vero reatum sibi subjectorum.
Si vero sciens personis inhabilibus negotia
commiserit, si illas retinuerit, aut resarcitio-
ni damni ab illis dati non institerit; hujus
quoque negligentiae causa responsabilis est.

§. 265.

Responsabili-
tas subsidiaria
judicii tutorii.

Ipsam quoque judicium tutorium, quod
officio suo neglecto damnum pupillo dedit, de
eo responsabile est, et, deficientibus aliis re-
sarcitionis mediis, ad illud reparandum obli-
gatur.

§. 266.

Remuneratio
tutoris:
a) annua;

Tutoribus diligentibus judicium ex redi-
tibus residuis annuam remunerationem pro
rata assignare potest; haec tamen remunera-
tio nunquam ultra quinque pro centum redi-
tuum purorum, et ad summum pro anno
quatuor millia florenorum efficiat.

§. 267.

b) aut in il-
lius discessu.

Si patrimonium pupilli adeo exiguum est,
ut annue parum aut nihil parsimonia in lu-
crum cedat, tutori, qui patrimonium sine di-

minutione conservavit, aut minorenni convenientem se sustentandi modum procuravit, saltem in fine tutelae remuneratio circumstantiis conveniens decerni potest.

§. 268.

Tutor per decretum judicii tutorii se gravatum putans gravamen suum primo eidem judicio, et tantum tunc, si hoc effectum non haberet, recursum superiori judicio exhibeto.

Remedia juris tutori competentia, si gravetur.

§. 269.

Personis, quae ipsae rebus suis praeesse et jura sua tueri nequeunt, deficiente patria aut tutoria in eas potestate, judicium curatorem, aut defensorem constituat.

II. De curatela. Quid sit.

§. 270.

Talis casus existit: respectu minorennium, qui in alia provincia rem immobilem possident (§. 225.), aut qui in casu singulari a patre vel tutore defendi nequeunt; respectu majorennium, qui dementes aut mente capti evadunt; respectu prodigorum declaratorum; nasciturorum; nonnunquam etiam respectu surdorum simul et mutorum; respectu absentium et ad poenam condemnatorum.

Quando locum habeat.

§. 271.

In negotiis inter parentes et prolem mi-

a) respectu

minoren-
nium;

norem, aut inter tutorem et pupillum evenientibus, a iudicio pro minorenni specialis curator petendus est.

§. 272.

Emergente inter duos pluresve minores, unum eundemque tutorem habentes, lite, tutor nullum eorum defendat, sed a iudicio postulet, ut pro quolibet in specie alius curator nominetur.

§. 273.

b) respectu
dementium et
mente capto-
rum;

Pro demente aut mente capto tantum ille haberi potest, qui post exactum examen vitae suae rationis et auditis medicis in hunc finem delegatis judicialiter talis declaratur. Tam-

c) respectu
prodigorum;

quam prodigum vero iudicium eum declarare debet, de quo facta sibi indicatione et hac de causa instituta inquisitione patet, quod patrimonium suum modo inconsiderato dilapidet, et se suamve familiam, aere alieno temere aut sub conditionibus perniciosis contracto, futurae egentiae exponat. In utroque casu declaratio judicialis publice promulganda est.

§. 274.

d) respectu
eorum, qui
nondum nati
sunt;

Respectu eorum, qui nondum nati sunt, curator aut pro posteritate in genere, aut pro prole in utero matris jam existente (nascituro)

§. 22. constituitur. In priori casu curatoris est prospicere, ne posteritas hereditatis ipsi destinatae detrimentum patiat; in altero casu vero, ut jura prolis nasciturae conserventur.

§. 275.

Surdi et muti, qui simul mente capti sunt, ^{e) pro surdis simul et mutis;} sub perpetua tutela manent; si vero incepto vigesimo quinto aetatis suae anno rebus suis gerendis sunt idonei, ipsis invitis curator non constituatur; attamen in judicio sine defendere non compareant.

§. 276.

Constitutio curatoris pro absentibus, aut ^{f) pro absentibus et ignotis alicujus negotii consortibus;} pro negotii alicujus judicio adhuc ignotis consortibus tunc locum habet, quando defensores rite constitutum non reliquerunt, sine quo vero jura ipsorum propter moram periclitarentur, aut exercitium jurium alterius impediretur. Ejusmodi curator absentem, si commoratio ipsius nota est, de statu rerum illius informare, et, si ex ipsius parte nihil aliud disponitur, negotia ejus sicut minorenis alicujus negotia curare tenetur.

§. 277.

Si quis concurrentibus requisitis in §. 24.

determinatis judicialem mortis declarationem absentis petat, iudicium imprimis huic absenti curatorem constituat; deinde absens edicto; praefixo termino unius anni, citatur, addito, quod si intra hoc tempus non compareat, aut iudicium alio modo de vita sua non informet; illud ad mortis declarationem processurum sit.

§. 278.

Dies, quo mortis declaratio in rem iudicatam abit, pro die mortis absentis in jure habetur; attamen mortis declaratio probationem non excludit, absentem prius aut serius decessisse, vel adhuc in vivis esse. Si talis probatio perficitur, ille, qui vigore judicialis mortis declarationis patrimonium in possessionem accepit, tamquam alius bonae fidei possessor respiciendus est.

§. 279.

g) pro ad poenam condemnatis.

Ob crimen ad durissimos vel duros carceres condemnato curatorem constitui oportet, si patrimonium habet, quod poena diutius duratura periclitaretur.

§. 280.

Constitutio curatelaе.

De regula iudicium, cui nominatio tutoris competit, jus habet sub iisdem cautelis et

observatis iisdem principiis curatorem constituendi. Si vero de administratione rei aut negotii ad aliam instantiam pertinentis agatur, ab hoc iudicio etiam curator nominandus est.

§. 281.

Qui necessarias qualitates ad officium tutorium possidet, curatela quoque suscipere potest. Respectu curatela quoque eadem rationes se excusandi et eadem praerogativae, quemadmodum ratione tutelae, locum habent. Rationes se excusandi.

§. 282.

Jura et obligationes curatorum, quibus vel administratio tantum bonorum, vel simul cura personae curandorum suorum incumbit, ex praescriptis pro tutoribus hac de re existentibus dijudicanda sunt.

§. 283.

Curatela cessat finitis negotiis curatori commissis, aut cessantibus rationibus, quae curandum in administratione rerum suarum impediverunt. An demens vel mente captus usum rationis recuperaverit; vel an animus prodigi vere et constanter emendatus sit, instituta exacta circumstantiarum disquisitione, ex continua experientia, et in priori casu Cessatio curatela.

simul ex testimoniis medicorum ad rem examinandam a iudicio delegatorum, decidendum est.

§. 284.

Exceptio re-
spectu rusti-
corum.

Speciales cautelae in tutela et curatela rusticorum observandae in constitutionibus politicis continentur.

C O D E X
CIVILIS UNIVERSALIS

PRO

**OMNIBUS TERRIS HEREDITARIIS
GERMANICIS**

IMPERII AUSTRIACI.

P A R S II.

V I E N N A E.

TYPIS CAES. REG. AULAE ET STATUS TYPOGRAPHIAE.

1817.

CODIX

CIVILIS UNIVERSALIS

THE

UNIVERSITY OF CHICAGO

LIBRARY

OF THE

UNIVERSITY

UNIVERSITY

OF THE

LIBRARY

PARS SECUNDA

CODICIS CIVILIS

DE JURE RERUM.

De rebus earumque divisione juridica.

§. 285.

Omne, quod persona non est et usui hominum inservit, in sensu juridico res appellatur. Notio rerum in sensu iuridico.

§. 286.

Res in territorio civitatis existentes vel sunt res civitatis, vel res privatae. Posteriores pertinent ad personas singulares vel morales, ad societates minores aut integras universitates. Divisio rerum secundum diversitatem subjecti, ad quod pertinent.

§. 287.

Res vacantes dicuntur, quarum occupatio omnibus membris civitatis libera est. Illae, Res vacantes, res publicae,

et patrimonium civitatis.

quae ipsis tantum ad usum conceduntur, uti: viae publicae, flumina, fluvii, portus et littora, res publicae nominantur. Quod ad supeditandos sumtus pro necessitatibus civitatis erogandos destinatum est, uti: jus cudendae monetae, postarum, et caetera, quae et regalia appellantur, majestatis jura, bona camerae, metallorum fodinae, salinae, tributa et vectigalia, patrimonium civitatis dicitur.

§. 288.

Res universitatum, patrimonium universitatum.

Simili modo res, quae secundum constitutionem civitatis usui cujuslibet membri universitatis inserviunt, res universitatis; illae vero, quarum redditus sumtibus ab universitate erogandis impenduntur, universitatis patrimonium constituunt.

§. 289.

Patrimonium privatum Principis.

Illud quoque patrimonium Principis, quod non tamquam Imperans possidet, rebus privatis adnumeratur.

§. 290.

Praescriptum generale respectu harum diversarum honorum specierum.

Praescripta in hoc jure privato contenta de modo, quo res juste adquiri, conservari et in alios transferri possint, de regula etiam ab administratoribus rerum publicarum et universitatum, aut patrimonii civitatis vel

universitatum observanda sunt. Exceptiones et specialia praescripta administrationem et usum horum bonorum spectantia continentur in jure publico et in politicis constitutionibus.

§. 291.

Res secundum diversam suam qualitatem dividuntur: in corporales et incorporales; mobiles et immobiles; fungibiles et non fungibiles; aestimabiles et inaestimabiles.

Divisio rerum secundum diversas earum qualitates

§. 292.

Res corporales illae sunt, quae sensibus percipi possunt; reliquae incorporales nominantur; e. g. jus venandi, piscandi, et omnia alia jura.

Res corporales et incorporales;

§. 293.

Res, quae salva sua substantia ex uno loco in alterum transferri possunt, sunt mobiles; in casu opposito immobiles. Res per se mobiles in sensu juridico immobiles censentur, si aut vi legis, aut per destinationem domini appertinentias rei immobilis constituunt.

mobiles et immobiles.

§. 294.

Appertinens dicitur omne id, quod cum re aliqua in continuum nexum ponitur. Eo pertinent non solum accessio rei, quamdiu ab ipsa separata non est; sed etiam res accessio-

De appertinentiis in genere,

riae, sine quibŭs res principalis usum nullum praestat, aut quas lex, vel dominus in continuum rei principalis usum destinaverunt.

§. 295.

in specie ratione praediorum et stagnorum;

Gramen, arbores, fructus, et omnes res utiles, quas terra in superficie sua procreat, tamdiu res immobiles manent, quamdiu a solo separatae non sunt. Ipsi pisces in stagno, et ferae in sylva tum primo res fiunt mobiles, si pisces stagno exempti et ferae captae vel occisae sunt.

§. 296.

Frumentum quoque, lignum, pabulum et omnes reliqui, licet jam percepti fructus, quemadmodum et animalia, et omnia ad praedium pertinentia instrumenta et utensilia eatenus rebus immobilibus accensentur, quatenus ad continuationem ordinariae rei oeconomicae administrationis requiruntur.

§. 297.

atque aedificiorum.

Simili modo ad res immobiles illae pertinent, quae fundo eo animo imponuntur, ut semper ibi maneant, uti: domus et alia aedificia cum spatio aëris in linea perpendiculari eis incumbenti; porro, non solum in terra vel muro fixa, aut ferro seu clavis vincta,

ceu: athena coquendae cerevisiae aut urendo vino destinata, et armaria in parietes fabricata, sed etiam illae res, quae continuo usui totius alicujus inserviunt, e. g. situlae, funes, catenae, requisita igni restinguendo comparata et similia.

§. 298.

Jura rebus mobilibus adnumerantur, nisi cum possessione rei immobilis conjuncta sint, aut per constitutionem civitatis pro re immobili declarentur.

Jura de regula tamquam res mobiles respicienda sunt;

§. 299.

Credita per inscriptionem ad rem immobilem in patrimonium immobile non transferuntur.

nec minus activa intabulata.

§. 300.

Res immobiles subjectae sunt legibus illius districtus, in quo sitae sunt; omnes reliquae res vero iisdem legibus subsunt, quibus subest ipse dominus pro persona sua.

Secundum quas leges res immobiles; et secundum quas res mobiles judicandae sint.

§. 301.

Res, quarum ordinarie usus non est, nisi destruantur aut consumantur, fungibiles; illae, quae contrariam naturam habent, non fungibiles dicuntur.

Res fungibiles, non fungibiles.

§. 302.

Universitas
rerum.

Complexus plurium rerum singularium, quae tamquam una res respiciuntur, et communi nomine insigniri solent, rem universalem, seu universitatem rerum constituit, et tamquam totum aliquod consideratur.

§. 303.

Aestimabiles
et inaeestimabiles;

Res aestimabiles illae sunt, quarum valor instituta comparatione cum aliis commercii causa determinari potest; huc etiam pertinent servitia, operae viribus corporis vel ingenii praestandae. Res vero, quarum valor nulla comparatione cum aliis in commercio existentibus rebus definiri potest, inaeestimabiles dicuntur.

§. 304.

Cynosura
aestimationis
judicialis.

Determinatus rei valor ipsius pretium dicitur. Si res a iudicio aestimanda est, aestimationem illius secundum determinatam summam pecuniae fieri oportet.

§. 305.

Pretium ordinarium et
extraordinarium.

Si res secundum eam utilitatem aestimatur, quam respectu habito temporis et loci ordinarie et generaliter praestat, pretium ordinarium et commune; si vero ad speciales relationes et ad affectionem in qualitatibus ac-

cidentalibus rei fundatam ejus, cui aestimatio praestanda est, respicitur, pretium definitum extraordinarium est.

§. 306.

In omni casu, ubi nec conventionem, nec lege aliquid aliud statuitur, in aestimatione rerum ordinarium pretium pro regula accipiendum est.

Quale pretium in aestimationibus judicialibus pro mensura accipiendum sit.

§. 307.

Jura, quae personae in rem nullo respectu habito certarum personarum competunt, jura realia dicuntur. Jura, quae ad rem tantummodo contra certas personas immediate ex lege, aut ex actu obligatorio oriuntur, jura rerum personalia nominantur.

Notiones juris rerum realis et personalis.

§. 308.

Jura rerum realia sunt: jus possessionis, domini, pignoris, servitutis et hereditatis.

JURIS RERUM

S E C T I O P R I M A.

DE JURIBUS REALIBUS.

CAPUT I.

De possessione.

§. 309.

Qui rem in potestate sua vel viribus suis
Detentor.
Possessor. physicis habet, ejus detentor nominatur. Possessor est, qui rem detinet animo eam tamquam propriam habendi.

§. 310.

Adquisitio possessionis.
Habilitas personae ad adquisitionem possessionis. Personae, usu rationis destitutae, per se inhabiles sunt ad possessionem acquirendam. Vices earum agunt tutores vel curatores. Impuberes infantia majores per se soli rem in possessionem capere possunt.

§. 311.

Omnes res corporales et incorporales, Objecta possessionis, quae in commercio juridico sunt, valent in possessionem capi.

§. 312.

Res corporales mobiles per physicam apprehensionem, deportationem, aut custodiam; Modi possessionem acquirendi, immobiles vero ingressu, terminos designando, aut sepem circumducendo, signatione, aut cultura in possessionem capiuntur. Possessionem rerum incorporalium seu jurium adquirimus per usum eorum proprio nomine exercitum.

§. 313.

Usus juris existit, si quis ab altero aliquid tamquam obligationem exigit, et is hoc in specie juris affirmativi, negativi, vel prohibitorii, revera praestat; porro, si quis rem alterius cum ejus consensu in suam utilitatem impendit; demum, si quis altero interdicente, quod alias faciendi jus haberet, intermittit.

§. 314.

Possessio tam jurium, quam rerum corporalium acquiritur aut immediate seu originarie, si res vel jura vacantia; aut mediate seu derivative, si jus vel rem alteri competentem in potestatem nostram redigimus. Modus acquirendi possessionem originarius et derivativus.

§. 315.

Ambitus ad-
quisitionis.

Per immediatam aut mediatam propria auctoritate factam possessionis apprehensionem id tantum in possessionem accipitur, quod revera apprehendendo, ingrediendo, utendo, signando, aut custodiendo in potestatem reductum est; in mediata, si detentor proprio aut nomine alieno jus vel rem in nos transfert, omne id acquiritur, quod prior detentor habuit et per signa manifesta tradidit, quin necessarium sit, singulas partes in specie acceptare.

§. 316.

Possessio ju-
sta et injusta.

Possessio rei justa dicitur, si valido titulo, id est, fundamento juris ad acquisitionem idoneo nititur. In casu contrario injusta nominatur.

§. 317.

Titulus prin-
cipalis justae
possessionis.

Titulus respectu rerum vacantium consistit in jure connato ad actus, quibus jura aliorum non laeduntur; ratione aliarum rerum in voluntate possessoris, vel in sententia judicis, vel demum in lege, qua alicui jus ad possessionem tribuitur.

§. 318.

Detentor qua

Detentor, rem non suo sed alieno nomi-

ne, detinens, nullam rationem juridicam habet ad capiendam ejusdem possessionem. talis nullo adhuc titulo gaudet;

§. 319.

Detentor rei jure non gaudet, causam detentionis suae propria auctoritate mutandi, eoque modo sibi titulum arrogandi; ast hoc licet, ut ille, qui hucusque rem proprio nomine juste possidebat, jus possessionis in alium transferat et eam pro futuro hujus nomine detineat. nec ipsum propria auctoritate adquirere potest.

§. 320.

Per titulum validum tantum jus ad possessionem rei acquiritur, non vero ipsa possessio. Cui tantum jus ad possessionem est, in casu, quo ipsi possessio denegatur, propria potestate in eam se immittere haud potest; sed a iudice ordinario, allegando titulum suum, in via juris postulare obligatur, ut in possessionem mittatur. Effectus meri tituli.

§. 321.

Ubi sic dictae tabulae provinciales, libri civici aut fundales, aut alii hujusmodi publici indices introducti sunt, legitima possessio juris realis in res immobiles tantummodo per rite factam inscriptionem in hos libros publicos acquiritur. Requisita ad effectivam possessionem.

§. 322.

Si res mobilis successive pluribus personis tradita est; jus possessionis competit eam in sua potestate habenti. Ubi vero res immobilis est, et libri publici introducti sunt; jus possessionis exclusive ei competit, qui tamquam possessor ejus inscriptus est.

§. 323.

Possessor ad edendum titulum suum non potest provocari.

Pro possessore praesumptio validi tituli pugnat; ad quem ergo edendum non potest provocari.

§. 324.

Haec provocatio ne quidem tunc locum habet, si quis asserit, possessionem adversarii sui cum aliis juris praesumptionibus, e g. libertate dominii, conciliari non posse. In hujusmodi casibus adversarius affirmans coram competenti iudice actionem instituere, et jus suum fortius, quod habere putat, probare debet. In dubio possessor praeferendus est.

§. 325.

Exceptio.

Quatenus possessor rei, cujus commercium prohibitum est, aut quae furto ablata esse videtur, titulum possessionis suae edere teneatur, per leges poenales et politicas decum est.

§. 326.

Qui ex rationibus verisimilibus rem, quam Possessio bonae et malae fidei, possidet, suam esse putat, bonae fidei possessor est. Malae fidei possessor ille dicitur, qui scit aut ex circumstantiis praesumere debet, rem in possessione ejus existentem esse alienam. Errore facti aut ignorantia legis praescriptorum potest aliquis injustus quidem (§. 316.), et tamen bonae fidei possessor esse.

§. 327.

Si quis rem ipsam, alter vero jus ad Quomodo cum altero possidens malae fidei aut injustus possessor fiat. omnia vel aliqua commodum hujus rei possidet; alteruter eorum unus idemque, si fines juris sui excedit, sub diverso respectu bonae et malae fidei, justus et injustus possessor esse potest.

§. 328.

An possessio bonae aut malae fidei sit, in Decisio de fidei possessione. casu litis sententia judicis decidendum est. In dubio praesumptio pugnat pro bona fide.

§. 329.

Bonae fidei possessor jam solo jure bonae fidei possessionis re possessa; quin ad Continuatio possessionis. Jura possessionis bonae fidei: a) respectu rei substantiae; damnum praestandum teneatur, pro arbitrio uti, abuti, immo illam quoque destruere potest.

§. 330.

b) respectu
commodo-
rum;

Ad bonae fidei possessorem pertinent omnes fructus ex re nascentes, quamprimum ab ea separati sunt; ad ipsum quoque pertinent omnia emolumenta jam percepta, quatenus durante quieta possessione dies ea percipiendi jam venit.

§. 331.

c) respectu
impensarum.

Si bonae fidei possessor in rem aut ad continuam conservationem substantiae necessarios, aut ad augenda durantia adhuc comoda utiles sumtus impendit; restituendi ipsi sunt secundum praesentem valorem, quatenus hic expensas reapse factas non superat.

§. 332.

Expensae voluptatis tantum et rei ornae causa factae eatenus tantum refunduntur, quatenus rei ordinarius valor revera eis auctus fuit; attamen priori possessori optio est omnia sibi accipiendi, quae salva substantia tolli possunt.

§. 333.

Jus restitu-
tionem pretii
exigendi.

Possessor licet bonae fidei pretium auctori suo pro re obtenta solutum exigere nequit. Qui vero rem alienam, quam dominus alias vix recuperasset, bona fide emit, et hoc modo

propriario utilitatem demonstrabilem comparavit, convenientem compensationem exigere potest.

§. 334.

An bonae fidei detentori petitionis suae causa jus retentionis competat, in capite de jure pignoris determinatur.

§. 335.

Malae fidei possessor obligatur, non solum omnia per possessionem rei alienae ad-
quisita commoda restituere; sed etiam illa, quae laesus adquisivisset, et omne damnum per possessionem enatum reparare. In casu, quo malae fidei possessor per actum in legibus poenalibus prohibitum ad possessionem pervenit, obligatio resarciendi ad pretium quoque affectionis se extendit.

Obligatio
malae fidei
possessoris;

§. 336.

Si malae fidei possessor in rem aliquid impendit, id observandum est, quod respectu impensarum a negotiorum gestore factarum in capite de mandato disponitur.

§. 337.

Possessio universitatis secundum bonam aut malam fidem nomine membrorum ejus agentium mandatariorum judicatur. In quo-

Quomodo
fides posses-
sionis ab uni-
versitate exer-

etiam judican-
da sit.

libet vero casu membra in mala fide consti-
tuta non tantum membris in bona fide ver-
santibus, sed etiam domino ad damnum re-
sarciendum obligantur.

§. 338.

Quatenus per
actionem pos-
sessio bonae
fidei in pos-
sessionem ma-
lae fidei abeat.

Bonae quoque fidei possessor in eo casu,
ubi per sententiam judicis ad restitutionem
rei condemnatur, respectu commodorum re-
fundendorum et damni resarciendi, quemad-
modum etiam respectu impensarum, a tem-
pore ipsi intimatae actionis, eodem loco ac
malae fidei possessor habendus est; casum
tamen, quem res apud dominum non subivis-
set, nonnisi tunc praestat, quando restitutio-
nem temere litigando protrahit.

§. 339.

Jura posses-
sori compe-
tentia, si in
possessione
turbatur;

Nemini fas est possessorem in ejus pos-
sessione, cujuscunque generis ea sit, propria
auctoritate turbare. Turbato jus competit judi-
cem implorandi, ut omnem turbationem inter-
dicat, et damnum probatum resarciri faciat.

§. 340.

in specie in
casu aedifica-
tionis;

Si possessoris rei immobilis aut juris rea-
lis per extructionem novi aedificii, operis
hydrotechnici, aut alterius operis juribus
praejudicatur, quin aedificans cautelis in co-

dice judiciario praescriptis contra ipsum usus sit; periclitans jure gaudet, interdictionem hujusmodi novationis a judicio exigendi, et judicium tenetur, rem quam citissime decidere.

§. 341.

Ante decisionem causae continuatio aedificationis a judicio de regula non est concedenda. Tantum in casu imminentis manifesti periculi, aut, si aedificans congruam cautionem praestat, rem in pristinum statum restitutum et damnum resarcitum iri, ille vero, qui aedificationem prohiberi vult, similem cautionem de consecrariis interdicti sui non praestat, interea continuatio aedificationis concedenda est.

§. 342.

Quod in praecedentibus §§. ratione novi aedificii exstruendi disponitur, ad demolitionem quoque aedificii, vel alterius operis jam existentis applicari debet.

§. 343.

Si possessor juris realis probare potest, et ob damnum infectum. jam existens alienum aliquod opus aut aliam rem alienam ruinam minari, et ipsi manifestum periculum portendere, fas ipsi est per

judicem cautionem exigere, nisi jam forte politica instantia securitatis publicae causa media necessaria adhibuerit.

§. 344.

Remedia possessionis retinendae: a) in casu imminentis periculi;

Ad jura possessionis quoque pertinent jus se in possessione sua tuendi, et pro casu, quo auxilium judicis sero imploraretur, vim vi convenienti depellendi (§. 19.). Caeterum instantiae politicae est curare, ut tranquillitas publica conservetur, quemadmodum judicii criminalis, ut violentiae publice exercitae puniantur.

§. 345.

b) erga possessorem vitiosum;

Si quis possessionem vi ingreditur, aut dolo vel precario clam irrepit, et id, quod ipsi ex indulgentia, quin obligatio durabilis suscipiatur, concessum est; in jus perpetuum mutare conatur; possessio ejus per se injusta et malae fidei praeterea vitiosa evadit; in casibus contrariis possessio pro non vitiosa habetur.

§. 346.

Contra quemlibet vitiosum possessorem actio tam ad restitutionem in pristinum statum, quam ad indemnitatem institui potest. Utrumque a judicio causa pertractata, ne ullo quidem habito respectu juris fortioris, quod conventus in rem habere posset, decernendum est.

§. 347.

Si non statim apparet, uter in possessione non vitiosa versetur, et quatenus una aut altera pars auxilium iudicis implorare possit; res controversa tamdiu custodiae iudicii aut tertii cujusdam confiditur, donec lis de possessione pertractata et decisa sit. Qui causa cadit, etiam post hanc decisionem actionem ex fortiori jure in rem, quod habere putat, instituere valet.

c) in dubio, an possessio vitiosa sit vel non.

§. 348.

Si a detentore plures simul possessionem poscentes traditionem rei petunt, et inter hos unus datur, cujus nomine res detinebatur; huic prae caeteris tradenda et reliquis facta traditio notificanda est. Hac circumstantia pro nullo pugnante, res custodiae iudicis vel tertii committitur. Iudicis est momenta juris eorum, qui de possessione certant, examinare, et sententia sua decidere.

Cautelae a detentore observandae, si plures possessionem praetendunt.

§. 349.

Possessio rei corporalis in genere amittitur, si res perditur sine spe eam recuperandi; si sponte derelinquitur; aut in possessionem alterius venit.

Modi, quibus possessio cessat, et quidem: a) possessio rerum corporaliū;

§. 350.

b) *jurium*
in libris pu-
blicis inscrip-
torum;

Possessio illorum *jurium* et rerum immo-
bilium, quae objectum librorum publicorum
constituunt, expirat, si ex libris provinciali-
bus, civicis aut fundalibus expunguntur; aut
si in nomen alterius inscribuntur.

§. 351.

c) *aliorum*
jurium.

Respectu aliorum *jurium* possessio cessat,
si adversarius id, quod alias praestitit, se non
amplius praestare velle declarat; si exercitium
juris ab altero institutum non amplius patitur;
aut si jusso aliquid intermittendi non amplius
obsequitur, possessor vero in omnibus his ca-
sibus acquiescit, et conservandae possessionis
suae gratia nullam actionem instituit. Sola in-
termissione usus possessio juris, exceptis ca-
sibus praescriptionis in lege determinatis, non
amittitur.

§. 352.

Quamdiu adhuc spes est rem deperditam
recuperandi, sola voluntate possessio conser-
vari potest. Absentia possessoris aut inhabi-
litas superveniens possessionem acquirendi,
non tollunt possessionem jam acquisitam.

CAPUT II.

De jure domini.

§. 353.

Omne id, quod in bonis alicujus est, omnes ipsius res corporales et incorporales, dominium ejus dicitur. Notio domini; in sensu objectivo;

§. 354.

Tamquam jus consideratum dominium est facultas de substantia et de commodis alicujus rei pro arbitrio, omni alio excluso, disponendi. in sensu subjective;

§. 355.

Omnes res in genere objecta sunt juris domini, et quilibet, quem leges expresse non excludunt, facultate gaudet, illud per se ipsum aut per alium suo nomine acquirendi. Possibilitas objectiva et subjectiva domini adquirendi.

§. 356.

Igitur illi incumbit probatio, qui asserit personae aliquid acquirere volenti ratione

personalis ejus habilitatis, aut respectu rei adquirendae impedimentum legale obstare.

§. 357.

Divisio domini in plenum et minus plenum.

Jus in substantiam rei cum jure in ejus utilitatem in una persona conjunctum, dominium plenum est et indivisum. Si vero unius jus in substantiam rei tantum, alteri vero praeter jus aliquod in substantiam jus exclusivum in ejus commoda competit, dominium divisum et utrique minus plenum habetur. Ille dominus directus; hic dominus utilis nominatur.

§. 358.

Omnes aliae species limitationum ex lege vel voluntate domini proficiscentium minus plenum dominium non reddunt.

§. 359.

Separatio domini directi a dominio utili oritur partim dispositione proprietarii; partim dispositione legis. Pro diversitate relationum inter dominum directum et utilem obtinentium bona, quorum dominium divisum est, feuda, locationes hereditariae, et emphyteuses dicuntur. De feudis in jure feudali speciatim promulgato; de locationibus conductionibus hereditariis et bonis emphyteu-

ticis vero in capite de contractu locationis conductionis tractatur.

§. 360.

Ex sola pensitatione census continui, aut reddituum annuorum ex fundo dominium divisum non sequitur. In omni casu, ubi separatio juris in substantiam a jure in rei commoda clare non apparet, quilibet bonae fidei possessor pro domino pleno respiciendus est.

§. 361.

Si res adhuc indivisa pluribus personis simul competit; condominium existit. Ratione totius, condomini pro una persona habentur; quatenus vero ipsis certae, licet non separatae partes assignatae sunt, quilibet condominus dominium plenum portionis sibi competentis habet.

Condominium.

§. 362.

Vi juris libere de dominio suo disponendi dominus plenus de regula pro arbitrio re sua uti, aut usum hunc intermittere, eam destruere, integram, aut partem ejus in alios transferre, aut plene ei renunciare, id est, eam derelinquere potest.

Jura domini.

§. 363.

Limitatio
eorum.

Iisdem juribus etiam gaudet dominus minus plenus, tam directus quam utilis; hac solummodo cum restrictione, quod neuter aliquid suscipere possit, quod juri alterius adversatur.

§. 364.

In genere exercitium dominii eatenus tantum locum habet, quatenus per illud nec jura tertii laeduntur, nec limitationes ad conservationem et promotionem salutis publicae in legibus contentae exceduntur.

§. 365.

Si bonum publicum exigit, membra civitatis plenum etiam dominium erga convenientem indemnitatem cedere tenentur.

§. 366.

Actiones ex
jure domini:
a) rei vindicatio
proprie talis; cui, et
contra quem
competat?

Cum jure domini quemvis alium a possessione rei suae excludendi jus quoque conjunctum est, rem ab alio retentam a quolibet detentore vindicandi. Istud jus vero non competit illi, qui rem eo tempore, quo dominium ejus nondum habuit, proprio suo nomine alienavit, serius autem dominium ipsius adquisivit.

§. 367.

Rei vindicatio adversus bonae fidei possessorem rei mobilis locum non habet, si probaverit, rem vel in publica licitatione, vel ab aliquo, cui facultas concessa est, quaestum ejusmodi rebus faciendi, vel titulo oneroso ab aliquo, cui ab ipso actore ad usum, in depositum, vel quemcumque alium finem commissa fuit, adquisivisse. In his casibus a bonae fidei possessoribus dominium acquiritur, et priori domino tantum contra eos, qui ipsi propterea responsables sunt, jus in indemnitatem competit.

§. 368.

Si vero probatur, possessorem aut jam ex natura rei acquisitae, aut ex ultra modum exiguo pretio ejus, aut ex notis personalibus qualitatibus auctoris sui, aut ex quaestu, quem exercet, vel ex aliis relationibus, fundatam suspicionem contra fidem possessionis ejus concipere potuisse; tamquam malae fidei possessor rem domino cedere tenetur.

§. 369.

Rei vindicationem instituenti probandum est a reo rem detineri, se vero ejusdem domini esse. Quid actori probandum sit?

§. 370.

Qui rem mobilem judicialiter repetit, eam notis characteristicis, quibus ab omnibus similibus rebus ejusdem generis distinguitur, describat oportet.

§. 371.

Hinc res, quae hoc modo discerni nequeunt, uti pecunia parata cum alia commixta, aut chirographa in exhibentem in genere scripta, de regula objectum rei vindicationis non sunt, nisi hujusmodi circumstantiae concurrant, ex quibus actor dominium suum probare possit, et ex quibus reo notum esse debuerit, ipsi nullum jus rei sibi appropriandae fuisse.

§. 372.

Rei vindicatio ex juridice praesumpto dominio actoris. Contra quem possessorem ista praesumptio locum habeat?

Si actor probationem dominii adquisiti in rem ab altero retentam efficere quidem nequit, ast tamen validum titulum et modum non vitiosum possessionis adquisitae probaverit; respectu cujuslibet possessoris, qui nullum, aut nonnisi debiliorem titulum possessionis suae edere potest, pro vero domino habetur.

§. 373.

Si ergo reus rem mala fide aut injuste

possidet; si nullum aut suspectum tantum auctorem indicare potest; aut si rem titulo lucrativo, actor vero titulo oneroso adquisivit, posteriori eam cedere tenetur.

§. 374.

Reo et actore aequalem titulum possessionis suae non vitiosae habentibus, reus propter possessionem praefereendus est.

§. 375.

Qui rem alieno nomine possidet, contra rei vindicationem se tueri potest auctorem suum nominando et probationem de eo allegando.

§. 376.

Qui possessionem rei judicialiter negat et possidere convincitur, jam ex hac sola ratione actori possessionem cedere cogitur, salvo tamen manente illius jure postea rei vindicationem instituendi.

Confectarium legale: a) si quis possessionem negat;

§. 377.

Qui rem, quam non possidet, possidere simulat, et actorem hoc modo in errorem inducit; omne damnum inde enatum praestare obligatur.

b) simulatae possessionis.

§. 378.

Qui rem possidebat et post actionem intimatam jure suo in eam se abdicavit, obligatur.

c) si quis dolo possidere definat;

tur hanc rem actori, nisi iste contra verum detentorem jus suum prosequi velit, suis sumptibus recuperare, vel pretium extraordinarium ejus solvere.

§. 379.

Quid possessor domino refundat.

Quid tam bonae quam malae fidei possessor domino respectu lucri cessantis aut damni emergentis praestare obligetur, in priori capite determinatum fuit.

CAPUT III.

De acquirendo dominio per occupationem.

§. 380.

Absque titulo et legitimo modo acquirendi dominium obtineri nequit.

Requisita ad dominium adquirendum.

§. 381.

Quoad res vacantes titulus consistit in libertate connata capiendi eas in possessionem. Modus acquirendi est occupatio, qua aliquis rem vacantem in potestatem suam redigit animo eam sibi habendi.

Titulus et modus acquirendi originarius. Occupatio.

§. 382.

Res vacantes ab omnibus membris civitatis per occupationem adquiri possunt, nisi ista facultas per leges politicas limitata sit, aut quibusdam membris præcipuum jus rem occupandi competat.

§. 383.

Hoc in specie de occupatione animalium valet. Cui jus venandi aut piscandi competat;

r. per occupationem animalium;

quomodo nimium augmentum ferarum impediatur, et damnum a feris datum reparetur; qua ratione apes alienae mellis praedatrices arceantur; legibus politicis statutum est. Quomodo fures ferarum puniendi sint, in legibus poenalibus determinatur.

§. 384.

Examina apum domesticarum et alia mansueta seu mansuefacta animalia liberae occupationis objectum non sunt, immo domino eorum ius est, ea etiam in fundo alieno persequendi; attamen fundi possessori damnum ipsi forte factum reparare tenetur. In casu, quo dominus alvearis examen intra biduum non persequutus est; aut animal mansuefactum per quadraginta duos dies sponte non rediit, potest illa in fundo publico quilibet; in fundo vero proprio dominus fundi occupare et sibi habere.

§. 385.

2. per inventionem rerum vacantium.

Nemo privatus res sponte provenientes, per constitutiones politicas civitati reservatas, sibi appropriare potest.

§. 386.

Res mobiles, quas dominus proprias amplius habere nolens derelinquit, cuilibet licet membro civitatis occupare.

§. 387.

Quatenus fundi penitus inculti relictī, aut aedificia propter neglectam reparationem pro derelictis habenda aut confiscanda sint, leges politicae determinant.

§. 388.

In dubio non est praesumendum, aliquem dominio suo renunciare velle; hinc nulli inventori licet rem inventam pro derelicta habere, et eam sibi appropriare. Multo minus licet cuiquam sibi jus in bona naufragorum in littus ejecta arrogare.

Praescripta
circa inven-
tionem:
a) rerum per-
ditarum;

§. 389.

Inventor ergo obligatur priori possessori, si ex characteribus rei aut ex aliis rei adjunctis manifestus fit, rem restituere. Quodsi ei prior possessor ignoretur, et res inventa valorem unius floreni excedat, obligatur, factam inventionem intra octiduum, modo in quolibet loco consueto, promulgari curare, et, si res inventa plus quam duodecim florenos valet, casum instantiae loci indicare.

§. 390.

Instantiā loci factam indicationem, quin de specialibus notis rei inventae mentionem faciat, sine mora modo in quolibet loco con-

sueto; quod si vero dominus intra terminum circumstantiis convenientem non detegatur, et valor rei inventae viginti quinque florenos superet, terna vice per novalia publica notificare tenetur. Si res inventa sine periculo in detentione inventoris relinqui nequeat, res ipsa, vel si sine graviore detrimento asservari non possit, pretium per publicam licitationem pro ea obtentum, judicialiter deponendum, aut tertio in custodiam tradendum est.

§. 391.

Si prior detentor vel dominus rei inventae intra terminum unius anni, a tempore finitae promulgationis, se insinuet; et jussuum rite demonstret, res vel pecunia inde percepta ipsi traditur. Ipse vero obligatur, expensas reddere, et inventori, si petierit, decem centesimas pretii ordinarii, qua praemium inventionis, solvere. Quodsi vero praemium secundum hanc computationem ad mille florenos excreverit, respectu valoris residui nonnisi quinque centesimae partes numerandae sunt.

§. 392.

Si intra terminum unius anni res inventa a nemine jure petitur, inventori jus tribuitur re aut pretio inde percepto utendi. Priori de-

tentori serius se insinuanti, deductis impensis et praemio inventionis, res, aut pretium perceptum cum usuris inde forte obtentis restituenda sunt, et nonnisi elapso tempore praescriptionis inventor, sicut bonae fidei possessor, jus domini nanciscitur.

§. 393.

Quicumque praescripta in §§. 388 — 392. contenta neglexerit, de omnibus consecrariis nocivis tenetur. Si inventor ea negligit, etiam praemio inventionis privatur, et secundum codicem poenalem pro re nata praeterea etiam se fraudis reum reddit.

§. 394.

Pluribus personis, quae rem aliquam simul invenerunt, respectu ejus eadem obligationes et jura competunt. Inventoribus etiam ille adnumeratur, qui rem prae caeteris detexit, et eam capere conatus est, licet alius eam prius apprehendisset.

§. 395.

Si res defossae, muro aut alio loco absconditae, ignoti alicujus domini deteguntur, indicatio perinde, ac de inventione in genere, facienda est.

b) rerum absconditarum §

§. 396.

Si dominus ex notis externis vel ex aliis circumstantiis innotescit, res ipsi tradenda est; attamen obligatio ei incumbit, inventori praemium inventionis in §. 391. determinatum praestandi, nisi probare possit, se prius jam, ubi res existat, notitiam habuisse.

§. 397.

e) thesauri.

In casu, quo dominus rei non statim erui potest, instantia loci secundum praescripta §§. 390—392. procedere tenetur.

§. 398.

Si res detectae consistunt in pecunia, in rebus ad ornatum pertinentibus, vel aliis pretiosis, tamdiu absconditis, ut prior earum dominus amplius explorari nequeat, thesauri nomine veniunt. Inventio thesauri ab instantia praefecturae provinciae indicanda est.

§. 399.

Tertia pars thesauri ad aerarium publicum pertinet. Reliquarum duarum partium unam inventor, alteram dominus fundi capit. Si dominium fundi divisum est, tertia ista pars domino directo et utili aequa lance cedit.

§. 400.

Qui in inventione thesauri actum illiciti-

tum commisit; qui inscio et invito domino utili thesaurum quaesivit; aut inventum celavit; ejus portio delatori, aut, eo deficiente, civitati cedat.

§. 401.

Operariis forte thesaurum invenientibus qua inventoribus tertia ejus pars cedit. Si vero a domino expresse ad quaerendum thesaurum mercede conducti sunt, ordinaria sua mercede contenti sunt.

§. 402.

Praescripta de jure circa praedam et res ^{3) De praeda.} ab hoste recuperatas in legibus bellicis contenta sunt.

§. 403.

Rem alienam mobilem a jactura vel interitu inevitabili salvanti jus est, a domino <sup>De jure ex
salvatione rei
alienae mobili-
lis.</sup> eam repetente refusionem suarum expensarum, et praemium proportionatum, ad summum decem pro centum, exigendi.

CAPUT IV.

De acquirendo dominio per accessionem.

§. 404.

Accessio.

Accessio est omne id, quod ex re oritur, aut cum ea conjungitur, quin domino ab alio quopiam traditum sit. Accessio fit natura, arte, aut utraque simul.

§. 405.

I. Accessio naturalis.

a) fructus naturales;

b) foetura animalium;

Fructus naturales fundi, nimirum commoda sine cultura procreata, uti: herbae, fungi et similia, ad crescunt fundi domino, quemadmodum omnia commoda, que ex animali nascuntur, domino animalis.

§. 406.

Dominus ejus animalis, quod ex animali alterius foetus concepit, huic alteri mercedem nullam debet, nisi conventa fuit.

§. 407.

c) insulae;

Si in media aqua insula nascitur, domini fundorum secundum longitudinem ejus in

utraque ripa sitorum jure privativo gaudent illam aequis portionibus occupandi, et promensura longitudinis fundorum suorum inter se distribuendi. Si insula in alterutra dimidia parte aquae oritur, domino prioris ripae soli jus in eam est. Insulae in fluviis ad navigationem aptis ortae civitati reservantur.

§. 408.

Si aquis siccescentibus aut in plura brachia divergentibus insulae formantur, aut fundi inundantur; jura prioris domini illaesa manent.

§. 409.

Flumine alveum suum derelinquente, im-primis fundorum dominis, qui per novum cursum aquae damnum sentiunt, jus est, ex alveo derelicto vel aestimatione ejus indemnitate quaerendi.

d) de mutatione alvei;

§. 410.

Extra casum hujusmodi indemnitatis alicui competentis alveus derelictus, ut de insula nata dispositum fuit, ad dominos riparum adjacentium pertinet.

§. 411.

Terra, quam aqua sensim sine sensu ripae alluit, cedit ripae domino.

e) de alluvione;

§. 412.

§ de vi fluminis.

Si vero grandior terrae portio per vim fluminis ripae alienae adjicitur; priori possessori jus dominii in eam competens tantum in eo casu perditur, si spatio unius anni illud non exercet.

§. 413.

Cuilibet fundi domino liberum est ripam suam contra vim fluminis munire. Non licet tamen hujusmodi opera struere, vel plantationes, quae ordinarium cursum fluvii immutent, aut quae navigationi, molis, piscationi aut aliis juribus alienis detrimentum adferant. In genere similia opera tantum cum consensu instantiae politicae suscipi possunt.

§. 414.

II. Accessio artificialis ex specificatione et conjunctione in genere.

Qui ex rebus alienis novas conficit; qui eas cum suis conjungit, commiscet aut confundit, hac ratione dominium in eas nondum acquirit.

§. 415.

Si hujusmodi res confectae in pristinum suum statum reduci; conjunctae, commixtae aut confusae iterum separari possunt, cuilibet domino suum redditur, et indemnitas, cui competit, praestatur. Si restitutio in pristi-

num statum aut separatio impossibilis est, res inter consortes communis fit; attamen ei, cuius res alterius culpa conjuncta fuit; optio competit, rem conjunctam integram erga recompensationem ejus, quo nunc melior facta est, sibi habere, aut eam alteri pariter erga recompensationem cedere. Cujus culpa conjunctio facta est, is pro diversitate bonae aut malae suae fidei tractatur. Si vero neutri parti culpa imputari potest, majoris valoris rei domino optio relinquitur.

§. 416.

Aliena materia, in reparationem tantum alicujus rei impensa, domino rei principalis cedit, qui obligatur pro diversitate, an bona aut mala fide egerit, priori domino materiae impensae valorem refundere.

§. 417.

Si quis in proprio fundo aedificium aliena materia exstruit, hoc quidem ipsi proprium manet; attamen etiam bona fide aedificans materiae, nisi eam modis in §. 367. allegatis nactus esset, pretium ordinarium; mala fide aedificans vero illius pretium extraordinarium solvere, et praeterea adhuc omne aliud damnum laeso praestare tenetur.

In specie respectu aedificationis.

§. 418.

Contra, si quis propria materia, inscio et invito domino, in alieno fundo aedificaverit, aedificium domino fundi cedit. Qui bona fide aedificavit, restitutionem impensarum necessariarum et utilium exigere potest; qui mala fide aedificavit, negotiorum gestori sine mandato equiparatur. Dominus fundi aedificationem sciens, nec illico bona fide aedificanti interdicens, ordinariam tantum aestimationem pro fundo exigere valet.

§. 419.

Aedificium in fundo alieno et ex materia aliena exstructum domino fundi pariter cedit. Inter dominum fundi et aedificantem jura et obligationes in paragrapho praecedenti statuta intercedunt, et aedificans priori domino materiae, pro diversitate bonae aut malae suae fidei, valorem ordinarium aut summum refundere obligatur.

§. 420.

III. Accessio
mixta,

Id, quod hucusque ratione aedificiorum aliena materia exstructorum statutum est, etiam pro illis casibus valet, ubi fundo semen alienum insitum, aut plantae alienae insertae

sunt. Talis accessio domini fundi est, siquidem plantae radices egerint.

§. 421.

Dominium arboris non ex radicibus in fundum confinem actis, sed ex stirpe, quae e solo eminet, determinatur. Si stirps in confinio plurium dominorum est, arbor ipsis communis fit.

§. 422.

Quilibet dominus fundi radices alienae arboris e fundo suo evellere, et ramos in suam columnam aëris prominentes amputare, aut utilitatem inde percipere potest.

CAPUT V.

De acquirendo dominio per traditionem.

§. 423.

Adquisitio
derivativa.

Res in dominio jam constitutae mediate seu derivative acquiruntur, cum modo justo a domino in alium transeunt,

§. 424.

Ejus titulus.

Titulus acquisitionis derivativae consistit in pacto; in dispositione mortis causa; in sententia judicis; aut in dispositione legis.

§. 425.

Modus ad-
quirendi deri-
vativus.

Solus titulus dominium nondum tribuit. Dominium et omnia jura realia in genere possunt, exceptis casibus in legibus determinatis, tantum per legitimam traditionem et acceptationem adquiri.

§. 426.

Species tradi-
tionis: 1) re-
spectu rerum
mobilium:

Res mobiles de regula tantum per traditionem de manu ad manum corporalem in

a) traditio alium transferri possunt,
corporalis;

§. 427.

Respectu earum rerum mobilium vero, ^{b) traditis symbolica;} quae pro qualitate sua corporalem traditionem non admittunt, uti sunt: credita, merces, quae per vecturas transmittuntur, taberna instructa, aut alia res universalis, lex concedit traditionem per signa, quae fit, si dominus acceptanti documenta, quibus dominium probatur, aut instrumenta, quibus acceptanti possibile redditur; exclusive possessionem rei capere, tradit; aut si rei nota quaedam adiungitur, unde quilibet clare cognoscere potest, rem in alium translatam esse.

§. 428.

Per declarationem res traditur, si alienans modo demonstrabili voluntatem suam manifestat, se in futurum rem nomine acceptantis detenturum esse; aut quod acceptans rem, hucusque sine jure reali detentam, in futurum jure reali possidere possit. ^{c) per declarationem,}

§. 429.

Res transmissae de regula tunc tantum pro traditis habentur, quanto acceptans eas ^{Consecraria ratione rei transmissae,} obtinet; nisi ipse modum transmissionis determinavisset vel approbavisset.

§. 430.

vel pluribus
alienatae.

Si dominus eandem rem mobilem duabus diversis personis alienavit, et uni earum tradidit; res ejus erit, cui primo loco tradita fuerit; attamen dominus laeso damnum praestare tenetur.

§. 431.

2) Traditio
rerum immo-
bilium per in-
scriptionem in
libros publi-
eos.

Ad transferendum dominium rerum immobilium actus acquirendi in libros publicos in hunc finem destinatos inserendus est. Haec insertio intabulatio dicitur.

§. 432.

Ejus requi-
sita.

Imprimis ad intabulationem requiritur, ut ille, a quo dominium in alium transferendum est, ipsemet jam tamquam dominus inscriptus sit.

§. 433.

In specie in
casu adquisi-
tionis: a) per
pactum;

Ut dominium mediante pacto in alium transferri possit, respectu praediorum rusticorum sufficit, si tradens et acceptans, vel etiam tradens solus tantum in foro rei sitae compareat, et inscriptionem actus acquirendi in librum publicum obtineat.

§. 434.

Si vero tradens personaliter non compa-
ruerit, uti et in omnibus casibus, ubi de

praediis ad tabulam civicam aut provincialem pertinentibus agitur, super negotio acquisitionis documentum scriptum exarandum, et tam a partibus paciscentibus, quam a duobus viris fide dignis tamquam testibus subscribendum est.

§. 435.

In tali documento clare exprimenda sunt: personae dominium tradentes et acceptantes; res tradenda et ejus limites; titulus acquisitionis; locus porro et tempus initi negotii, et a tradente debet, in eodem, vel in documento separato, concedi permissio acceptantem tamquam dominum inscribendi.

§. 436.

Si dominium rerum immobilium vi rei judicatae, instrumenti divisionis judicialis, aut judicialis additionis hereditatis transferendum est; horum quoque instrumentorum inscriptio requiritur.

b) per sententiam et alia documenta judicialia;

§. 437.

Eodem modo ad dominium rei immobilis legatae acquirendum non sufficit, ut dispositio testatoris generatim libris publicis inseratur. Qui jus possessionis hoc titulo quaerit, eum praeterea in instantia compe-

aut c) per legatum.

tenti speciatim inscriptionem legati obtinere oportet.

§. 438.

Inscriptio in
librum publi-
cum conditio-
nata; seu prae-
notatio.

Si dominium rei immobilis sibi asserens de eo quidem instrumentum fide dignum, sed non omnibus in §§. 434. et 435. ad insertionem praescriptis requisitis munitum habet; poterit nihilominus, ne illi quis praerogativam praeripiat, inscriptionem conditionatam in librum publicum impetrare, quae praenotatio dicitur. Hac inscriptione dominium conditionatum acquirit, et quamprimum testante sententia judicis praenotationem justificaverit, a tempore exhibiti in ordine legitimo praenotationis petiti pro vero domino habetur.

§. 439.

Facta praenotatio tam illi, qui eam obtinuit, quam ipsius adversario per intimationem ad manus traditam notificanda est. Praenotationem petenti intra quatuordecim dies, a die intimationis sibi factae, ordinaria actio domini probandi causa instituenda est; quod ni fiat, obtenta praenotatio petente adversario deletor.

§. 440.

Praescriptum

Si dominus eandem rem immobilem dua-

bus diversis personis alienavit; dominium il-
lius is nanciscitur, qui inscriptionem prius
petiverit.

de collisione
inscriptionum.

§. 441.

Quamprimum documentum de jure do-
minii libro publico inscriptum est, novus do-
minus legitimam ejus possessionem obtinet.

Consecraria
acquisitionis:
a) respectu
possessionis;

§. 442.

Dominium alicujus rei acquirens simul
etiam jura cum ea conjuncta obtinet. Verum
jura ad personam tradentis restricta tradi ne-
queunt. In genere nemo plus juris in alterum
transfert, quam ipsemet habet.

b) respectu
jurium cum
ea conjuncto-
rum;

§. 443.

Cum dominio rerum immobilium susci-
piuntur etiam onera eis inhaerentia, libris
publicis inscripta. Qui hos libros non inspi-
cit, negligentiae suae consecraria semper ferre
debet. Aliae obligationes, quibus prior domi-
nus alicui obnoxius erat, in novum adquiren-
tem non transeunt.

c) onerum.

§. 444.

Dominium in genere per voluntatem do-
mini; per legem; et per sententiam judicis
cessare potest. Dominium rerum immobilium

Modi, quibus
dominium ex-
spirat.

140 P. II. C. V. De acquirendo dominio per tradit.

vero nonnisi per deletionem ex libris publicis tollitur.

§. 445.

Extensio horum praescriptorum ad alia jura realia.

Praescripta hoc capite contenta de modo, quo dominium rerum immobilium acquiritur vel exspirat, aequè respectu aliorum, res immobiles concernentium jurium realium observanda sunt.

§. 446.

Forma et cautela circa inscriptiones in libros publicos observanda.

Quomodo et quibus cum cautelis in inscriptione jurium realium procedendum sit, in praescriptis specialibus de modo, quo tabulae provinciales et libri fundales comparati esse debeant, continetur.

CAPUT VI.

De jure pignoris.

§. 447.

Jus pignoris est jus reale, quod creditori tribuitur, ex re aliqua sibi satisfaciendi, si obligatio convento tempore non adimpletur. Res, in quam creditori hoc jus competit, in genere pignus dicitur.

Notio juris
pignoratii, et
pignoris in
genere.

§. 448.

In pignus quaelibet res in commercio existens constitui potest. Si res haec mobilis est, pignus proprie, aut in sensu stricto; si vero immobilis, hypotheca dicitur.

Species pignoris.

§. 449.

Jus pignoris quidem semper obligationem validam spectat, sed non quaelibet obligatio titulum ad acquirendum jus pignoris tribuit. Iste nititur lege; sententia judicis; pacto; aut ultima voluntate domini.

Titulus ad-
quirendi juris
pignoris.

§. 450.

Casus, in quibus lex alicui jus pignoris tribuit, loco debito hujus codicis et in procedendi modo circa casus concursus creditorum continentur. Quatenus iudex jus pignoris tribuere possit, codex judiciarius determinat. Si agitur de acquisitione juris pignoris per consensum debitoris aut tertii cujusdam rem suam pro eo obligantis, praescripta de pactis et legatis observanda sunt.

§. 451.

Modus jus pignoris adquirendi:

a) per traditionem corporalem;

b) per inscriptionem in libris publicos;

Ut jus pignoris revera adquiratur, oportet, ut creditor titule instructus rem oppignoratam mobilem in custodiam suam accipiat; et, si immobilis est, creditum suum modo ad acquirendum dominium rerum immobilium praescripto intabulari curet. Titulus solus nonnisi jus personale ad rem, non vero jus reale in rem tribuit.

§. 452.

c) per traditionem symbolicam;

In oppignoratione earum rerum mobilium, quae traditionem corporalem in manum non admittunt, ita ut in traditione domini (§. 427.), hujusmodi signa adhibenda sunt, ex quibus quisque factam oppignorationem facile cognoscere possit. Hanc cau-

telam negligens de consecrariis noxiis tenetur.

§. 453.

Si intabulatio crediti in libris publicis ^{d) per prae-}
propter defectum legitimae formae documenti ^{notationem.}
locum non habet; creditor praenotationem
petere potest. Per eam jus pignoris conditio-
natum acquiritur, quod, praetensione, modo
supra §§. 438. et 439. allegato, justificata, a
tempore rite exhibiti petiti praenotationis in
purum transit.

§. 454.

Creditor pignus suum, quatenus ei jus ^{Adquisitio}
in illud competit, tertio denuo oppignorare ^{subpignoris.}
potest, quod hac ratione in subpignus transit,
si tertius iste simul illud sibi tradi, aut subop-
pignorationem factam in libris publicis inscri-
bi curat.

§. 455.

Si dominus rei oppignoratae de facta
suboppignoratione certior redditur, debitum
suum tantum cum consensu ejus, cui res sub-
oppignorata est, creditori solvere potest, aut
illud judicialiter deponere tenetur; alias res
oppignorata ei, qui subpignore gaudet, obliga-
ta manet.

§. 456.

Oppignora-
tio rei alienae.

Rem alienam mobilem invito domino oppignoratam is quidem de regula jure gaudet repetendi; sed in illis casibus, ubi rei vindicatio contra bonae fidei possessorem institui nequit (§. 367.) obligatur, aut eum, qui bona fide pignus possidet, indemnem reddere, aut rei oppignoratae renunciare et jure praestationem indemnitatis ab oppignorante exigendi contentus esse.

§. 457.

Ambitus ju-
ris pignoris
objectivus.

Jus pignoris extenditur ad omnes partes pignoris dominio libero oppignorantis subjectas, ad ejus accessiones et appertinentias, hinc etiam ad fructus, quamdiu nondum separati aut percepti sunt. Si ergo debitor uni praedium suum, et alteri postea fructus ejus oppignorat; posterior oppignoratio tantummodo respectu fructuum jam separatorum et perceptorum efficax est.

§. 458.

Jura et obli-
gationes cre-
ditoris pigno-
re instructi:

a) si pignus
non sufficere
appareat;

Si valor pignoris culpa oppignorantis, aut ob defectum nonnisi modo reperi-
tum ad securitatem crediti non amplius sufficiens reperitur; creditor jure gaudet, ab

oppignorante aliud pignus conveniens exigendi.

§. 459.

Sine consensu oppignorantis creditori re oppignorata uti non licet; sed potius obligatio incumbit eam diligenter custodiendi, et, si culpa ipsius perditur, damnum reparandi. Si sine ejus culpa perditur, creditum suum non amittit.

b) ante diem solutionis;

§. 460.

Si creditor pignus suboppignoravit; etiam talem casum praestat, quo pignus apud ipsum non perivisset, aut damnum non fuisset passum.

§. 461.

Creditori pignore gaudenti post tempus determinatum elapsum, solutione non obtenta, fas est, a judicio petere, ut pignus vendatur. Judicio in hac causa secundum praescripta codicis judiciarii procedendum est.

c) postquam dies solutionis venit.

§. 462.

Antequam praedium vendatur, cuilibet in eo inscripto creditori hypothecario redemptionis crediti, cujus causa licitatio quaesita est, concedi debet.

§. 463.

Debitoribus non licet in licitatione rei ab eis oppignoratae cum plus offerentibus concurrere.

§. 464.

Si quantitas debita ex pignore vendito non obtinetur, debitor defectum resarciat; ipsi vero quoque illud cedit, quod ultra quantitatem debitam obtinetur.

§. 465.

In quantum creditor pignoratitius ad pignus suum restrictus sit, aut jus suum in alias res debitoris exercere possit, in codice judiciario determinatur.

§. 466.

Si debitor intra tempus pignoris durantis dominium rei oppignoratae in alium transtulit; creditori liberum est, primo jus suum personale erga debitorem sequi et tum plenam suam satisfactionem, hac ratione non obtentam, ex re oppignorata quaerere.

§. 467.

Cessatio juris
pignoris.

Si res oppignorata pereat; si creditor juri suo in eam legitime renunciaret; aut si illam debitori sine ulla reservatione restituat; jus

pignoris quidem exstinguitur, sed jus crediti adhuc manet.

§. 468.

Jus pignoris porro exspirat lapsu temporis, in quod restrictum fuit, consequenter etiam cum jure temporario oppignorantis in rem oppignoratam: siquidem haec circumstantia creditori nota fuit, aut ex libris publicis innotescere potuit.

§. 469.

Sublato debito jus pignoris cessat. Debitor pignoratitius vero debitum sub hac tantum conditione solvere obligatur, ut ipsi pignus simul restituatur. Ad jus hypothecae tollendum solutio debiti sola non sufficit. Res hypothecae constituta tamdiu obligata manet, donec documentum de debito exaratum in libris publicis deletur.

§. 470.

Jura prioritatis creditorum in eorum concursu modus procedendi in casibus credae determinat.

De jure prioritatis creditorum pignoratitiorum.

§. 471.

Nec ille, qui pignus accepit, nec quispiam alius rei alienae detentor post exspira-

De jure retentionis.

tionem juris sibi tributi facultate gaudet, eam ex causa praetensionis alicujus retinendi. Fas tamen ipsi est, si requisita in codice judicio praescripta concurrunt, rem mobilem custodiae judiciali tradere et interdicto afficere, vel immobilis sequestrationem petere.

CAPUT VII.

De servitutibus.

§. 472.

Jure servitutis domino obligatio imponitur, in commodum alterius in re sua aliquid patien-
di vel omittendi. Hoc jus est jus reale, contra quemlibet possessorem rei servientis efficax.

Notio juris
servitutis.

§. 473.

Si jus servitutis cum possessione praedii in ejus commodum conjungitur, servitus praedialis oritur; secus servitus personalis est.

Divisio servi-
tutum in ser-
vitutes prae-
diales et per-
sonales;

§. 474.

Servitutes praediales supponunt duos pos-
sessores praediorum, ad quorum unum tam-
quam obligatum praedium serviens, ad alte-
rum tamquam jure instructum praedium do-
minans pertinet. Praedium dominans aut ad
rem rusticam, aut ad alium finem determina-
tum est; hinc servitutes rusticae et urbanae
distinguuntur.

in rusticas et
urbanas.

§. 475.

Species ordinariae:

1) servitutum domesticarum;

Servitutes domesticae consuetae sunt:

1) jus onus aedificii sui alieno aedificio imponendi;

2) tignum vel trabem alieno parieti immitendi;

3) fenestram in pariete alieno aperiendi, luminis aut prospectus causa;

4) tectum aut suggrundium in vicini columnam aëris provehendi aut projiciendi;

5) fumum vicini camino immittendi;

6) stillicidium in alienum fundum derivandi;

7) Res fluidas in vicini fundum effundendi vel per eum derivandi.

Per has et similes servitutes domesticas possessori domus jus nascitur, aliquid in fundo vicini sui faciendi, quod alter pati tenetur.

§. 476.

Per alias servitutes domesticas possessori praedii servientis obligatio imponitur, aliquid omittendi, quod alias facere potuisset. Hujusmodi sunt:

8) obligatio aedes suas altius non tollendi;

9) vel eas humiliores non reddendi :

10) ne luminibus et aëri aedificii dominantis ;

11) aut prospectui officiat ;

12) stillicidii aedium propriarum e praedio vicini, cui ad irrigandum hortum suum, vel ad implendam cisternam, aut alia ratione utile esse potest, non derivandi.

§. 477.

Praecipuae servitutes rusticae sunt :

b) servitutum rusticarum.

1) jus itineris, actus aut viae in fundo alieno ;

2) aquam hauriendi, pecoris ad eam adpulsus, aquae deducendae vel adducendae ;

3) pecoris pascendi ;

4) lignum caedendi, ramos aridos et sarmementa colligendi, glandes legendi folia corradendi ;

5) jus venandi, piscandi, aucupii ;

6) saxa caedendi, arenae fodiendae calicis coquendae.

§. 478.

Servitutes personales sunt : merus rei usus, usufructus et habitatio.

Species servitutum personalium.

§. 479.

Servitutes irregulares, et quae speciem tantum servitutis praeseferunt.

Fieri vero quoque potest, ut servitutes per se praediales soli personae; aut concessiones, quae ordinario servitutes sunt, precario tantum tribuantur. Attamen ejusmodi exceptiones a servitutis indole non praesumuntur; eas asserenti incumbit probatio.

§. 480.

Adquisitio juris servitutis. Titulus adquisitionis.

Titulus servitutis consistit in pacto; in ultima voluntate; in sententia judicis de communi dividundo praedio lata; aut demum in praescriptione.

§. 481.

Modus adquirendi.

Jus reale servitutis in res immobiles et in hujusmodi objecta, quae in libris publicis inscripta sunt, tantummodo per inscriptionem in eos adquiri potest; in alias vero res per traditionis modos supra (§. 426 — 428.) allegatos acquiritur.

§. 482.

Jura servitutum. Generalia praescripta de jure servitutum.

Omnes servitutes in eo conveniunt, ut possessori rei servientis de regula non sit obligatio aliquid faciendi, sed tantum alterius exercitium juris patiendi, aut id omitendi, quod alias tamquam dominus facere posset.

§. 483.

Hinc sumtus conservationis et reparationis rei servientis de regula ab eo ferendi sunt, qui jurè servitutis gaudet. Si vero dominus rei servientis simul usum ejus habet; pro rata ad hos sumtus contribuere debet; a qua contributione non nisi rem domino praedii dominantis, hoc etiam invito, cedendo se liberare potest.

§. 484.

Possessor quidem praedii dominantis jus suum modo sibi placito exercere potest; ast servitutes non ampliandae, sed potius, quatenus earum indoles et finis, in quem constitutae sunt, patitur, restringendae sunt.

§. 485.

Nulla servitus arbitrarie a re servienti separari, nec in aliam rem aut personam transferri potest. Quaelibet servitus eatenus quoque pro indivisibili habetur, quatenus jus praedio inhaerens, ipsius incremento, immutatione aut divisione neque mutari, neque dividi potest.

§. 486.

Praedium pluribus personis simul servire

potest, nisi hoc juribus antiquioribus tertii
cujusdam praejudicet.

§. 487.

Applicatio
ad servitutes
praediales; in
specie ad jus
onus vel tigni
num alieno
aedificio im-
ponendi, aut
fumum per il-
lud ducendi.

Secundum principia hic posita jura spe-
cialium servitutum determinanda sunt. Qui
ergo onus aedificii alieni ferre; immissionem
tigni alieni in parietem suum; aut transitum
fumi per caminum suum pati tenetur; pro
rata ad conservationem muri, columnae, pa-
rietis, aut camini ad hoc destinati contribuere
obligatur. Ab eo vero exigi nequit, ut prae-
dium dominans suffulciri aut caminum vi-
cini refici faciat.

§. 488.

Jus fene-
strarum.

Jus fenestrarum nonnisi luminis et aëris
usum tribuit, prospectus speciatim conceden-
dus est. Qui jure prospectus non gaudet,
cogi potest, ut fenestram clathris instruat.
Cum jure fenestrarum obligatio conjuncta est
aperturam custodiendi; qui hanc custodiam
negligit, damnum inde ortum praestat.

§. 489.

Jus stilli-
cidii.

Cui jus stillicidii est, ei facultas competit
aquam pluviam in tectum alienum libere aut
canalibus collectam derivandi; ipsi quoque li-
cet tectum suum altius tollere; modo tales fa-

ciat dispositiones, ne hoc modo servitus onerosior evadat. Ita ipsi quoque incumbit nives copiosas tempestive remove, quemadmodum etiam canales defluxui destinatos conservare.

§. 490.

Qui jure gaudet aquam pluviam e tecto vicino in praedium suum derivandi, obligatur expensas pro canalibus, labris recipiendae aquae et aliis necessariis in hunc finem operibus solus ferre.

Jus aquae
pluviae deducendae.

§. 491.

Si ad deducenda fluida fossae et canales necessarii sunt, dominus praedii dominantis ea struere tenetur, ipsius quoque est ea rite obtegere et purgare, et sic onus praedii servientis diminuere.

§. 492.

Jus itineris complectitur jus per tramitem concessum ambulandi, per eum se ab hominibus portari curandi, aut alios homines ad se venire sinendi. Cum jure actus usus quoque currus trusatilis; et cum jure viae jus uno aut pluribus vehiculis utendi conjunctum est.

Jus itineris.

Jus actus
et viae.

§. 493.

At vero, sine speciali concessione, jus itineris non in jus equitandi, aut gestationis per jumenta; nec jus actus in jus graviora onera super fundo servienti trahendi; nec jus viae in jus pecora libera in eo agendi, extendi potest.

§. 494.

Ad viam, pontes et ponticulos conservandos pro rata omnes personae aut praediorum domini, quibus usus eorum competit, hinc etiam possessor praedii servientis eatenus contribuit, quatenus eorum usum facit.

§. 495.

Spatium
his servituti-
bus destina-
tum.

Spatium in his tribus servitutibus necessario usui et circumstantiis loci accommodatum sit. Si usus viarum et itinerum inundatione aut alio casu impeditur; donec in priorem statum restituantur, aliud spatium assignandum est, nisi politica instantia jam necessariam in hunc finem dispositionem fecerit.

§. 496.

Jus aquae
haustus.

Cum jure alienam aquam hauriendi accessus quoque ad eam conceditur.

§. 497.

Jus aquae
ductus.

Cui jus est, aquam ex fundo alieno in

suum, aut ex suo in alienum ducendi, ei quoque facultas competit fistulas, canales, et cataractas in hunc finem necessarias propriis sumtibus struendi. Modus horum operum haud excedendus necessitate praedii dominantis circumscribitur.

§. 498.

Si in acquirendo jure pascendi genus et numerus pecorum, porro tempus et mensura hujus juris determinata non fuere; possessio quieta triginta annorum tuenda est. In casibus dubiis sequentia praescripta normae inserviunt.

Jus pas-
cendi.

§. 499.

Jus pascendi se extendit, quatenus leges politicae et saltuariae non obstant, ad omne genus jumentorum, armentorum et ovium, ast non ad sues et volatilia; nec non in locis silvestribus ad capras. Pecus immundum, aegrum et alienum semper a pascuis arcendum est.

Determi-
natio legalis:
a) respectu
generis pascu-
rum;

§. 500.

Si numerus pecoris in pascuum agi soliti intra triginta ultimos annos variavit; e numero trium primorum annorum numerus medius accipiendus est. Si et iste non apparet;

b) respec-
tu numeri eo-
rum.

tam amplitudinis, quam qualitatis pascui iusta ratio habenda est, et ei, cui jus pascendi competit, saltem non conceditur, ut plus pecoris in alienum pascuum agat, quam pabulo ex praedio dominanti percepto per hyemem alere potest. Pecus lactens definito numero non imputatur.

§. 501.

c) respectu temporis pascendi;

Pascendi tempus in genere quidem usu in quolibet pago introducto, non controverso, determinatur: ast nunquam gestio rei oeconomicae legibus politicis in certum ordinem redacta per pasturam impediri aut difficilior reddi potest.

§. 502.

d) modus usus pascui.

Usus pascui jus alias utilitates percipiendi in se non complectitur. Qui jure pascendi gaudet, ei nec licet gramen metere, nec de regula proprietarium fundi a jure compascendi excludere, multo minus substantiam pascui destruere. Si damnum metuitur, pecori suo pastorem addere debet.

§. 503.

Applicatio harum determinationum ad alias servitutes.

Quod respectu juris pascendi hactenus praescriptum est, habita circumstantiarum ratione etiam ad jus feras capiendi, lignum

vel saxa caedendi et reliquas servitutes applicandum est. Si quispiam haec jura fundata in jure condominii esse asserit; controversiae de eis ortae secundum principia in capite de communione dominii contenta decidendae sunt.

§. 504.

Exercitium servitutum personalium, ni aliter conventum sit, sequentibus regulis continetur: Servitus usus in eo consistit, ut quis facultatem habeat re aliena, salva ejus substantia, solummodo pro necessitate sua utendi.

Servitutes
personales;
speciatim:
1) usus;

§. 505.

Cui ergo jus usus rei competit, ei, nullo respectu habito reliqui illius patrimonii, utilitatem conditioni, quaestus sui modo, et rei domesticae consentaneam, inde percipere licet.

Determina-
tio respectu
commodorum;

§. 506.

Necessitas pro ratione temporis usus concessi determinanda est. Mutationes subsequentes in conditione aut quaestu ejus, qui hoc jure gaudet, jus ad largiorem usum non tribuunt,

§. 507.

substantiae; **Usuario non licet substantiam rei, ipsi in usum concessae mutare; nec fas ipsi est jus suum in alium transferre.**

§. 508.

et onerum; **Omnia commodi, quae sine turbatione juris usuarii e re percipi possunt, proprietario rei cedunt. Is vero obligatur omnia ordinaria et extraordinaria rei inhaerentia onera ferre, et eam suis sumptibus sartam tectam servare. Tantum in eo casu, quando sumptus commodum domino remanens superant, usuarius partem reliquam ferre, aut ab usu desistere tenetur.**

§. 509.

2) usus- **Ususfructus jus est, re aliena salva substantia, absque omni limitatione fruendi.**

§. 510.

In quantum **Res fungibiles per se objectum usus aut in rebus fungibilibus locum habere possit.** **ususfructus non sunt, sed tantum ipsarum valor. De pecunia parata usufructuario pro arbitrio disponere licet. Si vero sors jam in foenus elocata in usufructum aut usum conceditur; usufructuarius vel usuarius non nisi usuras exigere valet.**

§. 511.

Usufructuario jus in omnes, tam ordinarios quam extraordinarios fructus competit; Jura et obligationes usufructuarii.
ad ipsum ergo quoque pertinet purum lucrum e metalli fodinis, observatis principiis ordinis pro re metallica praescripti, perceptum, nec minus lignum legibus saltuariis convenienti modo caesum. Thesaurum in praedio ad usumfructum destinato inventum poscere nequit.

§. 512.

Tamquam purus proventus id tantum Speciatim:
respici potest, quod detractis omnibus necessariis expensis superest. a) ratione onerum rei inhaerentium; Usufructuarius ergo suscipit omnia onera, quae tempore concessi ususfructus rei servienti conjuncta fuerunt, hinc usuras quoque creditorum in ea intabulatorum. Ipsi incumbunt omnes obligationes ordinariae et extraordinariae e re praestandae, in quantum ad earum praestationem redditus, durante tempore ususfructus percepti, sufficiunt; ipsi quoque impensae ferendae sunt, sine quibus fructus percipi nequeunt.

§. 513.

Usufructuarius obligatur rem servientem b) respectu rei conservat
tamquam bonus paterfamilias in eo statu, in tionis;

quo eam accepit, conservare et ex proventibus ejus reparationes, restorationes et restitutiones fieri curare. Nihilominus si valor rei servientis per solum legitimum usum sine culpa usufructuarii diminuatur; propterea damnum praestare non obligatur.

§. 514.

e) aedificationum;

Si dominus, quae propter antiquitatem aedium, aut eventum casualem necessaria sunt, indicante usufructuario suis sumtibus aedificari curat; usufructuarius pro rata ususfructus eo aucti usuras sortis impensae refundere tenetur.

§. 515.

Quodsi vero dominus in tali casu aedificare non potest, aut non vult; usufructuario jus est vel aedificandi, et finito usufructu, bonae fidei possessoris instar, refusionem, sumtum; aut pro usufructu propter intermissam aedificationem impedito indemnitate convenientem exigendi.

§. 516.

Aedificationes, quae haud necessariae sunt, licet caeterum ad augmentum proventuum utiles, usufructuarius non obligatur concedere, nisi obtenta plena indemnitate.

§. 517.

Quod usufructuarius sine consensu proprietarii ad augendam utilitatem adhuc durantem impendit, recipere potest; refusionem vero sumtum in meliorationem adhuc exstantem impensorum eatenus tantum exigere valet, quatenus negotiorum gestor eam exigendi jure gaudet. (§. 1035. et seq.)

§. 518.

Ut probatio mutuarum praetensionum facilius obtineatur, dominus et usufructuarius designationem fide dignam omnium rerum servientium confici curent. Haec si intermissa sit; praesumitur, usufructuarium rem cum omnibus ad ordinarium usum ejus pertinentibus partibus mediae qualitatis obtinuisse.

§. 519.

Finito usufructu fructus adhuc pendentes ad dominum pertinent; qui tamen sumtus ad eorum productionem impensos usufructuario aut ejus heredibus, prout bonae fidei possessori, refundere tenetur. Alia commoda usufructuarius aut ejus heredes pro rata temporis, quo ususfructus duravit, postulare possunt.

§. 520.

Quatenus
usuarius aut
usufructua-
rius cautio-
nem praesta-
re teneantur.

De regula dominus ab usuuario vel usu-
fructuario tantum in casu periculi se mani-
festantis cautionem de securitate substantiae
exigere potest. Quae si non praestatur; res
aut proprietario erga justam recompensatio-
nem cedi, aut pro re nata administrationi ju-
diciali tradi debet.

§. 521.

3) Servitus
habitationis.

Servitus habitationis consistit in jure par-
tibus aedium habitationi aptis pro necessitate
sua utendi. Est ergo servitus usus in domo
constituta. Si vero alicui omnes partes domus
habitationi aptae salva substantia sine limita-
tione ad usum conceduntur; usufructus ae-
dium habetur. Pro hac diversitate praescrip-
ta supra recensita ad determinanda mutua ju-
ra et obligationes inter habitantem et pro-
prietarium applicanda sunt.

§. 522.

In omni casu tamen proprietario domus
jus salvum manet, de omnibus partibus ae-
dium, quae proprie ad habitationem non per-
tinent, disponendi; nec in necessaria inspec-
tione domus suae ullo modo impediendus est.

§. 523.

Ratione servitutum duplex actio locum habet. Aut enim contra dominum jus servitutis asseritur; aut dominus propter exercitium servitutis querulatur. In primo casu debet actor acquisitionem servitutis, aut saltem possessionem ejus tamquam juris realis; in altero ejus usurpationem in re sua probare.

Jus Actionum respectu servitutum.

§. 524.

In genere servitutes expirant iis modis, quibus secundum caput tertium et quartum partis tertiae jura et obligationes generatim tolluntur.

Modi, quibus servitutes expirant. In genere.

§. 525.

Interitus praedii servientis aut dominantis servitutem quidem interrumpit; praedio vero seu aedificio in pristinum statum restituto, servitus priorem suum vigorem recuperat.

Specialia praescripta in earum expiratione: a) interitu rei servientis aut dominantis;

§. 526.

Si dominium praedii servientis et dominantis in eadem persona conjungitur, servitus eo ipso cessat. Si vero postea unum ex his praediis conjunctis iterum alienatur, quin interea servitus in libris publicis expuncta sit; novus possessor praedii dominantis jure gaudet servitutem exercendi.

b) consolidatione:

§. 527.

e) lapsu
temporis.

Si jus mere temporarium ejus, qui servitutem constituit, aut tempus, ad quod restricta fuit, possessori servitutis ex libris publicis, vel alia ratione innotescere potuit; tempore hoc elapso servitus ipso jure cessat.

§. 528.

Servitus alicui usque ad tempus, ubi tertius certam aetatem attigerit, concessa, non nisi determinato tempore expirat, licet tertius ante hanc aetatem mortuus sit.

§. 529.

Modi, quibus in specie servitutes personales expirant.

Servitutes personales morte finiuntur. Si expresse ad heredes extenduntur; in dubio hoc tantum de primis legitimis successoribus intelligendum est. Jus vero familiae concessum in omnia membra ejus transit. Personalis servitus a communitate aut alia persona morali acquisita tamdiu durat, quamdiu persona haec moralis existit.

§. 530.

Quod ad redditus perpetuos applicari nequit.

Reditus annui perpetui servitutibus personalibus adnumerandi non sunt, et hinc secundum naturam suam ad omnes successores transferri possunt.

CAPUT VIII.

De jure hereditario.

§. 531.

Complexus jurium et obligationum defuncti, Massa hereditaria.
 quatenus relationibus mere personalibus non
 innituntur, ejus massa hereditaria dicitur.

§. 532.

Jus privativum integram massam hereditariam, aut ejus partem relatione ad totum Jus hereditarium et hereditas.
 determinatam (e. g. dimidiam, tertiam) in
 possessionem capiendi, vocatur jus hereditarium. Hoc jus reale est, contra quemlibet,
 qui massam hereditariam sibi arrogare vellet,
 efficax. Is, cui jus hereditarium competit,
 heres, et massa hereditaria, relate ad ipsum,
 hereditas nominatur.

§. 533.

Jus hereditarium nititur voluntate testatoris legitime declarata; pacto successorio valido (§. 602.) aut lege. Titulus juris hereditarii.

§. 534.

Enumeratae tres species juris hereditarii etiam simul subsistere possunt, ita quidem, ut uni heredi pars relate ad totum determinata ex ultima voluntate, alteri ex pacto, et tertio ex lege competat.

§. 535.

Discrimen
inter hereditatem
et legatum.

Si alicui nulla pars hereditatis relate ad totum determinata, sed res tantum singularis; una aut plures res certi generis; certa quantitas, aut jus relinquatur; relictum, etiamsi valor ejus maximam partem hereditatis constituat, legatum vocatur, et, cui aliquid ita relictum, non heres, sed legatarius habendus est.

§. 536.

Terminus,
a quo hereditas
defertur.

Jus hereditarium tantum post mortem testatoris incipit. Si is, cui hereditas destinabatur, ante testatorem decesserit; jus hereditarium nondum acquisitum in suos proprios heredes transferre non potuit.

§. 537.

Si heres testatori supervixit; jus hereditarium, hereditate licet nondum acquisita, sicut alia jura, quae libere in heredes transferri possunt, in proprios ejus heredes

transit; nisi renunciatione aut alio modo prius jam cessasset.

§. 538.

Qui facultate gaudet aliquid acquirendi, Habilitas succedendi. de regula etiam defuncto in patrimonium ejus succedere potest. Si quis aut juri acquirendi generatim, aut determinatae hereditati valide renunciavit; hoc ipso jure succedendi in genere, aut jure in determinatam hereditatem privatus est.

§. 539.

Quatenus communitates ecclesiasticae vel earum membra succedendi capacia sint, constitutiones politicae determinant.

§. 540.

Qui testatoris, ejus liberorum, parentum Rationes inhabilitatis. aut conjugis honorem, corpus, aut patrimonium dolose ita laesit, aut laedere attentavit, ut contra ipsum ex officio, aut ad petitionem laesi secundum leges poenales procedi possit; tamdiu juris succedendi indignus est, dum non ex circumstantiis apparet, testatorem ipsi ignovisse.

§. 541.

Descendentes ejus, qui se juris hereditarii indignum reddidit, jure succedendi non

excluduntur, si indignus ante testatorem decessit.

§. 542.

Qui testatorem ad declarandam ultimam voluntatem vi aut dolo impulit, in declaranda aut mutanda ultima voluntate impedivit, aut jam conditam ultimam voluntatem suppressit, jure succedendi privatur, et omne damnum tertio hoc modo datum praestat.

§. 543.

Adulterium aut incestum judicialiter confessi, aut ejusmodi delictorum convicti jure sibi invicem ex ultima voluntate succedendi destituuntur.

§. 544.

In quantum indigenae, qui patriam suam aut militiam absque legitima permissione deseruerunt; jure succedendi destituti sint, constitutiones politicae, determinant.

§. 545.

In quo momento aliquis ad succedendum habilis esse debeat.

Habilitas succedendi tantum ex momento hereditatis revera delatae determinari potest. Istud momentum de regula est tempus mortis testatoris. (§. 703.)

§. 546.

Habilitas postea acquisita jus non tribuit

aliis id adimendi, quod legitime ipsis jam delatum est.

§. 547.

Heres hereditate adita respectu illius testatorem repraesentat. Ambo relate ad tertium pro una persona habentur. Ante aditionem hereditatis hereditas respicitur tamquam a defuncto adhuc possessa.

Effectus hereditatis aditae.

§. 548.

Obligationes, quas testator e patrimonio suo praestare debuisset, heres ejus suscipit. Mulctae a lege irrogatae, ad quas defunctus nondum condemnatus fuit, in heredem non transeunt.

§. 549.

Ad onera hereditati inhaerentia pertinent quoque sumtus funeris usui loci, conditioni et patrimonio defuncti convenientes.

§. 550.

Plures heredes respectu communis suae hereditatis pro una persona habentur. In hac qualitate ante additionem judicialem hereditatis in solidum, hoc est, unus pro omnibus et omnes pro uno tenentur. Quatenus post subsequutam traditionem teneantur, in capite

de capienda possessione hereditatis determinatur.

§. 551.

Quis hereditati renunciare possit.

Qui de jure suo hereditario ipsemet valide disponere potest, ei quoque facultas competit, in antecessum illi renunciandi. Talis renunciatio etiam in successores effectum suum exerit.

CAPUT IX.

De ultimae voluntatis declaratione in genere, et de testamentis in specie.

§. 552.

Dispositio, qua testator patrimonium suum, Declaratio ultimae voluntatis.
aut partem ejus, in unam aut plures personas revocabili modo pro casu mortis transfert, ultima voluntas nominatur.

§. 553.

Ultimae voluntatis declaratio heredis institutionem continens testamentum; alias vero Requisita:
I. Forma interna.
dispositiones tantum continens codicillus appellatur.

§. 554.

Si testator unicum heredem, sine restrictione ad certam partem hereditatis, indeterminate instituit; universa massa hereditaria ipsi cedit. Si vero ejusmodi heredi nonnisi pars relate ad totam hereditatem determi- Distributio hereditatis:
a) si unus tantum heres;

nata assignata sit; reliquae partes heredibus ab intestato cedunt.

§. 555.

b) si plures
sine divisione;

Plures absque divisione praescripta heredes instituti aequas partes capiunt.

§. 556.

c) si omnes
determinatis
portionibus;

Si plures heredes et quidem omnes ad determinatas portiones, totum autem non exhaurientes, instituti sunt, portiones reliquae in heredes legitimos devolvuntur. Si vero testator heredes in universam hereditatem instituerit; heredes legitimi nihil petere possunt, licet testator in computatione quantitatum aut in enumeratione rerum ad hereditatem pertinentium aliquid omisisset.

§. 557.

d) si aliqui
portionibus
assignatis, alii
portionibus
non assignatis
instituti sunt.

Si inter plures institutos heredes quibusdam portio determinata (e. g. pars tertia, aut sexta) aliis vero nihil determinati confertur; posteriores reliquam hereditatem aequis portionibus adipiscuntur.

§. 558.

Si nihil residuum est pro herede in partem indeterminatam scripto, ex omnibus determinatis portionibus pro rata tantum detrahi debet, ut aequalem portionem cum illo, cui

minima pars collata est, obtineat. Si portiones heredum aequales sunt, heredi indeterminate instituto tantum cedere obligantur, ut aequalem cum iis portionem accipiat. In omni alio casu, ubi testator in calculo errorem commisit, divisio eo modo instituenda est, ut voluntas testatoris juxta proportionem, quoad universam hereditatem statutas, quam maxime adimpleatur.

§. 559.

Si inter heredes institutos hujusmodi personae concurrunt, quarum aliquae in successione legitima respectu reliquarum pro una persona habendae sunt (e. g. fratris liberi relate ad fratrem testatoris); hae etiam in divisione ex testamento pro una tantum persona habentur. Corpus, universitas, coetus (e. g. pauperum) semper tantum pro una persona numerantur.

Qui heredes
pro una per-
sona habeantur.

§. 560.

Si omnes heredes portionibus non determinatis vel sub expressione generali: aequis ex partibus, ad hereditatem vocantur, et aliquis heredum jure suo succedendi uti aut non potest, aut non vult, pars destituta reliquis heredibus institutis accrescit.

Jus accrescendi.

§. 561.

Si unus aut plures heredes determinatis partibus, alter aut plures partibus indeterminatis instituti sunt; pars destituta nonnisi reliquo aut reliquis indeterminate institutis heredibus accrescit.

§. 562.

Heredi in partem determinatam instituto nunquam jus accrescendi competit. Si ergo nullus indeterminate institutus heres restat; portio hereditaria destituta non superstiti, in certam partem instituto, sed legitimo heredi cedit.

§. 563.

Qui partem destitutam obtinet, suscipit etiam onera cum ea conjuncta, nisi ad actus personales heredis instituti restricta fuissent.

§. 564.

Testator ipse heredem instituere debet; non vero ejus nominationem tertio alicui committere.

§. 565.

Declaratio
debet esse de-
liberata, de-
terminata et
libera.

Voluntas testatoris determinate, non solum per meram affirmationem factae ipsi propositionis, in statu mentis integrae, conside-

rate et serio, sine vi, dolo, et errore essentiali declaranda est.

§. 566.

Declaratio, si probatur eam in statu furoris, dementiae, plenae animi hebetudinis, aut ebrietatis factam esse, invalida est.

Rationes inhabilitatis testandi:

1) defectus mentis integritatis;

§. 567.

Si quis asserit testatorem, qui usum rationis perdiderat, tempore ultimae voluntatis declarationis mentis suae plene compotem fuisse; istud assertum per artis peritos, aut personas magistratus auctoritate gaudentes, qui statum animi testatoris exacte explorarunt; aut aliis argumentis fide dignis indubium reddendum est.

§. 568.

Prodigus judicialiter talis declaratus tantum de dimidia parte sui patrimonii per ultimam voluntatem disponere potest; altera dimidia pars heredibus ab intestato cedit.

2) prodigalitatis declaratio; quatenus;

§. 569.

Impuberes testandi incapaces sunt. Minores, qui decimum octavum annum nondum excesserunt, tantum nuncupative coram iudice testari possunt. Iudicii est inquisitione convenienti convictionem quaerere, ultimae

3) aetas immatura;

voluntatis declarationem libere et considerate fieri. Talis declaratio protocollo inserenda est addito eo, quod ex inquisitione facta enituit. Decimo octavo anno aetatis superato, ultima voluntas sine ulla limitatione declarari potest.

§. 570.

4) error essentialis ;

Error essentialis testatoris dispositionem ejus invalidam reddit. Error essentialis est, si testator in persona, quam instituere, aut in re, quam legare voluit, erravit.

§. 571.

Si appareat, personam institutam, aut rem legatam solummodo false denominatam, aut descriptam fuisse, dispositio valet.

§. 572.

Etiam si causa a testatore allegata falsa inveniatur, dispositio valida manet; nisi probetur, voluntatem testatoris unice huic erroneo motivo innixam fuisse.

§. 573.

5) vota religiosa ;

Regulares generatim facultate testamentum condendi non gaudent: quod si vero ordo aliquis privilegio, vi cujus membra ejus testari possint, instructus est, si personae regulares a votis suis solutae sunt; si ob subla-

tionem earum ordinis, coenobii aut monasterii, conditionem suam mutaverunt; aut si hujusmodi munus obtinuerunt, ut vi constitutionum politicarum amplius tamquam membra ordinis, coenobii aut monasteri non respiciantur, sed dominium plenum adquirere possint, ipsis per declarationem ultimae voluntatis de eo disponere licet.

§. 574.

Delinquens ad poenam mortis condemnatus a die ipsi publicatae sententiae; si vero ad durissimos vel duos carceres condemnatus est, durante illius poena validam ultimae voluntatis suae declarationem condere nequit.

6) gravis poena criminalis.

§. 575.

Ultimae voluntatis dispositio per se valida per impedimenta supervenientia validitate sua non destituitur.

Terminus validitatis dispositionis ultimae.

§. 576.

Ultimae voluntatis declaratio ab initio invalida sublatione impedimentorum postea subsequuta non convalescit. Si in hujusmodi casu nova dispositio nulla conditur; jus ex lege succedendi locum habet.

§. 577.

Testamentum extrajudicialiter aut judi-

II. Forma ex-

terna ultimae
voluntatis de-
clarationum:

cialiter, scripto aut nuncupative; et scripto cum vel sine testibus condi potest.

§. 578.

1) extrajudi-
cialis scriptae;

Qui scripto et sine testibus testari vult, testamentum vel codicillum propria manu scribere, et propria manu subscribere debet. Ut etiam dies, annus, et locus, ubi ultimae voluntatis declaratio facta sit, exprimatur, non quidem necessarium, sed ad lites evitandas consultum est.

§. 579.

Ultimae voluntatis dispositioni, quam testator per aliam personam scribi curavit, propria manu subscribere tenetur. Porro coram tribus testibus habilibus, quorum ad minimum duo simul praesentes esse debent, ipsi confirmandum est, tabulas revera ultimam suam voluntatem continere. Tandem etiam ut testes vel intus vel extra, sed semper in ipso instrumento, et non fortasse in involucrio, tamquam testes ultimae voluntatis subscribant oportet. Ut testis argumentum testamenti sciat, necessarium non est.

§. 580.

Testator, qui scribere nequit, praeter solemnitates in §. priori praescriptas, loco

subscriptionis signum propria manu sua factum, et quidem in praesentia omnium trium testium apponere obligatur. Ut facilius cognoscatur, quis testator sit, cautum quoque est, ut unus ex testibus nomen testatoris subscribat, cum adnotatione, se hoc vice illius fecisse.

§. 581.

Si testator legere nequit, oportet ut tabulas per unum testem in praesentia duorum reliquorum, qui earum argumentum inspexerunt, sibi praelegi faciat, et confirmet, illas voluntatis suae consentaneas esse. Testamentum scribens semper simul et testis esse potest.

§. 582.

Dispositio testatoris provocans ad schaedam aliquam aut scripturam tunc tantum efficax est, si hujusmodi scriptura omnibus ad validitatem ultimae voluntatis necessariis requisitis instructa est. Extra hunc casum scriptae ejusmodi notae a testatore indicatae, tantum interpretationi ejus voluntatis serviunt.

§. 583.

De regula caedem tabulae tantum pro uno testatore valent. Exceptio respectu con-

jugum in capite de pactis dotalibus continetur.

§. 584.

Testatori, qui solemnitates ad testamentum scriptum requisitas observare nequit, aut nonvult, licet testamentum nuncupativum condere.

§. 585.

2) extrajudicialis nuncupativae;

Qui testamentum nuncupativum facit, coram tribus idoneis testibus, simul praesentibus, et fidem facere valentibus, quoad personam testatoris fraudem aut errorem non intercessisse, serio voluntatem suam declarare debet. Necessarium quidem non est, sed cautum, ut testes aut omnes simul, aut quilibet pro se, adjuvandae memoriae causa declarationem testatoris aut ipsi scriptis mandent, aut, quam primum fieri potest, mandari curent.

§. 586.

Ultimae voluntatis dispositio nuncupativa, ut valeat, ad petitionem cujuslibet, cujus interest, per requisitorum trium testium, aut si unus eorum amplius percipi non posset, ad minimum duorum reliquorum effatum concordans juramento confirmatum probanda est.

§. 587.

Potest quoque testator testamentum scriptum vel nuncupativum coram iudice facere. Dispositio scripta a testatore ad minimum propria manu subscripta esse, et ab ipso personaliter iudicio tradi debet. Iudicii est, testatorem admonere, subscriptionem ipsius propria manu appositam esse debere, deinde tabulas judicialiter obsignare et in involucrio adnotare, cujus ultima voluntas in eo contenta sit. Negotium protocollo excipiendum est, et tabulae erga receptionis testimonium in iudicio asservandae.

3) judicialis.

§. 588.

Testatoris voluntatis declaratio nuncupativa protocollo inscribenda, quod eodem modo, uti in praecedenti §. de ultima voluntate scripta dictum fuit, obsignatum reponendum est.

§. 589.

Judicium, coram quo scripta aut nuncupativa ultimæ voluntatis declaratio fit, ad minimum ex duabus personis judicialibus iuramento adstrictis consistere debet, quarum alterutri in eo loco, ubi declaratio instituitur, jurisdictio competat. Testimonium se-

cundae personae judicialis, quae praeter judicem requiritur, etiam alii duo testes supplere possunt.

§. 590.

Exigente necessitate possunt personae prius determinatae se in habitationem testatoris conferre, ejus voluntatis declarationem scriptam aut nuncupativam excipere, et deinde actum, addito die, anno et loco, protocollo inserere.

§. 591.

Testes inhabiles in ultimae voluntatis dispositionibus.

Religiosi, juvenes infra decimum octavum annum, foeminae, usu rationis destituti, coeci, surdi, aut muti, deinde illi, qui linguae testatoris ignari sunt, in ultimae voluntatis dispositionibus testes esse nequeunt.

§. 592.

Qui criminis falsi aut alterius ex lucri cupiditate orientis criminis condemnatus est, testis adhiberi nequit.

§. 593.

Qui christianam religionem non profetur, in ultimae voluntatis dispositione christiani testis esse non potest.

§. 594.

Heres aut legatarius respectu rei ipsi relictæ habilis testis non est, nec ejus conjux, parentes, liberi, fratres aut affines ejusdem gradus, et ejus domestici mercede conducti. Ut dispositio valeat, a testatore propria manu scribenda; aut per alios tres a mox dictis personis diversos testes confirmanda est.

§. 595.

Si testator ei, qui ultimae voluntatis declarationem scribit, aut ejus conjugi, prolibus, parentibus, fratribus vel sororibus, aut affinibus ejusdem gradus aliquid relinquere vult; dispositio modo in §. praecedenti praescripto comprobanda est.

§. 596.

Quod de testis libertate a partium studio et habilitate personam testatoris indubiam reddendi praescribitur, ad judiciales quoque personas, quae ultimae voluntatis dispositionem excipiunt, applicandum est.

§. 597.

In ultimae voluntatis dispositionibus, quae conduntur in navigationibus et in locis, ubi pestis aut similes morbi epidemici grassantur, etiam membra ordinis religiosi, fo-

De ultimae voluntatis dispositionibus privilegiatis.

minae et adolescentes, qui decimum quartum annum adimpleverunt, testes validi sunt.

§. 598.

In hujusmodi ultimae voluntatis dispositionibus privilegiatis tantum duo testes requiruntur, quorum unus testamentum scribere potest. In periculo contagionis nec necessarium est, ut ambo simul praesentes sint.

§. 599.

Sex mensibus post finitam navigationem aut contagionem elapsis privilegiatae ultimae voluntatis dispositiones validitate sua destituntur.

§. 600.

Favores, quibus gaudent testamenta militaria, in legibus militaribus continentur.

§. 601.

Invaliditas
ultimae vo-
luntatis dis-
positionum
solemnitati-
bus non in-
structarum.

Si testator unum ex his requisitis praescriptis, haud expresse solummodo tamquam cautela arbitrio relictis, non observaverit; ultimae voluntatis dispositio invalida est.

§. 602.

Pacta suc-
cessoria tan-
tum inter con-
juges valent.

Pacta successoria de integra hereditate, aut parte ejus per relationem ad totum determinata, tantum inter conjuges valide con-

trahi possunt. Praescripta eo se referentia continentur in capite de pactis dotalibus.

§. 603.

Quatenus donatio mortis causa tamquam pactum, vel tamquam ultimae voluntatis dispositio considerata sit, in capite de donationibus determinatur.

De donationibus mortis causa. Provocatio.

CAPUT X.

De substitutione et fideicommissis.

§. 604.

Substitutio
vulgaris.

Quilibet testator pro casu, ubi institutus heres hereditatem non adipiscatur, alium; et si et iste eam non obtineat, secundum, et pro simili casu tertium, immo et plures adhuc substitutos nominare potest. Hujusmodi dispositio vulgaris substitutio nominatur. Qui in serie proximus est, hereditatem obtinet.

§. 605.

Si testator ex his casibus duobus: si institutus heres esse non possit, aut heres esse nolit, alterutrum tantum expressit; alter exclusus est.

§. 606.

Jura inde
oriunda.

Onera heredi imposita etiam in substitutum in ejus locum venientem extenduntur, nisi expressa voluntate testatoris, aut natura

circumstantiarum, ad personam instituti heredis limitata sint.

§. 607.

Si coheredes soli sibi invicem substituti sunt; praesumitur, testatorem portionum determinationem in institutione factam ad substitutionem quoque extendere voluisse. Si autem in substitutione praeter coheredes quisquam instituitur, portio destituta omnibus aequa lance cedit.

§. 608.

Testator heredi suo obligationem imponere potest, ut hereditatem post mortem suam, aut in aliis quibusdam casibus determinatis, in alterum nominatum heredem transmittat. Haec dispositio substitutio fideicommissaria vocatur. Substitutio fideicommissaria tacite vulgarem in se comprehendit.

Substitutio
fideicommissaria.

§. 609.

Ipsi parentes prolibus suis etiam in eo casu, ubi hae testari non possunt, tantum respectu patrimonii a se relictum heredem aut substitutum nominare valent.

Quatenus
parentes pro-
libus suis sub-
stituere pos-
sint.

§. 610.

Si testator heredi de hereditate ipsi re-
licta testari prohibuit; substitutio fideicommissaria tacita.

Substitutio
fideicommissaria tacita.

missaria est, et heres obligatur hereditatem pro suis legitimis heredibus conservare. Interdictum rem alienandi jus de ea testamentum condendi non excludit.

§. 611.

Limites fideicommissariae substitutionis.

Series, in qua heredes fideicommissarii sibi invicem subsequuntur, si omnes coaevi testatoris sunt, nullo modo limitatur, sed in tertium, quartum, et ulterius adhuc extendi valet.

§. 612.

Si coaevi non sunt, sed hujusmodi substituti, qui tempore conditi testamenti nondum nati fuerunt; fideicommissaria substitutio quidem respectu pecuniae, aliarumque rerum mobilium ad secundum usque gradum extendi potest: respectu rerum immobilium vero tantum ad primum usque gradum valet; in determinatione tamen graduum non nisi ille heres computatur, qui possessionem hereditatis adeptus est.

§. 613.

Jura heredis in substitutione fideicommissariae.

Quousque casus substitutionis fideicommissariae non existit, heredi instituto dominium limitatum, cum juribus et obligationibus usufructuarii, competit.

§. 614.

Substitutio, dubie expressa, eo modo interpretanda est, quo libertas heredis de dominio disponendi ut minimum limitatur.

Interpretatio substitutionum.

§. 615.

Substitutio vulgaris expirat, quando heres institutus hereditatem adivit; fideicommissaria, si nemo heredum substitutorum amplius superest; aut, si casus, pro quo facta fuit, cessat.

Modi, quibus substitutio vulgaris et fideicommissaria expirat.

§. 616.

In specie substitutio fideicommissaria mente capto facta (§§. 608, 609.) invalida fit, si probatur, ipsum tempore ultimae voluntatis suae declarationis plene mentis compotem fuisse; aut si iudicium ei propter recuperatum usum rationis liberam administrationem patrimonii concessit; neque ejusmodi substitutio reconvalescit, si propter usum rationis iterum amissum denuo curatellae subjectus fuerit; et intermedio tempore nullam ultimae voluntatis dispositionem fecerit.

§. 617.

Substitutio a testatore proli suae, nullos adhuc descendentes habenti facta, cessat, si

ista proles descendentes ad succedendum habiles reliquit.

§. 618.

Fideicom-
missum.

Fideicommissum (familiae) est dispositio, vi cuius aliquod patrimonium pro omnibus futuris, aut saltem pluribus gentis alicujus successoribus tamquam inalienabile bonum familiae declaratur.

§. 619.

Species prin-
cipales fidei-
commissorum.

Fideicommissum in genere vel est primogenitura, vel majoratus, vel senioratus, prouti fundator ejus successionem aut primogenito e linea natu majoris; aut gradu proximo e familia; inter duos aequae propinquos vero natu majori; aut demum, nullo respectu habito lineae, natu maximo e familia destinaverit.

§. 620.

In dubio primogenitura potius, quam majoratus aut senioratus; et majoratus iterum potius, quam senioratus praesumitur.

§. 621.

Modus suc-
cedendi in
diversis his
speciebus.

In primogenitura linea natu minoris solummodo post extinctionem lineae natu majoris in fideicommisso succedit, ita ut frater ultimi possessoris ejus filiis, nepotibus, pro-

nepotibus et ulterioribus successoribus postponatur.

§. 622.

Invertere quoque penitus potest fundator ordinem successionis, et postremogenitum e linea natu majoris, aut natu minimum ex omnibus lineis; aut in genere eum ad successionem vocare, qui gradu aut fideicommissi fundatori, primo acquirenti, aut ultimo possessori proximus est.

§. 623.

Si fundator hac in re clare voluntatem suam non pronunciavit, magis ultimi possessoris, quam fundatoris fideicommissi et primi acquirentis, ratio habetur. Pluribus personis in aequali gradu exstantibus pro majori aetate deceditur.

§. 624.

Si fundator disponit, ut fideicommissum semper proximo e familia competat; secundum generalem ordinem succedendi ab intestato ex descendantibus masculinis proximus intelligendus est. Pluribus consanguineis aeque propinquis existentibus ususfructus fideicommissi communis fit, nisi ex dispositione contrarium appareat.

§. 625.

Si quis praeter fideicommissum pro linea primogeniti secundum, aut plura fideicommissa pro lineis posterioribus instituerit; possessor primi fideicommissi, et ejus descendentes tunc tantum ad possessionem alterius fideicommissi perveniunt, si in reliquis lineis posterius ad fideicommissum vocati nulli exstant, et fideicommissa tamdiu solummodo in una persona conjuncta manent, donec iterum duae aut plures lineae extiterint.

§. 626.

Posteritas foeminea de regula in fideicommissis succedere nequit. Si vero fundator expresse disposuit, ut extincta stirpe mascula fideicommissum in lineas muliebres transeat; hoc secundum ordinem pro successione sexus masculini praescriptum fit; attamen successores masculi ejus lineae, quae ad possessionem fideicommissi pervenit, successoribus muliebribus praeferuntur.

§. 627.

Conditiones
in fundatione
fideicommissi
observandae.

Sine peculiari legislatoris consensu fideicommissum fundari nequit. In ejus fundatione inventarium rite et modo fide digno omnium ad fideicommissum pertinentium rerum

conficiendum, et in judicio asservandum est. Istud inventarium occasione cujuslibet mutationis possessionis et in separatione fideicommissi a patrimonio libero normae inservit. Securitati fideicommissi a judicio secundum specialia praescripta prospiciendum est.

§. 628.

Qui fideicommissum instituit, jure gaudet ejus institutionem revocandi, quamdiu nemo adhuc per traditionem aut pactum jus ad illud adquisivit. Et voluntas pro revocata habetur, si testatori heres legitimus masculini sexus, qui in fideicommisso comprehensus non est, nascitur.

Revocatio
foundationis.

§. 629.

Dominium substantiae fideicommissi inter omnes, qui ad successionem in eo vocati sunt, et praesentem possessorem ejus divisum est. Illis unice dominium directum competit, huic vero etiam dominium utile.

Principium
ratione juri-
um ad succes-
sionem in fi-
deicommisso
vocatorum, et
ejus possesso-
ris.

§. 630.

Dominium directum ad fideicommissum vocatis jus tribuit depositionem judicalem chirographorum ad fideicommissum pertinentium exigendi; malam bonorum fideicommissariorum administrationem judicio deferendi;

Jura spe-
cialia ad fidei-
commissum
vocatorum;

ad defensionem fideicommissi et posteritatis communem fideicommissi curatorem proponendi; in genere omnes ad securitatem substantiae necessarias dispositiones faciendi.

§. 631.

Jura illimitata possessoris et ejus obligationes.

Fideicommissi possessor omnia jura et obligationes domini utilis habet. Ipsi competunt omnia commoda ex bono fideicommissario, et ex accessione, non vero ejus substantia. Ipse vero quoque fert omnia onera. De substantia sine ejus reatu diminuta non tenetur.

§. 632.

Jura limitata: a) respectu renunciationis et oppignorationis;

Fideicommissi possessor quidem pro se, nullatenus vero pro posteritate, licet nondum existente, jurisuo renunciare potest. Si fructus fideicommissi aut ipsum bonum fideicommissarium oppignorat; oppignoratio tantum valet respectu ejus partis fructuum, quos percipiendi jus habet, non vero respectu boni fideicommissarii, aut ejus partis fructuum, qui successoribus competunt.

§. 633.

b) respectu transmutationis, aut locationis here-

Sub limitatione mox subsequenti possessor fideicommissi bonum immobile fideicommissarium in sortem pecuniariam transmuta-

re, et fundos pro aliis fundis permutare, aut ditariae boni fideicommissarii; erga census convenientes distribuere, aut hereditario modo elocare potest.

§. 634.

Ad has mutationes fideicommissi possessor consensu instantiae judicialis ordinariae opus habet; quae obligatur omnes ad fideicommissum vocatos notos, aut, his minorenibus vel absentibus, eorum curatores; deinde curatorem fideicommissi et posteritatis audire; an rationes graves adsint dijudicare; et in specie in concessione divisionis fundorum curare, ne modus in constitutionibus politicis praescriptus excedatur. Pretium hoc modo obtentum tamquam sors capitalis fideicommissaria locatur.

§. 635.

Possessor fideicommissi tertiam partem c) respectu onerationis. ejus debitis onerare potest; aut, si fideicommissum in pecunia consistit, tertiam partem ejus levare. Ad hoc consensu ad fideicommissum vocatorum et curatorum non eget; sed tantum consensu ordinariae instantiae judicialis.

§. 636.

In hanc tertiam partem omnia bono fidei- Determinatio tertiae

partis debitis commissario sub quocunque titulo inheren-
 onerandae, tia onera ita imputanda sunt; ut duae tertiae
 partes penitus liberae maneant.

§. 637.

et valoris bo-
 ni fideicom-
 missarii.

Valor boni fideicommissarii, si de per-
 mutatione aut oneratione ejus agitur, per de-
 taxationem judicialem; si vero agitur de ejus
 conversione in sortem pecuniariam, per lici-
 tationem publicam determinatur.

§. 638.

Modus de-
 bitorum so-
 lutionis.

Solutiones debiti fideicommissarii ita de-
 terminandae sunt, ut quolibet anno quinque
 pro centum restituantur. Tantum ex rationi-
 bus gravibus prolongatio termini conceden-
 da est.

§. 639.

Si possessor fideicommissi partem soluti
 denuo in usum suum recipere vult; ad hanc
 partem expungendam insuper quolibet anno
 quinque a centum illius solvere debet.

§. 640.

Quatenus
 successores de
 debitis tene-
 antur.

Successor in fideicommisso solummodo
 debita sui antecessoris cum consensu judiciali
 contracta solvere obligatur. De solutionibus
 restantibus, quae ad expunctionem eorum jam
 praestandae fuissent, eatenus tantum tenetur,

quatenus ex patrimonio antecessoris libere ad heredes transmittendo praestari non possunt.

§. 641.

Sumtus majores ab antecessore ad conservationem aut magni momenti meliorationes fideicommissi ita erogati, ut antecessor propterea bonum fideicommissarium debitis onerandi jus habuisset, refundendi ipsi sunt. Ad hanc refusionem vero praestandam successores facultate gaudent, tertiam partem boni fideicommissarii debitis onerandi. Horum debitorum expunctio modo in §. 638. praescripto instituenda est.

§. 642.

Creditor fideicommissarius solutionem debiti, licet judiciali cum consensu in fideicommissum contracti, non ex ipsa sorte, sed tantum ex proventibus ejus, exigere valet.

§. 643.

Fructus ultimi anni inter heredes antecessoris et successorem in fideicommisso, Distributio fructuum ultimi anni. quemadmodum inter usufructuarium et proprietarium (§. 519.) distribuuntur.

§. 644.

Fideicommissum tolli potest, si posterius Sublatio. ad fideicommissum vocati nulli amplius ex-

spectandi sunt. Ad dissolutionem vero vinculi fideicommissarii praeter consensum domini utilis et omnium ad illud vocatorum, edicto citandorum, suffragium quoque curatoris posteritatis et consensus judicialis requiritur.

§. 645.

aut cessatio fideicommissi.

Fideicommissum expirat ejus interitu, aut extinctis sine spe posteritatis, omnibus in litteris foundationis vocatis lineis. In posteriori casu dominium directum cum dominio utili conjungitur, et possessor pro arbitrio de fideicommisso disponere potest.

§. 646.

Discrimen inter fideicommissa et foundationes.

A substitutionibus et fideicommissis distinguendae sunt foundationes, quibus redditus ex pecuniis locatis, fundis aut juribus ad instituta publicae utilitatis, uti: beneficia ecclesiastica, scholas, nosocomia aut ptochotropha; vel sustentationem certarum personarum pro omni tempore futuro destinantur. Praescripta de foundationibus in constitutionibus politicis continentur.

CAPUT XI.

D e L e g a t i s.

§. 647.

Ad validitatem legati (§. 535.) requiritur, A quo, quomodo et cui legari; ut a testatore habili, personae jure succedendi instructae, per validam ultimae voluntatis declarationem relinquatur.

§. 648.

Testator etiam uni aut pluribus coheredibus praelegatum relinquere potest, ratione cujus solummodo tamquam legatarii considerandi sunt.

§. 649.

Legata de regula portiones hereditarias omnium heredum etiam in eo casu, quando et cui legata imponi possint, res coheredis alicujus propria legata fuit, pro rata diminuunt. Interim testatori liberum est praestationem legati coheredi, aut legatario alicui in specie imponere.

§. 650.

Legatarius plenae praestationi legati sibi impositi ex ea ratione, quod valorem rei ipsi legatae superet, se subtrahere nequit. Si vero legatum non acceptat, ille, ad quem devolvitur, jussum exequi obligatur, aut legatum ipsi devolutum legatario in illud assignato cedere.

§. 651.

Testator, qui legatum certae classi personarum; uti: consanguineis, servis aut pauperibus reliquit, distributionem, quibus ex his personis aliquid, et quid singulis tribuendum sit, heredi vel tertio committere potest. Si testator hac de re nihil disposuit, delectus heredi relinquitur.

§. 652.

Substitutio-
nes in legatis.

Testator in legato vulgariter, aut fideicommissarie substituere potest, in hujusmodi casu praescripta praecedentis capitis observanda sunt.

§. 653.

Objecta le-
gati.

Omnia, quae in commercio sunt: res, jura, operae et alii actus valorem habentes legari possunt.

§. 654.

Si res legantur, quae quidem in communi commercio sunt, quae vero legatarius pro sua persona possidere nequit, ordinarius valor ipsi refunditur.

§. 655.

Verba etiam in legatis ordinaria sua significatione accipiuntur; nisi probetur, testatorem certis expressionibus sensum specialem ipsi tantum proprium adhibere solitum fuisse; aut legatum communi sensu accepto effectum nullum habere.

Generalis
interpreiandi
regula ratione
legatorum.

§. 656.

Si testator unam aut plures res certi generis, ast sine propiori determinatione legaverit, pluribus hujusmodi rebus in massa hereditaria exstantibus, heredi optio competit. Debet vero speciem eligere, qua legatarius uti possit. Si legatario permittitur unam ex pluribus rebus sibi accipere aut eligere, optimam quoque seligere ipsi fas est.

Specialia
praescripta re-
spectu legati;
a) rerum cer-
ti generis;

§. 657.

Si testator unam aut plures res certi generis expresse tantum e patrimonio suo legavit, et hujusmodi res in massa hereditaria nullae exstant, legatum effectum destituitur.

Quodsi in quantitate determinata non exstent; legatarius illis, quae exstant, contentus sit oportet.

§. 658.

Una aut pluribus rebus certi generis non expresse e patrimonio testatoris legatis, et hujusmodi rebus in massa hereditaria non exstantibus, heres ipsas legatario in qualitate conditioni et necessitatibus ejus convenienti comparare obligatur. Legatum quantitatis pecuniae heredem ad eam solvendam obligat, nullo habito respectu, an parata pecunia in massa hereditaria exstet, necne.

§. 659.

Testator optionem rei legatae tertio quoque relinquere potest. Hoc optionem recusante vel ante eam defuncto, judicium rem legatam determinat, ratione habita conditionis et necessitatis legatarii. Ejusmodi judicialis determinatio in eo quoque casu locum habet, quo legatarius, antequam elegerit, mortuus est.

§. 660.

b) legatum
speciei;

Legatum speciei a legatario, si in una aut diversis dispositionibus iterato occurrit, non simul in natura et in valore exigi valet.

Alia legata, etiamsi rem ejusdem generis aut eandem quantitatem contineant, legatario toties praestanda sunt, quoties repetita fuerunt.

§. 661.

Legatum evanescit, si res legata jam tempore ultimae voluntatis dispositionis in dominio legatarii fuit. Si eam serius adquisivit, pretium ordinarium ipsi solvitur. Si vero illam ab ipso testatore et quidem gratis obtinuit, legatum pro sublato habendum est.

§. 662.

Legatum rei alienae, quae nec ad testatorem, nec heredem aut legatarium tertio cuiquam eam tradere jussum pertinet, effectu destituitur. Si personis memoratis pars rei aut jus in eam competit; legatum tantum de hoc jure vel hac portione intelligendum est. Si res legata sit oppignorata vel onerata, qui eam accipit, simul onera ei inhaerentia suscipit. Si vero testator expresse disponit, ut res certa aliena ematur, et legatario tradatur, dominus vero eam pretio detaxationis alienare nonvult, istud pretium legatario praestari oportet.

§. 663.

Si testator id legat, quod legatarius ipsi

c) rei alienae;
d) legatum liberationis,

debet, heres obligatur ad restituendum chirographum aut instrumentum exarandum de sublata obligatione debitum atque usuras solvendi.

§. 664.

nominis,

Si cui nomen legatur, quod testatori erga tertium competit, heres creditum cum usuris restantibus et ulterius currentibus legatario cedere tenetur.

§. 665.

debiti.

Legatum debiti, quo testator legatario obligatur, eum habet effectum, ut heres debitum a testatore diserte expressum, aut a legatario probatum agnoscere, et illud, nulla ratione habita conditionum aut terminorum in chirographo contentorum, ad summum intra terminum ad praestationem reliquorum legatorum statutum solvere teneatur. Creditorebus vero testatoris, quibus hoc modo praejudicium fieret, ista agnitio detrimento esse nequit.

§. 666.

Remissio debitorum solummodo de praesentibus; non vero etiam de debitis post legatum conditum ortis intelligenda est. Si per legatum jus pignoris aut fidejussio remittitur,

inde non sequitur, debitum quoque remissum esse. Si termini solutionis prorogantur, tamen usurae porro solvendae sunt.

§. 667.

Si testator alicui certam quantitatem debet, et ipsi similem quantitatem legat; non praesumitur, debitum per legatum expungere voluisse. Heres in hoc casu quantitatem hanc in duplo solvit, primo tamquam debitum, deinceps tamquam legatum.

§. 668.

Sub legato omnium creditorum extantium tamen nec jura ex chirographis publicis, nec etiam sortes capitales in rem immobilem inscriptae, nec actiones ex jure reali orientes comprehenduntur.

§. 669.

Dos potest legari aut in eum finem, ut maritus a restitutione ejus liberetur, aut ut heredi obligatio imponatur, uxori quantitatem vel rem tamquam dotem illatam sine probatione, et impensis in eam erogatis non subtractis, tradendi. In hoc legato valent regulae de aliis creditis legatis praescriptae.

e) dotis.

§. 670.

Si testator tertiae personae dotem inde-

terminatam legat, dos tanta; nullo respectu habito proprii legatariae patrimonii, intelligenda est, quantam pater hujus personae mediocri fortuna gaudens pro conditione sua dare deberet.

§. 671.

Dos a parentibus filiabus legata in portionem ipsis ab intestato vel ex ultimae voluntatis dispositione competentem imputatur, nisi diserte tamquam praelegatum relicta fuerit.

§. 672.

f) alimentorum; educationis; aut victus.

Legatum alimentorum victum, amictum, habitationem et reliqua necessaria, et quidem ad dies vitae, nec minus necessariam eruditionem in se complectitur. Ista omnia etiam educationis denominatione comprehenduntur. Educatio obtenta majorenitate finitur. Victu cibis et potus ad dies vitae intelliguntur.

§. 673.

Modus legatorum in praecedenti §. recensitorum, si nec ex expressa, nec ex tacita, per sustentationem hucusque a testatore praestitam declarata voluntate ejus elucescit, determinandus est ex conditione legatario propria, aut ei per sustentationem hucusque obtentam destinata.

§. 674.

Legato mobilium suppellectilium (*Wen- g) mobi-*
beln) tantum requisita ad habitationis usum *lium ; suppel-*
lectilis;
 decorum; legato suppellectilis aut apparatus
 domestici simul utensilia ad gestionem rei do-
 mesticæ requisita intelliguntur. Instrumenta
 ad opificium exercendum necessaria sine pro-
 prii declaratione in eo non comprehen-
 duntur.

§. 675.

Si cuiquam repositorium legatum fuit, *h) reposit-*
torii ;
 quod non per se subsistit, sed tantum pars
 alicujus totius est; de regula praesumitur, il-
 las tantum res relictas esse, quæ tempore
 mortis testatoris in eo inveniebantur, et ad
 quarum custodiam repositorium natura sua
 destinatum et a testatore ordinarie adhibi-
 tum fuit.

§. 676.

Si vero repositorium mobile est, aut sal-
 tem res per se existens, legatarius solummo-
 do repositorium, non autem res in eo inven-
 tas, poscere valet.

§. 677.

Si scrinium, armarium aut arca cum
 omnibus ibi existentibus rebus legatur, ad le-

gatum quoque numerantur aurum et argentum, ornatus et pecunia parata, immo etiam chirographa a legatario testatori exarata. Alia chirographa aut instrumenta, quibus credita et jura testatoris innituntur, tunc tantum huc adnumerantur, si praeter illa nihil in reposito existit. Ad legatum rerum fluidarum quoque pertinent vasa ad transportationem earum destinata.

§. 678.

i) gemmarum, ornatus et mundi;

Nomine gemmarum de regula tantum lapides pretiosi et margaritae genuinae; nomine ornatus etiam lapides spurii et ornamenta ex auro vel argento confecta sive eis obducta, ad ornandam personam destinata; et sub mundo ea intelliguntur, quae praeter ornatum, ornamenta et vestes, ad ornandam personam adhibentur.

§. 679.

k) auri vel argenti; lintheorum; currus et equorum (Equipe.)

Legatum auri vel argenti comprehendit sub se aurum et argentum fabricatum et non fabricatum, sed non signatum, nec illud, quod tantum partem vel ornamentum alterius rei hereditariae, e. g. horologii, pyxidis, constituit. Linthea non adnumerantur vestimentis, nec limbi reticulati ad linthea, sed potius ad

res mundo destinatas pertinent. Sub legato currus et equorum (Equipage) equi vectarii et currus ad commoditatem testatoris destinati cum rebus equis imponi solitis, non vero equi sellarii et res ad usum eorum pertinentes intelliguntur.

§. 680.

Ad pecuniam paratam pertinent quoque ^{l) pecuniae paratae;} ea instrumenta fide publica exarata, quae in ordinario commercio paratae pecuniae locum tenent.

§. 681.

Nomine liberorum, si testator liberos al- ^{m) Quis nomine liberorum;} terius instituit, tantum filii et filiae, si vero proprios suos liberos instituit, etiam descendentes in eorum locum succedentes, qui tempore mortis testatoris jam exstiterunt, comprehenduntur.

§. 682.

Legatum sine propiori determinatione ^{n) consanguineorum;} consanguineis relictum cedit illis, qui secundum ordinem succedendi ab intestato proximi sunt, et regula supra §. 559. de distributione hereditatis inter personas, quae pro una habentur, statuta legatis quoque applicanda est.

§. 683.

o) persona-
rum mercede
servientium
veniat.

Si testator personis mercede ei servientibus et solummodo per nexum servitii designatis legatum reliquit; praesumitur, hoc eis conferendum esse, quae tempore mortis testatoris in ipsius servitio exstiterunt. Attamen in hoc, uti in reliquis casibus, praesumptio oppositis fortioribus praesumptionis rationibus tolli potest.

§. 684.

Dies, quo legata cedunt.

Legatarius de regula (§. 699.) statim post mortem testatoris sibi suisque successoribus jus ad legatum acquirit. Jus dominii vero in rem legatam nonnisi secundum praescripta de acquisitione dominii in capite quinto contenta adquiri potest.

§. 685.

Quando dies legatorum veniat.

Legatum rerum specialium ex hereditate (specierum) et jurium ad has se referentium, exiguae remunerationes famulorum famularumve, et legata pia statim; alia vero tantum post unum annum a morte testatoris exigi possunt.

§. 686.

In legato rei hereditariae specialis ad legatarium quoque pertinent usurae a tempore

mortis testatoris currentes, commoda ex legato orta, et quaelibet alia accessio. Ipse vero quoque fert omnia legato inhaerentia onera, immo etiam detrimentum, si absque reatu alterius diminuitur, aut penitus perit.

§. 687.

Si cui certa quantitas certis temporibus redeuntibus, uti singulis annis, mensibus aut simili modo praestanda legatur; legatarius jus ad totam quantitatem pro aliquo termino debitam adipiscitur, etiamsi tantum initio termini supervixerit. Attamen ipsa praestatio nonnisi elapso termino exigi potest. Primus terminus incipit cum die mortis testatoris.

§. 688.

In omni casu, ubi creditor a debitore cautionem exigere valet, legatario quoque Jus legatarii cautionem exigendi. cautionem propter legatum exigere fas est. Quomodo inscriptio legati, ut jus reale adquiratur, fieri debeat, supra §. 437. praescriptum fuit.

§. 689.

Legatum, quod legatarius accipere nequit Cui legatum destitutum est dat? aut nonvult, substituto cedit. (§. 652.) Si nemo substitutus est, et si totum legatum pluribus

personis indivisum aut expresse aequis partibus relictum est; portio destituta collegatariis, quemadmodum coheredibus hereditas, accrescit. Extra hos duos memoratos casus legatum destitutum in massa hereditaria manet.

§. 690.

Jus heredis,
alimona hereditatem ex-
hauriunt;

Si integra hereditas legatis exhausta est, heres praeter refusionem expensarum in utilitatem massae factarum et remunerationem operae suae convenientem nihil exigere potest. Si ipse hereditatem administrare nolit, petere debet, ut curator constituatur.

§. 691.

Si ex massa hereditaria omnibus legatariis satisfieri nequit, legatum alimentorum ante omnia reliqua praestatur, et legatario alimenta a die delatae hereditatis debentur.

§. 692.

vel plane ex-
cedunt.

Si assis hereditarius solutioni debitorum, aliarum expensarum necessariarum et praestationi omnium legatorum non sufficit; legatariis pro rata decrescit. Hinc heres, quamdiu tale periculum existit, non obligatur legata sine cautione praestare.

§. 693.

Quodsi vero legatarii legata sua jam acce-

perunt, quantitas detrahenda secundum valorem legati tempore receptionis existentem et secundum utilitatem inde perceptam determinatur. Attamen legatario etiam post acceptum legatum semper adhuc licet ad evitandam hanc detractationem legatum, aut valorem supra memoratum et commoda percepta massae hereditariae restituere; ratione meliorationum aut deteriorationum ut bonae fidei possessor tractatur.

§. 694.

Contributiones, quas testator juxta praescripta politica in adjumentum pauperum, militum invalidorum, nosocomiorum et institutionis publicae testamento reliquit, tamquam legata respiciendae non sunt; sed tamquam tributa publica ab ipsis heredibus legitimis praestanda, et non secundum principia juris privati, sed solummodo secundum constitutiones politicas sunt considerandae.

De contributionibus legatilibus ad instituta publica.

CAPUT XII.

De modis ultimam voluntatem restringendi vel tollendi.

§. 695.

Testator ultimae voluntatis suae dispositionem conditione, tempore, mandato, aut fine determinato restringere potest. Potest quoque testamentum suum vel codicillum mutare aut penitus tollere.

§. 696.

Modi ultimam voluntatem restringendi: 1) conditio.

Conditio est eventus, quicum jus aliquod connectitur, eaque est vel affirmativa vel negativa, prouti eventus, ad quem refertur, locum habere aut non habere debet. Suspensiva est, si ejus adimptione jus delatum efficax redditur; resolutive, qua existente jus delatum cessat.

§. 697.

Praescripta:
a) de conditionibus non intelligibilibus;

Conditiones, quae plane intelligi nequeunt, pro non adjectis habendae sunt.

§. 698.

Dispositio, qua alicui sub conditione suspensiva impossibili jus tribuitur, invalida est, ^{b) impossibilibus aut illicitis;} licet adimpletio conditionis subsequenti primo tempore impossibilis, et impossibilitas testatori nota reddita fuisset. Conditio impossibilis resolutive pro non adjecta habetur. Haec quoque de conditionibus illicitis valent.

§. 699.

Si conditiones possibiles et licitae sunt; ^{c) conditionibus possibilibus et licitis;} jus de eis dependens tantum exacta earum adimplerione adquiri potest; nec interest, an a casu, a voluntate instituti heredis; legatarii aut tertii dependeant.

§. 700.

Conditio, ut heres aut legatarius, licet ^{d) conditione matrimonium non ineundi;} majorennis, matrimonium non ineat, pro non adjecta habenda est. Non nisi viduus vel vidua, unam aut plures proles habens, conditionem hanc adimplere debet. Conditio, ne heres aut legatarius cum determinata persona matrimonium ineat, valide imponi potest.

§. 701.

Si conditio in ultimae voluntatis dispositione praescripta jam vivo testatore exstitit; ^{e) si conditio vivente testatore adimpleta fuit.}

ejus adimpletio post mortem testatoris tunc tantum repetenda est, si conditio in actu aliquo heredis vel legatarii consistit, qui ab ipso repeti potest.

§. 702.

An conditio quoque in substitutos extendenda sit.

Conditio heredi aut legatario praescripta sine expressa declaratione testatoris in eorum substitutos extendenda non est.

§. 703.

Effectus conditionis possibilis suspensivae.

Ad acquisitionem rei hereditariae sub conditione suspensiva relictæ requiritur, ut persona instituta adimpletionem conditionis supervivat, et tempore ejus existentiae ad succedendum habilis sit.

§. 704.

2) Tempus.

Si incertum est, an tempus, ad quod testator jus relictum limitavit, venturum sit aut non sit, haec limitatio pro conditione habetur.

§. 705.

Si tempus adjectum ejusmodi est, ut venire debeat; jus delatum, quemadmodum alia jura a nulla conditione pendentia, etiam in heredes institutæ personæ transfertur, et traditio tantum ad terminum statutum usque differtur.

§. 706.

Si manifestum esset, tempus in ultima voluntate statutum nunquam venturum esse; adjectio hujusmodi temporis adjectioni conditionis impossibilis aequiparatur. In eo solum casu, ubi testator verosimiliter nonnisi in computatione temporis erravit, istud tempus secundum voluntatem verisimilem testatoris determinandum erit.

§. 707.

Quamdiu jus heredis aut legatarii propter conditionem nondum adimpletam, aut propter tempus, quod nondum venit, suspensum manet; tamdiu in primo casu inter heredem legitimum et institutum, et in altero inter heredem et legatarium respectu intermisticae possessionis et ususfructus hereditatis aut legati eadem jura et obligationes, quemadmodum in fideicommissaria substitutione, obtinent.

Relatio juridica in casu conditionis aut temporis adjecti inter personam institutam, et eam, quae post ipsam succedit.

§. 708.

Hereditatem aut legatum sub conditione negativa vel resolutive, aut ad certum tempus tantum obtinenti erga eum, cui hereditas aut legatum existente conditione, aut tempore cedit, eadem jura et obligationes sunt,

quae heres aut legatarius erga fideicommissarie substitutum habet. (§. 613.)

§. 709.

3) Mandatum.

Si testator alicui hereditatem aut legatum sub mandato reliquit; istud mandatum tamquam conditio resolutive respiciendum est, ita ut eo non adimpleto institutus jure ad rem relictam excidat. (§. 696.)

§. 710.

Quodsi mandatum exacte adimpleri non possit, saltem, in quantum possibile, ei appropinquandum est. Si et hoc fieri nequeat; oneratus tamen rem hereditariam sibi relictam redinet, nisi ex voluntate testatoris contrarium pateat. Qui se ipsemet ad adimplendum mandatum inhabilem reddidit, jure ad rem hereditariam sibi relictam destituitur.

§. 711.

Siquidem testator finem, in quem rem hereditariam destinaverit, expressit, sed instituto tamquam obligationem non injunxit, institutus cogi nequit ad rem sibi relictam in hunc finem impendendam.

§. 712.

Dispositio, qua testator heredi suo actum impossibilem vel illicitum imponit, ad-

dito, ut si jusso non pareret, tertio legatum solvat, invalida est.

§. 713.

Testamentum prius per posterius validum non solum respectu institutionis heredis, sed etiam respectu reliquarum dispositionum tollitur; nisi testator in posteriori diserte declararet, ut prius totum vel pro parte valeat. Praescriptum hoc etiam tunc valet, si in testamento posteriori heres tantum in partem hereditatis instituitur. Pars residua non heredi in priori testamento instituto, sed legitimo cedit.

De tollendis ultimae voluntatis dispositionibus, et quidem:
I) novam condendo: vel testamentum;

§. 714.

Per codicillum posteriorem, cum plures eorum simul consistere possint; legata aut codicilli priores eatenus tantum tolluntur, quatenus novae dispositioni repugnant.

vel codicillum;

§. 715.

Si dijudicari nequeat, utrum testamentum aut uter codicillus posterior sit; ambo, quatenus simul subsistere possunt; valent, et praescripta in capite de condominio statuta applicanda sunt.

§. 716.

Clausula testamento vel codicillo adjecta licet prior di-

positio pro
inmutabili
declarata fue-
rit.

ta: ut quaecunque posterior dispositio in genere, aut certo caractere non insignita, nulla et invalida sit, testatori quidem facultatem non adimit ultimam suam voluntatem mutandi; verum in posteriori dispositione, dicta generali vel speciali clausula expresse non sublata, non posterior, sed prior dispositio pro valida habetur.

§. 717.

2) revoca-
tione.

Si testator dispositionem suam tollere vult novam non condendo; eam expresse aut oraliter, aut scripto revocet, aut instrumentum deleat oportet.

§. 718.

Revocatio tantum in tali statu valide fieri potest, in quo aliquis ad ultimam suam voluntatem declarandam habilis est. Prodigus judicialiter talis declaratus ultimam suam voluntatem valide revocare potest.

§. 719.

a) expressa ;

Revocatio oralis ultimae voluntatis judicialiter aut extrajudicialiter conditae tot et tales testes requirit, quam ad validitatem testamenti nuncupativi necessarii sunt; scripta vero a testatore propria manu scriptam et subscriptam, aut saltem ab ipso et testibus ad

testamentum scriptum requisitis subsignatam declarationem supponit.

§. 720.

Dispositio testatoris, qua heredi aut legatario sub poena amittendi alias promissi commodi prohibet ultimae voluntatis dispositionem impugnare, pro eo casu, ubi tantum genuinitas aut sensus dispositionis impugnatur, nunquam efficax esto.

§. 721.

Qui in testamento aut codicillo suo subscriptionem perscindit; linea obducit; aut totum argumentum delet, dispositionem suam nullam reddit. Si ex pluribus exemplaribus concordantibus unum tantum deletum fuit; inde revocationem totius declarationis factam esse induci nequit.

§. 722.

Si dictae corruptiones instrumenti casu tantum obtigerint; aut si instrumentum perditum sit; ultimae voluntatis dispositio hac de causa effectum non destituitur; modo casus per modos probandi in codice judiciario determinatos, et argumentum instrumenti ea ratione probetur, qua oralis ultimae voluntatis dispositio probari debet.

§. 723.

Si testator posteriorem dispositionem delevit, priori scripta dispositione intacta relicta, haec posterior iterum convalescit. Dispositio prior nuncupativa hoc modo non reviviscit.

§. 724.

aut e) prae-
sumta.

Legatum pro revocato habetur, si testator creditum legatum repetiit et recepit; si rem alicui legatam alienavit, nec amplius recuperavit; aut si eam tali modo in aliam transformavit, ut res priorem suam formam et nomen suum pristinum amittat.

§. 725.

Si vero debitor proprio motu creditum restituit, si alienatio rei legatae ad dispositionem judicialem facta; aut res invito testatore in aliam transformata est; legatum subsistit.

§. 726.

3) renuncia-
tione here-
dum,

Si nec heres nec substitutus hereditatem acceptare vult aut potest; jus succedendi ad legitimos heredes devolvitur. Hi vero reliquas dispositiones testatoris adimplere tenentur. His quoque hereditatem repudiantibus legatarii pro rata tamquam heredes tractantur.

CAPUT XIII.

De successione ab intestato.

§. 727.

Si defunctus absque valida ultimae voluntatis declaratione decessit; si in ea de integro suo patrimonio non disposuit; si personis, quibus vi legis portionem hereditatis conferre debuisset, portionem debitam non reliquit; aut si instituti heredes hereditatem acceptare nolunt aut nequeunt, successioni ex lege penitus aut pro parte locus est.

Casus successione ab intestato.

§. 728.

Deficiente ultimae voluntatis dispositione integra massa hereditaria defuncti ad legitimos heredes devolvitur. Exstante vero valida ultima voluntate ipsis pars nemini collata cedit.

§. 729.

Persona, cui testator vi legum partem hereditatis relinquere obligatus fuit, per ultimae voluntatis dispositionem laesa ad praescriptum pro casu laesae legitimae.

scriptum legis provocare potest, et secundum normam capitis sequentis portionem sibi competentem judicialiter exigere.

§. 730.

Heredes legitimi:

1) Consanguinei ex toto legitimo,

Heredes legitimi imprimis sunt illi, qui cum defuncto ex toto legitimo per lineam proximam cognati sunt. Lineae cognationis sequenti modo determinantur.

§. 731.

Lineae eorum succedendi capaces.

Ad primam lineam illi pertinent, qui ex defuncto, veluti stirpe sua, descendunt, nimirum liberi ipsius eorumque descendentes.

Ad secundam lineam pertinent defuncti pater et mater, cum illis, qui cum defuncto ex patre et matre descendunt, id est, ejus fratres sororesve eorumque descendentes.

Ad tertiam lineam pertinent avi aviaeque, cum fratribus sororibusve parentum eorumque descendentibus.

Ad quartam lineam pertinent proavi proaviaeque defuncti, cum eorum descendentibus.

Ad quintam lineam pertinent abavi et abaviae defuncti, cum eorum descendentibus.

Ad sextam lineam pertinent atavi et ataviae defuncti, cum eorum descendentibus.

§. 732.

Si defuncto liberi legitimi primi gradus sunt, ipsis integra hereditas cedit; sine discrimine, an masculini vel foeminini sexus; an vivente testatore aut post ipsius mortem nati sint. Plures proles hereditatem secundum numerum suum in aequales partes dividunt. Nepotes ex prolibus adhuc viventibus, et pronepotes ex nepotibus adhuc viventibus, jure succedendi non gaudent.

§. 733.

Si proles defuncti ante ipsum mortua est, et si ex illa unus aut plures nepotes exstant; portio, quae defunctae proli obtigisset, nepoti derelicto tota; aut pluribus nepotibus aequis partibus cedit. Si ex his nepotibus quoque unus mortuus pronepotes reliquit; portio defuncti nepotis eodem modo inter pronepotes distribuitur. Si ex defuncto remotiores adhuc exstant descendentes, dispertitio pro rata secundum praescriptum praecedens instituitur.

§. 734.

Eo modo hereditas non solum tunc distribuitur, si nepotes ex prolibus mortuis cum prolibus adhuc viventibus, aut remotiores descendentes defuncti cum propioribus con-

currunt; sed etiam tunc, si hereditas tantummodo inter nepotes diversarum prolium; aut inter pronepotes ex diversis nepotibus distribuenda est. Nepotes ergo a singulis prolibus derelicti, et pronepotes ex singulis nepotibus, sine discrimine, quo numero sint, nunquam plus aut minus obtinere possunt, quam proles praemortua, aut nepos defunctus obtinisset, si superstites mansissent.

§. 735.

2. Linea:
parentes eorumque
descendentes;

Nullis descendantibus defuncti exstantibus; hereditas ad eos devolvitur, qui cum ipso in linea secunda conjuncti sunt, nimirum: ad ejus parentes eorumque descendentes. Utroque parente adhuc vivente hereditas integra ipsis aequis partibus competit. Alterutro vero eorum mortuo, ejus liberi vel descendentes in jus ejus succedunt, et dimidia pars, quae defuncto parenti competiisset, inter illos secundum ea principia distribuitur, quae §§. 732 — 734. de divisione hereditatis inter liberos remotioresque descendentes testatoris statuta sunt.

§. 736.

Utroque parente defuncto, dimidia pars hereditatis, quae patri obtigisset, inter pro-

les ipsius derelictas earumque descendentes; altera vero dimidia, quae matri competiisset, inter ipsius proles earumque descendentes secundum §§. 732—734. distribuitur. Nullis ex his parentibus aliis liberis quam ex communi toro procreatis eorumque descendentes exstantibus, hi utramque partem dimidiam aequis partibus inter se dividunt. Quodsi vero praeterea liberi dentur a patre vel a matre, aut ab illo et hac ex alio matrimonio procreati; proles a patre et matre communi toro procreatae earumve descendentes tam ex paterna, quam ex materna medietate portionem sibi competentem, cum fratribus sororibusve unilateralibus aequalem, nanciscuntur.

§. 737.

Siqua pars parentum defunctorum intestati nec proles, nec descendentes reliquit, integra hereditas alteri viventi adhuc parti parentum cedit. Nec hac amplius superstite, integra hereditas inter ipsius liberos et descendentes secundum principia jam memorata distribuitur.

§. 738.

Si parentes testatoris sine descendentibus decesserint, hereditas ad tertiam lineam de-

3. Linea: avi
et aviae co-

rumque de-
scendentes.

volvitur, nimirum: ad defuncti avos et avias eorumque descendentes. Hereditas tum in duas aequales partes dividitur; altera dimidia competit parentibus patris eorumque descendentibus; altera parentibus matris et eorum descendentibus.

§. 739.

Dimidia utraque inter avum aviamque lateris utriusque superstites aequis partibus dividitur. Si avus aviave, aut ambo unius alteriusve lateris decesserint; dimidia pars ad latus istud devoluta inter liberos et descendentes avi hujus aviaeque secundum ea principia dividitur; secundum quae in linea secunda integra hereditas inter liberos et descendentes parentum testatoris dividenda est. (§§. 735 — 737.)

§. 740.

Defuncto avo aviaque ex latere paterno vel materno, et nec ex avo, nec ex avia alterutrius lateris descendentibus exstantibus, tota hereditas cedit avo aviaeque ex altero latere adhuc superstiti; aut, his mortuis, eorum liberis et descendentibus.

§. 741.

4.) Linea:

Penitus extincta tertia linea successio

legitima ad quartam devolvitur. Ad hanc lineam pertinent parentes avi paterni eorumque descendentes; parentes aviae paternae cum eorum descenditibus; parentes avi materni cum eorum posteritate; et parentes aviae maternae cum eorum descenditibus.

§. 742.

Exstantibus consanguineis ex omnibus his quatuor stirpibus, hereditas inter eas in quatuor aequales partes dividitur, et quaelibet pars iterum inter personas ad quamvis stirpem pertinentes secundum eadem principia subdividitur, secundum quae inter parentes testatoris eorumque descendentes tota hereditas legitime distribuitur.

§. 743.

Exstincta una quatuor ad hanc lineam pertinentium stirpium, portio ejus non omnibus reliquis tribus adcrescit; sed, si stirps exstincta e latere paterno est, alteri stirpi lateris paterni dimidia pars hereditatis cedit; et si exstincta stirps e latere materno est, alteri stirpi lateris materni aequae dimidia pars hereditatis cedit. Exstincta vero utraque stirpe lateris paterni et materni, tota hereditas in duas stirpes alterius partis, et exstincta quoque

ex his una, in reliquam adhuc superstitem stirpem hujus lateris devolvitur.

§. 744.

5. Linea:
abavi abaviae-
que, et eorum
descendentes.

Nulla e linea quarta consanguineo super-
stite, hereditas in quintam lineam devolvitur,
nempe ad defuncti abavos abaviasque et eorum
earumque descendentes. Ad hanc lineam per-
tinet stirps avorum paternorum avi paterni;
stirps avorum maternorum avi paterni; stirps
avorum paternorum aviae paternae; stirps
avorum maternorum aviae paternae; stirps
avorum paternorum avi materni; stirps avo-
rum maternorum avi materni; stirps avorum
paternorum aviae maternae; et stirps avorum
maternorum aviae maternae.

§. 745.

Quaelibet harum octo stirpium cum reli-
quis aequali jure successionis gaudet, et exi-
stentibus ex qualibet stirpe consanguineis he-
reditas in octo aequales partes inter ipsos di-
viditur, et quaevis pars inter personas ad hanc
stirpem pertinentes juxta ordinem in priori-
bus lineis praescriptum ulterius subdividitur.

§. 746.

Exstincta una harum octo stirpium, id,
quod avis paternis avi aut aviae defuncti ob-

tigisset, stirpi avorum maternorum ejusdem avi aut aviae defuncti cedit; et quod avis maternis avi aviaeve defuncti competiisset, cedit stirpi avorum paternorum ejusdem avi aut aviae defuncti.

§. 747.

Utraque stirpe alicujus avi aut aviae extincta, portiones, ad latus paternum defuncti spectantes, reliquis stirpibus lateris paterni remanent; et portiones, ad latus maternum defuncti spectantes, reliquis stirpibus lateris materni. Nemine vero consanguineorum ex omnibus quatuor stirpibus lateris paterni; aut ex quatuor stirpibus lateris materni amplius superstitute, stirpes ex altero latere adhuc exstantes integram hereditatem nanciscuntur.

§. 748.

Exstincta denique penitus linea quinta, successio legitima ad sextam pervenit, nimirum ad defuncti atavos ataviasquae et eorum descendentes. Ad hanc lineam pertinent sexdecim stirpes, utpote: stirpes parentum eorum, ex quibus ascendentes lineae quintae progeniti sunt. Exstantibus ex qualibet harum stirpium consanguineis, hereditas in sexdecim aequales portiones pro numero stirpium

6. Linea:
atavi atavi-
aeque et
eorum descen-
dentes.

dividitur, et quaelibet talis portio inter consanguineos, ad hanc stirpem pertinentes, juxta principia jam indicata ulterius subdividitur.

§. 749.

Ex quibusdam harum stirpium nullis amplius consanguineis exstantibus, portiones earum in eas stirpes devolvuntur, quae secundum praescripta §§. 743 et 746 cum stirpibus extinctis in proximo nexu existunt. Ubi non nisi ex una stirpe consanguinei supersunt, his tota hereditas competit.

§. 750.

Si quis defuncto ex utroque latere consanguineus est; ex utroque latere eo jure successionis gaudet, quod ipsi tamquam consanguineo ex unoquoque latere singulatim competit. (§. 736).

§. 751.

Remotiores
consanguinei
excluduntur.

Ad has sex lineas cognitionis legitimae jus successionis respectu patrimonii libere ad heredes transferendi restringitur. Remotiores defuncti consanguinei jure successionis ab intestato excluduntur.

§. 752.

II). Jus succe-
dendi ab in-
testato pro-

Proles extra matrimonium natae et per matrimonium subsequens parentum suorum

legitimatae; nec non illae, quibus non obstante impedimento tempore matrimonii a parentibus earum initi dispositio §. 160 favet, gaudent sub limitationibus in eodem hoc §. 160 et §. 161 contentis, etiam respectu successionis legitimae, juribus prolium legitimarum.

§. 753.

Proli illegitimae, per rescriptum legislatoris legitimatae, in paternam hereditatem tunc tantum jus succedendi ab intestato competit, si patre supplicante, ut iisdem juribus cum prolibus legitimis in patrimonio libere ad heredes transferendo gaudeat, legitimata fuit.

§. 754.

Respectu matris proles illegitimae aequali jure succedendi ab intestato in patrimonio, quod libere ad heredes transferri potest, cum prolibus legitimis gaudent. In hereditatem patris et consanguineorum paternorum, deinde parentum, avi aviaeque et reliquorum consanguineorum matris, prolibus illegitimis jus succedendi ab intestato non competit.

§. 755.

Prolibus adoptivis in successione ab intestato quoad adoptantis patrimonium, quod

libere ad heredes transferri potest, aequale jus cum prolibus legitimis competit. Respectu consanguineorum ejus aut conjugis, sine cujus consensu adoptio facta fuit, jus succedendi ipsis nullum est. In patrimonio vero earum parentum et consanguineorum naturalium ipsis jus succedendi ex lege salvum manet. (§. 183.)

§. 756.

V. Jus succedendi parentum respectu prolium, quarum in §§. 752—754 mentio facta est.

Parentibus ad successionem prolium suarum legitimatarum, aut speciali favore legis gaudentium, idem jus reciprocum competit, quod liberis respectu hereditatis parentum eorum tributum fuit (§§. 752—754). In patrimonio prolis illegitimae non legitimatae tantum matri successio competit; pater, omnes avi aviaeque et alii consanguinei ab ea exclusi sunt. Nec parentes adoptivi ex lege jure successionis in prolis adoptivae hereditatem gaudent, haec potius secundum ordinem successionis legitimae ad illius consanguineos devolvitur.

§. 757.

VI. Jus conjugum ex lege succedendi.

Conjugi superstiti intestati, nulla ratione habita, an proprium patrimonium habeat necne, ubi tres pluresve proles exstant, aequa-

lis portio hereditaria cum qualibet prole; paucioribus vero quam tribus prolibus exstantibus, pars quarta hereditatis competit, et quidem jure ususfructus ad dies vitae, proprietate talis portionis prolibus manente.

§. 758.

Quod si proles nulla, sed alius legitimus heres exstiterit, conjux superstes dominium illimitatum in quartam partem hereditatis obtinet. Sed tam in hoc, quam in casu §. 757. notato, quod vi pactorum dotalium, pacti successorii, aut ultimae voluntatis conjugii superstiti ex patrimonio alterius cedit, in portionem hereditariam imputatur.

§. 759.

Exstante vero nemine, nec ex consanguineis in sex supra dictis lineis, nec ex §§. 752 — 756. vocatis heredibus, conjugii integra hereditas cedit. Attamen conjux, cujus culpa separatio causata est, nec in alterius conjugis hereditatem integram, neque in hujus hereditatis portionem jus aliquod habet.

§. 760.

Nec conjuge amplius superstite, hereditas tamquam res heredibus destituta, aut a fisco, aut ab illis personis capitur, quae vi

Hereditas
caduca.

constitutionum politicarum jure bona caduca
capiendi gaudent.

§. 761.

Exceptiones
a generali or-
dine succe-
dendi.

Exceptiones ab ordine succedendi legiti-
mo in hoc capite determinato, quae respectu
honorum rusticorum, et hereditatis persona-
rum ecclesiasticarum locum habent, in legi-
bus politicis continentur.

CAPUT XIV.

De portione legitima et collatione in portionem legitimam aut hereditariam.

§. 762.

Personae, quibus testator in ultimae voluntatis dispositione portionem hereditatis relinquere obligatur, sunt ejus liberi, et his deficientibus ejus parentes.

Quibus personis tamquam hereditibus necessariis legitima competat.

§. 763.

Nomine liberorum secundum regulam generalem (§. 42.) etiam nepotes et pronepotes; et nomine parentum omnes ascendentes comprehenduntur. Hic inter sexum masculinum et foemininum, inter nativitatem legitimam et illegitimam nullum discrimen locum habet, siquidem ad has personas jus et ordo successionis ab intestato veniret.

§. 764.

Portio hereditaria, quam istae personae exigendi jus habent, legitima; et illi, quibus competit, heredes necessarii dicuntur.

§. 765.

In qua quan-
titate;

In portionem legitimam leges cuilibet proli assignant dimidiam partem ejus, quod ipsis in successione ab intestato obtigisset.

§. 766.

In linea ascendenti cuilibet heredi necessario tamquam legitima competit tertia pars ejus, quod ab intestato obtinuisset.

§. 767.

et sub quibus
limitationi-
bus.

Qui juri hereditario renunciavit; qui secundum praescripta in capite octavo contenta jure successionis privatur, aut a testatore juste exheredatus est; legitimam poscere nequit, et in determinatione ejus ita respicitur, ac si plane non existeret.

§. 768.

Requisita
justae exhe-
redationis.

Proles exheredari potest:

- 1) si a religione christiana desciscit;
- 2) si testatori egestate aut alia gravi calamitate presso nullum tulit auxilium;
- 3) si criminis causa ad carceres perpetuos vel viginti annorum condemnata fuit;
- 4) si vitam honestati publicae contrariam perseveranter gerit.

§. 769.

Ex iisdem rationibus etiam parentes a

legitima excludi possunt, et speciatim etiam in eo casu, quando educationem prolis penitus neglexerunt.

§. 770.

In genere heredi necessario propter tales quoque actus, qui heredem vi §§. 540 — 542. juris succedendi indignum reddunt, per ultimae voluntatis dispositionem legitima adimi potest.

§. 771.

Causam exheredationis semper, sine discrimine, an a testatore expressa sit vel non, ab herede probari et in verbis ac sensu legis fundatam esse oportet.

§. 772.

Exheredatio tantum per revocationem expressam in forma legitima declaratam tollitur.

§. 773.

Si respectu heredis necessarii debitis admodum onerati aut prodigi cum fundamento timendum sit, ne legitima ipsi competens penitus, aut maxima pro parte prolibus ejus adimatur; heres necessarius a testatore exheredari potest, ea tamen sub conditione, ut legitima liberis exheredati conferatur.

§. 774.

Quomodo
legitima re-
linquenda.

Legitima sub specie portionis hereditariae aut legati, etiam sine expressa denominatione illius, relinqui potest. Ast heredibus necessariis penitus libera relinquenda est. Quaelibet conditio aut oneratio eam restringens est invalida. Si heredibus necessariis major pars hereditatis relinquatur, ejusmodi restrictio ad eam tantum partem, quae legitimam excedit, referri potest.

§. 775.

Juris remedia
heredum ne-
cessariorum:
a) in casu
injustae exhe-
redationis aut
diminutionis
portionis le-
gitimae;

Heres necessarius sine requisitis in §§. 768 — 773. praescriptis exheredatus, legitimam sibi competentem plenam; et si ipsi minus, quam portio legitima pura efficit, relictum est, id quod deficit, exigere potest.

§. 776.

b) in casu
praeteritionis.

Si ex pluribus prolibus, quarum existentia testatori nota fuit, una penitus silentio praeterita est; pariter nihil nisi legitimam exigere ipsi fas est.

§. 777.

Si vero ex circumstantiis probari potest praeteritionem unius ex pluribus prolibus inde tantum oriri, quia testatori existentia ejus ignota fuit, proles praeterita sola legiti-

ma contenta esse non tenetur; sed portionem hereditatis aequalem portioni heredis necessarij, qui minimum accipit; quando vero unicuſ adhuc reliquus heres necessarius institutus fuit, aut omnes reliqui ad aequales portiones vocati sunt, aequalem cum ipsis portionem hereditatis petere potest.

§. 778.

Si testator unicum, quem habet, heredem necessarium ex errore supra dicto silentio praetereat; aut si ei proles nullas habenti primo post declarationem ultimae voluntatis heres necessarius obtingat, cui prospectum non est; nonnisi legata ad instituta publica, ad remunerationem servitiorum praestitorum, aut ad causas pias destinata in quantitate, quartam partem purae hereditatis non excedente, pro rata praestantur; omnes reliquae ultimae voluntatis dispositiones vero effectu destituuntur. Attamen, herede necessario ante testatorem mortuo, iterum vim suam recuperant.

§. 779.

Si proles ante testatorem mortua descendentes reliquit, hi silentio praeteriti respectu juris successionis in locum prolis veniunt.

§. 780.

Descendentes prolis ultimae voluntatis dispositione expresse exheredatae, sed ante testatorem defunctae, jure tantum gaudent legitimam exigendi.

§. 781.

Heres necessarius ex linea ascendenti silentio praeteritus nunquam plus quam legitimam ex massa hereditaria exigendi jus habet.

§. 782.

Si heres institutus probare potest, heredem necessarium silentio praeteritum se aliqujus causarum exheredationis in §§. 768—770. recensitarum reum reddidisse; praeteritio tamquam tacita justa exheredatio respicitur.

§. 783.

Quis ad portionem hereditariam aut legitimam contribuere debeat.

In omni casu, ubi heredi necessario portio hereditaria aut legitima competens plane non, aut saltem non integra relicta fuit, tam heredes instituti, quam legatarii pro rata ad plenam praestationem legitimae contribuere tenentur.

§. 784.

Modus legitimam determinandi

Ut legitima recte definiatur, omnes ad massam hereditariam pertinentes res, mobi-

les et immobiles, omnia jura et credita, ^{et computan-} quae testator in successores suos libere trans-^{di.} mittere poterat, immo quidquid heres aut legatarius massae hereditariae debet, exacte describuntur et rite aestimantur. Heredibus necessariis fas est, actui detaxationis assistere, et quod observandum putant, proferre. Venditionem rerum hereditariarum in eum finem, ut verus valor earum innotescat, exigere nequeunt.

§. 785.

Debita et alia onera, quae jam vivente testatore patrimonio inhaerebant, a massa hereditaria subtrahuntur.

§. 786.

Portio legitima nullo respectu habito legatorum et onerum ex ultima voluntate orientium determinatur. Ad traditionem usque revera subsequentem hereditas ratione lucri et detrimentorum tamquam res heredi instituto et necessario pro rata communis respicitur.

§. 787.

Omne id, quod heredes necessarii per legata aut alias dispositiones testatoris reapse <sup>Collatio in
portionem le-
gitimam.</sup>

e massa hereditaria obtinent, in eorum portionem legitimam imputatur.

§. 788.

Quod testator vitae tempore filiae suae aut nepoti in dotem; filio suo aut nepoti ad instructionem rei familiaris, aut immediate ad adeundum munus aliquod, vel qualemcumque quaestum dedit; aut in solutionem debitorum prolis majorennis impendit, in legitimam confertur.

§. 789.

Ratione legitimae parentum collatio quantitatis in antecessum datae eatenus locum habet, quatenus neque ad praestandum legitimum auxilium (§. 154.) nec ex mera liberalitate tributa fuerit.

§. 790.

vel in portionem hereditariam in casu successionis legitimae.

Collatio in successione liberorum ex ultima voluntate tunc tantum locum habet, quando a testatore expresse mandatur. E contra proles etiam in successione legitima id, quod a testatore tempore vitae ejus in fines supra (§. 788.) dictos obtinuit, sibi imputari sinere obligatur. Nepoti non solum id, quod ipse immediate, sed etiam id, quod ejus parentes, in quorum locum succedit, tali ratione acce-

perunt, in portionem hereditariam imputatur.

§. 791.

Quod parentes extra dictos casus proli impertiti sunt, donatum esse censetur, nec imputatur, nisi parentes restitutionem sibi expresse stipulati sint.

§. 792.

Parentes possunt proli collationem etiam in successione legitima expresse remittere. Ast si educatio necessaria et collocatio reliquarum prolium nec ex ipsarum proprio, nec ex patrimonio parentum procurari possit; proles id, quod in fines §. 788. dictos in antecessum accepit, quatenus ad educationem et collocationem fratrum et sororum necessarium est, conferre obligatur.

§. 793.

Collatio recepti in portionem hereditariam ita efficitur, ut quaelibet proles eandem quantitatem ante divisionem capiat. Si hereditas non sufficit; proles quidem, quae jam prius quidquam accepit, partem hereditatis exigere nequit, sed nec ad ullam restitutionem obligari potest.

§. 794.

In qualibet collatione, si obtentum non pecunia parata, sed aliis rebus mobilibus aut immobilibus constiterit, valor rerum immobilium, quem tempore acceptionis; valor mobilium vero, quem tempore delatae hereditatis habuerunt, accipitur.

§. 795.

Jus heredis
necessarii ad
alimenta ne-
cessaria,

Heredi necessario, licet portione sua legitima juste privato, tamen alimenta necessaria semper tribuenda sunt.

§. 796.

et conjugis ad
sustentatio-
nem conve-
nientem.

Conjux quidem jure ad legitimam destituitur; si vero pro casu, quo superstes maneret, sustentatio conventa non fuit, quamdiu ad secunda vota non transit, deficiens sustentatio conveniens ei competit. Conjux culpa sua ab altero separatus, hanc sustentationem petere nequit.

CAPUT XV.

De capienda possessione hereditatis.

§. 797.

Nemini fas est possessionem hereditatis propria auctoritate capere. Jus succedendi coram judicio demonstrandum et ab eo addictio hereditatis, hoc est, traditio in justam possessionem impetranda est.

Conditiones
ad possessionem
hereditatis
justo modo
adquirendam.

§. 798.

Quatenus judicio post mortem alicujus ex officio procedendum sit, qui termini et quae cautelae in hoc pertractationis hereditatis actu observandae sint, specialia de modo procedendi judiciali praescripta determinant. Hoc capite praescribitur, quid heredi, aut ex alio titulo jus ad hereditatem habenti, faciendum sit, ad adquirendam possessionem ejus, quod ipsi competit.

§. 799.

Demonstratio
tituli juris:
declaratio he-
redis.

Qui hereditatem in possessionem suam redigere vult, titulum juris, an ipsi ex ultimae voluntatis dispositione; ex valido pacto successorio; vel ex lege competat, demonstrare; et expresse declarare tenetur, quod hereditatem acceptet.

§. 800.

In aditione hereditatis aut heredis declaratione simul exprimendum est, an pure, vel salvo juris beneficio inventarii fiat.

§. 801.

Effectus pu-
rae;

Pura heredis declaratio efficit, ut heres omnibus creditoribus testatoris respectu debitorum, et omnibus legatariis respectu legatorum teneatur, etiamsi hereditas non sufficiat.

§. 802.

et conditio-
natae heredis
declarationis.

Si hereditas reservato beneficio inventarii aditur; a iudicio statim inventarium sumtibus massae hereditariae conficiendum est. Huiusmodi heres creditoribus et legatariis eatenus tantum obligatur, quatenus hereditas satisfaciendis eorum et propriis quoque heredis, ei praeter jus hereditarium competentibus iuribus par est.

§. 803.

Testator nec heredi reservationem hujus Jus hereditatem conditionate, aut pure adeundi, vel eam repudiandi, beneficii, nec confectionem inventarii prohibere potest. Immo ipsa renunciatio in pacto successorio a conjugibus celebrato facta inefficax est.

§. 804.

Confectio inventarii etiam peti potest ab eo, cui legitima competit.

§. 805.

Qui de juribus suis ipse disponere potest, ei jus est hereditatem pure, aut dicto juris beneficio reservato adeundi vel etiam repudiandi. Tutoribus et curatoribus praescripta suo loco exposita observanda sunt. (§. 233.)

§. 806.

Heres judicalem suam declarationem de adeunda aut repudianda hereditate revocare amplius nequit, nec etiam puram mutare reservato sibi juris beneficio inventarii.

§. 807.

Si ex pluribus coheredibus alii pure, alii vero, aut tantum unus eorum, reservato dicto juris beneficio se heredes declarant; inventarium faciendum est, et declaratio de ad-

eunda hereditate, ad hanc reservationem restricta, in pertractatione hereditatis pro basi accipienda. In hoc casu, quemadmodum in omnibus aliis, ubi inventarium faciendum est, etiam ille, qui pure se heredem declaravit, quamdiu ipsi hereditas nondum tradita est, juris beneficio inventarii gaudet.

§. 808.

Si heres scriptus est, cui etiam ab intestato jus succedendi in totam hereditatem vel in partem ejus competiisset; ipsi fas non est provocando ad legitimam successionem declarationem ultimæ voluntatis eludere; sed hereditatem ex ultima voluntate adire, vel ei plane renunciare debet. Personæ vero, quibus legitima competit, hereditatem, reservata sibi parte legitima, repudiare valent.

§. 809.

Translatio
juris hereditarii.

Herede, prius quam hereditatem sibi delatam adiverit vel repudiaverit, mortuo, ejus heredes, nisi a testatore exclusi aut alii substituti sint, in jus hereditatem adeundi aut repudiandi succedunt. (§. 537.)

§. 810.

Dispositiones

Si heres adeundo hereditatem jus suum

succedendi sufficienter probat, administratio et ususfructus hereditatis ipsi concedi debent.

ante additionem hereditatis faciendae:
a) administratio:

§. 811.

Securitati et satisfactioni creditorum testatoris a iudicio non magis prospicitur, quam ipsi petunt; non tamen obligantur heredis declarationem exspectare; sed actiones suas contra massam instituere possunt et exigere, ut ad defensionem ejus curator constituatur, contra quem jura sua demonstrant.

b) securitas et satisfactio creditoribus praestanda;

§. 812.

Si quis creditor testatoris, legatarius, aut heres necessarius timeat, ne commixtione hereditatis cum patrimonio heredis ipsius jus periculo exponatur; ei fas est ante additionem hereditatis exigere, ut hereditas a patrimonio heredis separetur, a iudicio custodiatur, aut a curatore administretur, ejus jus in eam praenotetur et ipsi satisfactio praestetur. In quali casu vero illi heres, licet pure se heredem declaraverit, patrimonio suo proprio non amplius tenetur.

c) separatio hereditatis a patrimonio heredis;

§. 813.

Hereditibus (et constituto hereditatis cura-

d) conve-

catio credito-
rum heredita-
tis.

tori liberum est, status aeris alieni cognoscendi causa petere publicationem edicti, quo omnes creditores ad terminum circumstantiis convenientem convocentur, ut praetensiones suas insinuent et demonstrent, et ad terminum hunc elapsum usque satisfactionem creditorum suspendere.

§. 814.

Effectus con-
vocationis ;

Effectus hujus convocationis judicialis est, ut creditores, qui se intra terminum statutum non insinuarunt, contra hereditatem, si solutione obligationum insinuatarum exhausta est, nullam amplius actionem habeant, nisi quatenus jure pignoris gaudent.

§. 815.

aut ejus omis-
sionis ;

Si heres concessam sibi cautelam convocationis judicialis omittit, aut si statim quibusdam creditoribus se insinuantibus satisfacit, nullo habito respectu jurium reliquorum, et si postea quibusdam creditoribus ob hereditatem non sufficientem satisfieri nequit; heres ipsis, etiamsi conditionate se heredem declaraverit, cum integro suo patrimonio obstrictus est, quatenus satisfactionem suam accepissent, si hereditas secundum ordinem

legitimum in satisfactionem creditorum impensa fuisset.

§. 816.

Si testator executorem ultimae suae voluntatis nominavit, ab ejus arbitrio pendet, an munus hoc suscipere velit vel non. Postquam vero illud suscepit; ipsius officium est, ut vel tamquam mandatarius dispositiones testatoris exequatur, aut heredem morosum ad executionem earum adigat.

e) demonstratio adimpletae ultimae voluntatis, facienda aut ab executore testamenti;

§. 817.

Executore ultimae voluntatis haud nominato, aut nominato negotium non suscipiente; heredi immediate incumbit voluntati testatoris, quantum fieri potest, satisfacere, aut de ea adimplenda cautionem praestare, et id factum esse judicio demonstrare. Respectu legatariorum determinatorum ipsi tantum probandum est, illos de legatis ipsis delatis certiores redditos fuisse. (§. 688.)

aut ab ipso herede.

§. 818.

Quae tributa heredi, antequam possessionem hereditatis adquirat, praestanda, et quid in eo casu, ubi defunctus aerario publico ad rationes reddendas obligatus fuit, ipsi hoc

sub respectu demonstrandum sit, constitutiones politicae specialiter determinant.

§. 819.

Quando hereditas addicenda sit.

Quamprimum facta declaratione de adeunda hereditate iudicio de vero herede constat, isque obligationes suas adimplevit, hereditas ei addicitur et pertractatio terminatur. De reliquo heredi ad translationem domini rerum immobilium efficiendam praescriptum §. 436. observandum est.

§. 820.

Correalitas coheredum.

Plures heredes, qui hereditatem communem sine juris beneficio inventarii adiverunt, omnibus creditoribus hereditatis et legatariis, etiam post additionem, omnes pro uno et unus pro omnibus vel in solidum tenentur. Inter se vero pro rata suarum portionum, quas ex hereditate accipiunt, contribuere obligantur.

§. 821.

Coheredes, juris beneficio inventarii usi, ante additionem creditoribus hereditatis et legatariis secundum §. 550. obligantur. Post subsecutam additionem quilibet singulus etiam de illis oneribus, quae assem heredita-

rium non excedunt, tantum pro rata suae portionis obligatur.

§. 822.

Creditores heredis possunt quidem rem hereditariam ipsi delatam, etiam antequam ei tradita est, interdicto, pignoris captione aut praenotatione condicere. Talis cautio vero non alio modo quam cum hac reservatione concedi potest, ut praetensionibus in pertractatione hereditatis occurrentibus nullum praejudicium adferat, et tantum a tempore obtentae addictionis efficax sit.

Media, quibus creditores heredes securitati suae consulere possunt.

§. 823.

Etiam post obtentam addictionem ille, qui aequale aut melius jus succedendi habere contendit, contra possessorem hereditatis agere potest; ut iste hereditatem actori restituat, aut cum illo dividat. Propter persequendum dominium singularum rerum ad hereditatem pertinentium non petitio hereditatis, sed rei vindicatio instituenda est.

Petitioes hereditatis.

§. 824.

Si conventus ad hereditatem integram vel pro parte cedendam condemnatur; jura respectu restitutionis fructuum a possessore

Effectus earum.

perceptorum; aut refusionis impensarum ab ipso in hereditatem factarum secundum ea principia dijudicanda sunt, quae respectu bonae aut malae fidei possessoris in capite de possessione in genere statuuntur. Tertius bonae fidei possessor de rebus ex hereditate in intermedio tempore acquisitis nemini responsibilis est.

CAPUT XVI.

*De condominio et communione aliorum jurium
realium.*

§. 825.

Ubi dominium ejusdem rei, aut jus unum Origo communio-
nis. idemque pluribus personis indivisim competit, communio existit. Fundamentum suum habet communio in eventu casuali; lege; ultimae voluntatis declaratione; aut pacto.

§. 826.

Pro diversitate fontium, unde communio oritur, jura et obligationes consortium propriorem suam determinationem obtinent. Specialia praescripta de communione bonorum e pacto oriente in capite vigesimo septimo continentur.

§. 827.

Portionem rei communis sibi asserenti incumbit jussuum, si reliqui consortes contradicunt, probare.

§. 828.

Jura consortibus communia.

Quamdiu omnes consortes consentiunt, unam tantum personam repraesentant, et jure gaudent de re communi pro arbitrio disponendi. Si dissentiunt, nemo consortium in re communi mutationem facere potest, quae de parte alterius disponderetur.

§. 829.

Jura consortis in suam portionem.

Quilibet consors plenus est dominus suae portionis. In quantum jura suorum consortium non laedit, suam portionem ipsam aut commoda inde percepta arbitrarie et independenter oppignorare, legare, aut alio modo alienare potest. (§. 361.)

§. 830.

Cuilibet consorti fas est exigere, ut rationes reddantur et lucrum dividatur. In regula etiam petere potest, ut communio tollatur, modo id non intempestive et in detrimentum reliquorum fiat. Hinc in dilationem circumstantiis convenientem, haud facile evitabilem, ipsi consentiendum est.

§. 831.

Si consors ad continuandam communionem se obligavit, ante tempus elapsum quidem recedere nequit; sed ista obligatio quem-

admodum aliae, tollitur, et in heredes non transit, nisi hi ipsimet consenserint.

§. 832.

Dispositio quoque tertii, qua res aliqua ad communionem destinatur, a primis quidem consortibus, non vero etiam ab eorum heredibus, adimplenda est. Obligatio ad communionem perpetuam subsistere nequit.

§. 833.

Possessio et administratio rei communis generatim omnibus consortibus competit. In negotiis, quae tantum ordinariam administrationem et usum sortis capitalis concernunt, pluralitas votorum decedit, quae non secundum personas, sed pro rata portionum consortium numerantur.

Jura consortium in re communi :

a) respectu sortis capitalis.

§. 834.

Si mutationes majoris momenti ad conservationem aut meliorem usum sortis capitalis proponuntur, illi, qui votis aliorum cedere debuerunt, cautionem propter futurum detrimentum, aut, si haec non praestatur, exigere possunt, ut ipsis communionem deserere liceat.

§. 835.

Si recedere nolunt; aut si recessus intern-

pestive fieret; sors, arbiter, aut si in alterutrum non omnes consentiunt, iudex decimat, an mutatio absque restrictione, aut erga praestandam cautionem, locum habere possit necne. Ista species decisionum etiam, dum vota consortium paria sunt, locum habent.

§. 836.

Si administrator rerum communium constituendus est, ejus electionem pluralitas votorum decimat, et hac deficiente iudex.

§. 837.

Administrator rei communis tamquam mandatarius respicitur. Ex una parte tenetur rationes rite reddere, ex altera ipsi jus est, omnes expensas utiliter factas sibi subtrahendi. Hoc valet etiam in eo casu, ubi consors rem communem sine mandato reliquorum consortium administrat.

§. 838.

Si administratio pluribus confiditur; inter illos quoque pluralitas votorum decimat.

§. 839.

Commoda et onera communia pro rata portionum determinantur. In dubio portiones aequales supponuntur; contrarium asserenti incumbit probatio.

b) respectu
utilitatis et
onerum;

§. 840.

De regula commoda percepta in natura dividenda sunt. Si vero talis divisio fieri non possit, cuilibet consorti fas est publicam eorum venditionem exigere. Pretium inde perceptum inter consortes pro rata distribuitur.

§. 841.

In divisione rei communis, post sublatam ^{e) respectu divisionis,} communionem instituenda, pluralitas suffragiorum non valet. Divisio ita facienda est, ut quilibet consors contentus sit. Si suffragia reconciliari nequeunt; sors decadat, aut arbiter, aut, si in determinatione alterutrius harum decisionis specierum non unanimiter consentiunt, iudex.

§. 842.

Ita quoque arbiter aut iudex decedit, an in divisione praediorum vel aedificiorum alicui consorti ad usum suae portionis servitus necessaria, et sub quibus conditionibus ipsi concedenda sit.

§. 843.

Si res communis aut indivisibilis sit, aut saltem sine gravi diminutione valoris dividi non possit; in publica auctione, si vel unus

consors hoc exigat, vendenda et pretium inter consortes dividendum est.

§. 844.

Servitutes, signa limites notantia, et documenta ad communem usum necessaria dividi non possunt. Servitutes praediales omnibus consortibus prosunt. Documenta, si nihil obstat, apud consortem natu maximum deponuntur. Reliqui obtinent suis sumtibus apographa fide publica firmata.

§. 845.

In dividundis praediis fines mutui pro diversitate loci per columnas, lapides terminales, aut palos modo distincto et immutabili designandi sunt. Fluvii, montes et viae publicae sunt limites naturales. Ut dolus et error arceatur, lapidibus, columnis aut palis, terminis designandis inservientibus, cruces, arma, numeri aut alia signa incidenda aut sub eis defodienda sunt.

§. 846.

De facta divisione sunt instrumenta exaranda. Consors quoad rem immobilem tantum tunc jus reale in suam portionem obtinet, quando instrumentum de divisione exaratum libris publicis inscribitur. (§. 436.)

§. 847.

Ipsa divisio rei cujuscunque communis tertio praejudicio esse nequit: omnia jura pignoris, servitutis et alia realia post divisionem, uti ante eam, exerceri possunt. Nec minus jura personalia, quae tertio erga communitatem competunt, non obstante divisione, vim suam priorem retinent.

§. 848.

Eadem ratione ille, qui communitati debet, solutionem singularibus consortibus praestare nequit. Hujusmodi debita integrae communitati, aut ei, qui eam rite repraesentat, solvenda sunt.

§. 849.

Quod hactenus de communione in genere statutum est, ad jura et res, quae alicui familiae, tamquam communitati, competunt, e. g. fundationes, fideicommissa et similia, applicari potest.

§. 850.

Signis limites designantibus per quascunque circumstantias ita corruptis, ut penitus confundi possent, cuilibet consorti fas est renovationem limitum ab omnibus simul suscipiendam exigere. Vicini, de quorum limiti-

Renovatio
limitum.

bus agitur, ad hunc actum citandi, limites exacte describendi et sumtus ab omnibus, juxta extensionem limitum, ferendi sunt.

§. 851.

Si limites revera amplius distingui nequeunt, aut occasione finium regundorum lis oritur, judicium imprimis novissimam possessionem tuetur. Qui hoc modo se laesum putat, argumentis, quibus possessionem, dominium, aut aliud jus sibi competens evinci posse putat, praescripto modo utatur. (§. 347.)

§. 852.

Argumenta maximi momenti in restitutione limitum sunt: dimensio et descriptio, vel etiam delineatio fundi litigiosi; deinde libri publici eose referentes et alia documenta; demum effata testium expertorum, et suffragium a rei peritis praecedente inspectione prolatum.

§. 853.

Si neutra pars privativum possessionis aut dominii jus probat; judicium spatium litigiosum pro rata status possessionis hucusque quietae distribuit. Statu possessionis quoque dubio existente, spatium litigiosum inter partes litigantes pro rata ejus possessionis,

cui contentio innititur, adhibitis artis peritis distribuitur, et in consequentiam ejus limites ponuntur.

§. 854.

Sulci, sepes mortuae aut vivae, plancae, muri, rivi privati, canales, areae vacuae et similes separationes, quae inter praedia vicina existunt, pro re communi habentur; nisi arma, epigrapha aut inscriptiones, aut alia signa characteristica et argumenta contrarium ostendant.

*Communio
praesumta.*

§. 855.

Quilibet consors muro communi in parte sua ad mediam usque crassitiem uti potest, immo etiam cavationes et armaria parietalia facere, ubi in parte opposita nulla adhuc sunt. Attamen non licet, aedificium exstruktionem camini, foci aut aliorum operum periculo exponere, et vicinum ullo modo in usu partis suae impedire.

§. 856.

Omnes condomini ad conservationem hujusmodi communium parietum intergerinorum pro rata contribuunt. Ubi dupli sunt, aut dominium divisum est, quisque id, quod ipsi proprium est, suis sumptibus conservet.

§. 857.

Si paries intergerinus ita positus est, ut tegulae, tigna aut lapides in una tantum parte promineant aut dependeant; aut si pilae, columnae, postes, sublicae in una tantum parte infossae sunt; in dubio in hac parte dominium indivisum hujus parietis intergerini existit, nisi ex onere in utraque parte existenti, ex compactura, et aliis signis characteristicis, aut aliis argumentis contrarium pateat. Etiam ille pro privativo possessore muri habetur, qui alium murum in eadem directione continuum ejusdem altitudinis et crassitiei indubie possidet.

§. 858.

In regula possessor privativus non tenetur ad murum suum vel plancam ruinosam reficiendam; sed tunc tantum ea sarta tecta conservare obligatur, si ex ruina vicino damnum immineret. Quemlibet dominum vero, ex parte dextera introitus sui principalis, necessariae inclusionis areae suae, et separationis ab area aliena curam habere oportet.

PARS SECUNDA.

SECTIO SECUNDA.

DE JURIBUS RERUM PERSONALIBUS.

CAPUT XVII.

De pactis in genere.

§. 859.

Jura rerum personalia, vi quorum unus al- Fundamen-
tum jurium
personalium.
teri ad aliquam praestationem obligatur, fun-
damentum suum habent aut immediate in le-
ge; aut in pacto; aut in laesione illata.

§. 860.

Casus, in quibus alicui lege immediate
jus rerum personale tribuitur, suo loco enu-
merantur. De jure damni reparationis agit
caput XXX.

§. 861.

Qui declarat, se in alterum jus suum conferre, hoc est, ipsi aliquid concedere, dare, pro ipso aliquid facere, aut in ejus utilitatem aliquid intermittere velle; promittit; cujus promissum si alter valide acceptat, hoc consensu utriusque partis pactum oritur. Durantibus tractatibus et promisso nondum facto, vel vero nec antea jam nec posterius acceptato, pactum nullum adhuc habetur.

§. 862.

Si ad acceptationem promissi terminus nullus conventus fuit, promissum orale sine mora acceptandum est. In scripto distinguí debet, an utraque pars in eodem loco versetur vel non. In primo casu acceptationem intra viginti quatuor horas; in altero vero intra duplum temporis spatium, quod ad responsum obtinendum requiritur, fieri et promittenti notificari oportet, secus promissum expirat. Ante elapsam terminum statutum promissum retrahi nequit.

§. 863.

Divisio pactorum.

Voluntas non solum per verba et signa universaliter recepta, sed tacite quoque per tales actus declarari potest, qui perpensis

omnibus circumstantiis fundatam rationem dubitandi non relinquunt.

§. 864.

Pacta unilateraliter tantum vel bilateraliter obligant, prouti vel una pars tantum aliquid promittit et altera acceptat; aut ambae partes sibi mutuo jura conferunt et mutuo acceptant. Priora ergo sine retributione; posteriora cum retributione ineuntur.

§. 865.

Qui usu rationis caret, quemadmodum et infans infra septimum annum aetatis, incapax est promissi faciendi vel acceptandi. Aliae personae vero, quae a patre, tutore vel curatore dependent, promissum quidem solummodo in suum commodum factum acceptare possunt; sed si onus aliquod cum eo conjunctum suscipiunt, aut ipsi aliquid promittunt, validitas pacti secundum praescripta tertio et quarto capite partis primae statuta de regula a consensu ipsorum defensoris vel simul etiam judicii dependet. Donec iste consensus declaretur, altera pars recedere nequit, sed exigere potest, ut ad declarationem faciendam conveniens terminus statuatur.

Requisita
pacti validi:
1) habilitas
personarum.

§. 866.

Qui dolose simulat, se ad pacta ineunda habilem esse, et hoc modo alium, qui se de eo facile informare non potest, decipit, ad satisfactionem praestandam obligatur.

§. 867.

Quid ad validitatem pacti cum aliqua communitate sub speciali cura publicae administrationis existenti (§. 27.) aut ejus singulis membris et mandatariis requiratur, ex communitatis constitutione et legibus politicis judicandum est. (§. 290.)

§. 868.

Quatenus criminis reus valida pacta inire possit, codex poenalis de criminibus determinat.

§. 869.

2) * Verus
consensus.

Quodlibet pactum requirit consensum liberum, serium, determinatum et clarum. Si declaratio intelligi nequit; penitus indeterminata est; aut si acceptatio sub aliis modificationibus subsequitur, quam promissum factum fuit; pactum non existit. Qui ad alterum circumveniens expressionibus obscuris utitur, aut aliquid simulat, satisfactionem praestare tenetur.

§. 870.

Qui ab acceptante metu injusto et fundato ad pactum coactus fuit, non tenetur illud adimplere. An metus fundatus fuerit, a iudice ex circumstantiis dijudicandum est. (§. 55.)

§. 871.

Si alter contrahentium ab altero mendaciis in errorem inductus fuit, et error hic rem ipsam spectat, aut essentialem ejus qualitatem, in quam intentio praecipue directa et declarata fuerat, qui in errorem inductus est, non obligatur.

§. 872.

Si vero error nec rem ipsam, nec essentialem ejus qualitatem, sed circumstantiam accidentalem concernit; pactum, quatenus utraque pars in objectum principale consensit, et circumstantiam accidentalem pro fine praecipuo non declaravit, validum manet; ast in errorem inducto ab auctore erroris indemnitas conveniens praestanda est.

§. 873.

Eadem quoque principia ad errorem in persona ejus, cui promissum factum est, subversantem applicanda sunt, quatenus sine er-

rore pactum aut plane non , aut saltem alio modo , initum fuisset.

§. 874.

Perpetuo tamen ille, qui ut pactum ineatur dolo aut metu injusto effecit, pro noxiis consecrariis satisfacere tenetur.

§. 875.

Si promittens a tertio aut metu injusto et fundato ad pactum ineundum coactus, aut mendaciis in errorem inductus fuit, pactum valet. Tantum in eo casu, ubi pars acceptans facti injusti tertii complex fuit aut aperte conscia esse debuit, perinde secundum §§. 870 — 874. tractanda est, ac si ipsamet metus aut erroris alterius partis auctor fuisset.

§. 876.

Si promittens ipse et solus causa sui erroris qualiscunque est, pactum valet, nisi acceptanti error promittentis manifesto ex circumstantiis apparere debuerit.

§. 877.

Qui petit, ut pactum ob defectum consensus nullum declaretur, ex sua parte omnia commoda restituere obligatur, quae ex tali pacto obtinuit.

§. 878.

De omnibus rebus, quae in commercio sunt, pacta iniri valent. Quod praestari nequit, quod absolute impossibile vel illicitum est, objectum validi pacti esse non potest. Qui alterum huiusmodi promissionibus decipit; qui alteri ex ignorantia culposa damnum infert; aut ex alterius damno commodum captat, ex eo tenetur.

§. 879.

In specie, praeter pacta suo loco indicata, sequentia invalida sunt:

- 1) Si quis pro matrimonio procurando sibi aliquid stipulatur;
- 2) Si chirurgus aut medicus ab aegroto pro suscipienda curatione; aut
- 3) Si causarum defensor pro suscipienda defensione determinatam recompensationem sibi stipulatur; aut causam litigiosam sibi commissam redimit;
- 4) Si hereditas aut legatum, quae a tertio sperantur, hoc adhuc vivente alienatur.

§. 880.

Si objectum, de quo pactum initum fuit,

ante ejus traditionem commercio eximitur, ita est, ac si pactum initum non fuisset.

§. 881.

Extra casus legibus determinatos nemo quidem pro alio promittere, aut promissum acceptare potest. Si vero quis operam suam se navaturum promisit, ut tertius aliquid faciat, vel plane tertium reapse aliquid facturum cavit; susceptam obligationem pro ratione sui promissi adimplere debet.

§. 882.

Si res possibles et impossibiles simul promissae sunt, possibles adimpleri debent, nisi paciscentes conditionem expressam adjecerint, nullum punctum pacti ab alio separari posse.

§. 883.

Forma pactorum.

Pactum oraliter aut scripto; in judicio aut extra illud; cum vel sine testibus iniri potest. Haec formae diversitas praeter casus in legibus determinatos diversitatem obligationum non inducit.

§. 884.

Si paciscentes expresse in pactum scriptum convenerint; ante subscriptionem eorum pro inito non habetur. Appositio sigilli etiam in hoc casu essentialiter non requiritur.

§. 885.

Si quidem instrumentum formale non-
dum confectum, ast tamen puncta principalia Punctatio.
in scripturam a partibus subscriptam conjecta
sunt, talis quoque scriptura jam jura et obli-
gationes in ea expressa producit.

§. 886.

Scribendi imperitus, aut ob defectus cor-
porales impotens duos testes, quorum unus
ejus nomen subscribat, asciscere et signum
manuale ordinarium suum apponere tenetur.

§. 887.

Si de pacto instrumentum exaratum fuit,
conventionum, quae oraliter simul factae prae-
texuntur, sed cum instrumento non concor-
dant, aut nova additamenta continent, nulla
ratio habenda est.

§. 888.

Si duae aut plures personae alicui idem Obligatio
vel creditum
commune.
jus ad aliquam rem promittunt, aut illo pro-
mittente acceptant; tam jus quam obligatio
inter eos secundum principia condominii di-
viduntur.

§. 889.

Extra casus in legibus determinatos
quilibet ex pluribus debitoribus ejusdem rei

divisibilis tantum pro sua portione tenetur, et eodem modo ex pluribus creditoribus ejusdem rei divisibilis quemlibet portione sibi competenti contentum esse oportet.

§. 890.

E contra si de rebus indivisibilibus agitur, creditor, si unicus est, eam a quolibet debitorum conjunctorum exigere potest. Pluribus vero creditoribus et unico debitore existente, iste non obligatur rem singulo sine cautione tradere, sed consensum omnium creditorum conjunctorum, aut judicialem rei custodiam exigere potest.

§. 891.

Correalitas.

Si plures personae rem eandem in solidum ita promittunt, ut expresse unus pro omnibus, et omnes pro uno se obligent, singuli de toto tenentur. In hoc casu a creditore dependet, an ab omnibus, aut a pluribus correis debendi totum, vel partes pro libitu determinatas; vel an totum ab unico exigere velit. Haec optio ipsi adhuc post institutam actionem, si ab ea desistat, salva manet; et si ipsi ab uno aut altero correo debendi pro parte tantum satisfactum sit, residuum a reliquis exigere valet.

§. 892.

Si vero quis pluribus personis eandem rem promisit, jure eam integram in solidum exigendi ipsis expresse tributo; debitor totum ei creditori praestare obligatur, qui illud primus ab ipso exegerit.

§. 893.

Quamprimum unus correorum debendi creditori totum solvit, posterior a reliquis correis debendi nihil amplius exigere; et postquam unus correorum credendi a debitore plenam suam satisfactionem accepit, reliqui correi credendi nihil amplius postulare possunt.

§. 894.

Nemo correorum debendi cum creditore onerosiores conditiones ineundo reliquis nocere potest; nec venia aut liberatio, quam aliquis correat debendi pro sua persona obtinet, reliquis prodest.

§. 895.

Quatenus ex pluribus correis credendi, quibus res eadem in solidum promissa fuit, ille, qui rem debitam totam pro se obtinuit reliquis creditoribus obligetur, ex specialibus inter correos credendi vigentibus relationibus

juridicis determinandum est. Hujusmodi relationibus non existentibus nemo eorum alteri tenetur.

§. 896.

Correus debendi in solidum, qui totum debitum ex suo solvit, jure gaudet, etiam sine actionum cessione, a reliquis refusionem, et quidem, si alia specialis ratio inter ipsos non existit, aequalibus partibus exigendi. Si quis eorum facultate se obligandi caruit, aut si obligationi suae satisfaciendae impar est; pars illius ita deficiens eadem ratione ab omnibus correis debendi est suscipienda. Liberatio unius correorum debendi reliquis in exactione refusionis praejudicare nequit. (§. 894.)

§. 897.

Accidentalia
pactorum.
1) Conditio-
nes.

Respectu conditionum pactis adjectarum in genere praescripta de conditionibus ultimae voluntatis dispositionibus additis valent.

§. 898.

Conventiones sub hujusmodi conditionibus, quae in ultima voluntate pro non adjectis habentur, invalidae sunt.

§. 899.

Si conditio in pacto praescripta jam ante pactum adimpletur, post pactum tunc tantum

repetenda est, si consistit in actu jus adquisituri, et ab eo repeti valet.

§. 900.

Jus sub conditione suspensiva promissum in heredes quoque transit.

§. 901.

Motivum aut finis consensus a partibus ^{2) Motivum.} expresse pro conditione posita tamquam aliae conditiones respiciuntur. Hoc vero non facto ejusmodi declarationes validitatem pactorum onerosorum non afficiunt. Pactis vero gratuitis praescripta de ultimae voluntatis dispositionibus sancita applicanda sunt.

§. 902.

Pacta tempore, loco et modo a partibus ^{3) Tempus, locus et modus adimplentionis.} convento adimplenda sunt. Secundum legis dispositionem 24 horae diem, 30 dies mensem, et 365 dies annum efficiunt.

§. 903.

Jus, cujus adquisitio ad certum diem fixa est, initio hujus diei acquiritur. Ad adimplendam vero obligationem obligato integer dies determinatus prodest.

§. 904.

Si tempus adimplendi pacti determinatum non est; adimpletio statim, absque mora

nimirum haud necessaria, exigi potest. Si obligatus tempus adimpletionis arbitrio suo reservavit; aut ejus mors exspectanda est, et ejus heredes de pacto servando interpellandi; aut si agitur de obligatione mere personali ad heredes non transeunti, curandum est, ut tempus adimplendi pacti secundum aequitatem definiatur. Quod posterius etiam tunc locum habet, si obligatus adimpletionem pro possibilitate, aut quando sine difficultate fieri poterit, promisit. Caeterum praescripta, superius (§§. 704—706.) ratione temporis determinationis ultimae voluntatis dispositionibus adjectae sancita, etiam hic applicanda sunt.

§. 905.

Si locus, ubi pactum adimplendum sit, nec ex conventionem, nec ex natura, aut fine negotii determinari potest; res immobiles in eo loco, ubi sitae, mobiles vero in eo loco, ubi promissum factum, traduntur. Ratione mensurae, ponderis et pecuniae specierum locus traditionis respiciendus est.

§. 906.

Si promissum pluribus modis adimpleri potest, obligato optio competit; qui tamen

optione semel facta ab ea propria auctoritate recedere nequit.

§. 907.

Pacto expresse reservata optione inito, et hac interitu casuali unius aut plurium individuorum, ex quibus eligendum erat, irrita reddita, ea pars, cui optio competit, pacto non obligatur. Quodsi vero obligatus in culpa est, illi, cui jus competit, de jure optionis eluso tenetur.

§. 908.

Quod in contractione pacti in antecessum datur, extra casum specialis conventionis, tantum ut signum pacti perfecti, aut ut cautio futurae adimpletionis illius, respiciendum est, et arrha vocatur. Pacto per reatum alterius partis non adimpleto, pars culpa vacans arrham acceptam sibi servare, aut duplum ejus, quam dedit, repetere; quodsi vero hoc contenta non fuerit, adimpletionem; aut hac non amplius possibili, indemnitatem exigere potest. 4) Arrha;

§. 909.

Si in contractione pacti certa quantitas determinatur, quam alterutra pars in casu, quo a pacto ante adimpletionem recedere vellet, praestare debeat; pactum erga mulctam 5) Mulcta poenitentia-

poenitentialem contrahitur. In hoc casu aut pactum adimplendum, aut multa poenitentialis solvenda est. Qui pactum, licet tantum pro parte, adimplevit; aut, quod ab altero ad pactum quamvis tantum ex parte adimplendum praestitum fuit, acceptavit: nec erga praestationem mulctae poenitentialis recedere amplius potest.

§. 910.

Si arrha datur et simul facultas poenitendi sine determinatione certae mulctae statuitur, arrha locum mulctae poenitentialis tenet. In casu ergo, quo a pacto receditur, qui arrham dedit, eam amittit; qui illam accepit, ejus duplum restituit.

§. 911.

Ille quoque, qui non mero casu, sed culpa sua in adimplendo pacto impeditur, multam poenitentialem luere tenetur.

§. 912.

6) obligationes accessoriae.

Creditor nonnunquam a debitore suo praeter debitum principale obligationes accessorias petere potest; hae consistunt in accessione et fructibus rei principalis; in usuris conventis vel ob moram solvendis; aut in restitutione damni dati; aut praestatione ejus,

quod alterius interest obligationem non rite adimpletam fuisse; demum in praestatione illius summae, quam sibi aliqua pars pro tali casu stipulata est.

§. 913.

Quatenus cum jure reali jus in ejus accessiones aut in fructus conjunctum sit, in capite primo et quarto partis secundae determinatum fuit. Ob jus mere personale obligationes accessoriae non debentur. Quatenus creditori jus in eas sit, partim ex singularibus speciebus et modificationibus pactorum, partim ex capite de jure indemnitis et satisfactionis definiendum est.

§. 914.

Regulae generales in parte prima (§. 6) ratione interpretationis legum expositae ratione pactorum quoque valent. In specie pactum dubium ita interpretandum est, ut ne contradictionem involvat et ut effectum sortiatur.

Regulae interpretationis in pactis adhibendae.

§. 915.

In pactis unilateralibus in dubio supponitur, obligatum sibi potius minus, quam majus onus imponere voluisse; in bilateralibus verba ambigua contra eum declarantur, qui illis usus est. (§. 869.)

§. 916.

Si negotium aliquod tantum dicis causa contrahitur, secundum ea praescripta legalia judicandum est, quae ad ipsum secundum veram ejus indolem spectant.

§. 917.

De modis,
quibus pacta
tolluntur.

Quomodo obligationes ex pactis orientes exspirent, de quolibet pacto singillatim, et generatim in capite de tollendis obligationibus determinabitur.

§. 918.

Omnia jura et obligationes ex pactis orientia, in heredes paciscentium transeunt, nisi relationibus et qualitatibus mere personalibus innitantur; aut nisi heredes jam ipso pacto aut lege excepti fuerint. Promissum nondum acceptatum, licet alterutra tantum parte intra tempus deliberationis mortua, in heredes non transit. (§. 862.)

§. 919.

Alterutra parte contractum aut penitus, aut tempore et loco debito et modo convento, non adimplente, altera pars extra casus in legibus determinatos, aut expressam reservationem, jure non gaudet sublationem

pacti, sed tantum exactam ejus adimpletionem et indemnitatem exigendi.

§. 920.

A pacto adimpleto partes neque mutuo consensu amplius recedere queunt, sed novam conventionem contrahant oportet, quae tamquam aliud negotium respicitur.

§. 921.

In contractu oneroso aut res rebus; aut facta, quibus etiam omissiones adnumerantur, factis; aut res factis, et facta rebus compensantur. (§. 864.)

Generales determinationes de contractibus et negotiis onerosis.

§. 922.

Si quis rem titulo oneroso in alterum transfert, evictionem debet, eam qualitates expresse promissas, aut ordinariae in ea suppositas, habere et secundum naturam negotii aut factam conventionem utilitatem et usum praestitutam esse.

Evictionis praestatio.

§. 923.

Qui ergo rei qualitates adscribit, quas non habet, et quas altera pars diserte aut secundum naturam negotii tacite sibi stipulata est; qui vitia inconsueta, aut onera ejus retinet; qui rem non amplius existentem aut alienam pro sua alienat; qui rem ad certum

Casus evictionis praestationis.

usum idoneam mentitur; aut ab ordinariis quoque defectibus et oneribus liberam esse asserit: si contrarium apparet, quod alterius interest, praestare tenetur.

§. 924.

Si animal intra viginti quatuor horas post traditionem aegrotare incipit aut moritur; jam ante traditionem aegrum fuisse praesumitur.

§. 925.

Eadem praesumptio valet:

- 1) si intra octiduum in suibus grando (die Finne), in ovibus variolae aut scabies (die Pocken oder die Räude), aut si in posterioribus intra duos menses fasciolae hepaticae (die Lungen- und Egelwürmer);
- 2) si in pecude bubula intra triginta dies post traditionem morbus glandularum (die Drüsenkrankheit, so genannte Stiersucht);
- 3) si in equis et jumentis intra quindecim dies post traditionem glandula suspecta vel mucor (die verdächtige Drüse oder der Rogg); aut asthma (der Dampf), aut intra triginta dies furor (der Dummfoller), vermis (der Wurm), restitancia (die

Stättigkeit), gutta serena (der schwarze Staar), vel oculus lunaticus (die Mondblindheit) invenitur.

§. 926.

Haec praesumptio juris (§. 924—925.) illi, cui animal ejusmodi traditum fuit, tunc tantum favet, si de defectu invento tradentem aut auctorem suum statim certiores reddit; aut eo absente rem iudicio loci, aut artis peritis indicat, et curat, ut conspectus praesens habeatur.

§. 927.

Hanc cautelam negligenti probatio incumbit, animal jam ante traditionem aegrotasse. Tradenti vero semper liberum est probare, defectum quaestionis primo post traditionem ingruisse.

§. 928.

Si vitia alicujus rei pateant; aut si onera rei inhaerentia ex libris publicis cognosci possint; evictioni, nisi expresse promissum fuerit, rem omnibus defectibus et oneribus vacare, locus non est. (§. 443) Debitorum et praestationum residuarum rei inhaerentium evictio semper praestanda est.

§. 929.

Qui sciens rem alienam acceptat, evictionis praestationem exigere nequit, non secus ac ille, qui ei expresse renunciavit.

§. 930.

Si res per aversionem, in eo statu nimirum, in quo existunt, sine numero, mensura et pondere traduntur: tradens pro defectibus in eis repertis non tenetur, nisi qualitas ab eo falso promissa, aut ab acceptante pro conditione posita, deficiat.

§. 931.

Conditiones
evictionis
praestationis.

Si possessor ob praetensionem a tertio in rem factam jure evictionis praestationem petendi uti vult; auctorem suum de eo informare et defensionem secundum praescripta codicis judicarii petere debet. Omittendo hanc petitionem jus indemnitatis quidem nondum perdit; ast auctor ejus ipsi omnes exceptiones contra tertium non factas opponere, et se ab obligatione indemnitatem praestandi eatenus liberare potest, quatenus judicatur, istas exceptiones rite oppositas effecturas fuisse, ut ratione tertiæ alia sententia ferretur.

§. 932.

Si defectus, ob quem evictionem prae- Ejus effectus.
 stari oportet, ejus generis est, ut tolli amplius
 nequeat, et usum ordinarium rei impediat,
 laesus rescissionem contractus; si vero id,
 quod deficit, e. g. in mensura et pondere,
 suppleri potest, solummodo, ut defectus sup-
 pleatur, exigere potest; in utroque tamen
 casu resarcitionem ulterioris damni, et si al-
 tera pars dolose egisset, etiam lucri cessantis
 exigere ei fas est.

§. 933.

Qui evictionis praestationem exigere Cessatio juris
evictionis
praestationem
exigendi.
 vult, jus suum, si res immobiles spectat, in-
 tra tres annos; si vero mobiles, intra sex
 menses exercere tenetur, alioquin expira-
 turum.

§. 934.

Si in negotiis bilateralibus alterutra pars Indemnitas
ob laesionem
ultra dimi-
dium.
 ne quidem dimidium ejus, quod alteri dedit,
 ab ea in valore ordinario accepit; lex parti
 laesae jus tribuit rescissionem contractus et
 restitutionem in priorem statum exigendi. Al-
 tera pars vero negotium hac ratione validum
 conservare potest, si, quod ad valorem or-

dinarium deficit; suppleat. Disproportio valoris secundum tempus initi negotii iudicatur.

§. 935.

Istud juris remedium locum non habet; si quis expresse ei renunciavit aut declaravit, se pro re ob singularem affectionem aestimationem extraordinariam praestare; si, licet vero valore sibi cognito, tamen in retributionem incongruentem consensit; porro, si ex relatione personarum praesumendum est, eas ex oneroso et lucrativo mixtum contractum inire voluisse; si verus valor non amplius erui potest; demum si res a iudicio licitationi exposita fuit.

§. 936.

Conventio de
pacto ineundo

Conventio de pacto ineundo tunc tantum obligat, si tam tempus illud ineundi, quam partes ejus essentielles determinatae, nec circumstantiae interea ita mutatae sunt, ut propterea finis expresse determinatus, aut ex circumstantiis apparens evanescat, aut fiducia unius vel alterius partis perdatur. In genere adimpletio hujusmodi promissionum ad summum intra unum annum post terminum con-

ventum exigenda est; secus jus inde ortum
expirat.

§. 937.

Si quis generatim et indeterminate ex-
ceptionibus contra validitatem contractus re-
nunciet, hujusmodi renunciaciones effectu
destituuntur.

Quatenus ex-
ceptionibus
renunciare li-
ceat.

CAPUT XVIII.

De donationibus.

§. 938.

a) Donatio. **P**actum, quo res in alterum gratis transfer-
tur, donatio vocatur.

§. 939.

Quando re-
nunciatio do-
natio sit.

Qui juri sperato, aut jam delato, aut
dubio renunciat, quin illud in alterum rite
transferat, aut obligato cum ejus consensu
remittat, pro donante habendus non est.

§. 940.

Donatio re-
muneratoria.

Essentia donationis haud mutatur, si ex
grato animo, aut contemplatione meritorum
donatarii, aut in specialem remunerationem
fiat, dummodo donatario prius jam actio non
competierit.

§. 941.

Si donatarius jus habuit remunerationis

causa actionem instituendi, quia vel inter partes jam conventa, vel legibus praescripta fuit; negotium donatio esse cessat, et pro pacto bilaterali habendum est.

§. 942.

Si donationes in antecessum ita initae sunt, ut donanti iterum aliquid donandum sit; quoad totum vera donatio non existit, sed tantum quoad valorem excedentem.

Donationes
reciprocae.

§. 943.

Ex pacto donationis tantum oraliter, absque effectiva traditione inito, donatario jus actionis non oritur. Tale jus documento scripto fundari debet.

Forma pacti
donationis.

§. 944.

Dominus illimitatus observatis legum praescriptis integrum suum patrimonium praesens donare potest. Pactum vero, quo futurum patrimonium donatur, eatenus tantum subsistit, quatenus dimidiam partem hujus patrimonii non excedit.

et quantitas
donationis.

§. 945.

Qui sciens rem alienam donans donatario hanc circumstantiam reticet, de consecrariis nocivis tenetur.

Quatenus do-
nans rei do-
natae evictio-
nem praestet,

§. 946.

Irrevocabili-
tas donatio-
num.

Donationes in regula revocabiles non sunt.

§. 947.

Exceptiones:
1) ob ege-
statem;

Si donans postea tali egestate prematur, ut sustentatione neccessaria careat, fas ipsi est, quolibet anno quantitatis donatae usuras legales, quatenus res donata aut valor ejus existit et illi sustentatio neccessaria deficit, a donatario exigere, nisi hic ipse simili egestate laboret. Ex pluribus donatariis prior tempore eatenus tantum obligatur, quatenus collationes posteriorum donatariorum ad sustentationem non sufficiunt.

§. 948.

2) ob in-
gratitudinem;

Porro donatio revocari potest, si donatarius erga benefactorem suum gravis ingratitude talis laesio in corpore, honore, libertate, aut in patrimonio intelligitur, propter quam contra laedentem ex officio, aut ad petitionem laesi, secundum leges poenales procedi possit.

§. 949.

Ingratitudo efficit, ut ingratus pro sua persona tamquam malae fidei possessor respi-

ciatur, et etiam heredibus laesi, in quantum hic ingratitudinem non condonavit, et de re donata in natura aut valore adhuc aliquid superest, actionem revocandae donationis contra ipsos heredes laedentis tribuit.

§. 950.

Qui alteri sustentationem suppeditare obligatur, juri ejus per donationem tertio factam praejudicare nequit. Hoc modo laesus jure gaudet donatarium conveniendi, ut illud suppleat, quod donans ipsi praestare amplius nequit. Pluribus donatariis existentibus regula supra (§. 947.) statuta observanda est.

3) ob diminutionem sustentationis alicui debita;

§. 951.

Qui tempore donationis descendentes habet, quibus legitimam relinquere obligatur, in eorum praejudicium donationem facere nequit, quae dimidiam partem patrimonii ejus excederet. Si hunc modum egressus est, et si descendentes post ejus mortem probare possunt, puram ejus hereditatem dimidio patrimonii, tempore donationis habiti, aequalem non esse; a donatario partem contra leges acceptam pro rata repetere possunt.

4) ob laesionem legitimae;

§. 952.

Si donatarius rem donatam aut ejus va-

lorem amplius non possidet; eatenus tantum tenetur, quatenus eam mala fide possidere desiit.

§. 953.

5) ob praejudicium creditoribus factum;

Sub eadem (§. 952.) limitatione etiam ea dona repeti possunt, per quae creditoribus, tempore donationis jam existentibus, praejudicium factum est. Ad creditores, quorum jura donatione posteriora sunt, istud jus tunc tantum extenditur, quando donatarius fraudulentae collusionis convinci potest.

§. 954.

6) ob supernascentiam liberorum.

Si donanti proles non habenti post initum donationis pactum proles nascuntur, nec ipsi, nec liberis supernatis jus est donationem revocandi. Attamen ipse, aut proles supernata, in casu egentiae tam contra donatarium, quam contra ejus heredes, jus supra dictum ad usuras legales quantitatis donatae exercere valent. (§. 947.)

§. 955.

Quae donationes in heredes non transeant.

Si donans donatario praestationem aliquam certis temporibus faciendam promisit, heredibus eorum nec jus nec obligatio est, nisi in pacto donationis diserte aliud conventum sit,

§. 956.

Donatio, cujus adimpletio primo post mortem donantis subsequi debet, observatis solemnitatibus praescriptis, tamquam legatum valet. Tamquam pactum nonnisi in eo casu respicienda est, si, donatario eam acceptante, donans facultati eam revocandi expresse renunciavit, et instrumentum desuper exaratum donatario traditum fuit.

Donatio mortis causa.

CAPUT XIX.

De contractu depositi.

§. 957.

b) Depositi-
tum. **Si** quis rem alienam custodiendam recipit, contractus depositi habetur. Promissio acceptata de re aliena, nondum tradita, in custodiam suscipienda promittentem quidem obligat, ast contractus depositi nondum est.

§. 958.

Per contractum depositi depositarius nec dominium, nec possessionem, nec jus usus acquirit; sed merus detentor est cum obligatione rem sibi commissam a periculo tuendi.

§. 959.

Quando in
mutuum aut
commodatum;

Si depositario ad ipsius petitionem, aut liberam oblationem deponentis, usus rei depositae conceditur, in priori casu contractus statim post concessionem, in posteriori vero ab

eo momento depositum esse cessat, quo depositarius jus oblatum acceptavit, aut re deposita revera uti coepit, et si res depositae fungibiles sunt, in contractum mutui, si non fungibiles, in contractum commodati abit, atque jura et obligationes ex his oriunda obtinent.

§. 960.

Et mobiles et immobiles res in custodiam aut mandatum
abeat. dari possunt. Quodsi vero depositario simul aliud negotium ad rem commissam relatum deferatur; tamquam mandatarius respicitur.

§. 961.

Obligatio principalis depositarii est: rem Jura et obli-
gationes de-
positarii; sibi commissam per tempus conventum sollicitè custodire, et hoc elapso deponenti in eo statu, in quo eam accepit et cum omni accessione, restituere.

§. 962.

Depositarius deponenti rem, quandocunque petierit, etiam ante tempus conventum lapsum, restituere tenetur, et praeter reparationem damni sibi forte causati nihil exigere potest. E contrario vero ipse rem ante hoc tempus elapsum reddere nequit; nisi circum-

stantia haud praevisa ipsi impossibile reddat, rem secure aut sine proprio suo detrimento custodire.

§. 963.

Si tempus depositi nec expresse statutum fuerit, nec ex aliis circumstantiis colligi possit, custodia pro arbitrio renunciari potest.

§. 964.

Depositarius deponenti damnum omissione debitae custodiae datum, non vero casum, praestare tenetur; ne tunc quidem, si rem depositam, licet praetiosiores, pessumdando propriam suam, salvare potuisset.

§. 965.

Si vero depositarius re deposita usus est; si eam sine necessitate et sine consensu deponentis tertio in custodiam tradidit; aut restitutionem moratus est, et res damnum patitur, cui apud deponentem non fuisset exposita; casum opponere nequit, et damnum illatum ipsi imputatur.

§. 966.

Si res obseatae aut obseatae depositae sunt, et si postea, sera vel sigillo laesis reperiatis, deponens sibi aliquid deficere asserit, ad iuramentum de damno suo, in quantum pro

conditione, quaestus modo, facultatibus ejus et reliquis circumstantiis verosimile est, secundum praescripta codicis judicarii admitti debet, nisi depositarius probare possit, laesionem serae aut sigilli sine culpa sua factam esse. Hoc etiam tunc valet, si omnes hac ratione depositae res perditae sint.

§. 967.

Deponens obligatur depositario et deponentis. ^{damnum} culpa sua factum, et sumtus ad rem depositam conservandam, vel ad augendas utilitates adhuc existentes impensos rependere. Si depositarius in casu periculi ad rem depositam servandam proprias suas perire sivit, poterit indemnitate convenientem exigere. Actiones vero mutuae depositarii et deponentis rei mobilis solummodo intra triginta dies post rem restitutam institui possunt.

§. 968.

Si res litigiosa a partibus litigantibus Sequester. aut a judicio alicui in custodiam datur, custodiens sequester vocatur. Jura et obligationes sequestri ex principiis modo positis judicantur.

§. 969.

Merces pro custodia tunc tantum An deposita- exigi

304 Pars II. Cap. XIX. De contractu depositi.

rio merces de- valet, quando expresse, aut pro conditione
beatur. depositarii tacite conventa fuit.

§. 970.

Caupones, nautae, aut vectores de re-
bus a peregrinantibus receptis, aut mercibus,
ipsis aut eorum famulis ad transportationem
traditis, aequae ac depositarius cavent (§. 1316.)

CAPUT XX.

De commodato.

§. 971.

Contractus commodati existit, si cui res non fungibilis solummodo ad usum gratuitum in determinatum tempus traditur. Pactum, quo alicui res commodanda promittitur, quin tradatur, obligat quidem, ast contractus commodati nondum est.

c) Commodatum.

§. 972.

Commodatarius jus acquirit re ordinario aut diserte determinato modo utendi. Tempore elapso obligatur rem eandem restituere.

Jura et obligationes commodatarii:

1) ratione usus;

§. 973.

Si tempus ad restitutionem nullum statutum, sed finis, ad quem usus concessus est, determinatus fuit; commodatario obligatio est usum non differendi, et rem, quam primum possibile est, restituendi.

2) restitutionis;

§. 974.

Si nec tempus usus, nec finis, ad quem concessus sit, determinata fuerunt, verum pactum non existit, sed precarium; et, qui rem alteri concessit, eam pro arbitrio suo repetere valet.

§. 975.

Controversia de tempore usus orta, commodatario incumbit jus diutius utendi probare.

§. 976.

Etiam si res commodata ante tempus elapsum et ante finitum usum ipsi commodanti necessaria fiat, tamen citra expressam conventionem jure rem prius repetendi non gaudet.

§. 977.

Commodatario quid in de regula fas est rem commodatam ante tempus statutum restituere; si vero restitutio ante tempus facta commodanti oneri sit, ipso invito locum habere nequit.

§. 978.

3) damni
facti;

Si commodatarius re commodata alio modo utitur, quam conventum fuit, aut si propria auctoritate usum ejus tertio concedit,

commodanti responsabilis est, qui simul jure gaudet rem extemplo repetendi.

§. 979.

Si res commodata damnum patitur, aut pessumdatur; commodatarius non solum damnum immediate culpa sua datum, sed etiam casuale, quod actu injusto causavit, perinde ac depositarius reparare tenetur. (§. 965.)

§. 980.

Commodatario ex praestatione valoris rei commodatae perditae jus haud nascitur eam iterum repertam invito domino sibi habendi, si iste ad pretium receptum restituendum paratus est.

§. 981.

Sumtus cum usu rei ordinarie conjunctos ^{4) sumtum necessarium;} commodatarius ipsemet ferre tenetur; sumtus extraordinarios ad rem conservandam necesarios eatenus quidem, quatenus rem propriae curae commodantis committere nequit aut nonvult, ipsemet interea suppeditare debet, sed ei quemadmodum bonae fidei possessori refunduntur.

§. 982.

Si commodans post receptam rem commodatam abusum, aut nimiam ejus attenuationem, ^{Restrictio mutuarum actionum.}

tionem intra triginta dies non incusavit; aut si commodatarius post restitutionem rei sum-
tuum extraordinariorum in rem impensorum
intra eundem terminum nullam mentionem
fecit, jus actionis cessavit.

CAPUT XXI.

De contractu mutui.

§. 983.

Si cui res fungibiles sub hac conditione traduntur, ut quidem pro arbitrio de eis disponere possit, sed post certum tempus tantundem in eodem genere et eadem qualitate restituat, contractus mutui exoritur; qui cum pacto de mutuo dando, licet quoque obligatorio (§. 936.), confundendus non est. Mutuum.

§. 984.

In mutuum aut pecunia aut aliae res fungibiles dantur, et quidem sine usuris vel erga usuras. In posteriori casu mutuum etiam contractus foeneratitius nominatur. Ejus species.

§. 985.

Mutuum pecuniarium potest aere excusso, aut schedulis monetam repraesentantibus, aut chirographis publica auctoritate exaratis consistere. Mutuum in pecunia;

§. 986.

a) in moneta
excusa aut
schedulis mo-
netam reprae-
sentantibus;

Quatenus generatim mutuum in moneta excusa contrahi possit, et in quo valore (qualuta) tale mutuum, aut mutuum in schedulis monetam repraesentantibus contractum restituendum sit, praescripta de hac re specialiter promulgata determinant.

§. 987.

Si creditor solutionem in peculiari ab ipso data monetae specie sibi stipulatus est; solutio in eadem specie praestari debet.

§. 988.

Mutationes in monetis per leges, sine mutatione interni valoris factae, creditori prosunt aut nocent. Ipse solutionem in specie monetae determinata, quam dedit, recipit, e. g. 1000 aureos imperiales, aut 3000 nummorum viginti cruciferos valentium, nulla ratione habita, an illorum valor externus interea auctus vel diminutus fuerit. Si vero valor internus mutatur, solutio in ratione valoris interni, quem moneta data tempore mutui habuit, praestanda est.

§. 989.

Si tempore solutionis praestandae ejusmodi species monetarum in communi com-

mercio in civitate non existunt; debitor creditori monetis proxime accedentibus in eo numero et eo modo satisfacere obligatur, ut hic valorem, quem tempore mutui constituti species data habuit, nanciscatur.

§. 990.

In chirographis aerarii publici mutuum ita valide contrahi potest, ut solutio aut chirographo aerarii publici omnino aequali cum eo, quod datum fuit, praestetur, aut pecuniae quantitas aequalis valori, quem chirographum tempore mutui habuit, restituatur.

b) in chirographis aerarii publici.

§. 991.

Si pecuniae loco chirographum privatum aut merces mutuo datae sunt, debitor tantum obligatur aut chirographum aut merces receptas illaesas restituere, aut creditori damnum ab hoc probandum reparare.

§. 992.

In mutuo non in pecunia, sed in aliis rebus fungibilibus contracto, modo restitutio in eodem genere, eadem qualitate et quantitate conventa fuerit, nihil interest, intermedio tempore valorem illarum auctum vel diminutum fuisse.

c) mutuum aliarum rerum fungibilium.

§. 993.

Usurae,

Si creditor in qualicunque mutuo ratione generis, qualitatis aut quantitatis expresse vel tacite plus sibi stipulatur, quam dedit; pactum eatenus tantum valet, quatenus per ipsum quantitas licitarum usurarum conventionalium non exceditur.

§. 994.

Per pactum pignore constituto quinque, sine pignore sex pro centum pro uno anno quilibet sibi stipulari potest. Eadem mensura licitarum usurarum conventionalium tunc etiam intelligenda est, si usurae quidem conventionales, sed quantitas illarum non fuit definita.

§. 995.

Si cuiquam usurae, sine expressa conventionione, ex lege debentur, quatuor pro centum, et inter mercatores et fabricantes, ab instantiis facultatem habentes respectu debiti, ex negotio mercaturam proprie spectante orti, sex pro centum per annum tamquam legitima praestandae sunt.

§. 996.

Obligationes, praeter determinationem loci et temporis solutionis sortis et usurarum, in favorem creditoris sub quacunque specie et

denominatione initae; aut commoda, quae creditor sibi vel aliis praeterea adhuc stipulatus est, eatenus non valent, in quantum eis simul sumtis mensura licitarum usurarum conventionalium exceditur.

§. 997.

Usurae sunt ordinarie cum ipsa sorte, vel si pactum in plures annos contractum, et in eo ratione terminorum ad solutionem usurarum nihil statutum fuit, omni anno solvendae. In antecessum ad summum pro sex mensibus detrahi possunt. Usurae ultra hanc mensuram in antecessum detractae a die factae deductionis ab ipsa sorte subtrahantur.

§. 998.

Usurae usurarum nunquam accipi possunt; a duobus tamen vel pluribus annis restantes, medio conventionis, tamquam novum mutuum constitui possunt.

§. 999.

Usurae in mutuo pecuniario debent in eodem valore (eadem valuta) quemadmodum ipsa sors praestari.

§. 1000.

Quomodo foeneratio injusta ratione sortis vel quantitatis usurarum legitimae com-

missa tractanda sit, lex specialis contra foeneratores lata determinat.

§. 1001.

Forma chirographi.

Ut chirographum contractum mutui plene probet, oportet, ut in eo verus mutuans seu creditor, non minus quam verus mutuatarius seu debitor; objectum et quantitas mutui; et, si pecunia constat, genus ipsius, nec non omnes tam solutionem debiti principalis, quam usurarum forte praestandarum spectantes conditiones sincere et clare exprimantur. Forma externa chirographi ad vim probandi necessaria in codice judiciario statuitur.

CAPUT XXII.

De mandato et alijs speciebus negotiorum gestionis.

§. 1002.

Contractus, quo quis negotium sibi delatum nomine alterius gerendum suscipit, contractus mandati vocatur. Contractus
mandati.

§. 1003.

Personae, ad gestionem certorum negotiorum publice constitutae, obligantur, si ipsis ejusmodi negotium defertur, mandanti sine mora diserte declarare, an mandatum suscipiant vel non; alias ei damnum inde ortum praestare tenentur.

§. 1004.

Si pro negotii alieni gestione aut expresse, aut, secundum conditionem negotium gerentis, tantum tacite remuneratio convenitur; contractus ad onerosos, extra hunc casum vero ad gratuitos, pertinet. Divisio man-
dati in gratui-
tum et merce-
narium;

§. 1005.

annuepativum
vel scriptum;

Contractus mandati oraliter vel scripto
iniri possunt. Documentum a mandante man-
datario exaratum mandatum quoque vocatur.

§. 1006.

generale vel
speciale;

Mandata sunt generalia vel specialia, pro-
uti alicui omnium, aut quorundam tantum
negotiorum gestio committitur. Mandata spe-
cialia vel mere judicialia vel mere extrajudi-
cialia negotia in genere; aut singularia negotia
unius vel alterius generis pro objecto habere
possunt.

§. 1007.

illimitatum et
limitatum;

Mandata vel cum illimitata vel cum limi-
tata potestate agendi constituuntur. Illis man-
datarius jus acquirit, negotium pro optima
sua scientia et conscientia peragendi; his vero
ipsi limites, in quantum, et modus, quo per-
agendum sit, praescribuntur.

§. 1008.

Negotia sequentia mandatum speciale pro
ejus generis negotiis datum requirunt: Si no-
mine alterius res alienandae, aut titulo one-
roso accipiendae, commodatum vel mutuum
ineundum; pecunia aut ejus aequivalens le-
vanda; lites instituendae; juraamenta deferen-

da, acceptanda aut referenda, vel transactiones ineundae sunt. Si vero agitur de hereditate pure adeunda, vel repudianda; societatibus ineundis; de donationibus; facultate arbitrum eligendi concedenda, aut gratuita renunciatione jurium; speciale mandatum pro singulo tali negotio exaratum requiritur. Mandata generalia, etsi illimitata, in his casibus tunc tantum sufficiunt, si genus negotii in mandato expressum fuit.

§. 1009.

Mandatarius obligatur negotium secundum promissum suum et mandatum obtentum sedulo et fideliter gerere, et omnem utilitatem ex negotio orientem mandanti reddere. Etiam si limitatum habeat mandatum, fas est ipsi, omnia media adhibere, quae cum natura negotii necessario conjuncta sunt, aut intentioni declaratae mandantis conveniunt. Si vero limites mandati transgreditur, de consecutariis responsabilis redditur.

Jura et obligationes mandatarii;

§. 1010.

Ubi mandatarius absque necessitate negotium alteri gerendum committit, solus de eventu tenetur. Quod si mandato constitutio substituti diserte concessa fuit, aut per cir-

cumstantias inevitabilis redditur; solummodo propter reatum in eligenda persona comisum obligatur.

§. 1011.

Si negotium pluribus mandatariis simul confertur, omnes concurrant oportet, ut negotium valeat et mandans obligatur; nisi expresse uni aut pluribus eorum plena potestas in litteris mandati concessa fuerit.

§. 1012.

Mandatario obligatio incumbit mandanti damnum culpa sua datum reparandi, et rationes de negotio reddendas, quandocunque mandans exigit, ipsi exhibendi.

§. 1013.

Mandatarii, extra casum in §. 1004. expressum, jure non gaudent operae suae impensae causa remunerationem exigendi. Nec illis licet, sine consensu mandantis contemplatione negotiorum gestionis a tertio dona recipere. Recepta ad utilitatem aerarii pauperum confiscantur.

§. 1014.

mandantis;

Mandans obligatur mandatario omnes ad gerendum negotium necessarias vel utiles expensas, successu licet deficiente, refundere,

De mandato et aliis spec. negot. gestionis. 319
et ipsi petenti ad sumtus necessarios in parata pecunia faciendos proportionatam quantitatem ejus in antecessum tribuere; porro tenetur omne damnum culpa sua ortum, aut adimplerioni mandati conjunctum, reparare.

§. 1015.

Si mandatarius in gestione negotii inero casu fortuito damnum patitur; negotio gratis gerendo suscepto talen. summam postulare valet, qualis ipsi, pacto onerose contracto, remunerationis operae ejus nomine secundum maximum aestimationis pretium competitivisset.

§. 1016.

Si mandatarius limites mandati sui transgreditur, mandans eatenus tantum obligatur, quatenus negotium approbavit, aut utilitatem ex eo orientem in rem suam vertit.

§. 1017.

In quantum mandatarius vi mandati mandantem repraesentat, jura ipsi acquirere et obligationes imponere potest. Si ergo intra limites mandati patetis cum tertio pactum inivit; jura et obligationes inde orta mandanti et tertio, non vero mandatario, contracta

sunt. Mandatum secretum mandatario datum in jura tertii non influit.

§. 1018.

In illo quoque casu, ubi mandans mandatarium ad se ipsum obligandum inhabilem constituit, negotia intra limites mandati gestata mandantem, quam tertium obligant.

§. 1019.

Si mandatarius mandatum, tertio commodum aliquod tribuendi, obtinuit et accepit; tertius, quam primum a mandante vel mandatario de eo certus redditus fuit, jus adquiret erga alterutrum actionem instituendi.

§. 1020.

Dissolutio
hujus contractus,
revocatione;

Mandanti facultas est mandatum pro arbitrio revocandi; attamen mandatario non solum sumtus intermedio tempore erogatos et damnum, quod praeterea passus est, rependere obligatur, sed etiam partem remunerationis operae impensae convenientem praestare; quod etiam tunc locum habet, si perfectio negotii casu impedita fuit.

§. 1021.

renunciatio-

Nec minus mandatarius mandatum acceptum renunciare potest. Ast si illud ante perfectum ipsi specialiter commissum, aut ex

mandato generali inceptum negotium renunciat; omne damnum inde ortum reparare obligatur, nisi impedimentum improvisum et inevitabile intercesserit.

§. 1022.

De regula mandatum tam morte mandantis, quam mandatarii tollitur. Si vero negotium inceptum sine aperto detrimento heredum interrumpi nequeat, aut si mandatum etiam pro casu mortis mandantis scriptum sit, mandatario jus et obligatio est negotium perficiendi.

§. 1023.

Mandata a persona morali (universitate) concessa vel accepta expiratione communitatis cessant.

§. 1024.

Si concursus creditorum mandantis editur, omnes actus, quos mandatarius post publicatum concursum nomine creditorum suscepit, invalidi sunt. Eodem modo publicatio concursus creditorum respectu patrimonii mandatarii ipso facto mandatum ei commissum tollit.

§. 1025.

Si mandatum revocatione, renunciatione, Quatenus

obligatio du- aut morte mandantis vel mandatarii tollitur;
 ret. negotia tamen moram non ferentia tamdiu con-
 tinuanda sunt, donec a mandante aut ejus he-
 redibus alia dispositio facta sit, aut saltem
 fieri potuerit.

§. 1026.

Pacta quoque cum tertio inita, qui exspi-
 rationem mandati citra culpam ignoravit, obli-
 gatoria manent, et mandans nonnisi a manda-
 tario, qui cessationem mandati celavit, in-
 demnitatem exigere potest.

§. 1027.

Mandatum
 tacitum pro
 mercede ser-
 vientium.

Praescripta in hoc capite contenta appli-
 canda quoque sunt ad dominos mercaturae,
 navis, tabernae mercatoriae aut alterius quae-
 stus, qui administrationem factori, nautae, in-
 stitori, aut aliis mandataris committunt.

§. 1028.

Jura talium mandatariorum praecipue ex
 instrumento mandati, quale inter mercato-
 res facultas subsignandi (firma) rite promul-
 gata, judicanda sunt.

§. 1029.

Si mandatum scripto exaratum non fuit,
 ambitus ejus ex objecto, et natura negotii
 judicatur. Qui alteri administrationem com-

misit, de eo praesumitur, quod ipsi quoque facultatem dederit omnia ea faciendi, tam quae administratio ipsa exigit, quam quae ordinarie cum ea conjuncta sunt. (§. 1009.)

§. 1030.

Si dominus mercaturae aut opificii ministro suo aut tironi permittit, merces in taberna aut extra illam vendere; praesumitur, ipsos quoque potestatem habere solutum accipiendo et apochas exarandi.

§. 1031.

Potestas, merces nomine proprietarii vendendi, jus non complectitur ejus nomine merces emendi; nec vectoribus licet pretium mercium ipsis commissarum suscipere, aut debita in eas contrahere, nisi id diserte in litteris vecturae concessum fuerit.

§. 1032.

Heri et patresfamilias non obligantur id, quod eorum famulis aut aliis domesticis in illorum nomen creditum fuit, solvere. Qui credidit, in hujusmodi casibus mandatum probare debet.

§. 1033.

Si vero inter eum, cui creditum fuit, et

eum, qui credidit, liber introductus sit, cui res in fidem datae ordinarie inscribantur; praesumptio valet, eum, qui hunc librum adfert, potestate gaudere, mercem in fidem accipiendi.

§. 1034.

Mandatum
judiciale et le-
gale.

Jus tutorum et curatorum negotia pupil-
lorum et curandorum administrandi nititur
dispositione judicii, a quo constituti sunt. Pa-
tri et marito legibus tribuitur facultas proles
et uxorem defendendi. Praescripta de hac
materia loco debito continentur.

§. 1035.

Negotiorum
gestio sine
mandato.

Qui nec pacto expresso vel tacito, nec a
judicio, nec lege facultatem obtinuit, de re-
gula negotio alterius se immiscere nequit. Si
hanc potestatem sibi arrogasset, de omnibus
consectariis tenetur.

§. 1036.

in casu neces-
sitatis;

Qui, licet proprio motu, negotium alie-
num avertendi damni imminenti causa gerit,
ei negotii dominus sumtus necessarios et fini
convenienter erogatos refundere obligatur,
quamvis opera impensa sine ejus culpa suc-
cessu caruerit. (§. 403.)

§. 1037.

Qui negotia aliena unice utilitatis al-^{aut in alterius utilitatem;} terius augendae causa suscepturus est, consensum illius requirat. Si negotiorum gestor hoc quidem praescriptum neglexit, sed negotium propriis suis sumtibus in utilitatem certam et praevalentem alterius gessit; is sumtus in illud impensos refundere obligatur.

§. 1038.

Si vero commodum praevalens ambiguum est; aut si negotiorum gestor proprio motu adeo magnas mutationes in re aliena suscepit, ut res ab altero in eum finem, in quem hucusque eam impendebat, applicari nequeat, hic ad refusionem impensarum non tenetur; immo exigere valet, ut negotiorum gestor propriis suis sumtibus rem in priorem statum restituat, aut, si hoc fieri nequit, ipsi plenam satisfactionem praestet.

§. 1039.

Qui negotium alienum sine mandato suscepit, tenetur illud ad finem usque continuare, et perinde ac mandatarius exactas rationes ejus reddere.

§. 1040.

altero invito.

Si quis contra voluntatem domini valide declaratam alieno negotio se immiscet, aut legitimum mandatarium ita se immiscendo in gestione negotii impedit; non solum damnum inde natum et lucrum cessans praestare teneatur, sed sumtus quoque erogatos, nisi in natura recipi possint, amittit.

§. 1041.

Impensio rei
in utilitatem
alterius.

Si extra negotiorum gestionem res in commodum alterius impensa fuit, domino eam in natura, aut, si hoc amplius fieri non potest, ejus valorem, quem tempore factae impensionis habuit, exigere fas est, licet utilitas postea evanuisset.

§. 1042.

Qui pro alio sumtus expendit, quos hic ex praescripto legis ipse erogare debuisset, jure gaudet refusionem eorum petendi.

§. 1043.

Si quis in casu necessitatis majoris damni a se aliisque avertendi causa res suas proprias pessumdedit; omnes, qui inde utilitatem habuerunt, ad indemnitatem ipsi praestandam contribuere pro rata obligantur. Applicatio

uberius hujus praescripti ad pericula maritima
objectum est legum nauticarum.

§. 1044.

Contributio ad damnum bellicum com-
pensandum secundum specialia praescripta ab
instantiis politicis determinatur.

CAPUT XXIII.

De contractu permutationis.

§. 1045.

Permutatio. **P**ermutatio est contractus, quo res pro alia re in alterum transfertur. Traditio rei non quidem ad existentiam istius contractus, sed ad ejus adimpletionem et acquirendum dominium requiritur.

§. 1046.

Pecunia non est objectum contractus permutationis; aurum tamen et argentum tamquam merx, et signatum quoque aurum et argentum eatenus permutari valet, quatenus nummi nummis aliis, veluti aurei argenteis, aut minores majoribus commutandi sunt.

§. 1047.

Jura et obligationes permutationum.

Permutantes vi pacti obligantur res permutatas secundum factam conventionem cum appertinentiis earum et omnibus accessoriis, justo tempore, loco debito et in eo statu, in

quo tempore initi contractus fuerunt, in liberam possessionem tradere et acceptare. Qui obligationi suae non satisfacit, alteri damnum et lucrum cessans praestare obligatur.

§. 1048.

Si tempus, quo res tradenda sit, statutum in specie ratione periculi, est, et si interea aut rei specialis permutatae commercium interdicitur, aut si res casu penitus, vel tamen ultra dimidium valoris pessum datur, permutatio pro non inita est habenda.

§. 1049.

Aliae intermedio tempore casu subsequutae deteriorationes rei et onera possessori detrimento sunt. Attamen si permutatio per aversionem facta est, acceptans fert interitum casualem singulorum individuorum, nisi tali modo totum ultra dimidium valoris diminutum fuerit.

§. 1050.

Possessori competunt commoda rei permutatae usque ad statutum traditionis tempus. et commodorum ante traditionem perceptorum. Ab hoc tempore debentur simul cum accessione acceptanti, licet res nondam tradita sit.

§. 1051.

Si tempus traditionis determinatum non est, et si neutra pars culpaе incusari potest;

praescripta supra dicta ob periculum et com-
moda (§§. 1048 — 1050.) ad terminum tradi-
tionis ipsius applicanda sunt, nisi aliter con-
ventum fuerit.

§. 1052.

Qui traditionem exigere vult, aut obliga-
tioni suae jam satisfecerit, aut ad eam adim-
plendam paratus sit oportet.

CAPUT XXIV.

De contractu emtionis venditionis.

§. 1053.

Per contractum emtionis venditionis res pro certa quantitate pecuniae in alterum transfertur. Iste contractus aequè ac permutatio ad titulos pertinet dominium acquirendi. Ipsa adquisitio tantum traditione objecti emtionis venditionis peragitur. Ad traditionem usque venditor dominium retinet.

Emtio venditio.

§. 1054.

Quomodo consensus emtoris et venditoris comparatus esse debeat, et quae res emi et vendi possint, secundum regulas contractuum in genere determinatur. Pretium in pecunia parata consistere, et nec indeterminatum, neque illegitimum esse debet.

Requisita contractus emtionis venditionis.

§. 1055.

Si res partim erga pecuniam, partim erga alias res alienatur; contractus, prouti pretium

Pretium debet: a) in pa-

rata pecunia
consistere;

in pecunia plus aut minus, quam valor ordinarius rei datae efficit, pro emtione venditione aut pro permutatione, et si valor rei pretio in pecunia aequalis est, pro emtione venditione habetur.

§. 1056.

b) determinatum;

Emtor et venditor determinationem pretii etiam tertiae designatae personae committere possunt. Si haec intra tempus statutum nihil definit; aut si in eo casu, ubi terminus nullus conventus fuit, alterutra pars ante determinationem pretii recedere vult; contractus emtionis venditionis pro non inito habetur.

§. 1057.

Si determinatio pretii pluribus personis committitur, pluralitas votorum decedit. Si vota ita disparia emergunt, ut ne quidem vera pluralitas votorum obtineatur, emtio venditio pro non inita habenda est.

§. 1058.

Pretium quoque in alienatione precedenti conventum determinationi servire potest. Si pretium ordinarium nundinale pro norma acceptum fuit, pretium nundinale medium loci, ubi, et temporis, quo contractus adimplendus est, intelligitur.

§. 1059.

Taxa aliqua pro mercibus constituta, ^{e) et legitimum esse.} et omne majus pretium illegitimum est, et emtori pro qualibet vel minima laesione indemnitatem in instantia politica postulare fas.

§. 1060.

Extra hunc casum emtio venditio tam ab emtore quam a venditore tantum ob laesionem ultra dimidium impugnari potest. (§§. 934. et 935.) Haec quaerela etiam locum habet, si determinatio pretii tertio commissa fuit.

§. 1061.

Venditor obligatur rem ad tempus tradi- ^{Obligaciones venditoris,} tionis usque sollicite custodire et eam emtori tradere, observatis praescriptis supra de permutatione (§. 1047.) statutis.

§. 1062.

Emtor vero obligatur, rem statim, aut ^{et emtoris,} tempore convento accipere, simul autem etiam pretium in pecunia parata solvere; secus venditor ipsi traditionem rei renuere potest.

§. 1063.

Si res emtori a venditore, quin pretium acceperit, traditur; res in fidem vendita est, et dominium ejus statim in emtorem transit.

§. 1064.

Periculum
et commodum
rei venditae.

Ratione periculi et utilitatum rei emtae quidem, sed nondum traditae, eadem principia valent, quae de permutatione statuta fuerunt. (§§. 1048—1051.)

§. 1065.

Emtio rei speratae.

Si res, quae adhuc sperantur, emuntur, dispositiones in capite de contractibus de re incerta factae applicandae sunt.

§. 1066.

Praescriptum generale.

Omnes in contractu emtionis venditionis occurrentes casus, qui per leges expresse non deciduntur, secundum praescripta, in capitibus de pactis in genere, et de contractu permutationis in specie statuta, sunt dijudicandi.

§. 1067.

Particulares species, seu contractus ad-
jectitii emtionis venditionis sunt.
nis.

Particulares species seu contractus ad-jectitii emtionis venditionis sunt; pactum de retroëmendo; de retrovendendo; pactum promitiseos; emtio venditio ad experiendum; addictionis in diem; et contractus aestimatorius.

§. 1068.

Emtio venditio cum pacto de retroëmendo.

Jus, rem venditam iterum redimendi, jus de retroëmendo dicitur. Si hoc jus venditori in genere et sine propiori determinatione tri-

butum fuit, ex una parte res in statu non deteriorato; ex altera parte vero pretium solutum restituitur, et utilitas ex utraque parte intermedio tempore ex pecunia et re percepta erga se invicem compensatur.

§. 1069.

Si emtor rem ex suo meliorem reddidit; aut in ejus conservationem sumtus extraordinarios impendit, ipsi sicut bonae fidei possessori refusio debetur; ille vero quoque tenetur, si culpa ejus valor mutatus, aut traditio impossibilis reddita fuit.

§. 1070.

Pactum de retroëmendo tantum in rebus immobilibus locum habet, et venditori solummodo ad dies vitae competit. Jus suum nec in heredes, nec in alium transferre, et in detrimentum tertii eatenus tantum exercere potest, quatenus libris publicis inscriptum est.

§. 1071.

Iisdem limitationibus subest jus, ab em- Pactum de re-
trovendendo. tore sibi reservatum, rem venditori retro iterum vendendi; et praescripta de pacto de retroëmendo statuta huc applicanda sunt. Sed si pactum de retrovendendo aut retroëmendo fictum, et proprie ad jus hypothecae aut con-

tractum mutui celandum adhibitum fuit, praescriptum §. 916. locum habet.

§. 1072.

Pactum protimiseos.

Qui rem sub ea conditione vendit, ut emptor eam iterum venditurus ipsi illam refluendam offerat, jure protimiseos gaudet.

§. 1073.

Jus protimiseos de regula jus personale est. Ratione rerum immobilium per inscriptionem in libros publicos in jus reale mutari potest.

§. 1074.

Jus protimiseos nec tertio cedi, neque in heredes transferri potest.

§. 1075.

Qui hoc jure gaudet, res mobiles intra viginti quatuor horas; res immobiles vero intra triginta dies post factam oblationem reapse redimere obligatur. Hoc tempore elapso jus protimiseos expirat.

§. 1076.

Jus protimiseos in casu subhastationis judicialis rei, hoc jure oneratae, alium effectum non habet, nisi eum, ut hoc jure gaudens, libris publicis inscriptus, ad subhastationem speciatim citandus sit.

§. 1077.

Qui jure rem redimendi gaudet, obligatur, nisi contrarium conventum sit, pretium integrum a tertio oblatum solvere. Si conditiones extra pretium ordinarium oblatas adimplere nequeat, et si nec aestimatione aequivalens earum determinari valeat, jus protimiseos exerceri non potest.

§. 1078.

Jus protimiseos ad alios alienandi modos sine speciali conventionem extendi nequit.

§. 1079.

Si possessor jure protimiseos instructo reuisionem non obtulit, de omni damno tenetur. In casu, ubi jus protimiseos reale est, res alienata a tertio repeti potest, et hic secundum fidem suam bonam aut malam tractatur.

§. 1080.

In emtione venditione ad experiendum res emta ante solutionem pretii in dominium emtoris non transit. Emtor durante experientia tamquam commodatarius; elapso vero hoc tempore, emtio venditio ut sine conditione inita, et emtor pro domino rei emtae habetur.

Emtio venditio ad experiendum.

§. 1081.

Si emtor pro re accepta pretium solvit, dominium ipsi statim competit; potest vero ante elapsum tempus experientiae ab emtione recedere.

§. 1082.

Si tempus experientiae conventione statutum non est, in rebus mobilibus trium dierum; in immobilibus autem unius anni esse intelligitur.

§. 1083.

Venditio cum
pacto addic-
tionis in diem.

Si emtio venditio cum ea reservatione initur, ut venditor, si intra determinatum tempus melior emtor se insinuaret, eum praeferendi jus habeat, efficacia contractus in casu, ubi res emta tradita non fuit, usque ad existentiam conditionis differtur.

§. 1084.

Si res emta tradita fuit, contractus emtionis venditionis initus quidem est, existente conditione vero iterum solvitur. Deficiente expressa determinatione temporis, terminus in emtione ad experiendum statutus, praesumitur.

§. 1085.

An novus emtor melior sit, a venditore dijudicatur, qui secundum emtorem, licet

etiam prior adhuc plus solvere vellet, praeferre potest. In casu resolutionis contractus commoda rei et pecuniae erga se invicem compensantur. Ratione meliorationum aut deteriorationum emtor bonae fidei possessori aequiparatur.

§. 1086.

Si quis rem suam mobilem alteri pro certo pretio vendendam tradit, ea conditione, ut acceptans intra statutum tempus aut pretium determinatum solvat, aut rem restituat; tradens ante elapsum tempus rem repetere nequit; acceptans vero obligatur post ejus effluxum pretium determinatum solvere.

Contractus
aestimativus.

§. 1087.

Intra tempus a paciscentibus determinatum tradens dominus manet. Acceptans ipsi de damno culpa sua dato tenetur, et si res restituitur, ei illae expensae tantum refunduntur, quae tradenti utilitati sunt.

§. 1088.

Si res immobilis est; aut si pretium vel terminus solutionis determinata non sunt; acceptans tamquam mandatarius respicitur. Nunquam vero res vendenda alteri concredita

a tertio, qui eam ab illo bona fide accepit, repeti valet. (§. 367.)

§. 1089.

Etiam in venditionibus publicis praescripta de pactis in genere, et permutatione ac emtione venditione in specie statuta, de regula locum habent; nisi in hac lege, aut in codice judiciario speciales dispositiones de illis occurrant.

CAPUT XXV.

De contractu locationis conductionis, locatione conductione hereditaria et emphyteusi.

§. 1090.

Contractus, quo quis usum rei non fungibilis ad certum tempus et pro determinato pretio obtinet, locatio conductionis in genere dicitur.

Contractus locationis conductionis.

§. 1091.

In contractu locationis conductionis distinguitur, an res in usum concessa sine ulteriori labore utilitatem praestet; vel an labore tantum et industria utilitas inde haberi possit; in priori casu contractus in germanico *Mietvertrag*, in altero *Pachtvertrag* vocatur. Si quando res utriusque generis simul in usum conceduntur, contractus secundum qualitatem rei principalis iudicandus est.

I. Locatio conductionis rei, quae sine labore; et rei, quae labore tantum impenso utilitatem praestat.

§. 1092.

Contractus locationis conductionis de iisdem objectis et eodem modo, ac contractus

Requisita.

emtionis venditionis, iniri valet. Merces in locatione conductione, si alio modo conventum non fuit, sicut pretium in emtione venditione, solvitur.

§. 1093.

Dominus tam res suas mobiles et immobiles, quam etiam jura locare valet; accidere vero quoque potest, ut usum rei suae propriae, si tertio competit, conducere debeat.

§. 1094.

Effectus.

Si paciscentes de essentia contractus, de re nimirum et mercede, convenerunt; contractus perfectus, et usus rei pro emto habendus est.

§. 1095.

Si contractus locationis conductionis libris publicis inscriptus est, jus conductoris pro jure reali respici debet, cujus exercitium etiam successor in possessione pro tempore adhuc restante pati tenetur.

§. 1096.

Jura mutua:

1) ratione traditionis, conservationis, usus;

Locatores obligantur rem locatam propriis sumtibus in tali statu, ut usus ejus possibilis sit, tradere et conservare, atque conductores in usu convento non turbare. Reparationes ordinarias aedificiorum oeconomico-

rum conductor rei, quae tantum labore impenso utilitatem praestat, eatenus tantum suis sumtibus fieri curare obligatur, quatenus ex materia e praedio obtenta, et operis, quas contemplatione praedii exigere valet, fieri possunt; reliquas locatori curandas indicare debet.

§. 1097.

Si conductor sumtus locatori incumbentes necessarios aut utiles in rem locatam erogavit; tamquam negotiorum gestor sine mandato consideratur (§. 1036.); attamen refusionem eorum ad summum intra sex menses post restitutionem rei locatae judicialiter petere tenetur, secus jus actionis cessavit.

§. 1098.

Conductores jure gaudent rebus conductis secundum conventionem initam per tempus determinatum utendi et inde utilitatem percipiendi, vel eas etiam sublocandi, si absque damno proprietarii fieri valet, aut in contractu expresse prohibitum non est.

§. 1099.

In locationibus rei, quae sine labore uti- a) onerum;
litate praestat, locator omnia onera et tributa ferre obligatur. In locationibus rerum,

unde labore tantum et industria utilitas habetur, conductor, si per aversionem initae sunt, exceptis inscriptis oneribus hypothecariis, omnia reliqua onera suscipit; si vero locatio conductio ejusmodi rei secundum taxationem vel calculum initur, conductor illa onera fert, quae in detaxatione de utilitate subtracta sunt, aut stricte de fructibus, et non de ipso fundo praestari debent.

§. 1100.

3) mercedis.

Extra casum specialis conventionis merces, si res ad unum vel plures annos conducitur, omni semestri; si vero ad tempus brevius conducta fuit, post hujus temporis decursum solvenda est.

§. 1101.

Ad securitatem mercedis locatori habitationis jus pignoris in res ad instructionem habitationis pertinentes et mobilia conductori aut subconductor propriis, aut a tertio ipsis concredita (§. 367.), quae tempore actionis ibi adhuc existunt, competit. Subconductor pro ratione mercedis ab ipso solvendae tenetur, quin tamen exceptionem solutionis conductori principali in antecessum factae opponere valeat. Locatori praedii vero jus pignoris com-

petit in pecus et in utensilia ad rem oeconomiam destinata, nec non in fructus, quatenus istae res in praedio locato adhuc exstant.

§. 1102.

Locator sibi quidem stipulari potest; ut merces locationis conductionis in antecessum solvatur. Si vero conductor plus quam pro uno termino in antecessum solvit, talem in antecessum praestitam solutionem tantum in eo casu, ubi libris publicis inscripta est, creditoribus posterius intabulatis opponere valet.

§. 1103.

Si dominus praedium suum ea conditione alteri in usum concedit, ut ille, cui conceditur, rem oeconomiam gerat, et tradenti partem fructuum relate ad omnem utilitatem determinatam, e. g. tertiam aut dimidiam tribuat, contractus talis non est locatio conductionis, sed societas, quae secundum principia de ea statuta judicatur.

Merces fructibus constans.

§. 1104.

Si res conducta ob casus extraordinarios, uti incendium, bellum, aut luem, ob magnas inundationes, tempestatum calamitates, aut plenam sterilitatem nullum plane usum aut utilitatem praestat; merces

Casus et conditiones remissionis mercedis.

locationis conductionis quoque nulla est solvenda.

§. 1105.

Si conductori usus rei conductae, quae sine ulteriori labore utilitatem praestat, tantum pro parte adimitur; pars quoque proportionata mercedis ipsi remittitur. Conductor rei, quae adhibito labore tantum utilitatem praestat, remissio mercedis compelit, si per casus extraordinarios utilitas praedii, ad unum annum solummodo conducti, ultra dimidium proventuum ordinariorum diminuta fuit. Locator in hoc casu tantum remittere obligatur, quam per hunc defectum a mercede deest.

§. 1106.

Si conductor indeterminate omnia pericula in se susceperit, hoc tantum de calamitatibus incendii, inundationis et tempestatis intelligendum est. Aliae calamitates extraordinariae ab ipso non praestantur. Si vero expresse se obligat ad alia quoque infortunia extraordinaria ferenda, propterea nondum praesumitur, ipsum quoque de interitu casuali totius rei conductae obligatum esse velle.

§. 1107.

Si usus fructusve rei conductae non ob

damnum in ipsa re emergens aut inhabilitatem ejus aliunde exortam, sed ob impedimentum vel infortunium conductori superveniens evanescit; aut si tempore damni emergentis fructus a fundo jam separati fuerunt; casus adversus conductori soli nocet, et is mercedem nihilominus solvere obligatur.

§. 1108.

Si conductor rei, quae labore tantum adhibito utilitatem praestat, remissionem totius mercedis aut partis ejus vel ex pacto vel ex lege praetendit; locatori sine mora infortunium nunciare, et casum, nisi notorius sit, judicialiter, aut saltem per duos viros rei peritos examinari curare tenetur; hac cautela intermissa non auditur.

§. 1109.

Post finitum contractum locationis con-^{4) restitutio-}
ductionis conductor rem secundum inventa-
nium, siquod forte factum fuit, aut saltem
in eo statu, in quo eam accepit; fundos vero
conductos, in cultura oeconomica ordinaria
anni tempore, quo locatio conductio finita est,
convenienti restituere obligatur. Nec exceptio
juris compensandi, nec juris dominii antiquio-
ris ipsum a restitutione liberare potest.

§. 1110.

Si in contractu locationis conductionis inventarium factum non est, eadem praesumptio, quemadmodum in usufructu (§. 518.) obtinet.

§. 1111.

Si res locata conducta damnum patitur, vel abusu deterior redditur, conductores tam culpam suam propriam, quam culpam sub-conductoris, non vero casum, praestant. Ast locatori haec praestatio ad summum intra unum annum post rem conductam restitutam judicialiter exigenda est, expirante secus illius jure.

§. 1112.

5) Modi, quibus locatio conductio exspirat:

a) rei interitu:

Contractus locationis conductionis per se exspirat, si res conducta perit. Si hoc culpa alterius partis accidit, alteri indemnitas competit; si casu accidit, neutra pars alteri quidpiam debet.

§. 1113.

b) temporis lapsu;

Contractus locationis conductionis etiam temporis lapsu exspirat, quod vel expresse vel tacite, aut per mercedem in certum terminum conventam, uti in habitationibus ad diem, hebdomadem, mensem conductis, aut

per intentionem conductoris declaratam, vel ex circumstantiis elucescentem determinatum fuit.

§. 1114.

Contractus locationis conductionis non solum expresse, sed tacite quoque renovari potest. Si in pacto renunciatio praemittenda conventa fuit; contractus intermissione debitae renunciationis tacite renovatur. Si renunciatio conventa non fuit, tacita fit renovatio, si conductor post tempus locationis conductionis praeterlapsum pergat re uti aut frui, ac locator facto huic acquiescit.

§. 1115.

Tacita renovatio contractus locationis conductionis fit sub iisdem conditionibus, sub quibus prius initus fuit. Attamen in locatione conductione rerum, quae nonnisi labore et industria impensis utilitatem praestant, ad unum annum; si vero utilitas ordinaria tantum intra longius tempus obtineri potest, in tempus, quod requiritur, ut commoda ordinaria una vice percipiantur, extenditur. Locationes conductiones rerum, quae sine labore utilitatem ferunt, et in quibus merces tantum post integrum aut dimidium annum solvi

solet, ad dimidium annum; omnes aliae vero ad brevius tempus initae ad illud tempus tacite renovantur, quod per priorem contractum locationis conductionis statutum fuit. De renovationibus reiteratis idem valet, quod hoc loco de renovatione prima vice facta praescriptum est.

§. 1116.

e) renun-
tione;

In quantum tempus durationis contractus locationis conductionis nec expresse, nec tacite, nec specialibus praescriptis definitum est, ille, qui pactum terminare vult, alteri locationem conductionem rei, quae adhibito tantum labore utilitatem fert, sex mensibus; locationem conductionem rei, quae nullo impenso labore utilitatem praestat, si immobilis, quatuordecim diebus; et si mobilis est, viginti quatuor horis ante restitutionem faciendam renunciare tenetur.

§. 1117.

Conductori fas est, etiam ante decursum temporis expresse vel tacite conventi a pacto recedere, si res conducta propter defectus suos ad usum ordinarium inhabilis est; si pars considerabilis rei conductae casu usui pro longiori tempore subtrahitur, aut ad illum inha-

bilis redditur; aut si eam locator in statu ad usum idoneo non amplius conservat.

§. 1118.

Contra locator maturiorem dissolutionem pacti exigere potest, si conductor re insigniorem in modum abutitur; si interpellatus in solutione mercedis adeo morosus est, ut lapso termino mercedem adhuc restantem integram non solverit; aut si aedificium locatum de novo aedificari debet. Aedificationem utilem conductor in suum detrimentum pati non obligatur, contrarium sentiendum est de reparationibus necessariis.

§. 1119.

Si locatori rei, quae sine labore utilitatem praestat, necessitas novae aedificationis jam tempore initi contractus cognita esse debuit; aut si necessitas reparationum per longius tempus continuandarum ex intermissione minorum reparationum orta est; conductori pro usu, quo privatur, indemnitatem congruam competentem praestari oportet.

§. 1120.

Si dominus rem locatam alienaverit et acquirenti tradiderit; conductor, si jus ipsius ^{d) rei alienatione.} libris publicis inscriptum non est (§. 1095.),

post renunciationem rite factam novo possessori cedere tenetur. Jure autem gaudet a locatore ratione damni emergentis et lucri cessantis plenam satisfactionem exigendi.

§. 1121.

In casu necessariae judicialis alienationis conductor etiam tunc, quando ipsius jus tamquam reale inscriptum est, novo emtori cedere obligatur. Ratione indemnitis tantum jus prioritatis, quod habet, ei salvum manet.

§. 1122.

II. Locatio
conductio hereditaria.

Contractus, quo alicui dominium utile praedii hereditarie sub ea conditione conceditur, ut pro utilitate annua, annuam fructibus proportionatam praestationem in pecunia, fructibus, vel etiam servitiis convenientibus consistentem retribuat, locatio conductio hereditaria dicitur.

§. 1123.

III. Contractus emphyteuticeos.

Si a possessore praedii exigua praestatio tantum in recognitionem dominii directi facienda est; praedium emphyteuticum dicitur, et pactum de eo initum contractus emphyteuseos.

§. 1124.

In dubio, an praedium hereditarie locatum conductum aut emphyteuticum sit, ad

quantitatem annuae praestationis, et alias obligationes susceptas respiciendum est. Si quantitas ista cum utilitate annua pura in nulla est proportionem, dominium utile emphyteusis; si vero saltem ratione temporis antiqui et supposito, fundos penitus incultos susceptos fuisse, proportio intelligi potest, bonum hereditarie locatum censetur. (§. 359.)

§. 1125.

Si dominium ita divisum est, ut uni substantia fundi cum usu et fructu partis interioris, alteri parti vero tantum usus et fructus superficiei hereditario modo competat, census annuus, a posteriori hoc possessore solvendus, solarium dicitur.

IV. Jus superficiei.

§. 1126.

Dominium minus plenum rei immobilis quemadmodum dominium plenum sine inscriptione in libros aut registra publica adquiri non potest. Titulus validus tantum jus personale tribuit adversus personam obligatam, non vero jus reale adversus tertium. (§. 431.)

Adquisitio domini utilis,

§. 1127.

Jura domini directi et utilis in genere in eo congruunt, quod quilibet de sua parte ea-

Jura composita domini directi et utilis.

tenus disponere possit, quatenus jura alterius non laeduntur. (§. 363.)

§. 1128.

Uterque jure gaudet partem suam judicialiter prosequendi, eam oppignorandi, et inter vivos aut per ultimam voluntatem alienandi. Limitationem asserenti probatio per instrumenta ad rem pertinentia, per sic dictas litteras investiturae, aut alia documenta perficienda incumbit.

§. 1129.

Jura et obligationes speciales domini directi.

Dominus directus in specie jure gaudet, domino utili non solum diminutionem rei in dominium utile concessae, sed etiam omnes mutationes interdicendi, quibus exercitium jurium ejus impediri, aut difficilius reddi posset.

§. 1130.

1) Respectu conservationis, culturae et mutationum praedii;

Exigere ergo potest, ut dominus utilis de conservatione et cultura fundorum sollicitus sit. Si adimpletionem harum obligationum, licet admonitus, negligit; aut si onera fundo inhaerentia ferre nequit; domino directo fas est exigere, ut praedium aliis conductoribus hereditariis vel emphyteuticis cedat.

§. 1131.

Jus praecipuum locatoris hereditarii aut domini emphyteuseos consistit in perceptione mercedis annuae aut aliarum praestationum conventarum, quae sub nullo praetextu augeri, a rebus mobilibus vero quibuscunque ad praedium non pertinentibus nullo modo exigi possunt.

§. 1132.

Merces annua, si nihil aliud conventum aut per leges provinciales statutum est, prima dimidia parte mensis Novembris solvi debet.

§. 1133.

De regula alter dominus minus plenus alteri casum non praestat; sed si conductor hereditarius inundatione, bello aut lue impeditus fuit e praedio conducto utilitatem percipere; ei pro tempore, quo illa caruit, remissio congrua mercedis concedenda est.

§. 1134.

Emphyteutā ejusmodi remissionem postulare nequit, immo quamdiu aliqua pars praedii emphyteutici existit, canonem integrum praestare obligatur.

§. 1135.

Jus in casu
protractae so-
lutionis mer-
cedis.

Si emphyteuta canonem tempore conven-
to non solvit, dominus emphyteuseos exigere
valet, ut commoda praedii condicantur et
ipsi inde indemnitas praestetur.

§. 1136.

Locator hereditarius respectu mercedis
ultra unum annum restantis jus optionis ha-
bet, aut fructus et alia commoda in pignus
capiendi, aut subhastationem judicalem prae-
dii hereditarie locati ad solutionem praesta-
tionum restantium exigendi.

§. 1137.

3) Respectu
onerum et me-
liorationum.

Dominus directus obligatur dominum uti-
lem respectu dominii utilis immediate a se ob-
tenti defendere, et si jus in commoda cum
jure in substantiam iterum conjungitur, ipsi
aut ejus successoribus factas meliorationes,
quemadmodum alii bonae fidei possessori re-
fundere, et de certitudine librorum et re-
gistrorum publicorum, quae ratione bonorum
dominio suo directo subjectorum gerit, ca-
vere.

§. 1138.

De aliis a domino utili contractis et libris
publicis non inscriptis oneribus dominus

directus non tenetur. Dominus utilis in genere majus jus in alium transferre non potest, quam ipse habet. Jus unius ergo exstinguitur resolutio jure alterius.

§. 1139.

Jura et obligationes domini utilis in genere respondent obligationibus et juribus domini directi modo statutis.

Jura et obligationes domini utilis in genere.

§. 1140.

Dominus utilis ad alienationem consensu domini directi non eget; attamen ipsi, ut judicare possit, an successor praedium administrare et onera ei inhaerentia praestare valeat, successorem indicare obligatur. Jus protimiseos aut retractus domino directo non competit.

In specie
1) ratione alienationis;

§. 1141.

Si vero dominus directus hunc consensum et ista jura expresse sibi reservavit, intra triginta dies post indicationem sibi rite factam voluntatem suam declarare obligatur. Post hunc terminum pro consentiente habetur. Praeter exercitium juris protimiseos aut retractus consensum solummodo ob periculum manifestum substantiae et iurium cum ea conjunctorum recusare potest.

§. 1142.

Tributum, quod dominus directus nonnunquam a domino utili novo exigere valet, vocatur, si mutatio inter vivos fit, laudemium; si vero mortis causa accidit, mortuarium. Utrumque etiam laudemium in genere nominatur. An et quomodo haec jura fundata sint, constitutio provinciae cujusque, libri et instrumenta publica, aut possessio queta triginta annorum decidunt.

§. 1143.

2) respectu
thesauri et im-
minutionis
substantiae;

Dominus utilis quoque obtinet partem proportionatam thesauri inventi. (§. 399.) Immo jure gaudet substantiam imminuendi, si domino directo probare potest, alio modo fundi usum institui non posse. (§. 1129).

§. 1144.

3) onerum;

Dominus utilis ferre debet omnia praedio inhaerentia onera ordinaria et extraordinaria; solvit tributa, decimas et alios inscriptos census. Onera censum a domino utili solvendum concernentia dominus directus ferre tenetur.

§. 1145.

4) litterarum
investiturae,

Quilibet novus dominus utilis de regula obligatur curare, ut a domino directo litte-

ras fidem facientes, aut documentum renovati dominii utilis obtineat.

§. 1146.

Quae relationes praeterea inter dominos utiles et dominos directos existant, et quae jura et obligationes in specie inter dominos praediorum et eorum subditos oblineant, ex constitutione cujuslibet provinciae, et statutis politicis intelligendum est.

Relationes
speciales inter
praediorum
dominos et
subditos.

§. 1147.

Qui praeter solarium nihil praestat, tantum utilitatem ex superficie, uti: arboribus, plantis et aedificiis, et partem thesauri in ea inventi exigere potest. Thesauri defossi et alia commoda ex terra interiore pertinent exclusive ad dominum directum.

Jura ex censu
solario.

§. 1148.

Quod de cessatione dominii pleni statutum est (§. 444.), in genere quoque valet de dominio minus pleno.

Cessatio do-
minii utilis.

§. 1149.

Praedia hereditarie locata et emphyteutica in omnes heredes, expresse non exceptos, transeunt. Si dominus utilis legitimo successore caret, dominium utile cum directo jungitur. Ast dominus directus hoc jus exer-

360 Pars II. Cap. XXV. De locatione conductione.
citurus tenetur omnia debita domini utilis,
quae ex alio patrimonio solvi nequeunt, ex-
pungere. In quantum dominus directus prae-
dium caducum in alios transferre obligatus sit,
constitutiones politicae determinant.

§. 1150.

Devastatione plantarum, arborum et ae-
dificiorum dominium utile superficiei non per-
ditur. Quamdiu adhuc pars fundi restat, pos-
sessor, modo censum debitum solverit, ei
novas plantas, arbores et aedificia imponere
potest.

CAPUT XXVI.

De contractibus onerosis circa praestationem operarum.

§. 1151.

Si quis ad praestationem servitiorum, aut ^{1) Locatio} confectionem operis erga certam mercedem ^{conductio} ^{operarum.} in pecunia se obligat, locatio conductio operarum oritur.

§. 1152.

Quamprimum quis laborem aut opus fieri ^{Tacita operarum locatio} jubet, in mercedem quoque convenientem ^{conductio.} consensisse supponitur. Si merces nec conventionione, nec lege statuta est, iudex eam determinat.

§. 1153.

Ob defectus essentielles, opus ad usum ^{Jura ex operarum locatio-} inhabile reddentes, aut expressae conventioni ^{ne conductio-} contrarios, ille, qui opus fieri jussit, jure ^{ne orientia.} gaudet a contractu recedendi. Si ei hoc non placet, aut si defectus nec essentielles, nec ex-

pressae conventioni contrarii sunt, dominus operis aut emendationem defectuum, aut indemnitate[m] convenientem petere, et in hunc finem partem proportionatam mercedis retinere potest.

§. 1154.

Si ille, cujus operae conductae sunt, culpa sua promissum intra tempus conditionis instar positum non adimplet; conductor operarum non obligatur amplius rem, quam fieri jussit, acceptare; immo propter damnum inde ortum indemnitate[m] exigere valet. Si vero conductor ratione solutionis mercedis in mora est; ipse quoque obligatur conductum penitus indemnem servare.

§. 1155.

Pro servitiis quoque et laboribus non peractis personae conductae indemnitas congrua debetur, si ad negotium perficiendum parata, et ab operarum conductore culpa aut casu, in ipsius persona obtinente, impedita fuit, aut generatim temporis dispendio damnum passa est.

§. 1156.

In regula merces finito labore debetur. Si vero labor certis terminis aut secundum

partes operis praestatur; aut si expensae cum eo conjunctae sunt, quas conductus in se non suscepit; facultas huic competit, partem mercedis servitio aut operi respondentem, et reversionem expensarum erogatarum, ante opus peractum aut penitus praestitum laborem exigendi.

§. 1157.

Si casu fortuito materia ad perficiendum opus parata, aut ipsum opus ex integro vel pro parte perit; damnum dominus materiae aut operis patitur. Si vero operarum conductor materiam ad fabricationem fini conformem manifeste inhabilem suppeditavit, operarum locator, si opus hac de causa defectuosum evadit, et ipse conductorem non admonuit, de damno responsabilis est.

§. 1158.

In dubio, an opus jussum pro contractu emtionis venditionis, aut locationis conductionis operarum habendum sit, praesumitur, ab eo, qui materiam ad illud suppeditavit, fabrum conductum fuisse. Si vero operis faber materiam subministravit, emtio venditio praesumitur.

Quando con-
ductio operis
in contractum
emtionis ven-
ditionis abeat.

§. 1159.

Si operarum locationi conductioni pacta alia adjectitia conjuncta sunt, praescripta legalia unicuique eorum convenientia observari debent.

§. 1160.

Cessatio locationis conductionis operarum.

Illi, quorum operae ad definitum tempus, vel ad perficiendum certum opus conductae sunt, sine justa ratione ante tempus elapsum opusque perfectum nec laborem deserere, nec dimitti possunt. Si labor interrumpitur, utraque pars culpam suam, neutra vero casum praestat.

§. 1161.

Urgentibus tantum circumstantiis ille, cuius operae conductae sunt, aut operis magister negotium sibi delatum alteri confidere potest, et in ipso hoc casu dereatu in eligenda persona tenetur.

§. 1162.

Locatio conductionis operarum, in quibus specialis dexteritatis personae ratio habita est, morte conducti tollitur, et heredes tantummodo pretium paratae materiae idoneae, et partem mercedis valori praestiti laboris convenientem exigere possunt. Si ille, qui opus

fieri jussit, moritur, ejus heredes pactum continuare obligantur, aut conductum indemnem servare.

§. 1163.

Praescripta hoc loco statuta valent quoque de causarum patronis, medicis et chirurgis, factoribus, provisoribus, artificibus, mercium procuratoribus et aliis personis, quae sibi pro operis suis salarium, pensionem annuam, aut aliam remunerationem expresse vel tacite stipulati sunt, nisi hac super re specialia praescripta existant.

Haec praescripta extenduntur ad causarum patronos, medicos etc.

§. 1164.

Per pactum de divulgatione operis literarii ab auctore alicui jus tribuitur illud typis imprimendi et divendendi. Auctor hoc pacto juri renunciat, idem opus alteri ad divulgationem committendi.

2) Contractus de divulgatione operis literarii.

§. 1165.

Auctor obligatur opus secundum conventionem perficere et tradere, et librarius statim post opus traditum conventam remunerationem solvere.

Jura et obligationes inter auctorem et librarium,

§. 1166.

Si opus ab auctore statuto tempore, aut modo convento non traditur, librarius a pac-

to recedere, et si confectio operis culpa auctoris intermittitur, indemnitatem exigere potest.

§. 1167.

Si numerus exemplarium determinatus fuit, librarius ad quamlibet novam editionem consensum auctoris requirere, et de conditionibus novam conventionem inire obligatur.

§. 1168.

Si auctor novam editionem cum mutationibus in argumento operis fieri vult, novum pactum contrahendum est. Ante divenditam editionem auctor tunc tantum novam instituendi jure gaudet, si librario respectu exemplarium restantium ad congruam indemnitatem praestandam paratus est.

§. 1169.

Jura auctoris ratione novae editionis in ejus heredes non transeunt.

§. 1170.

Si auctor secundum projectum sibi ab editore propositum opus conficiendum suscipit, praeter conventam remunerationem nihil exigere potest. Librario pro futuro jus pro arbitrio illud divulgandi competit.

§. 1171.

Haec praescripta etiam ad mappas geographicas, delineationes topographicas et compositiones musicas applicanda sunt. Limitationes reimpressionis libri alieni in legibus politicis continentur.

§. 1172.

Jura et obligationes inter heros et famulos vel ancillas in praescriptis specialiter hac de re statutis continentur.

3) Pactum inter heros et famulos vel ancillas.

§. 1173.

Pacta, quibus promittitur res vel factum pro facto promisso, secundum principia de pactis onerosis in genere, et speciatim secundum regulas in hoc capite statutas dijudicanda sunt.

Alia pacta onerosa de servitiis inita.

§. 1174.

Quod quis sciens pro efficiendo facto impossibili aut illicito dedit, amplius repetere nequit. In quantum fiscus id capiendi jure gaudeat, constitutiones politicae determinant. Quod vero ad impediendum actum illicitum illi, qui eum commissurus erat, datum fuit, repeti potest.

CAPUT XXVII.

De contractu communionis bonorum.

§. 1175.

Origo societatis quaestuariae.

Notio.

Contractus, quo duae aut plures personae consentiunt, operas suas solummodo, vel etiam res suas communis utilitatis causa conferre, societas quaestuararia dicitur.

§. 1176.

Divisio.

Pro discrimine, an membra societatis singulas tantum res, aut quantitatem pecuniae, aut integrum genus rerum, e. g. omnes merces, omnes fructus, omnes res immobiles; aut demum integrum suum patrimonium sine exceptione in communionem adferant, etiam species societatum diversae sunt, et jura socialia plus minusve extenduntur.

§. 1177.

Etiamsi in contractu societatis totius pa-

rimonii mentio fiat, tamen praesens tantum intelligendum est. Si vero contractus societatis futuram quoque complectitur, illud tantum intelligitur, quod alio modo, quam titulo hereditatis acquiritur, nisi et hoc expressum fuisset.

§. 1178.

Contractus societatis, qui tantum Forma ineun- rae-
sens, vel futurum tantum patrimonium respi-
ciunt, invalidi sunt, nisi bona ab una altera-
que parte collata rite descripta, et consignata
fuerint.

§. 1179.

Quomodo contractus societatis inter mer-
catores ineundus, registris hac de re gestis in-
scribendus, et publice notificandus sit, leges
speciales mercantiles et politicae determinant.
Si societas particularia tantum negotia concer-
nit, sufficit, pactum desuper initum libris
commercialibus inscribi.

§. 1180.

Pactum de communiione totius tam prae-
sentis quam futuri patrimonii, quod ordina-
rie tantum inter conjuges iniri solet, secun-
dum praescripta in capite de pactis dotalibus
de eo statuta, dijudicandum est. Praescripta

in hoc capite contenta ad reliquas species communionis bonorum pacto initae se referunt.

§. 1181.

Effectus contractus et lactae collationis.

Contractus societatis quidem ad titulos dominium acquirendi pertinet; ipsa acquisitio vero, et communio bonorum aut rerum tantum traditione perficitur.

§. 1182.

Sors capitalis.

Quidquid expresse ad gerendum negotium commune destinatum fuit, sortem capitalem vel fundum societatis constituit. Reliquum, quod a quovis membro possidetur, tamquam bonum separatum consideratur.

§. 1183.

Si pecunia, res fungibiles, aut non fungibiles quidem, quarum valor tamen in pecunia determinatus est, conferuntur; non solum lucrum inde comparatum, sed sors quoque capitalis respectu membrorum, quae illam contribuerunt, tamquam res communis respici debent. Qui tantum operam suam in communem utilitatem impendere promittit, in partem quidem lucri, non vero in sortem capitalem jus habet. (§. 1192.)

cietatem spectantibus, nisi aliud conventum fuerit, praescripta in capite de condominio statuta applicanda sunt. (§§. 833—842.)

§. 1189.

Adnumeratio
ad sortem ca-
pitalem.

Socii ad plus, quam promiserunt, contribuendum cogi nequeunt. Si vero propter mutatas circumstantias sine contributione aucta finis communis plane obtineri non posset, socius illam recusans e societate excedere, aut removeri potest.

§. 1190.

Gestio nego-
tiorum com-
missorum.

Socius vel socii, quibus gestio negotiorum committitur, tamquam mandatarii respiciuntur. Ad eorum quoque deliberationes et decisiones de rebus societatem spectantibus praescripta supra (§§. 833 — 842.) statuta applicanda sunt.

§. 1191.

Obligatio
propter dam-
num.

Quodlibet membrum de damno tenetur, quod societati culpa sua dedit. Tale damnum cum utilitate, quam alio modo societati comparavit, compensari nequit. Quodsi vero socius negotio aliquo novo, proprio Marte suscepto, societati ex una parte damnum, ex altera vero utilitatem pepererit; compensatio pro rata locum habet.

§. 1192.

Quod deductis omnibus expensis et detri-
 mentis ultra sortem capitalem remanet, est ^{Distributio} ^{lucri.}
 lucrum. Ipsa scrs capitalis in dominio eorum
 manet, qui ad illam contribuerunt, nisi va-
 lor operarum sorti capitali adnumeratus et
 totum tamquam commune bonum declaratum
 fuisset.

§. 1193.

Lucrum illud pro rata portionum sortis
 capitalis collatarum distribuitur, et operae
 ab omnibus sociis praestitae inter se invicem
 compensantur. Si unus aut aliqui socii tantum
 operas praestant, aut praeter portionem sor-
 tis capitalis simul operas conferunt; a iudicio
 pro ejusmodi operis, si nihil conventum est,
 nec sociorum consensus obtineri potest, por-
 tio competens lucri, ratione habita gravitatis
 negotii, laboris in illud impensi, et utilitatis
 eo comparatae determinatur.

§. 1194.

Si lucrum non in pecunia parata, sed in ali-
 is speciebus commodorum consistit, distribu-
 tio instituitur secundum praescriptum in capi-
 te de condominio contentum. (§§. 840—843.)

§. 1195.

Integrum est societati, socio alicui ob peculiare ejus dotes, aut singulares operas majus lucrum, quam ipsi secundum contributionem ejus competeret, concedere; modo tales exceptiones non in illegitimas conventiones aut reliquorum praejudicia degenerent.

§. 1196.

Ejusmodi illegitima conventio est pactum, quo aliquis ratione sortis capitalis collatae ex una parte se contra omne periculum detrimenti, tam respectu ipsius sortis, quam usurarum securum, et ab omni cooperatione liberum reddit; ex altera parte vero tamen sibi lucrum, licitas conventionales usuras excedens, stipulatur.

§. 1197.

Divisio detrimenti;

Si societas fundum omnem collatum penitus aut ex parte amisit, damnum in eadem ratione dividitur, qua in casu contrario lucrum distributum fuisset. Qui ad sortem capitalem nihil contulit, operarum suarum jacturam patitur.

§. 1198.

Redditio rationum.

Socii, quibus administratio patrimonii societatis commissa est, obligantur de sorte

communi capitali atque de receptionibus et expensis eo pertinentibus rite rationes gerere et reddere.

§. 1199.

Rationes finales et distributio lucri vel detrimenti ante finitum negotium exigí nequeunt. Si vero negotia geruntur, quae per plures annos durant et annuam utilitatem ferre debent; socii, modo negotium principale propterea detrimentum non patiatur, postulare possunt, ut annue rationes reddantur et lucrum distribuatur. Caeterum cuilibet socio fas est, quandocunque suis sumtibus rationum inspectionem sibi procurare.

§. 1200.

Qui soli propositae rationum exaequationi (bilanciae) acquievit, vel etiam juri suo rationes exigendi renunciavit; tam respectu casus praeteriti quam pro omnibus futuris casibus rationes completas postulare potest, si dolum, licet tantum in una parte administrationis commissum, probaverit.

§. 1201.

Sine expresso vel tacito legitimo sociorum vel eorum mandatariorum consensu societas tertio obligari nequit. Apud merca-

Relatio erga
extraneos

tores sola facultas notificata uni aut pluribus sociis tributa, firmam, uti vocant, gerendi, hoc est, omnibus documentis et scripturis nomine societatis subscribendi, omnium mandatum in se continet. (§. 1028.)

§. 1202.

Socius, qui tantum cum parte patrimonii sui societati adjunctus est, patrimonium a communi separatum possidere potest, de quo ipsi jus est pro arbitrio disponendi. Jura ergo et obligationes tertii erga societatem, a juri-
bus et obligationibus erga singulos socios distinguenda sunt.

§. 1203.

Quod ergo aliquis ab uno sociorum, et non a societate integra exigere potest aut uni debet, ab hoc tantum socio, et non ab integra societate exigere, et illi soli, non etiam huic, solvere potest. Eadem ratione vero in creditis et debitis totius societatis quilibet socius tantum pro sua parte ad solutionem jus habet aut obligatur, excepto casu, apud mercatores praesumendo, in quo omnes pro uno et unus pro omnibus aliquid promisit vel promissum acceptavit.

§. 1204.

Membra clandestina societatis mercantilis, ea nimirum, quae ipsi partem fundi concedidere, ut lucri et damni participia fierent, sed tamquam membra publice declarata non sunt, nunquam magis, quam quoad sortem illatam obligantur. Membra publice declarata integro suo patrimonio tenentur.

§. 1205.

Societas ipso facto solvitur, si susceptum negotium finitum est; aut amplius continuari nequit; si integra sors capitalis communis interit; aut si tempus societati statutum elapsum est.

Dissolutio
societatis
et discussus
ex ea.

§. 1206.

Jura et obligationes sociales de regula ad heredes socii non transeunt; hi tamen, si cum ipsis societas non continuatur, jure gaudent exigendi, ut rationes ad mortem usque testatoris reddantur et ex eis satisfactio praestetur. Ipsis vero quoque in casu opposito obligatio incumbit rationes reddendi et satisfactionem praestandi.

§. 1207.

Societas tantum duabus personis constans morte alterutrius expirat. Si pluribus con-

stat, de reliquis sociis praesumitur, ipsos adhuc societatem inter se continuare velle. Haec praesumptio in genere quoque de heredibus mercatorum valet.

§. 1208.

Si contractus societatis, ab aliis quam a mercatoribus initus, expresse eorum heredes quoque complectitur, isti, si hereditatem ad-eunt, obligantur, voluntati testatoris satisfacere; sed in heredes heredum haec voluntas non extenditur; multo minus ad societatem perpetuam constituendam efficax est. (§. 832.)

§. 1209.

Heres adimplendis officiis, a defuncto pro societate susceptis, impar detractionem pro rata de portione ipsi competenti pati debet.

§. 1210.

Si socius quispiam conditiones essentielles pacti non adimplet; si de ipsius bonis concursus publicatur; si tamquam prodigus judicialiter declaratur, aut in genere si curatellae subicitur; si ob crimen fiduciam perdit; ante tempus e societate excludi potest.

§. 1211.

Contractus societatis ante lapsum tempo-

ris renunciari potest, si ille socius, a quo negotii gestio praecipue pendebat, mortuus aut e societate egressus est.

§. 1212.

Si tempus durationis societatis nec expresse definitum est, nec ex negotii natura determinari valet; cuilibet socio licet contractui pro arbitrio renunciare; modo id non fiat dolose aut intempestive. (§. 830.)

§. 1213.

Effectus impugnatae quidem, sed postea pro justa declaratae exclusionis aut renunciationis ad diem, ubi alterutra facta est, retrahuntur.

§. 1214.

Dissolutio societatis mercantilis; susceptio et recessus membrorum ipsius publicorum eodem modo, ac ejus constitutio, publicanda sunt. Ex hac publicatione etiam vis et duratio mandatorum judicatur.

§. 1215.

In divisione patrimonii socialis post dissolutionem societatis instituenda praeter determinationes supra factas eadem praescripta observanda sunt, quae in capite de condominio

Divisio patrimonii societatis.

380 Pars II. Cap. XXVII. De cont. comm. bonorum,
respectu divisionis rei communis in genere
statuta fuerunt.

§. 1216.

Praescripta in hoc capite contenta etiam
ad societates mercantiles applicanda sunt, in
quantum de iis specialia praescripta non
existunt.

CAPUT XXVIII.

De pactis dotalibus.

§. 1217.

Pacta dotalia vocantur illi contractus, qui Pacta dotalia.
de patrimonio ratione conjunctionis matrimonialis ineuntur, et praecipue dotem; contradotem; morganaticam; bonorum communio-
nem; administrationem et usumfructum patrimonii proprii; successionem, aut usumfructum patrimonii ad dies vitae mortis causa constitutum; et vidualitium pro objecto habent.

§. 1218.

Nomine dotis intelligitur illud patrimonium, 1) Dos.
quod ab uxore, aut a tertio nomine illius, marito ad ferenda onera cum societate conjugali conjuncta datur aut promittitur.

§. 1219.

Si sponsa proprium habet patrimonium Ejus constitutio;
et majorennis est, ab ipsa et a sponso dependet, quomodo respectu dotis et aliarum mu-

tuarum praestationum convenire velint. Si vero sponsa adhuc minorennis est, contractus a patre vel tutore cum consensu iudicii pupillaris iniri debet.

§. 1220.

Sponsa proprium ad congruam dotem sufficiens patrimonium non possidente, parentes vel avi aviaeque eo ordine, quo liberos sustentare et collocare obligantur, filiabus aut nepotibus matrimonium ineuntibus dotem conditioni suae et patrimonio convenientem constituere tenentur, aut ad eam constituendam pro rata contribuere. (§. 141 et 143.) Filia illegitima a matre sua duntaxat dotem postulare valet.

§. 1221.

Si parentes vel avi aviaeque se constituendae doti congruae impares esse praetendunt, iudicium ad requisitionem sponsorum, attamen absque stricta inquisitione in patrimonii statum, circumstantias examinet, et hoc facto dotem convenientem vel determinet, vel parentes et avos aviasque ab ea solvenda liberet.

§. 1222.

Si filia insciis aut invitis parentibus suis

matrimonium iniit, et iudicium causam dissensus justam reperit, parentes necque in eo casu, dum postea matrimonium ratum habent, ad dotem illi dandam obligantur.

§. 1223.

Filiae, quae dotem jam obtentam, quamvis sine culpa sua perdidit, jus amplius non est, etiamsi secundum matrimonium ineat, novam petendi.

§. 1224.

In dubio, an dos e patrimonio parentum vel sponsae constituta fuerit, posterius praesumitur. Dos vero a parentibus filiae suae minorenni sine consensu instantiae pupillaris numerata, e proprio eorum patrimonio data praesumitur.

§. 1225.

Maritus, ante initum matrimonium dotem sibi non stipulatus, jure ullam postulandi destituitur. Traditio, Traditio dotis conventae, si aliud tempus statutum non est, statim post matrimonium contractum exigere potest.

§. 1226.

Super patrimonium mariti concursu publicato, ipsius ante publicationem concursus scripto vel oraliter facta declaratio, quod do- et ejus probatio.

tem acceperit, contra queralibet probationem efficit. Contestatio vero ipsius primo post publicatum concursum subsequuta contra creditores vim probandi habet nullam.

§. 1227.

Quid in dotem dari possit; jura mariti et uxoris ratione ejus.

Quidquid alienari aut usui esse potest, in dotem dari valet. Quamdiu societas conjugalis continuatur, ususfructus dotis, et ejus incrementi, ad maritum pertinet. Si dos parata pecunia, creditis censis aut rebus fungibilibus constat, dominium illius plenum ipsi competit.

§. 1228.

Si dos in rebus immobilibus, juribus, aut rebus mobilibus, quae salva substantia utilitatem ferunt, consistit; uxor tamdiu pro domina et maritus pro usufructuario ejus habetur, donec probatur, maritum dotem pro pretio determinato accepisse, et se tantum ad restitutionem aestimationis obligasse.

§. 1229.

Legis dispositione dos post mortem mariti ejus uxori, et, hac ante ipsum mortua, heredibus uxoris cedit. Ut ipsa aut ejus heredes a dote excludantur, hoc expresse statutum sit oportet. Dotem voluntarie consti-

tuens sibi stipulari potest, ut post mortem mariti ad ipsum revertatur.

§. 1230.

Quod sponsus aut tertius sponsae ad augendam dotem constituit, ^{2) Contrados.} contrados vocatur. Contradotis quidem uxori durante matrimonio ususfructus non est, ast marito suo superstes, etiam absque expressa conventione, liberum ejus dominium nanciscitur, etiamsi marito pro casu, quo ille superstes esset, dos promissa non fuisset.

§. 1231.

Nec sponsus, nec ejus parentes obligantur contradotem constituere. Quemadmodum vero parentes sponsae obligantur ipsi dotem constituere, ita etiam parentibus sponsi incumbit, huic, quod ad instructionem rei familiaris requiritur, modo patrimonio eorum convenienti tribuere. (§. 1220 — 1223.)

§. 1232.

Donum, quod maritus uxori suae primo post nuptias die, dare promittit, morgantica ^{3) Morgantica.} dicitur. Si promissa fuit, in dubio praesumitur, eam intra primos tres annos matrimonii jam traditam fuisse.

§. 1233.

4) Commu-
nio bonorum.

Conjunctio conjugalis sola communio-
nem bonorum inter conjuges non constituit.
Ut existat, speciale pactum requiritur, cujus
vis et forma juridica secundum §. 1177 et
1178 praecedentis capitis dijudicatur.

§. 1234.

Communio bonorum inter conjuges de
regula tantum pro casu mortis intelligitur,
tribuitque conjugi jus ad dimidium eorum bo-
norum communioni mutuo subjectorum, quae
post mortem alterius conjugis superfuerint.

§. 1235.

In communione bonorum, integrum pa-
trimonium concernente, ante divisionem om-
nia debita sine exceptione; in communione
vero, quae tantum praesens, aut futurum
tantum patrimonium pro objecto habet, illa
debita solummodo detrahenda sunt, quae in
utilitatem bonorum communium impensa
fuere.

§. 1236.

Si, alterutro conjuge rem immobilem
possidente, jus alterius conjugis ad commu-
nionem libris publicis inscribitur; posterior
facta inscriptione jus reale ad dimidiam par-

tem substantiae praedii obtinet, vi cuius conjux alter de hac dimidia parte disponere non potest; in fructus vero et commoda durante matrimonio intabulatione jus nullum acquirit. Post mortem alterius conjugis alter superstes statim liberum dominium portionis suae adipiscitur. Attamen talis intabulatio creditoribus in praedio prius intabulatis praejudicare nequit.

§. 1237.

Si conjuges de patrimonio suo specialem conventionem non iniverunt, cuilibet dominium prius ipsi competens manet, et ad id, quod quaelibet pars durante matrimonio quocunque modo acquirit, alteri jus nullum est. In dubio praesumitur, acquistum esse a marito factum.

5) Administratio et usus-fructus patrimonii originarii aut adquisiti.

§. 1238.

Quamdiu uxor non contradicit, in jure praesumptio valet, ipsam marito tamquam legitimo suo defensori administrationem liberi sui patrimonii concessisse.

§. 1239.

Maritus quidem in genere ratione talis administrationis tamquam alius mandatarius respicitur, verum tamen nonnisi pro rei substantia aut sorte capitali cavet. De utilitate

durante administratione percepta rationes reddere non obligatur, nisi expresse conventum fuisset; hae potius ad diem finitae administrationis usque pro approbatis habentur.

§. 1240.

Neque uxor obligatur de usufructu marito suo cesso, ast durante matrimonio ab ipsa percepto, rationes reddere; conjugibus vero liberum est, hujusmodi tacite concessas administrationes inhibere.

§. 1241.

Re urgente, aut existente damni periculo, marito administratio patrimonii, licet ipsi expresse et in perpetuum concessa, adimi potest. E contrario ipsi quoque jus est malae bonorum administrationi uxoris limites ponendi et efficiendi, ut observatis legum praescriptis prodiga declaretur.

§. 1242.

6) Vidualitium:

Id, quod uxori pro casu viduitatis ad sustentationem destinatur, vidualitium vocatur. Hoc viduae statim post mortem mariti debetur, et semper pro tribus mensibus in antecessum praestandum est.

§. 1243.

Cui libet viduae post mortem mariti ad-

huc per sex hebdomades, et, si gravida est, usque ad decursum sex hebdomadum post partum, ordinaria sustentatio ex hereditate debetur. Quamdiu autem hac sustentatione fruitur, vidualitium percipere nequit.

§. 1244.

Si vidua aliud matrimonium contrahit, jus ad vidualitium amittit.

§. 1245.

Dotem danti facultas est, in ipsa traditione, aut posterius periculo emergente, ab eo, qui dotem accipit, convenientem cautionem exigendi. Tutores et curatores sponsae sub tutela vel curatela existentis cautionem ob securitatem dotis, ut et conventae contradotis et vidualitii, sine consensu judicii tutorii remittere nequeunt.

Cautio de
dote, contra-
dote et vidua-
lilio.

§. 1246.

Valor aut invaliditas donationum inter conjuges secundum leges de donationibus in genere vigentes judicatur.

Donationes
inter conjuges
vel sponso;

§. 1247.

Ornatus, gemmae et alia pretiosa ad ornandam personam destinata, quae maritus uxori suae dedit, in dubio non pro commodatis, sed pro donatis habentur. Si vero pars

desponsata alteri parti desponsatae, vel etiam tertius alterutri earum, contemplatione futuri matrimonii, aliquid promittit vel donat; donatio, matrimonio absque culpa donantis non subsecuto, revocari potest.

§. 1248.

Testamenta
mutua.

Conjugibus permissum est in eodem testamento se invicem, vel etiam alias personas heredes instituere. Tale quoque testamentum revocari potest, sed ex revocatione unius ad revocationem alterius partis concludi nequit (§. 583).

§. 1249.

Pacta suc-
cessoria, Re-
quisita ad va-
lidity pacti
successorii.

Inter conjuges quoque pactum successorium, quo hereditas futura illiusve pars promittitur et promissum acceptatur, iniri potest (§. 602.) Attamen ad validitatem hujusmodi pacti requiritur, ut scripto cum omnibus requisitis testamenti scripti ineatur.

§. 1250.

Potest quidem conjux sub tutela vel curatela existens hereditatem sibi promissam innoxiam acceptare; sed illius dispositio de propria hereditate sine approbatione judicii eatenus tantum subsistere valet; quatenus validum testamentum constituit.

§. 1251.

Quod de conditionibus pactorum generatim dictum fuit, ad pacta quoque successoria inter conjuges applicandum est.

Praescriptum de conditionibus adjectis.

§. 1252.

Pactum successorium, licet libris publicis inscriptum, conjugem non impedit de patrimonio suo, quoad vivit, pro libitu disponere. Jus inde oriens mortem testatoris supponit; et ab herede pactitio, si testatori non supervivit, nec ad alios transferri, nec propter futuram hereditatem cautio exigi potest.

Effectus pacti successorii.

§. 1253.

Per pactum successorium conjux juri testandi penitus renunciare non potest; sed quarta pars pura, quae nec portione legitima alicui competente, nec alio debito onerari potest, ex praescripto legum liberae ultimae voluntatis dispositioni semper reservanda est. Si testator de hac parte non disposuit, tamen non heredi ex pacto licet ipsi integra hereditas promissa fuisset, sed heredibus legitimis cedit.

§. 1254.

Pactum successorium in praejudicium alterius conjugis, quicum initum fuit, revocari

Cessatio ejus.

nequit; sed tantum secundum praescriptum legum effectui destitui potest. Heredum necessariorum jura contra pactum successorium, quemadmodum contra aliam ultimae voluntatis dispositionem integra manent.

§. 1255.

Ususfructus
pro casu mor-
tis, (jus advi-
talitium).

Si alteruter conjux alteri usumfructum patrimonii sui pro casu superviventiae tribuit, hoc facto in libera dispositione per actus inter vivos non limitatur; jus ususfructus (§. 509—520.) spectat tantum hereditatem, quae libere in heredes transferri potest.

§. 1256.

Usufructui vero rei immobilis cum consensu concedentis libris publicis intabulato, ratione hujus praedii praepjudicari amplius nequit.

§. 1257.

In casu, quo pars superstes novum matrimonium init, aut usumfructum alteri cedere vult, liberi conjugis defuncti jure gaudent exigendi, ut ususfructus ipsis pretio convenienti annue solvendo cedatur.

§. 1258.

Conjugi, usumfructum totius hereditatis alterius conjugis, aut partem ejus petenti, jus non est, praeterea portionem a lege pro

casu legitimae successionis determinatam exigendi. (§. 757 — 759.)

§. 1259.

Unio prolium, id est, pactum, quo li- Unio prolium
beris ex diversis matrimoniis pro casu succes-
sionis in hereditatem aequalia jura tribuuntur,
effectum in jure nullum habet.

§. 1260.

Si vivente marito de ipsius patrimonio Separatio pa-
trimonii in
casu :
1) concur-
sus credito-
rum;
concursum creditorum edicatur, uxori quidem
contra creditores jus nondum competit resti-
tutionem dotis et contradotis traditionem, sed
tantum cautionem pro casu dissolutionis ma-
trimonii petendi. Sed praeterea facultate gau-
det usumfructum vidualitii, et si nullum sibi
stipulata est, usumfructum dotis a tempore
concursum publicati postulandi. Haec autem
facultas alterutrius usumfructum postulandi
locum non habet, dum probatur, uxorem
jacturae fortunarum mariti causam exstitisse.

§. 1261.

Si de patrimonio uxoris concursus exori-
tur, pacta dotalia inconcussa manent.

§. 1262.

Communio bonorum inter conjuges, con-
cursu de patrimonio alterutrius exorto cessat,

et patrimonium ipsis commune eadem ratione quemadmodum in casu mortis dividitur.

§. 1263.

2) voluntariae;

Si conjuges de separatione convenerunt, ab ipsorum quoque conventionem semper simul ineunda dependet, (§§. 103 — 105.) an pacta eorum dotalia porro integra valere, aut qua ratione immutari debeant.

§. 1264.

aut 3) iudicialis separationis;

Separatione vero per sententiam iudicis decreta, et neutra aut utraque parte culpam separationis gerente, alterutri conjugum postulandi jus est, ut pacta dotalia pro sublatis declarentur, qua de causa iudicio semper transactionem tentare incumbit. (§. 108.) Quod si alterutra pars innocens sit, poterit continuationem aut sublationem pactorum dotalium, vel pro re nata convenientem sustentationem exigere.

§. 1265.

4) nullitatis declarationis;

Si matrimonium nullum declaratur, etiam pacta dotalia irrita fiunt, patrimonium, quatenus exstat, in pristinum statum restituitur. Reus vero parti innocenti indemnitatem debet. (§. 102.)

§. 1266.

5) dissolutionis matrimonii.

Si dissolutio matrimonii (§§. 115 — 133.)

ad utriusque conjugis petitionem, odii invincibilis causa, conceditur, pacta dotalia, quatenus hac de re transactio inita non est (§. 117.), pro utraque parte expirant. Si dissolutio matrimonii per sententiam judicis decernitur, conjugii innocenti non solum plena satisfactio, sed a tempore decretæ solutionis omnia ea debentur, quae in pactis dotalibus ipsi pro casu superviventiae promissa sunt. Bona communia eadem ratione, quemadmodum in casu mortis, dividuntur, et jus ex pacto successorio parti innocenti pro casu mortis salvum manet. Ad successionem vero ab intestato (§§. 757—759.) post matrimonium dissolutum conjugii, licet innocens sit, jus nullum est.

CAPUT XXIX.

De contractibus de re incerta.

§. 1267.

Contractus
de re incerta.

Pactum, quo spes commodi adhuc incerti promittitur et acceptatur, contractus de re incerta dicitur, qui pro discrimine, an pro hac spe aliquid promittatur necne, ad contractus onerosos vel gratuitos pertinet.

§. 1268.

In contractibus de re incerta juris remedio ob laesionem ultra dimidium valoris locus non datur.

§. 1269.

Species contractuum de
re incerta.

Contractus de re incerta sunt: sponsio, lusus et sortitio, omnes de juribus speratis, aut de futuris adhuc incertis rebus initi emtionis venditionis vel alii contractus, porro contractus de redditu annuo vitali, societates sustentationis gratia initae, demum contractus assecurationis et bodmeriae.

§. 1270.

Si ratione eventus utrique parti adhuc ^{1) sponsio;} ignoti certum pretium a contrahentibus statuitur, illi pendendum, cujus assertionem exitus confirmaverit, sponsio existit. Si pars lucrans eventus certa erat, et hanc certitudinem alteri parti occultabat, dolum committit, et sponsio invalida est. Pars vero sponsionem perdens, cui eventus prius innotuit, donantis instar est habenda.

§. 1271.

Sponsiones bona fide initae et de caetero licitae obligant, quatenus pretium conventum non solum promissum, sed reapse solutum aut depositum fuit. Judicialiter pretium exigere nequit.

§. 1272.

Quilibet lusus est species sponsionis. Quare ^{2) Usus;} jura de sponsionibus statuta de lusibus quoque valent. Qui lusus in genere, aut hominibus certae conditionis prohibiti sint; quomodo personae lusus prohibitos ludentes, aut eos ludentibus perfugium praebentes puniendae sint, legibus politicis cautum est.

§. 1273.

Sortitio inter personas privatas sponsionem ^{3) sortitio;} aut lusum pro fine habens secundum

praescripta de sponsionibus et lusibus statuta
judicatur. Si vero divisio, optio, aut lis per
sortem decidenda est, sortitio jura reliquo-
rum pactorum obtinet.

§. 1274.

Lotteriae a civitate institutae non secun-
dum naturam sponsionis et lusus, sed secun-
dum descriptiones earum qualibet vice publi-
catas dijudicandae sunt.

§. 1275.

4) emptio
venditio spei;

Qui pro determinata quantitate fructuum
futurorum pretium conveniens promittit, or-
dinarium contractum emtionis venditionis init.

§. 1276.

Fructus futuros alicujus rei per aversio-
nem, aut spem eorum pretio determinato
emens init contractum de re incerta; emptor
in hoc casu fert periculum spei penitus fru-
stratae, sed et omnem ordinariam utilitatem
e re percipit.

§. 1277.

in specie cu-
xae;

Portio ex fodina alicui competens cuxa
nominatur. Emptio venditio cuxae ad contrac-
tus de re incerta pertinet. Vendens tantum
de veritate cuxae cavet, et emptor legibus de
exercendis fodinis latis obnoxius est.

§. 1278.

Emtor hereditatis a venditore aditae, aut ^{aut hereditatis.} ipsi saltem delatae, non solum in jura, sed etiam in obligationes venditoris, qua heredis succedit, in quantum ad personam restricta non sunt. Ejusmodi emptio negotium incerti eventus est, nisi secundum inventarium inita sit.

§. 1279.

Res, quae venditori non titulo hereditatis, sed ex alio fundamento, e. g. titulo praelegati, fideicommissi, substitutionis, crediti, ex hereditate debentur, et ipsi quoque, etiamsi heres non fuisset, competiissent, emptor hereditatis petere nequit. E contra ei omne id cedit, quod hereditati, vel deficiente legatario, aut coherede, vel alio quocunque modo adcrecit, in quantum venditor ad illud jus habuisset.

§. 1280.

Omnia, quae heres jure hereditario obtinet, uti e. g. fructus percepti et credita, ad massam pertinent; omnia vero, quae ex suo in hereditatis aditionem, aut in massam hereditariam impendit, de ea detrahuntur. Eo pertinent debita soluta, legata jam praestita, tributa et taxae judiciales, et, nisi expresse

alio modo conventum sit, sumtus quoque in funus erogati.

§. 1281.

Venditor, si hereditatem ante traditionem administravit, emptori sicut alius mandatarius tenetur.

§. 1282.

Creditores vero hereditatis et legatarii satisfactionem suam tam ab emptore hereditatis, quam ab ipso herede exigere possunt. Ipsorum jura, quemadmodum etiam jura debitorum hereditatis, per venditionem ejus non mutantur, et aditio hereditatis alterutrius pro altero quoque valet.

§. 1283.

Si in venditione hereditatis inventarium pro basi sumtum fuit, venditor res in illo contentas praestat. Si emptio venditio absque tali consignatione inita fuit, venditor de veritate juris hereditarii promissi, et de omni damno emptori culpa sua illato tenetur.

§. 1284.

Si alicui pro pecunia, aut pro re pecunia aestimata, ad dies vitae certae alicujus personae determinata annua praestatio promittitur; contractus de redditu annuo vitali existit.

5) redditus
annuus vitalis;

§. 1285.

Duratio redditus vitalis a vita alterutrius partis, aut etiam tertii dependere potest. In dubio pro trimestri in antecessum solvitur, et morte illius, a cujus vita pendeat, extinguitur.

§. 1286.

Nec creditores, nec liberi ejus, qui sibi redditum vitalem stipulatur, jure gaudent, contractum hunc convellendi. Prioribus tamen fas est, satisfactionem suam ex redditu vitali quaerere; posterioribus vero exigere, ut pars redditus vitalis qua parens carere potest, in eum finem seponatur, ut praestatio sustentationis ipsis competentis per illam secunda redatur.

§. 1287.

Contractus, quo medio contributionis collatae fundus communis sustentationis pro membris hujus societatis, eorum viduis aut orphanis constituitur, ex natura et fine hujusmodi instituti, et conditionibus de eo statutis judicandus est.

6) societates sustentationis causa initae;

§. 1288.

Si quis periculum damni, quod alteri sine ejus culpa accidere posset, in se recipiens

7) contractus assecurationis;

ipsi erga certum pretium indemnitate conventam praestare promittit, exoritur contractus assecurationis. Assecurans ex eo damnum casuale praestat, et assecuratus pretium promissum.

§. 1289.

Ordinarium objectum hujus contractus sunt merces, quae aqua aut terra transportantur. Sed aliae quoque res e. g. aedes et fundi contra pericula incendii, inundationis et similia assecurari possunt.

§. 1290.

Si damnum casuale, cujus praestatio promissa fuit, contingit, assecuratus, nisi impedimentum invincibile interveniat, aut aliquid aliud conventum sit, assecurantem, si in eodem loco sunt, intra tres dies, extra hunc casum vero intra illum terminum certiore reddere obligatur, qui ad declarandam acceptationem promissi ab absente facti statutus fuit (§. 862). Si hanc informationem intermittit; si casum probare nequit; aut si assecurans probare potest damnum culpa assecurati ortum fuisse; posterior indemnitate promissam petere nequit.

§. 1291.

Si vel assecurato interitus rei, vel assecuranti rei a periculo immunitas tempore initii contractus jam nota erant, contractus invalidus est.

§. 1292.

Praescripta ratione assecurationum maritimarum, et contractus bodmeriae obiectum constituunt legum nauticarum.

8) bodmeria et assecurationes maritimae.

CAPUT XXX.

De jure indemnitalis et satisfactionis.

§. 1293.

Damnum. **D**amnum vocatur quodlibet incommodum alicujus patrimonio, juribus aut personae illatum: a quo distinguendum est lucrum cessans, id est, amissio ejusmodi lucri, quod quispiam secundum ordinarium rerum eventum expectare potest.

§. 1294.

Causae dam-
ni.

Damnum oritur aut ex injusta actione vel intermissione alterius; aut casu. Damnum injustum vel voluntarie vel involuntarie infertur. Damnum voluntarium fit vel malo proposito seu dolo, si quis damnum sciens et volens; vel culpa, si quis illud culposa ignorantia, aut omissione necessariae attentionis seu diligentiae inferat. Utrumque reatus dicitur.

§. 1295.

Reparationem damni, quod reatu illatum est, a laedente exigendi quilibet jure gaudet, sive damnum illatum sit violatione obligationis ex contractu, sive extra contractum.

De obligatione ad damni reparationem:
1) De damno ex reatu;

§. 1296.

In dubio praesumendum est, damnum absque reatu alterius ortum fuisse.

§. 1297.

Praesumitur vero etiam, quemlibet usu rationis pollentem ejusmodi gradus diligentiae et attentionis capacem esse, qui adhiberi valet, si quis facultatibus animi ordinariis gaudeat. Qui in actibus, unde laesio jurium alterius nascitur, talem gradum diligentiae vel attentionis intermittit, culpa se reum reddit.

§. 1298.

Praetendenti se in adimplentione obligationis suae ex contractu vel ex lege sine reatu suo impeditum fuisse, incumbit probatio.

§. 1299.

Qui munus, artem, quaestum vel opificium publice proficitur, aut absque necessitate voluntarie negotium suscipit, cujus

in specie
1) rei peritorum,

gestio specialem artis peritiam, aut diligentiam haud ordinariam requirit, hoc ipso indicat, quod sibi diligentiam necessariam et requisitam, haud ordinariam peritiam attribuat, quapropter earum defectum praestare obligatur. Si autem ille, qui negotium ipsi commisit, imperitiam ejus noverat, aut attentione ordinaria adhibita noscere potuisset, hic quoque in culpa est.

§. 1300.

Artis peritus etiam responsabilis est in eo casu, si erga remunerationem in rebus artis vel scientiae suae culpa consilium perniciosum praebet. Praeter hunc casum consilii auctor tantum de damno tenetur, quod sciens dato consilio alteri intulit.

§. 1301.

aut b) plurium compli-
cum.

De damno injuste illato plures personae responsables fieri possunt, quando conjunctim, immediate aut mediate, illectione, minis, jussu, auxilio, occultatione et simili modo, vel etiam neglectu specialis obligationis malum avertendi, ad illud contribuerunt.

§. 1302.

In tali casu, si laesio culpa causata est, et damnum, quod quilibet intulit, determinari

potest, quivis tantum damnum culpa sua illatum praestat. Si vero damnum dolo illatum est, aut si determinari nequit, in quantum singuli ad laesionem contribuerint, omnes pro uno et unus pro omnibus tenentur, salvo tamen illius, qui damnum reparavit, jure a reliquis restitutionem exigendi.

§. 1303.

In quantum plures debitores conjuncti ex sola intermissione obligationis suae teneantur, ex natura cujusque contractus est decidendum.

§. 1304.

Si ad laesionem simul reatus laesi concurrat, is cum laedente damnum pro rata, et si portio pro rata determinari nequit, aequalem cum caeteris partem ferre obligatur.

§. 1305.

Qui jure suo intra justos limites utitur, ^{2) ex juris exercitio;} de damno alteri inde orto non tenetur.

§. 1306.

Damnum, quod quis absque reatu aut ^{3) ex actu culpa vacuo vel involuntario;} per actum involuntarium intulit, de regula reparare non obligatur.

§. 1307.

Sed si quis proprio reatu transitoriam animi perturbationem sibi contraxit, damnum

quoque in hoc statu causatum reatui ejus attribuendum est. Idem valet de tertio, qui hujus status laedentis reatu suo causa exstitit.

§. 1308.

Si dementes, aut mente capti, vel infantes aliquem, qui ulla culpa sua ad hoc an- sam dedit, laedunt, laesus reparationem poscere nequit.

§. 1309.

Extra hunc casum indemnitas ipsi ab illis personis debetur, quibus damnum ob intermissionem custodiae eis in tales personas delatae imputari potest.

§. 1310.

Si laesus hoc modo indemnitatem adipisci nequit, judex circumstantiae, an forte laedenti, licet ordinarie mentis suae compos non sit, tamen in casu dato reatus imputari possit; vel an laesus commiseratione erga laedentem ductus defensionem intermiserit; vel demum, patrimonii laedentis et laesi ratione habita; ei integram damni reparationem, aut saltem partem ejus pro aequitate determinatam adjudicato.

§. 1311.

4) casu;

Casus merus ei nocet, in cujus patrimo-

nio aut persona obtinet. Si vero quis casum reatu suo causavit, vel legem impediendarum laesionum casualium gratia latam transgressus est, aut absque necessitate se alienis negotiis immiscuit, omne damnum praestat, quod alias subsecutum non fuisset.

§. 1312.

Qui in casu necessitatis alicui operam praestitit, ei non imputatur damnum, quod non avertit, nisi alium plus adhuc praestiturum culpa sua impediverit. Verum in hoc casu etiam damnum illatum certa utilitate alteri comparata compensare potest.

§. 1313.

De factis alienis injustis, quorum aliquis particeps non est, de regula quoque non tenetur. Immo et quando leges contrarium disponunt, ipsi regressus contra reum competit.

5) factis
alienis.

§. 1314.

Si quis famulum vel famulam sine testimonio conducit; aut sciens hominem corporis vel animi qualitate periculosum in servitio suo retinet; aut notorio criminis reo diverticulum praebet; tam domino aedium, quam inquilinis ad reparationem damni, qualitate pernicioiosa harum personarum causati, tenetur.

Exceptiones.

§. 1315.

Ita etiam ille, qui sciens talem personam periculosam adhibuit; aut qui inhabilem negotio alicui praestituit, pro eo damno tenetur, quod tertius inde passus est.

§. 1316.

Caupones, nautae et vectores damnum praestant, quod illorum proprii, aut ab eis commendati famuli peregrinanti in rebus receptis in caupona sua, aut navi, aut in vectura inferunt. (§. 970).

§. 1317.

In quantum instituta publica rerum transmittendarum pro damno caveant, specialia praescripta determinant.

§. 1318.

Si quis lapsu rei periculose suspensae vel positae, aut ejectione vel effusione ex habitatione damnum patitur, illud is praestat, ex cujus habitatione ejectum aut effusum quidpiam aut delapsum est.

§. 1319.

Ob verisimilitudinem periculi, quod aliquod signum, vas aut alia res in loco, ubi homines praeterire solent, suspensa vel posita cadere et praetereuntes laedere possit, nemini

actio judicialis, sed cuilibet jus competit, communis securitatis causa periculum instantiae politicae denunciandi.

§. 1320.

Si quis per animal damnum patitur, hoc ^{6) ab animal;} ab eo praestari debet, qui animal instigavit, incitavit, aut custodire neglexit. Si nemo reatus hujus generis convinci potest, laesio pro casu habetur.

§. 1321.

Qui in suo agro vel fundo alienum pecus deprehendit, propterea nondum jure gaudet illud occidendi. Sed ei licet pecus mediis accommodatis fugare, aut, si per ipsum damnum passus est, jus privatae pignoris captionis exercere, tot pecora retinendo, quot ad indemnitatem ejus sufficiunt. Attamen intra octiduum rem cum proprietario componere obligatur, aut actionem suam ad judicem deferre, aut vero pecus in pignus captum restituere.

§. 1322.

Ejusmodi pecus in pignus captum debet etiam restitui, si illius dominus aliam congruam cautionem praestat.

§. 1323.

Species
damni repa-
rationis.

Ut damnum datum reparetur, omnia in pristinum statum restituenda, aut, si hoc fieri nequeat, pretium aestimationis refundendum est. Si reparatio unice damnum datum spectat, indemnitas proprie; si vero etiam lucrum cessans et reparationem offensionis illatae in se complectitur, plena satisfactio nominatur.

§. 1324.

In casu damni, dolo, vel evidenti negligentia facti, laesus plenam satisfactionem, in reliquis vero tantum indemnitatem proprie sic dictam postulare potest. Unde in illis casibus, ubi in legibus expressio generalis: damni reparatio occurrit, judicandum est, quae species damni reparationis sit intelligenda.

§. 1325.

In specie;
x) pro lae-
sionibus cor-
poris;

Qui alterum in corpore laedit, laeso sumtus curationis praestat; ipsi damnum ex operis cessantibus resarcit; et, si laesus ad operas inhabilis reddatur, detrimentum futurum quoque ex operis cessantibus et praeterea petenti aestimationem dolorum circumstantiis demonstratis proportionatam solvit.

§. 1326.

Si persona laesa laesione deformis reddita fuit, hujus circumstantiae, praecipue si foemina est, eatenus ratio haberi debet, quatenus futurae ejus prosperitati detrimentum inde nascitur.

§. 1327.

Si ex laesione corporali mors sequitur, non solum omnes sumtus refundendi, sed etiam relictæ uxori et liberis occisi, quod propterea perdiderunt, resarciendum est.

§. 1328.

Qui foeminam corrumpit, et prolem cum ipsa procreat, praestat sumtus puerperii atque satisfacit reliquis in capite tertio partis primæ statutis obligationibus patris. Quando corruptio simul tamquam crimen vel tamquam delictum politicum puniatur, legibus poenalibus sancitur.

§. 1329.

Qui alterum raptu violento, vel privata auctoritate capiendo, aut arrestatione injusta dolose libertate privat, obligatur, laesum pristinae libertati restituere et ipsi plenam satisfactionem praestare. Si eum libertati restituere nequeat, ejus uxori et prolibus, quem

2) libertatis personalis;

admodum in casu homicidii, reparationem damni praestare tenetur.

§. 1330.

3) honoris: Si cui per laesionem honoris damnum illatum vel lucrum ademtum fuit, laeso jus est indemnitatem aut plenam satisfactionem postulandi.

§. 1331.

4) patrimonii.

Si quis in suo patrimonio dolo vel evidenti negligentia alterius damnum patitur, fas ipsi est, etiam lucrum cessans, et, si damnum per actum lege poenali prohibitum, aut ex petulantia et invidia datum est, pretium specialis affectionis exigere.

§. 1332.

Damni leviori culpa vel negligentia dati pretium ordinarium, quod res tempore laesionis habuit, praestari oportet.

§. 1333.

In specie per moram in solvendo. Usurae ob moram.

Damnum a debitore creditori dilatione conventionae solutionis sortis capitalis debitae factum usuris per leges determinatis compensatur (§. 995).

§. 1334.

Mora debitori in genere imputatur, si die per legem vel conventionem ad solutio-

nem statuto non solvit, aut, si in eo casu, ubi dies solutionis statutus non est, post diem factae judicialis vel extrajudicialis interpellationis creditori non satisfacit.

§. 1335.

Si creditor sine judiciali interpellatione usuras usque ad quantitatem debito principali aequalem excrescere sivit, jus a sorte capitali ulterius usuras postulandi expirat. Attamen a die institutae actionis de novo usurae exigí possunt.

§. 1336.

Paciscentes specialiter convenire possunt, ^{Stipulatio poenae conventionalis.} ut pro casu promissi, aut plane non, aut non rite, aut nimis sero adimpleti, loco damni reparandi certa pecuniae quantitas vel aliquid aliud praestetur (§. 912). Attamen in mutuo quantitas ob moram in solvendo adjudicanda maximas legitimas usuras excedere nequit. In aliis casibus poena conventionalis, si a debitore probatur, eam justam mensuram excedere, a iudice, auditis forte prius artis peritis, temperanda est. Solutio poenae conventionalis extra casum specialis pacti non liberat ab adimplerione contractus.

§. 1337.

Obligatio
heredum lae-
dentis.

Obligatio ad reparationem damni et re-
fusionem lucri cessantis, aut ad praestatio-
nem poenae conventionalis, patrimonio ad-
haeret, et in heredes transit.

§. 1338.

Media in-
demnitatis pe-
tendae.

Jus damni reparandi in regula sicut aliud
quodcunque jus privatum, apud judicem or-
dinarium quaerendum est. Laedens simul le-
gem poenalem transgressus poenam quoque
intentatam luere tenetur. Pertractatio de
damno reparando in hoc etiam casu, quate-
nus per leges poenales judicio poenali aut in-
stantiae politicae commissae non est, ad ju-
dicem civilem pertinet.

§. 1339.

Laesiones corporales, injustae violatio-
nes libertatis, et injuriae pro re nata aut
tamquam crimina a judicio criminali, vel tam-
quam delicta politica, aut, si ad neutram ha-
rum specierum pertinent, tamquam delicta
ingenere, ab instantia politica perquiruntur
et puniuntur.

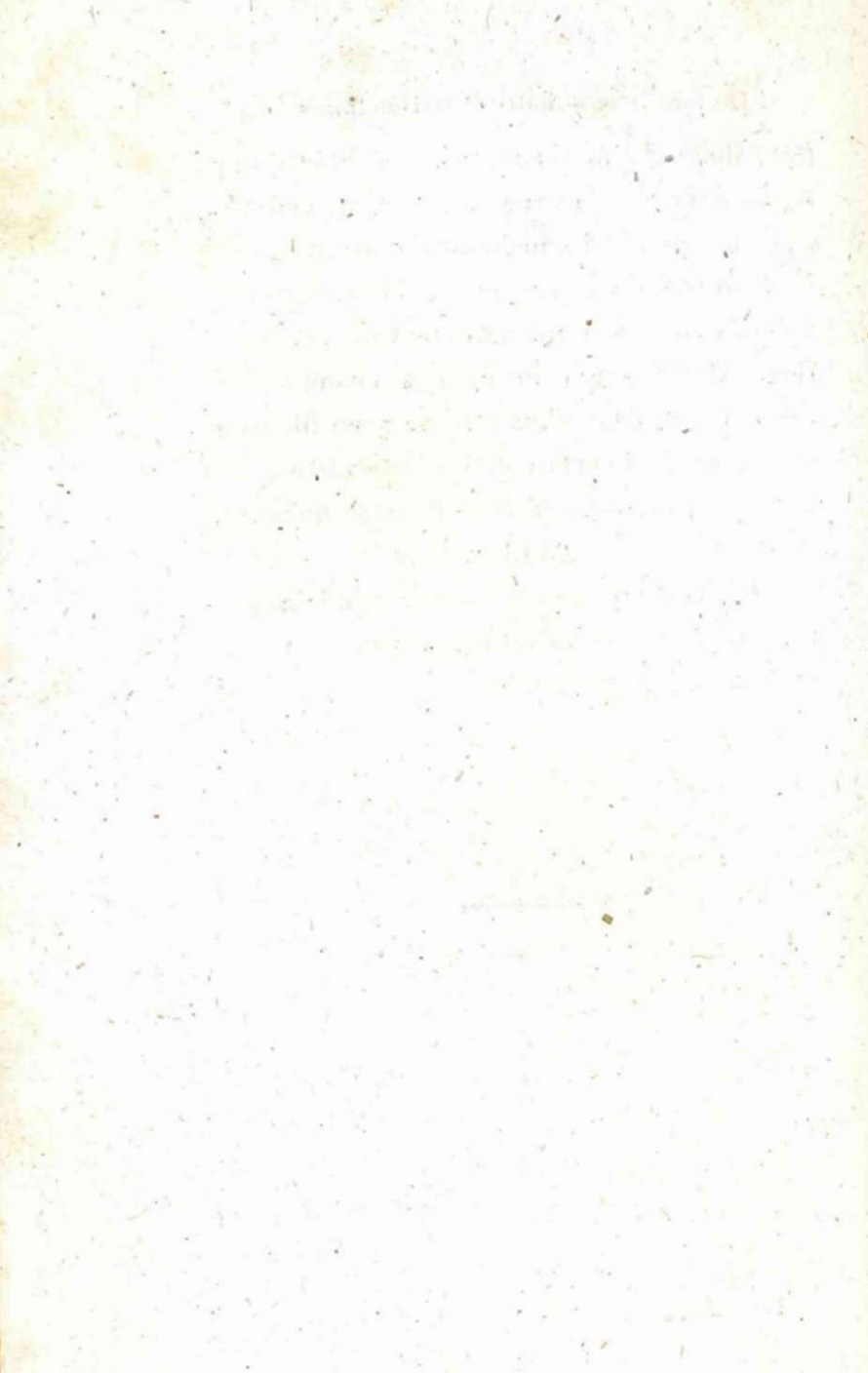
§. 1340.

Hae instantiae in eo casu, ubi obligatio
damni reparationis immediate determinari po-

test, illam statim secundum praescripta hoc capite contenta decernere debent. Si vero reparatio damni immediate determinari nequit, in sententia in genere exprimendum est, laeso salvum esse indemnitatem in jure quaerere. Quod etiam in casibus criminalibus laeso, et in aliis casibus utrique parti liberum est, quoties determinatione indemnitis ab instantia poenali facta contenti esse nollent.

§. 1341.

Ob reatum judicis querela apud instantiam superiorem movetur, a qua ex officio examinatur et dijudicatur.

CODEX
CIVILIS UNIVERSALIS
PRO
OMNIBUS TERRIS HEREDITARIIS
GERMANICIS
IMPERII AUSTRIACI.
P A R S III.

V I E N N A E.

TYPIS CAES. REG. AULAE ET STATUS TYPOGRAPHIAE.

1817.

COPY

CHURCH OF THE HOLY TRINITY

NEW YORK

1880

THE

PARS TERTIA

C O D I C I S C I V I L I S.

DE COMMUNIBUS, JURIS PERSONARUM ET RERUM DETERMINATIONIBUS.

CAPUT I.

De confirmatione jurium et obligationum.

§. 1342.

Tam jura personarum, quam jura rerum, Communes
jurium deter-
et obligationes inde orientes aequali ratione minationes.
firmari, mutari et tolli possunt.

§. 1343.

Species juridicae cautionis obligationum Species con-
et confirmationis jurium, quibus juri, alicui firmationis ju-
jam competenti, novum jus accedit, sunt:
intercessio tertii pro debitore, et pignus.

§. 1344.

Intercessio-
ne tertii.

Triplici modo tertius creditori pro debitor obligari potest: primo, si consentiente creditore debitum integrum in se suscipit; deinde, si obligationi tamquam debitor conjunctus accedit; demum, si ad satisfaciendum creditori pro eo casu se obligat, quo debitor principalis obligationem non adimpleverit.

§. 1345.

Susceptio debiti alterius integri cum consensu creditoris non est debiti confirmatio, sed mutatio obligationis, de qua agitur in capite sequenti.

§. 1346.

a) Ut fide-
jussoris:

Qui se ad satisfaciendum creditori in eum casum obligat, quo debitor obligationem suam non adimpleverit, fidejussor, et conventio inter ipsum et creditorem facta contractus fidejussionis nominatur. Prior debitor semper adhuc debitor principalis manet, et fidejussor tantum tamquam debitor accessorius additur.

§. 1347.

b) Ut de-
bitoris con-
juncti;

Si quis absque conditione in fidejussione contenta obligationi alterius tamquam debitor

conjunctus accedit, communio plurium debitorum oritur, cujus effectus juridici secundum praescripta in capite de pactis in genere sunt judicandi. (§. 888—896.)

§. 1348.

Qui fidejussori pro eo casu, quo fidejussione sua damnum pateretur, indemnitatem Fidejussor indemnitatis, promittit, fidejussor indemnitatis vocatur.

§. 1349.

Alienas obligationes sine discrimine sexus Quis fidejube- re possit. quilibet suscipere potest, cui libera administratio patrimonii sui competit.

§. 1350.

Fidejussio non solum respectu pecuniarum Pro quibus obligationibus, et rerum, sed etiam respectu actuum et intermissionum licitarum, quoad commodum vel incommodum illi, cui fidejubetur, inde oriundum, locum habet.

§. 1351.

Obligationes, quae nunquam juridice validae fuere, aut jam sublatae sunt, nec ex- promitti nec firmari possunt.

§. 1352.

Fidejubens pro aliqua persona, quae propter qualitatem suam personalem se obligare nequit, tenetur tamquam correus de-

bendi in solidum, etiamsi ei qualitas ista fuerit ignota. (§. 896.)

§. 1353.

Ambitus
fidejussionis.

Fidejussio nequit ulterius extendi, quam fidejussor expresse declaraverit. Qui pro sorte in foenus locata fidejubet, pro illis tantum usuris restantibus tenetur, quas creditor exigere nondum potuit.

§. 1354.

Fidejussor uti nequit exceptione, vi cujus debitor secundum praescripta legum postulandi jure gaudet, ut ipsi pars patrimonii ad sustentationem relinquatur.

§. 1355.

Effectus.

Fidejussor de regula tantum tunc conveniri potest, quando debitor principalis ad creditoris judicalem vel extrajudicalem interpellationem obligationem suam non adimplevit.

§. 1356.

Primo loco vero fidejussor conveniri potest, licet expresse se tantum pro eo casu obligasset, ubi debitor solvendo impar sit; si de patrimonio debitoris principalis concursus creditorum publicatus fuerit, aut si eo tempore, quo solutio praestanda esset, domicilium

debitoris ignoretur, et creditor negligentiae incusari nequeat.

§. 1357.

Qui se fidejussorem et solutorem nuncupavit, tamquam correat debendi in solidum pro integro debito tenetur, atque ab arbitrio creditoris dependet, an velit debitorem principalem, vel fidejussorem primo loco, vel utrumque simul convenire. (§. 891.)

§. 1358.

Qui debitum alterius solvit, succedit in jura creditoris, et fas ipsi est, a debitore refusionem debiti soluti exigere. Quod ut possit, creditor, cui satisfactum est, obligatur, solventi omnia, quae habet, argumenta juris et securitatis remedia tradere.

§. 1359.

Si pro eadem summa integra plures fidejusserunt, quilibet de tota tenetur. Si vero quis eorum totum debitum solvit, ei quemadmodum correat debendi (§. 896.) jus refusionem postulandi contra reliquos competit.

§. 1360.

Si creditori ante fidejussionem, vel in ejus praestatione praeterea adhuc a debitore principali vel a tertio pignus datur, ipsi qui-

dem semper adhuc liberum est, fidejussorem secundum ordinem (§. 1355.) convenire; sed destituitur facultate in detrimentum fidejussoris pignus remittendi.

§. 1361.

Si fidejussor vel solutor creditori absque consensu debitoris principalis satisfecit, hic omnibus exceptionibus contra illos uti potest, quas creditori opponere potuisset.

§. 1362.

Fidejussor a fidejussore indemnitatistunc tantum potest indemnitatem postulare, si damnum propria sua culpa sibi non conscivit.

§. 1363.

Modi, quibus
fidejussio ex-
spirat.

Obligatio fidejussoris aequali ratione cum obligatione debitoris cessat. Si fidejussor se tantum in certum tempus obligavit, in hoc tempus tantum tenetur. Dimissio unius confidejussorum huic quidem contra creditorem, ast non etiam contra reliquos confidejussores prodest. (§. 896.)

§. 1364.

Lapsu temporis, intra quod debitor solvere debuisset, fidejussor, etsi creditor satisfactionem suam non adurserit, fidejussione sua nondum liberatur, verum jure gaudet a

debitore, si cum ejus consensu fidejussit, postulandi, ut ipsi cautionem praestet. Creditor quoque fidejussori in tantum tenetur, in quantum ejus juri refusionem exigendi ob negligentiam creditoris in repetendo credito nocitum est.

§. 1365.

Si contra debitorem fundata suspicio obtinet, quod solvendo impar futurus, aut ex terris hereditariis, pro quibus iste codex praescriptus est, discessurus sit; fidejussori jus competit ab illo cautionem debiti fidejussione firmati postulandi.

§. 1366.

Negotio, ob quod fidejussum fuit, finito, exigi potest, ut rationes mutuae componantur, et fidejussio tollatur.

§. 1367.

Fidejussio nec hypotheca, nec pignore firmata intra tres annos post mortem fidejussoris expirat, si creditor tempore intermedio ab herede creditum, cujus dies solutionis jam venit, judicialiter vel extrajudicialiter repetere neglexit.

§. 1368.

Contractus pignoris ille vocatur, quo de-

II. Contractu
pignoris.

bitor aut alius illius nomine creditori jus pignoris in rem quamdam reapse tribuit, atque ita rem mobilem oppignorandam ipsi tradit, aut immobilem inscriptione in libros publicos obligat. Pactum de pignore dando contractus pignoris nondum est.

§. 1369.

Effectus contractus pignoris.

Quod de pactis in genere, de contractu pignoris quoque valet. Contractus pignoris est contractus bilateralis. Creditor tenetur pignus custodire et oppignoranti, postquam satisfactionem praestitit, reddere. Quod hypothecam attinet, creditor debito soluto ei, qui pignus dedit, possibile reddere obligatur, deletionem obligationis ex libris hypothecariis impetrare. Jura et obligationes pignus constituentis et accipientis, cum possessione ejus conjuncta, in capite sexto partis secundae determinata fuerunt.

§. 1370.

Qui pignus in sensu stricto accepit, obligatur illud constituenti apocham de pignore accepto, descriptis ejus notis characteristicis, exarare. Nec minus conditiones essentielles contractus pignoris in hac apocha describi possunt.

§. 1371.

Omnes conditiones et pacta adjectitia, naturae contractus pignoris et mutui contraria, sunt invalida. Eo pertinent conventiones: ut die statuto debito non soluto res oppignorata creditori cedat; ut eam pro arbitrio, aut pretio antea iam determinato alienare, aut sibi servare; ut debitor pignus nunquam luere, aut rem immobilem nemini alii obligare, neve creditor, postquam dies solutionis venerit, alienationem pignoris postulare possit

Conditiones
illicitae.

§. 1372.

Contractus accessorius, ut creditor usumfructum rei oppignoratae habeat, in jure nullius est effectus. Merus rei mobilis oppignoratae usus creditori tributus (§. 459.) modo debitori innoxio est exercendus.

§. 1373.

Qui obligatur cautionem praestare, huic obligationi per pignus in sensu stricto, aut hypothecam satisfacere tenetur. In eo tantum casu, quo pignori constituendo impar est, admittuntur fidejussores idonei.

Quomodo
cautio in res
gula prae-
standa sit,

§. 1374.

Cautionis nomine nemo domum pretio majori dimidio, fundum vero et bona mobi-

430 P.III. Cap. I. De confirmat. jur. et obligat.

lia majori duabus tertiis partibus pretii aesti-
mationis in pignus accipere obligatur. Fide-
jussor idoneus est, qui patrimonium conve-
niens possidet, et in eadem provincia conve-
niri potest.

CAPUT II.

De mutatione jurium et obligationum.

§. 1375.

Creditor et debitor mutua sua libera jura et obligationes pro arbitrio mutare possunt. ^{Mutatio jurium et obligationum.} Mutatio haec fit vel nulla tertia persona interveniente, vel interveniente novo creditore aut debitore.

§. 1376.

Mutatio sine interventione tertiae personae locum habet, si fundamentum juris, vel ^{1) Novatione;} objectum principale crediti mutatur, consequenter nova obligatio in locum prioris venit.

§. 1377.

Talis mutatio novatio dicitur. Vi hujus contractus prior obligatio principalis tollitur et nova statim incipit.

§. 1378.

Jura fidejussionis, pignoris et alia priori obligationi principali conjuncta per novatio-

nem expirant, nisi a paciscentibus speciali conventionione aliud statutum sit.

§. 1379.

Determinationes exactiores, ubi, quando et quomodo obligatio jam existens adimplenda sit, et aliae determinationes accessoriae, quibus ratione objecti principalis vel fundamenti juris nulla fit mutatio, pro novatione non sunt habendae, non secus ac novi solummodo chirographi, vel alius instrumenti illuc se referentis exaratio. Nec mutatione tali in determinationibus accessoriis tertio, qui ejus partem habuit nullam, novum onus imponi potest. In dubio prior obligatio non existimatur sublata, in quantum cum nova potest coexistere.

§. 1380.

2) Trans-
actione.

Contractus novationis, quo jura litigiosa vel dubia ita dirimuntur, ut pars quaevis alteri aliquid dare, facere, aut intermittere se obliget, transactio vocatur. Transactio pertinet ad contractus bilaterales, secundum quorum principia dijudicatur.

§. 1381.

Qui obligato cum ejus consensu jus non

controversum vel dubium gratis remittit, donat (§. 939).

§. 1382.

Quosdam casus dubios transactione componere non licet, quo pertinet controversia inter conjuges de validitate matrimonii eorum orta, quam tantum instantia legitima decidere potest.

Transactiones invalidae respectu ob-
jecti :

§. 1383.

De ultimae voluntatis dispositione ante illius publicationem transactio iniri nequit. Sponsio de ea facta secundum principia contractuum de re incerta judicatur.

§. 1384.

Transactiones de transgressionibus legum tantum quoad satisfactionem privatam valent; legitima inquisitio et poena eis tunc tantum averti potest, si transgressionibus ejus sunt naturae, ut judicium duntaxat ad petitionem laesi officio suo fungi jubeatur.

§. 1385.

Error transactionem eatenus tantum invalidam reddere potest, quatenus essentiam personae, vel objecti concernit.

aliorumve
defectuum.

§. 1386.

Ob laesionem ultra dimidium transactio bona fide inita impugnari nequit.

§. 1387.

Nec documenta neoreperta, etsi alteri paciscentium nullum plane jus competiisse prebarent, transactionem bona fide initam enervare possunt.

§. 1388.

Error evidens calculi, vel mendum, additione aut subtractione in transactione ineunda commissum, neutri paciscentium obest.

§. 1389.

Ambitus
transactionis.

Transactio de speciali controversia inita ad alios casus non extenditur. Etiam transactiones generales, ad omnes controversias in genere directae, ea jura non spectant, quae studio occultata sunt, vel de quibus partes transigentes cogitare non potuerunt.

§. 1390.

Effectus respectu obligationum accessoriarum.

Fidejussiones et pignora, ad securitatem totius controversi juris constituta, pro parte quoque per transactionem definita obligata manent. Attamen fidejussori et tertio pignus constituenti, qui transactioni non accesserunt, omnes exceptiones erga creditorem compe-

tunt, quae transactione non inita petitioni illius opponi potuissent.

§. 1391.

Pactum, quo a partibus ad dirimenda jura litigiosa arbiter constituitur, determinatur in codice judiciario.

§. 1392.

Si creditum ab una persona in aliam ^{3) Cessione.} transfertur, et ab ea acceptatur, mutatio juris existit interveniente novo creditore. Tale negotium cessio vocatur, et potest fieri titulo lucrativo aut oneroso.

§. 1393.

Omnia jura, quae alienari possunt, pos- ^{Objecta ces-}
sunt etiam cedi. Jura, quae personae inhae- ^{sionis.}
rent et propterea cum ea expirant, cedi ne-
queunt. Chirographa, in quemlibet exhiben-
tem scripta, sola traditione jam ceduntur,
nec praeter possessionem alia probatione ces-
sionis opus habent.

§. 1394.

Acceptanti eadem jura sunt respectu cre- ^{Effectus.}
diti cessi, quae cedenti fuerunt.

§. 1395.

Cessione inter eum solummodo, qui cre-
ditum transfert (cedentem), et eum, in quem

transfertur (cessionarium), non autem inter posteriorem et debitorem susceptum (cessum) nova obligatio oritur. Hinc debitor, quamdiu ipsi cessionarius ignotus est, jure gaudet, antiquo creditori solutionem praestandi aut alio modo cum ipso componendi.

§. 1396.

Hoc debitori non licet amplius; quamprimum ipsi cessionarius innotuit; manet tamen ei jus exceptiones suas illius petitioni opponendi. Cessus creditum cessionario bonae fidei verum esse fassus, obligatur ei, tamquam creditori suo satisfacere.

§. 1397.

In quantum cedens teneatur.

Qui creditum gratis cedit, ac proinde donat, nihil praestat amplius. Cessione vero onerose facta, cedens cessionario tam de veritate, quam de bonitate crediti ad evictionis praestationem tenetur, non tamen in plus, quam a cessionario accepit.

§. 1398.

Quoties cessionarius de bonitate crediti ex libris publicis hypothecariis se informare potuit, indemnitas ipsi nulla debetur, si solutio praestari nequeat. Sed etiam si creditum tempore cessionis bonum fuerat, et casu for-

tuito vel culpa cessionarii solutio obtineri nequit, cedens damnum non praestat.

§. 1399.

Talem culpam cessionarius committit, si creditum eo tempore, ubi renunciari potest, non renunciat; aut, posteaquam dies solutionis venit, non exigit; si debitori connivet; si securitatem, quae obtineri adhuc potuit, justo tempore sibi procurare negligit, aut executionem judicalem non adurget.

§. 1400.

Interventione novi debitoris mutatio obligationis fieri potest, si debitor in sui locum ^{4) Assignatione.} tertium soluturum substituit, et creditori eum assignat.

§. 1401.

Si creditor, cui assignatur (assignatarius), ^{Assignatio plena.} tertium ad solutionem substitutum (assignatum) loco debitoris substituentis (assignantis) acceptat, et assignatus consentit, assignatio plena est, et assignatarius de regula (§. 1406 et 1407.) amplius actionem contra assignantem instituere nequit.

§. 1402.

Quousque triplex iste consensus non exi- ^{Minus plena.}

stit, assignatio minus plena et pro illis tantum efficax est, qui pacti sunt.

§. 1403.

Si assignans tertio, ei nihil debenti, solutionem mandavit, huic liberum est assignationem acceptare vel non. Si eam non acceptat, nova obligatio oritur nulla, si vero eam acceptat, contractus mandati inter eum et assignantem oritur, sed nullus adhuc cum assignatario.

§. 1404.

Assignans assignationem ab assignatario nondum acceptatam revocare potest; in quali casu assignatus ex mandato jure amplius non gaudet, assignatario solutionem praestandi.

§. 1405.

Si assignatarius factam sibi assignationem acceptare nolit, aut si assignatio ab assignato non acceptetur, aut si huic ob ejus absentiam exhiberi nequeat; assignatarius assignantem sine mora de eo certiore reddere obligatur, secus assignanti de consecrariis nocivis obnoxius est.

§. 1406.

Si, assignatione ab assignatario et assignato acceptata, posterior solutionem justo tem-

pore non praestat, assignans assignatario sub iisdem limitationibus tenetur, sub quibus cessionario de veritate et bonitate crediti obligatur. (§. 1397 et 1399).

§. 1407.

Verumtamen si assignatarius assignatum tamquam unicum debitorem a se suscipi expresse vel tacite per hoc declaravit, quod debitori suo primo apocham dederit, vel chirographum restituerit, assignans ab omni obligatione erga eum liberatur.

§. 1408.

Si assignans debitori suo tamquam assignato solutionem tantum in eadem ratione, qua ipsi praestanda fuisset, mandat, assignatario facultate ad debitum ab eo recipiendum data, assignatario assignatio loco cessionis servit, et inter eum et assignatum eadem jura obtinent, quae inter cessionarium et debitorem cessum, de cessione certiores redditum, locum habent.

§. 1409.

Si assignatus post talem assignationem, cessionem simul in se continentem, solutionem sine causa renuit, aut si assignatus in genere, posteaquam assignatario solutionem promisit,

440 Pars III. Cap. II. De mutatione jur. et obligat.
in mora est, de consecrariis tenetur. Si vero
solutionem susceptam rite, et quidem majoris
summae, quam assignanti debebat, praestitit,
ab hoc ei refusio debetur (§. 1014).

§. 1410.

Mercatores respectu assignationum re-
guntur specialibus pro ipsis latis praescriptis.

CAPUT III.

De modis, quibus jura et obligationes tolluntur.

§. 1411.

Jura et obligationes ita inter se connexa sunt, Sublatio juris et obligationum. ut cessante jure etiam obligatio, et cessante obligatione jus tollatur.

§. 1412.

Obligatio praecipue solutione, id est, 1) Solutione. praestatione ejus, quod aliquis debet, tollitur (§. 469).

§. 1413.

Nec creditor cogi potest invitus ad aliquid aliud acceptandum, quam illi competit, Quomodo solutio praestanda. nec debitor ad aliquid aliud praestandum, quam quod praestare obligatur. Idem etiam valet de tempore, loco et modo obligationem adimplendi.

§. 1414.

Si aliquid aliud in solum datur, quia creditor et debitor consentiunt, aut quia so-

lutio ipsa impossibilis est, actus hic tamquam negotium onerosum considerari debet.

§. 1415.

Creditor non obligatur solutionem debiti per partes acceptare. Si vero diversa debita solvenda sunt, illud pro sublato habetur, quod debitor consentiente creditore se soluturum expresse declaravit.

§. 1416.

Si voluntas debitoris in dubium vocetur, aut creditor contradicat, primo usurae, deinde sors capitalis, ex pluribus sortibus vero ea, quae jam repetita, aut saltem cujus dies solutionis venit, et demum illa, quae debitori maxime oneri est, pro sublatis habeantur.

§. 1417.

quando;

Termino solutionis nullo determinato, obligatio solvendi venit die, quo creditor debitorem interpellavit. (§. 904).

§. 1418.

In certis casibus terminus solutionis determinatur rei natura. Alimenta ad minimum pro uno mense in antecessum praestantur. Si is, cui alimenta debentur, intra illud tempus moritur, ejus heredes non obligantur quidquam de in antecessum accepto restituere.

§. 1419.

Si creditor in mora fuerit solutionis acceptandae, adversa consecutaria in eum redundant.

§. 1420.

Si locus et modus praestationis non sunt determinati, praescripta superius (§. 905.) statuta applicari debent. Solutiones extra contractum debitas debitor tantum in loco domicilii sui praestare obligatur.

§. 1421.

Etiam persona, ad patrimonium suum ^{a quo;} administrandum alias inhabilis, debitum verum et cujus dies venit, rite persolvere et ab obligatione sua se liberare potest. Quodsi debitum adhuc incertum vel ante diem solvit, ipsius tutori vel curatori jus est solutum repetendi.

§. 1422.

Si tertius debitoris loco cum ejus consensu pro ratione obligationis contractae solvere potest et vult, creditor solutionem acceptare et solventi jus suum cedere tenetur; attamen in hoc casu creditor, nisi intercedente dolo, nec de veritate, nec de bonitate crediti evictionem praestat.

§. 1423.

Sine consensu debitoris creditori de regula (§. 462) solutio a tertio obtrudi nequit. Si tamen eam acceptaverit, solvens jure gaudet, posterius etiam quam solutionem praestitit, cessionem juris creditori competentis postulandi.

§. 1424.

tui.

Debitum creditori aut ejus mandatario, facultate illud recipiendi instructo, aut illi solvendum est, cui creditum a judicio in dominium adtributum fuit. Quod quis ad patrimonium suum administrandum inhabili solvit, denuoolvere tenetur, in quantum solutum non exstat, aut in rem recipientis non fuit versum.

§. 1425.

Judicialis
depositio de-
biti.

Si debitum ea ex ratione, quia creditor ignotus, absens, aut eo, quod ipsi oblatum fuit, contentus non est, aut ex aliis magni momenti rationibus solvi nequit, debitori rem solvendam in judicio deponere fas est, aut, si propter qualitatem ejus hoc fieri nequeat, a judicio, ut custodiatur, petere. Quilibet horum actuum, si rite factus et creditori notificatus fuerit, debitorem ab obligatione liberat, et periculum rei praestitae in creditorem conjicit.

§. 1426.

Solvens semper facultate gaudet ab eo, Apochas.
cui satisfactum est, apocham, scriptum nimirum testimonium de adimpleta obligatione, postulandi. In ejusmodi apocha nomen debitoris et creditoris, nec non locus, tempus et objectum extincti debiti exprimi, et a creditore vel ejus mandatario ei subscribi oportet.

§. 1427.

Per apocham de soluta sorte capitali praesumptio fundatur, quod et ejus usurae solutae fuerint.

§. 1428.

Creditor obligatur, praeterea quod apocham exaret, debitori chirographum restituere, aut, si forte pars debiti tantum solvatur, in ipso chirographo hoc adnotari sinere. Chirographum restitutum sine apocha pro debitor praesumptionem juris fundat, solutionem praestitam fuisse, non tamen excludit probationem contrarii. Chirographo, quod restitui debet, amisso, solvens jure gaudet cautionem exigendi, aut debitum judicialiter deponendi, et postulandi, ut creditor amortisationem chirographi secundum praescripta codicis judiciarii efficiat.

§. 1429.

Apocha a creditore debitori pro soluto recentiori debito exarata non quidem probat, alia quoque antiquiora debita soluta fuisse: si vero agitur de certis proventibus, redditibus vel talibus solutionibus, quae, uti census, merces locationis fundorum vel domus, aut usurae, ex eodem titulo et statutis temporibus praestandae sunt; praesumitur, qui apocham soluti ultimi termini exhibet, anteriores quoque terminos solvisse.

§. 1430.

Eadem ratione de mercatoribus et opificibus, qui cum ementibus vel iis, qui opera eorum utuntur, certis temporibus de mutuis obligationibus rationes inire solent, praesumitur, ipsis, si de rationibus posterioris termini apocham dederunt, debita quoque ex prioribus rationibus soluta fuisse.

§. 1431.

Indebiti
solutio.

Si cui errore, licet errore juris, res data vel factum praestitum fuerit, quae exigendi jus nullum habuit, de regula in priori casu res repeti, in posteriori vero merces utilitati comparatae proportionata postulari potest.

§. 1432.

Attamen solutum nomine debiti praescriptione extincti, aut talis, quod tantum ob defectum solemnitatum invalidum est, et ad quod exigendum leges nonnisi jus actionem instituendi denegant, perinde repeti non potest, ac si quis solvat, quod scit se non debere.

§. 1433.

Hoc praescriptum (§. 1432.) vero applicari nequit ad eum casum, si solutio fiat a pupillo vel curando, vel alia persona, cui libera de dominio suo dispositio non est.

§. 1434.

Restitutio soluti etiam tunc postulari potest, quando debitum quocunque modo adhuc incertum est, aut ab adimptione conditionis adjectae dependet. Solutio debiti liquidi vero et sine conditione contracti ideo repeti nequit, quod dies solutionis nondum venerit.

§. 1435.

Res quoque tamquam verum debitum solutae repeti possunt, si fundamentum juris eas habendi cessaverit.

§. 1436.

Si quis obligatus fuit e duabus rebus unam

tantum pro arbitrio suo dare, et si errore ambas dedit, quam vult, repetere potest.

§. 1437.

Qui solutionem debiti accipit, pro bonae vel malae fidei possessore habetur, prouti vel errorem dantis scivit, aut ex circumstantiis praesumere debuit, vel contra.

§. 1438.

2) Compensazione.

Si mutuae obligationes concurrunt, quae verae, ejusdem generis, et ita comparatae sunt, ut res, quae uni tamquam creditori competit, ab eodem tamquam debitore quoque praestari possit, eatenus, quatenus obligationes se invicem exaequant, mutua sublatio earum (compensatio) oritur, quae jam per se mutuam solutionem efficit.

§. 1439.

Obligatio liquida et illiquida, talis, cujus dies jam venit, et talis, cujus dies nondum adest, compensari inter se non possunt. In quantum in casu concursus contra massam obaerati compensatio locum habeat, determinat codex judiciarius.

§. 1440.

Ita etiam jura, quae res heterogeneas, aut omnimodo determinatas et non omnimo-

do determinatas pro objecto habent, inter se compensari nequeunt. Res propria auctoritate subtractae, commodatae aut depositae. in genere objectum compensationis non sunt.

§. 1441.

Debitor creditori suo id imputare nequit, quod hic tertio et tertius debitori solvere obligatur. Immo neque id, quod alicui a certo aerario publico debetur, cum eo compensari potest, quod ipse alii aerario publico debet.

§. 1442.

Si creditum successive in plures transfertur, debitor quidem illud jure, quod tempore cessionis contra primum illius crediti possessorem habuit, quemadmodum et illo, quod ipsi contra postremum possessorem competit, compensare potest; non autem eo quoque, quod ipsi contra possessorem intermedium competeat.

§. 1443.

Respectu obligationis libris publicis intabulatae exceptio compensationis cessionario tunc tantum opponi potest, si obligatio partis adversae similiter, et quidem penes ipsam obligationem priorem inscripta, vel cessionario hanc suscipienti notificata fuit.

§. 1444.

3) Remissione.

In omni casu, in quo creditori fas est, jure suo se abdicare, potest quoque ei in favorem sui debitoris renunciare, et hoc modo obligationem debitoris tollere.

§. 1445.

4) Confusione.

Quoties jus cum obligatione quocunque modo in una persona concurrat, expirant ambo, nisi creditori adhuc facultas sit, separationem jurium suorum petendi, (§. 802 et 812) aut nisi relationes diversi plane generis intercedant. Quapropter per successionem debitoris in hereditatem creditoris sui in juribus creditorum hereditatis, coheredum vel legatariorum et si debitor et fidejussor sibi succedunt, in juribus creditorum nihil mutatur.

§. 1446.

5) Rei interitu.

Jura et obligationes libris publicis inscripta conjunctione in eadem persona non tolluntur, donec extabulatio in libris publicis subsequuta sit. (§§. 469. et 526.)

§. 1447.

Interitus casualis rei specialis integrae omnem obligationem, nec ea valorem ejus refundendi excepta, tollit. Hoc principium

De modis, quibus jura et obligationes tolluntur. 451

etiam pro illis casibus valet, in quibus adimpletio obligationis, vel solutio debiti alio casu fortuito impossibilis efficitur. Semper vero debitor tenetur id, quod adimplendae obligationis causa accepit, equidem tamquam bonae fidei possessor, ita tamen restituere aut refundere, ut ex damno alterius lucrum nulum capiat.

§. 1448.

Morte ea tantum jura et obligationes exspirant, quae ad personam restricta sunt, aut actus mere personales defuncti concernunt. 6) Morte.

§. 1449.

Jura et obligationes exspirant etiam lapsu temporis, ad quod ultima voluntate, pacto, sententia judicis, vel lege restricta sunt. Quomodo praescriptione legibus determinata tollantur, in capite sequenti statuitur. 7) Temporis lapsu.

§. 1450.

Leges civiles, vi quarum actus et negotia illegitima, si praescriptio non impediatur, De restitutione in integrum. immediate impugnari possunt, restitutionem in integrum, non admittunt. Ad processum judicialem: pertinentes casus restitutionis in integrum in codice judiciario determinantur.

CAPUT IV.

De praescriptione et usucapione.

§. 1451.

Praescriptio. Praescriptio est amissio juris intra certum a lege definitum tempus non exerciti.

§. 1452.

Usucapio. Si jus praescriptum vi possessionis legalis simul in alium transfertur, usucapi, et modus iste acquirendi usucapio dicitur.

§. 1453.

Quis praescribere et usucapere possit.

Quilibet, qui alias ad acquirendum habilis est, usucapione quoque dominium vel alia jura adquirere potest.

§. 1454.

Contra quem ;

Praescriptio et usucapio contra omnes privatos, qui ad exercitium jurium suorum idonei sunt, locum habet. Contra pupillos et curandos, contra ecclesias, communitates et alias personas morales; contra administratores patrimonii publici et contra illos, qui abs-

que culpa sua absunt, tantummodo sub limitationibus inferius (§§. 1494., 1472. et 1475.) indicatis conceditur.

§. 1455.

Quidquid adquiri, usucapi quoque potest. Res vero, quae ob qualitatem suam essentialem, vel ex legum praescriptis possideri, porro res et jura, quae absolute alienari nequeunt, non sunt objectum usucapionis.

Quae ob-
jecta.

§. 1456.

Ex hac ratione nec jura summo imperanti qua tali competentia, uti jus vectigalia exigendi, monetas cudendi, tributa imponendi, et alia jura majestatis (regalia) usucapione adquiri, nec obligationes his juribus correlatae praescribi possunt.

§. 1457.

Alia jura summo imperanti competentia; non tamen ei exclusive reservata, e. g. ad silvas, venationes, piscationes et similia, in genere quidem possunt ab aliis civibus usucapi, attamen solummodo intra tempus extraordinarium. (§. 1472.)

§. 1458.

Jura conjugis, patris, prolis, et alia jura personarum objectum usucapionis non sunt.

Illis tamen, qui jura hujusmodi bona fide exercent, ignorantia inculpabilis eatenus prodest, ut jura sua putativa interim tueri ac exercere possint.

§. 1459.

Jura alicujus in facta sua et res suas, e.g. mercem hic vel illic emendi, pratis vel aqua sua utendi, praescriptioni obnoxia non sunt, excepto casu, ubi lex cum intermissione usus per certum tempus continuata expresse ammissionem eorum conjugit. Si tamen quis alteri exercitium hujusmodi jurium interdicat, vel alterum in eo impediat, possessio juris prohibendi ex parte unius contra libertatem alterius ab eo momento incipit, quo alter interdicto, vel impedimento acquievit, et hoc modo, si omnia reliqua requisita concurrunt, praescriptio vel usucapio locum habet. (§. 313. et 351.)

§. 1460.

Ad usucapionem praeter habilitatem personae et objecti requiritur: ut quis in possessione rei vel juris, quae hoc modo adquiri debent, revera existat; ut possessio sit justa, bonae fidei, et non vitiosa, atque per totum

Requisita
usucapionis:
1) posses-
sio;

lege determinatum tempus continuetur. (§. 309, 316. 326. et 345.)

§. 1461.

Omnis possessio ejusmodi titulo fundata, qui ad acquirendum dominium, si illud tradenti competiisset, sufficiens fuisset, justa est et ad usucapionem sufficit. Tales sunt e. g. legatum, donatio, mutuum, emptio venditio, permutatio, solutio, e. s. p.

et quidem
a) justa ;

§. 1462.

Res oppignoratae, commodatae, depositae, vel in usumfructum concessae a creditoribus, commodatariis et depositariis vel usufructuariis ob defectum tituli justum nunquam possunt usucapi. Etiam eorum heredes, illos repraesentantes, non gaudent titulo meliori. Tantum tertio justo possessori tempus usucapionis prodesse potest.

§. 1463.

Possessio debet esse bonae fidei. Mala fides vero antecessoris bonae fidei successoris vel heredi non obstat, quo minus hi usucapionem a die possessionis suae incipiant. (§. 1493.)

b) bonae
fidei,

§. 1464.

Possessio etiam non sit vitiosa. Si quis

c) non
vitiosa.

rem vi vel dolo apprehendat, aut in possessionem clam irrepat, aut rem precario solummodo possideat, nec ipse nec ejus heredes eam usucapere possunt.

§. 1465.

2) Temporis lapsus.

Ad usucapionem et praescriptionem etiam lapsus temporis legibus praescriptus necessarius est. Praeter terminum per leges pro specialibus quibusdam casibus determinatum, modo pro omnibus reliquis casibus ad usucapionem vel praescriptionem requisitum tempus in genere definitur, respectu habito diversitatis tam jurium et rerum, quam personarum.

§. 1466.

Tempus usucapionis. Ordinarium;

Jus dominii, cujus objectum res mobilis est, possessione legitima trium annorum usucapitur.

§. 1467.

Similiter in res immobiles ille, in cujus nomen libris publicis inscriptae sunt, jus plenum contra omnem oppositionem lapsu trium annorum usucapit. Ambitus usucapionis ex ratione possessionis inscriptae definitur.

§. 1468.

Ubi libri publici nondum introducti sunt, et acquisitio rerum immobilium ex actis ju-

dicialibus et aliis instrumentis probari debet, aut si res in nomen illius, qui jura possessionis in eam exercet, inscripta non est, usucapio tantum post triginta annos finitur.

§. 1469.

Servitutes et alia jura specialia in fundo alieno exercita similiter atque jus domini ab eo, in cujus nomen libris publicis inscripta sunt, intra tres annos usucapiuntur.

§. 1470.

Ubi libri publici rite instructi nondum existunt, aut tale jus ipsis inscriptum non est, bonae fidei possessor illud tantum per triginta annos usucapere potest.

§. 1471.

Ubi de juribus agitur, quae raro exerceri valent, veluti de jure collationis beneficii, aut ad contribuendos sumtus pro refectione pontis alicujus quempiam cogendi, ad usucapionem provocanti, praeter lapsum triginta annorum, simul probandum est, occasionem hoc jus exercendi intra hoc tempus ad minimum terna vice recurrisse, et illum perpetuo hoc jus exercuisse.

§. 1472.

Contra fiscum, h. e. contra administra-

Extraordi-
narium.

tores bonorum publicorum et patrimonii civitatis, quatenus haec usucapioni obnoxia sunt (§§. 287., 289., 1456. et 1457.), porro contra administratores bonorum ecclesiarum, communitatum et aliarum societatum licitarum, commune ordinarium usucapionis tempus non sufficit. In tali casu possessio rerum mobilium, non minum, quam possessio rerum immobilium vel servitutum et aliorum jurium in eis exercitorum, in nomen possessoris libris publicis inscriptorum, per sex annos continuari debet. Jura ejusmodi, quae in nomen possessoris libris publicis inscripta non sunt, et omnia reliqua jura contra fiscum et personas hic enumeratas, speciali favore gaudentes, solummodo possessione quadraginta annorum adquiruntur.

§. 1473.

Qui cum persona, ratione praescriptionis temporis legis beneficio gaudente, in communiione est, ejusdem beneficii fit particeps. Beneficium longioris temporis praescriptionis contra alias quoque personas, eodem beneficio instructas, effectum suum exerit.

§. 1474.

Qualitas fideicommissi familiae, rei he-

reditario locatae et emphyteuticae, tantum possessione quadraginta annorum, jure liberi domini exercita, perimitur.

§. 1475.

Absentia domini ex provincia, in qua res existit, ordinariae usucapioni et praescriptioni eatenus obstat, quod tempus absentiae voluntariae et inculpabilis pro dimidia tantum parte, atque ita annus unus pro sex mensibus, computetur. Attamen breviorum temporum absentiae, quae per unum annum integrum continuum non duraverunt, ratio habenda non est, et in genere universum tempus, nunquam ultra triginta annos extendatur. Absentia culpabilis nulla exceptione ratione temporis praescriptionis ordinarii fruitur.

§. 1476.

Ille quoque, qui rem mobilem immediate a possessore vitioso, vel malae fidei acquisivit, vel auctorem suum indicare nequit, duplo temporis praescriptionis ordinarii opus habet.

§. 1477.

Qui usucapionem ex lapsu temporis triginta vel quadraginta annorum derivat, titulum justum edere non tenetur. Quodsi vero

mala fides illius possessionis probetur, usucapio etiam hoc longiori tempore non perficitur.

§. 1478.

Tempus
praescriptio-
nis. Ordina-
rium.

In quantum omnis usucapio praescriptionem in se continet, ambae requisitis praescriptis existentibus eodem tempore complentur. Ad praescriptionem vero proprie sic dictam sufficit, tantum ut jus, quod per se exerceri potuisset, per triginta annos non sit exercitum.

§. 1479.

Omnia jura contra tertium, sine discrimine, an libris publicis inscripta sint vel non, de regula usu per triginta annos non exercito, vel silentio hoc tempore servato extinguuntur.

§. 1480.

Jura respectu tributorum annuorum, censuum et usurarum, reddituum vel operarum, quae jam praestanda fuissent, lapsis tribus annis expirant; jus ipsum hujusmodi praestationes annuas porro exigendi usu per triginta annos non exercito praescribitur.

§. 1481.

Exceptio-
nes.

Obligationes juri familiae, vel generatim juri personarum innixae, e. g. liberis necessaria alimenta suppeditandi, quemadmodum et illae, quae juri, supra (§. 1459.) exposito de

dominio suo libere disponendi, respondent e. g. obligatio rei communis dividendae, vel finium regundorum, praescribi nequeunt.

§. 1482.

Simili modo jus, quod alicui in fundo alieno integro, vel diversis arbitrariis modis exercere licuit, propterea tantum, quod illud per tempus quamcunque longum, solum in parte fundi, vel certo tantum modo exercitum fuerit; non limitatur; sed limitatio talis acquisitione vel usucapione juris interdicendi vel impediendi efficienda est. (§. 351.) Idem quoque valet, si quis jus contra omnia membra communis sibi competens hucusque tantum contra aliqua membra ejus exercuerit.

§. 1483.

Quamdiu creditor pignus detinet, nec intermissio exercitii juris pignoris ei opponi, nec jus pignoris praescribi potest. Ita etiam jus debitoris pignus redimendi praescriptioni non est obnoxium. In quantum vero creditum valorem pignoris excedit, interea praescriptione exstingui potest.

§. 1484.

Ad praescriptionem ejusmodi jurium, quae raro tantum exerceri possunt, requiritur,

ut ille, cui jus compete-
bat, intra tempus
praescriptionis triginta annorum tribus occa-
sionibus jus tale exercendi non sit usus. (§.
1471.)

§. 1485.

Ratione personarum speciali juris favore
gaudentium (§. 1472.), quemadmodum ad
usucapionem, ad praescriptionem quoque
quadraginta anni requiruntur.

§. 1486.

Tempus prae-
scriptionis ex-
traordinarium
brevius,

Regula generalis, jus ob usum intermis-
sum solummodo lapsu triginta vel quadraginta
annorum exstingui, ad illos tantum casus ap-
plicanda est, pro quibus lex alium terminum
breviorem non statuit. (§. 1465.)

§. 1487.

Jus ultimae voluntatis declarationem
evertendi; portionem legitimam vel ejus ex-
pletionem exigendi; donationem ob ingratitu-
dinem donatarii revocandi, contractum one-
rosum ob laesionem ultra dimidium rescinden-
di, vel divisionem factam rei communis im-
pugnandi; et actio ob metum vel errorem,
subversantem in contractu, in quo alter pa-
ciscens doli se reum non reddidit, intra tres

annos exerceri debent. Lapsa hoc tempore praescripta sunt.

§. 1488.

Jus servitutis intermissione usus praescribitur, si obligatus exercitio servitutis se opposuit, et ille, cui jus competeat, per tres annos continuos jus suum non exercuit.

§. 1489.

Quaelibet actio ad indemnitatem post tres annos ab eo tempore expirat, ex quo damnum laeso innotuit. Si ipsi non innotuerit, aut si ex crimine ortum sit, jus agendi primo post triginta annos praescribitur.

§. 1490.

Actiones injuriarum, quae tantum in contumeliis, verbis, scriptis vel gestis illatis consistunt, post unum annum elapsam intendi amplius nequeunt. Si vero injuria factis illata fuerit, actio ad satisfactionem per tres annos durat.

§. 1491.

Aliqua jura legibus ad brevius adhuc tempus restringuntur; quemadmodum in eis locis, ubi de his juribus agitur, praeceptum est.

§. 1492.

Quamdiu jus cambii litteris cambialibus inhaereat, constitutione cambiali statuitur.

§. 1493.

Tempus
praescriptio-
nis anteces-
soris imputa-
tur.

Ei, qui rem a justo et bonae fidei pos-
sessore bona fide accipit, tamquam successori
fas est, tempus usucapionis antecessoris sui
ad suam usucapionem computandi (§. 1463).
Idem quoque valet de praescriptionis tempo-
re. In usucapione triginta vel quadraginta
annorum haec computatio etiam sine justo ti-
tulo, et in praescriptione proprie sic dicta
etiam sine bona fide, vel inculpabili ignoran-
tia, locum habet.

§. 1494.

Impedimen-
ta praescrip-
tionis.

Contrapersonas, quae ob defectus animi
jura sua ipsae administrare nequeunt, uti sunt
pupilli, dementes vel mente capti, tempus
usucapionis vel praescriptionis, quamdiu ip-
sis legitimi defensores non sunt constituti, in-
cipere nequit. Usucapio quidem vel praescrip-
tio semel incepta currit, nunquam tamen
prius quam duobus annis post impedimenta
sublata terminari potest.

§. 1495.

Inter conjuges quoque, porro inter libe-

ros vel pupillos et parentes vel tutores eorum, quamdiu illorum vinculum matrimonii durat, hi sub parentum vel tutorum aut curatorum potestate sunt, usucapio vel praescriptio nec incipi, nec continuari potest.

§. 1496.

Absentia in servitiis civilibus vel militaribus, vel justitium totale, e. g. tempore pestis aut belli, impedimento est, non solum usucapioni vel praescriptioni incipiendis, sed etiam, quoad tale impedimentum durat, continuandis.

§. 1497.

Tam usucapio quam praescriptio interruptitur, si ad eam provocaturus ante lapsum ^{Interruptio praescriptionis.} temporis praescriptionis vel expresse vel tacite jus alterius agnovit, vel si ab eo, cui jus competit, convenitur et actio rite continuatur. Si vero actio re judicata pro invalida declaretur, praescriptio pro non interrupta habenda est.

§. 1498.

Qui rem vel jus usucepit, contra eum, ^{Usucapio nis vel praescriptionis effectus.} qui hucusque dominus erat, a iudicio additionem dominii petere, et jus additum, si objectum librorum publicorum efficit, his inseri curare potest.

§. 1499.

Similiter obligatus post tempus praescriptionis extabulationem obligationis suae, libris publicis inscriptae, aut invaliditatis declarationem juris alteri hucusque competentis et instrumentorum desuper exaratorum obtinere valet.

§. 1500.

Jus vero usucapione vel praescriptione acquisitum ei, qui libris publicis confidendo adhuc ante ejus inscriptionem rem aliquam vel jus aliquod nactus est, praejudicio esse nequit.

§. 1501.

Praescriptionis, si partes ad eam non provocant, ex officio ratio habenda non est.

§. 1502.

Nec renunciare praescriptioni in antecessum, nec legibus definito longius praescriptionis tempus sibi stipulari licet.

Renunciatio et prolongatio praescriptionis.

INDEX.

Pag.

INTRODUCTIO.

De legibus civilibus generatim. §. 1—14.. 1

PARS PRIMA.

DE JURE PERSONARUM.

CAPUT I.

De juribus qualitates et relationes personales
spectantibus. §. 15—43..... 5

CAPUT II.

De jure matrimonii. §. 44—136..... 14

CAPUT III.

De juribus parentum et prolium. §. 137—186 45

CAPUT IV.

De tutelis et curatellis. §. 187—284..... 61

P A R S S E C U N D A.

D E J U R E R E R U M.

De rebus earumque divisione. §. 285—308..... 93

S E C T I O P R I M A.

D E J U R I B U S R E A L I B U S.

C A P U T I.

De possessione. §. 309—352..... 100.

C A P U T I I.

De jure dominii. §. 353—379..... 113

C A P U T I I I.

De acquirendo dominio per occupationem.
§. 380—403..... 121

C A P U T I V.

De acquirendo dominio per accessionem.
§. 404—422. 128

C A P U T V.

De acquirendo dominio per traditionem.
§. 423—446..... 134

C A P U T V I.

De jure pignoris. §. 447—471..... 141

C A P U T V I I.

De servitutibus. §. 472—530..... 149

INDEX.

Pag.

CAPUT VIII.

De jure hereditario. §. 531—551. 167

CAPUT IX.

De ultimae voluntatis declaratione in genere,
et de testamentis in specie. §. 552—603. 173

CAPUT X.

De substitutione et fideicommissis. §. 604—646. 188

CAPUT XI.

De legatis. §. 647—694. 201

CAPUT XII.

De modis ultimam voluntatem restringendi
vel tollendi. §. 695—726. 216

CAPUT XIII.

De successione ab intestato. §. 727—761. 225

CAPUT XIV.

De portione legitima et collatione in portionem
legitimam aut hereditariam. §. 762—796. 239

CAPUT XV.

De capienda possessione hereditatis. §. 797—
824. 249

CAPUT XVI.

De condominio et communione aliorum ju-
rium realium. §. 825—858. 259

INDEX.

Pag.

SECTIO SECUNDA.

DE JURIBUS PERSONALIBUS.

CAPUT XVII.

De pactis in genere. §. 859—937..... 269

CAPUT XVIII.

De donationibus. §. 938—956..... 294

CAPUT XIX.

De contractu depositi. §. 957—970..... 300

CAPUT XX.

De commodato. §. 971—982..... 305

CAPUT XXI.

De contractu mutui. §. 983—1001..... 309

CAPUT XXII.

De mandato et aliis speciebus negotiorum
gestionis. §. 1002—1044..... 315

CAPUT XXIII.

De contractu permutationis. §. 1045—1052. 328

CAPUT XXIV.

De contractu emtionis venditionis. §. 1053—1089. 331

CAPUT XXV.

De contractu locationis conductionis, loca-
tione conductione hereditaria et emphy-
teusi. §. 1090—1150, 341

INDEX.

Pag.

CAPUT XXVI.

De contractibus onerosis circa praestationem
operarum. §. 1151—1174. 361

CAPUT XXVII.

De contractu communionis bonorum. §. 1175—
1216. 368

CAPUT XXVIII.

De pactis dotalibus. §. 1217—1266. 381

CAPUT XXIX.

De contractibus de re incerta. §. 1267—1292. 396

CAPUT XXX.

De jure indemnificatis et satisfactionis. §. 1293—
1341. 404

PARS TERTIA.

DE ILLIS DETERMINATIONIBUS, QUAE
JUS PERSONARUM ET RERUM SIMUL
CONCERNUNT.

CAPUT I.

De confirmatione jurium et obligationum.
§. 1342—1374. 421

CAPUT II.

De mutatione jurium et obligationum. §. 1375—
1410. 431

INDEX.

Pag.

CAPUT III.

De modis, quibus jura et obligationes tollun-
tur. §. 1411—1450..... 441

CAPUT IV.

De praescriptione et usucapione. §. 1451—1502. 452

INDEX ALPHABETICUS
EORUM,
QUAE IN TRIBUS PARTIBUS
CODICIS CIVILIS UNIVERSALIS,
PROMULGATI
PRO
OMNIBUS TERRIS HEREDITARIIS GERMANICIS
IMPERII AUSTRIACI
CONTINENTUR.

SECUNDUM NUMERUM PARAGRAPHORUM.

VIENNAE.

TYPIS CAES. REG. AULAE ET STATUS TYPOGRAPHIAE.

1817.

INDEX ALPHABETICUS

1871

1872

1873

1874

1875

1876

1877

1878

1879

1880

1881

1882

1883

A.

Absentes speciali legum tutela gaudent, 21; — quando eorum aut deficientium mors praesumatur, 24; — quando absentia longior alterutrius conjugis ratio sit matrimonium pro dissoluto declarandi, 112 — 114; V. *Mortis declaratio*; — quando absentis patria potestas suspendatur, 176; — absentes a provincia, ad quam minorennis ratione jurisdictionis pertinet, ei tutores vel curatores constituendi non sunt, 194, 281; — quando absentibus curator nominetur, 276; — quando inter absentes traditio perfecta sit, 429; — quando absens promissum acceptare debeat, 862; — quomodo possit creditori absentis solutio praestari, 1425.

Absentia possessoris non tollit possessionem, 352; — creditoris, quatenus ad debiti depositionem judicalem jus tribuat, 1425; — qualem effectum habeat ratione praescriptionis, 1475 et 1496; — effectus absentiae debitoris principalis respectu fidejussoris, 1356, 1365.

Absolutorium. V. Instrumentum.

Abusus patriae vel tutoris potestatis jus tribuit querelam instituendi, 178, 217.

Acatolici christianae religionis assecclae. Locus, ubi matrimonia eorum proclamanda sunt, 71; — pastor animarum acatholicus solenni consensus declarationi assistere potest, si persona catholica cum acatholica matrimonium init, 77; — rationes dissolutionis matrimonii apud acatholicos, ejusdemque effectus, 115 — 122. V. *Religio*.

Acceptatio promissi pactum efficit, 861; — terminus ad acceptationem promissi, 862; — an intra hunc terminum jus ad acceptationem ad heredes transeat, 918; — quae personae inhabiles sunt ad promissum acceptandum, 865; — quid, si pluribus eandem rem promittentibus, unus acceptet; aut si, uno promittente, plures eam acceptent, 888 — 896.

Accessio, quamdiu separata non est, ad appertinentias pertinet, 294. — De acquirendo dominio per accessionem tractat cap. 4., partis II. Quid sit accessio, 404: — I. naturalis: a) fructus naturales, 405; — b) foetura animalium, 405 et 406; — c) insulae, 407 et 408; — d) alveus derelictus, 409 et 410; — e) alluvio, 411; f) vis fluminis, 412; — II. accessio artificialis: ex spe-

cificatione aut conjunctione, 414—416; — in specie per aedificationem, 417—419; — III. accessio mixta, 420 — 422.

Accessoriae obligationes, quid sint, et quatenus locum habeant, 912 et 913.

Accessoriae res, quid sint, 294; — ad appertinentias pertinent, *ibid.*

Accessorium. V. Appertinens, Accessio.

Accidentalia pactorum, 897 — 913.

Acquestus durante matrimonio a marito factus praesumitur, 1237; — quidquid conjuges durante matrimonio adquisiverint, ipsis proprium manet, 1237.

Acquisitio, facultas acquirendi in genere, 18; — uxor maritum in acquisitione adjuvare obligatur, 92; — jus, ejus acquisitio ad certum diem fixa est, initio hujus diei acquiritur, 903; — possessionis, *V. Possessio*; — dominii, requirit iustum titulum et modum acquirendi originarium vel derivativum, 380. *V. Occupatio, Accessio, Traditio, Intabulatio, Hereditarium jus, Praescriptio.*

Actio intimata possessori bonam fidem adimit, 338; — praescriptionem interrumpit, 1497; — quae actiones ex *personarum jure* competant, e diversis speciebus ejus judicandum est; speciatim e *matri-*

monii jure, ex juribus inter *parentes et liberos*, dein *tutores et curatores* et pupillos curandosve; actiones reales ex *rerum jure* orientes, ex *possessione*, 339 — 347, 372; — *jure domini*, 366 — 379; — *pignoris*, 461 — 466; — *servitutis*, 523; — *hereditatis*, 823; — actiones personales ex *lege*, ex diversis speciebus *contractuum* et jure indemnitis.

Activa. V. Credita.

Actus jus. V. Servitutes.

Actus merae facultatis. V. Arbitrium, Jura.

Adcrescendi jus heredum testamentariorum, 560 — 562; — legatariorum, 689; — competit emtori hereditatis, 1279.

Addictio hereditatis. V. Hereditatis possessionis capio.

Addictio in diem. V. Emtor melior.

Adimpletio contractus, a contractu adimpleto partes neque mutuo consensu recedere queunt, 920; — ad adimplerionem obligationis ad certum diem restrictae obligatio integer dies prodest, 903; — an exactiores determinationes adimplerionis pro novatione habendae sint, 1379; — modus obligationem adimplendi propria auctoritate mutari nequit, 1413. *V. Solutio, Locus, Tempus, Modus adimplerionis.* — Adimpletio non subsequuta alteri

paciscenti jus ad pactum tollendum nondum tribuit,
919.

Aditio hereditatis expresse fieri debet, 799; —
fit vel pure, vel cum reservatione inventarii, 800;
— utriusque effectus, 801 et 802; — jus hereditatem
conditionate vel pure adeundi, aut eam repudiandi, 803—805; — hereditatis aditio revocari
nequit, 806; — consecrarium, si plures heredes
in declaratione sua non consentiunt, 807; — heres
testamentarius vel hereditatem ex testamento adire,
vel eam repudiare tenetur, 808; — heres hereditatem
delatam etiam ante aditionem ejus in suos
heredes transfert, 809; — post hereditatis aditionem
ipsi de regula administratio et ususfructus
hereditatis committendus est, 810; — hereditatis
aditio vel repudiatio nomine alterius facta speciale
mandatum requirit, 1008.

Adjectitia pacta in emtione venditione, 1067; —
illicita in contractu pignoratitio, 1371 et 1372.

Adjunctio. V. Accessio.

*Administratio rerum alienarum. V. Patria potestas,
Tutela, Mandatum, Negotiorum gestio sine
mandato, Locatio Conductio operarum, Dotalia pacta.*

Administrator rei communis quead jura et obligationes
mandatario aequiparatur, 837 et 838; —

pater legitimus est administrator patrimonii prolium suarum, 149 et 150; — tutores et curatores patrimonii suorum pupillorum et curandorum, 188; — quomodo contutoribus patrimonium administrandum sit, 210.

Adoptio, 179; — ejus requisita, 180 et 181; — jura inde orientia, 182 et 183; — quatenus alio modo determinari possint, 184; — extinctio eorum, 185; V. *Adoptivi parentes*, *Adoptivae proles*.

Adoptiva mater. V. *Adoptivi parentes*.

Adoptivae proles illae vocantur, quae in locum propriarum prolium suscipiuntur, 179; — jus earum succedendi ab intestato, 755.

Adoptivi parentes illi sunt, qui alium prolis loco suscipiunt, 179; — an ipsis jus succedendi ab intestato competat, 756; — de juribus et obligationibus eorum proliumque adoptivarum. V. *Adoptio*.

Adoptivus pater. V. *Adoptivi parentes*.

Adulterium, quatenus a jure succedendi excludat, 543, 770; — in quantum matrimonii impedimentum sit, 67, 94 et 119; — ratio est separationis, 109; — et apud acatholicos etiam dissolutionis matrimonii, 115, 116, 135 et 136; — per se non probat natales illegitimos, 158.

Aedilitatis jus. V. Dotalia pacta.

Advocatus. V. Causarum patronus, Mandatum.

Aedificatio, quando possit exstructio vel demolitio aedificii a vicino impediri, 340 — 342; — aut ob periculum ruinae cautio peti, 343; — aedificatio alienis materialibus in fundo proprio, 417; — propriis materialibus in fundo alieno, 418; — alienis materialibus in fundo alieno, 419; — quatenus usufructuario incumbat, 514 — 516; — aut conductori, 1096; — quatenus locatori jus tribuat, maturiorem dissolutionem contractus locationis conductionis exigendi, 1118 et 1119.

V. Reparationes.

Aedificium, ejus appertinentiae, 297. *V. Aedificatio, Domus.*

Aequitas, ejus ratio habenda est in determinatione numeri pecudum in pascuum agendarum, 500; — in determinatione temporis adimplendi promissi arbitrio reservati, 904; — porro in determinatione indemnitas ab eo, qui usu rationis destitutus est, praestandae, 1310.

Aeraria objecta. V. Objectum.

Aerarium publicum; quod alicui a certo aerario publico debetur, cum eo compensari nequit, quod ipse alii aerario publico debet, 1441.

Aëris spatium aedificiis incumbens appertinentia

eorum est, 297; — rami in hoc spatium prominentes possunt amputari, aut utilitas inde percipi, 422.

Aes alienum. V. *Debita*.

Aestimabiles res, 303.

Aestimatio patrimonii pupillaris, quando et quomodo instituenda sit, 222 — 226; — judiciales secundum determinatam quantitatem pecuniae faciendae sunt, et de regula secundum valorem ordinarium, 303 — 306; — ad determinandam legitimam aestimatio quidem, ast non subhastatio peti potest, 784.

Aestimatorius contractus, ejus notio et effectus, 1086 — 1089.

Aetas infantiae, impubertatis, minorennitatis et majorennitatis, 21; — in qua aetate mors absentis aut deficientis praesumatur, 24; — aetas conjugum libro copulatorum inscribenda est, 80; — aetas requisita ad contrahendum matrimonium, 48; — ad electionem religionis vel vitae generis, 140 et 148; — ad quam usque proles, in casu separationis vel dissolutionis matrimonii, matri relinquenda sit, 142; — aetas sexagenaria a tutela vel curatela excusat, 195 et 281; — quatenus aetas liberorum influat in patriam potestatem, 139 et seq., 172 — 175; — in adoptionem,

180 et 181; — in tutelam, 187; — in validitatem obligationis minorennis, 247 et 248; — in obtinendam veniam aetatis, 252; — in capiendam possessionem, 310; — in declarationem ultimae voluntatis, 569; — in testimonium de ea reddendum, 591 et 597; — in ineundum contractum, 865.

Affectus. V. Animi perturbatio.

Affinitas, quid sit, 40; — computatio graduum ejus, 41; — quatenus sit matrimonii impedimentum, 66 et 94; — exceptio quoad judaeos, 125; — quatenus affinitas a testimonio in ultimae voluntatis dispositionibus excludat, 594.

Afflictiones graves ratio sunt separationem a toro et mensa petendi, 109.

Agentes. V. Negotiorum gestores, Mandatum.

Aleatorii contractus. V. Contractus de re incerta.

Aliena facta, de illis in regula nemo tenetur, 1313 et seq.

Aliena res, quatenus legari, 662; — oppignorari, 456; — aut alienari possit, 366 — 368; — evictionis praestatio respectu ejus, 923 et 945; — indemnitas et praemium pro ejus salvatione, 403, 1036 — 1044.

Alienas obligationes sine discrimine sexus quilibet

suscipere potest, cui libera administratio patrimonii sui competit, 1349.

Alienatio rerum pupillarum propria auctoritate tutoris fieri nequit, 232 et 233; — nec minorennis in regula de suo alienare quidpiam potest, 244, 246 et 247; — qui rem proprio nomine alienat, eam, si postea dominium ejus acquirit, repetere nequit, 366; — alienatio rumpit locationem conductionem, 1120 et 1121; — a domino utili absque consensu domini directi fieri potest, 1140; — alienatio nomine alterius facienda mandatum requirit speciale, 1008.

Alimenta, notio, 672; — maritus uxori convenientem sustentationem debet, 91; — conjuges separationem desiderantes respectu sustentationis inter se consentiant oportet, 105 et 106; — alimenta etiam durante lite de separatione assignanda sunt, 117; — parentes ea debent prolibus suis, donec hae se ipsas alere possunt, 139, 141—143, 150 et 166 — 171; — liberi parentibus suis egenis, 154; — determinatio alimentorum pro pupillo, 219 — 221; — de legato alimentorum, 672, 673 et 691; — necessaria debentur etiam heredi necessario, portione legitima privato, 795; — conjugui superstiti competit deficiens sustentatio conveniens, 796; — diminutio sustentationis

debitae jus tribuit donationem revocandi, 950 et 954; — exceptione sustentationis necessariae (beneficio competentiae) fidejussor nomine debitoris uti non potest, 1354; — alimenta pro uno mense in antecessum praestanda sunt, quin heredes ad restitutionem obligentur, 1418.

Alluvio, terra, quam aqua alluit, cedit ripae domino, 411.

Alumni non gaudent illis juribus, quae prolibus adoptivis competunt; exactius jura eorum per conventionem determinantur, 186.

Alveus derelictus, ad quem pertineat, 409 et 410.

Ambigua verba in contractibus bilateralibus contra eum declarantur, qui illis usus est, 915.

Amissio juris civitatis, 32; — patriae potestatis, 172 — 178; — rei, quando possessio ejus propterea exspiret, 349 et 352; — si pignus perditur, creditum propterea tamen non amittitur, 459 et 467. V. quoque *Cessatio*.

Amita, cum ipsa validum matrimonium iniri nequit, 65.

Amortisatio chirographi, quando peti possit, 1428.

Analogia decisioni causarum inservit, 7.

Anatocismus. V. *Usurae*.

Animal mansuetum vel mansuefactum objectum occupationis non est, 384; — commoda ex animali

nascentia accessio sunt, 405 et 406; — quatenus
 damnum per animal factum reparandum sit, 1320
 — 1322. V. *Pecus*.

Animarum curatores, officia eorum respectu pro-
 clamatorum matrimonii, dispensationum, copu-
 lationum et separationum a toro et mensa, 70 —
 78; 80 — 82; 84, 87 et 88; 104 et 107. V.
Matrimonium, Rabbini, Copulatorum libri.

Animi defectus. V. *Defectus*.

Animi perturbatio transitoria eatenus tantum ab
 obligatione damnum reparandi liberat, quatenus
 reatu contracta non est, 1306 — 1310. V. *Ra-
 tionis usu destituti*.

Annus ex legis dispositione terminus 365 dierum
 est, 902. V. *Aetas, Praescriptio, tempus*.

Ansa nefaria divortii est matrimonii impedimentum,
 119.

Antichreticum pactum, quatenus valeat, 459 et
 1372. V. *Adjectitia pacta*.

Anticipatio usurarum in mutuo, quatenus locum ha-
 beat, 997; — mercedis locationis conductionis con-
 veniri potest, 1102; — vidualitii, reddituum vita-
 lium et alimentorum debetur, 1242, 1285, 1418; —
 — facta in pacto ineundo in dubio pro arrha, non
 pro mulcta poenitentiali habetur, 908 — 910; —
 quando propter opus jussu peti valeat, 1156.

Apocha, forma ejus, 1426; — assignantem ab omni obligatione liberat, 1407; — cautela est, exarationem ejus praeter restitutionem chirographi exigere, 1428; — an ex apocha de soluta sorte capitali solutio usurarum, et ex apocha pro soluto recentiori debito solutio debiti antiquioris praesumenda sit, 1427, 1429 et 1430.

Appertinens vel *Appertinentia*, quid sit, 294; — in specie ratione praediorum, stagnorum, 295 et 296; — et aedificiorum, 297.

Applicatio legum ad quaestiones juris, quomodo fieri debeat, 6—8.

Apum examina, quatenus objectum occupationis sint, 384.

Aqua, jus eam ducendi vel hauriendi. V. *Servitutes*.

Arbiter, constitutio ejus medium est, contentiosas divisiones decidendi, 835, 841 et 842; — speciale mandatum requirit, 1008; — pactum de arbitro constituendo determinatur in codice judiciario, 1391.

Arbitrium, quando pacti adimpletio, si tempus ejus arbitrio reservatum fuit, exigi possit, 904; — ejus defectus de regula liberat ab obligatione damnum reparandi, 1306; — an actus merae facultatis praescriptioni obnoxii sint, 1459.

Arbor, unde dominium ejus inter confines dijudicetur, 421. V. *Rami*.

Arca. V. *Repositorium*.

Argenti legatum, quid in se comprehendat, 679.

Argumenta juris solutori debiti alieni tradenda sunt, 1358.

Arma gentilitia, eorum uxor, 92; — et liberi legitimam participes fiunt, 146; — ex illis derivatur praesumptio dominii, 854.

Armarius. V. *Repositorium*.

Arrestatio injusta. V. *Laesio*.

Arrha, ejus notio et effectus, 908 — 911.

Ars, qui artem publice profitetur, quae specialem diligentiam requirit, obligatur defectum ejus praestare, 1299.

Artifices mercede conducti secundum praescripta locationis conductionis operarum judicantur, 1163.

Artis periti. V. *Rei periti*.

Ascendentes et descendentes inter se matrimonium contrahere nequeunt, 65; — eorum jus succedendi ab intestato, 735 et seq. V. *Parentes*, *Avi*, *Liberi*.

Assecurationis contractus, ejus objecta, et jura orientia, 1288 — 1291; inde praescripta ratione assecurationum maritimarum continentur in legibus nauticis, 1292.

Assignatio, quomodo fiat, 1400; — quando plena et minus plena, 1401 et 1402; — ejus effectus ante et post acceptationem assignatarii vel assignati, 1403 — 1409; — exceptio apud mercatores, 1410.

Attentio. V. *Diligentia*.

Auctio publica. V. *Licitatio*.

Auctor, de contractu inter eum et librarium. V. *Operae*.

Auctoritas propria et excessio moderaminis inculpatae tutelae de regula injustae sunt, 19 et 344.

Auri legatum, quid in se comprehendat, 679.

Auxilium; heres necessarius testatori calamitate presso auxilium nullum ferens exheredari potest, 768 et 769.

Aversionem (Per), an in alienatione ita facta evictionis praestatio locum habeat, 930; — quatenus ita acceptans periculum suscipiat, 1049, 1064; — in locatione conductione, unde labore tantum utilitas habetur, si per aversionem inita est; conductor, exceptis oneribus hypothecariis, omnia reliqua suscipit, 1099; — emptio venditio hereditatis per aversionem. V. *Hereditatis emptio venditio*.

Avia, paterna tutrix est legitima, 198; — adjuvatur vero per contutorem, 211. V. *Contutor*, *Avi*.

Avi aviaeque de regula sub nomine parentum comprehenduntur, 42; — obligatio eorum sustentat

tionem nepotum in subsidium suscipiendi, 143; —
constituendi dotem, 1220; — vel illud tribuendi,
quod ad instructionem rei familiaris requiritur,
1231; — jus eorum succedendi ab intestato,
738 — 740.

Avunculus, cum eo validum patrimonium iniri ne-
quit, 65.

Avus legitimus est tutor nepotis, 198. V. *Avi*.

B.

Bannum ecclesiasticum. V. *Proclamatio*.

Baptizatorum liber. V. *Natorum*.

Bellicum danum, distributio ejus fit ab instantiis
politicis secundum specialia praescripta, 1044.

Bellum, quando graviter in eo vulnerati mors prae-
sumenda sit, 24; — calamitas per bellum orta
jus tribuit remissionem mercedis locationis con-
ductionis petendi, 1104 — 1106, 1133 et
1134; — ejus effectus quoad praescriptionem,
1496.

Beneficium cedendarum actionum, V. *Fidejussor*;
— competentiae, V. *Competentia*, *Alimenta*;
— divisionis, V. *Fidejussor*, *Divisio*; — inven-
tarii, V. *Hereditatis possessionis capio*; —
ordinis, V. *Fidejussor*.

Bilancia, quatenus ab ordinaria rationum redditione liberet, 239 et 1200.

Bilaterales contractus, quid sint, 864; — in eis verba ambigua contra eum declarantur, qui illis usus est, 915.

Bodmeriae contractus, de eo constituunt leges nauticae, 1292.

Bona fides, ejus effectus ratione validi matrimonii, 160; — bonae fidei possessor, 326; — in possessione praesumitur, 328; — effectus bonae fidei quoad jura possessionis, 329 et seq.; — quoad inventionem, 393; — accessiones, 415 — 419; — acquisitionem domini, 367 et 368; — et usucapionem, 1463 et 1477.

Bona publica, contra eorum administratores currit tantum extraordinaria praescriptio, 1472 et 1485.

Bonitas crediti, quatenus cedens de ea teneatur, 1397 — 1399.

Bonum publicum jus inducit exigendi, ut dominium privatum erga indemnitate cedatur, 365.

Bubula pecus, quando morbus aut mors ejus jus ad evictionis praestationem tribuat, 925 et seq.

C.

Caduca hereditas quando sit, et cui cedat, 760.

Caducum praedium, quatenus dominus directus

illud in alios transferre obligetur, constitutiones politicae determinant, 1149.

Calculus, error in calculo nec tutori, nec minorenni detrimento esse potest, 242; — item neutri transigentium, 1388.

Calumnia. V. *Laesio*.

Cambialia negotia. V. *Mercantiles res*.

Cambii jus, quando praescribatur, determinat constitutio cambialis, 1492.

Camerales res. V. *Objectum*.

Cameralia bona nonnisi praescriptione extraordinaria sex aut quadraginta annorum usucapi possunt, 1472.

Canon. V. *Merces locationis conductionis*.

Capitale. V. *Sors*.

Captio ferarum, quatenus species occupationis sit, 383; — servitus feras capiendi ex principiis juris pascendi determinatur, 503. V. *Occupatio*.

Captivum reddere aliquem privata auctoritate, V. *Laesio*.

Carceres ad durissimos vel duos condemnati durante poenae tempore validum matrimonium inire nequeunt, 61; — et a curatore defenduntur, 279; — quatenus pacisci valeant, determinat codex poenalis de criminibus, 868.

Castigationis jus parentum, 145; — tutoris, 217.

Casus, quatenus possessor de eo teneatur, 335, 338;

— quando creditor pignoratitius, 460; — extraordinarii jus tribuunt remissionem mercedis locationis conductionis exigendi, 1104 — 1108, 1133 et 1134; — quatenus mandatario reparationem damni casualis petere fas sit, 1015; — merus casus nocet ei, in cuius patrimonio aut persona locum habuit, 1311. V. *Periculum*, *Damnum*.

Catholici, inter personas catholicas matrimonium sola morte dissolvitur, et aequè indissolubile est, modo alterutra tantum pars tempore initi matrimonii religioni catholicae addicta fuit, 111. V. *A catholici*.

Caupones de rebus peregrinantium in caupona receptis similiter atque depositarius cavent, 970 et 1316.

Causa. V. *Obligationes accessoriae*, *Motivum*, *Finis*.

Causarum defensor pro suscipienda defensione sibi determinatam remunerationem stipulari nequit, nec causam sibi commissam redimere, 879; — ad relationem ipsius cum cliente praescripta de locatione conductione operarum applicanda sunt, 1163. V. *Operae*.

Cautio legitima, ratione crediti pupillaris, qualis sit, 230; — tutor de regula ad cautionem de se-

curitate patrimonii pupillaris praestandam non obligatur, 237; — ast securitati activorum pupilli prospiciendum ei est, 236; — cautio ob exstructionem vel demolitionem alicujus operis, aut ob imminentem ruinam, 341 — 343; — usufructuario quoque et usuario cautio de regula praestanda non est, 520; — an legatarius cautionem exigere possit, 688; — cautio praestatur per intercessionem tertii pro debitorum vel per pignus, 1343; — quomodo in regula praestanda sit, 1373; — argumenta juris et securitatis remedia ei, qui alienum debitum solvit, tradenda sunt, 1358.

Cavationes, quatenus in pariete communi fieri possint, 855.

Cedens. V. Cessio.

Census, ejus pensitatio continua dominium divisum nondum probat, 360; — an possessor fideicommissi fundos erga census distribuere possit, 633 et 634.

Cessatio patriae potestatis, 172 — 178; — tutelae et curatellae, 249 — 260 et 283; — possessionis, 349 — 352; — dominii, 444; — juris pignoris, 467 — 469; — servitutum, 524 — 529; — jurium et obligationum in genere. *V. Sublatio, Tempus*; — cessatio promissi intra certum tempus non acceptati, 862; — pactorum in genere, 917 — 920; — fidejussionis, 1363 — 1367; — sub-

lato jure pignoris jus principale propterea non cessat, 467.

Cessio crediti pupillaris non potest a tutore propria auctoritate fieri, 233; — crediti, quid sit, 1392; — ejus objecta, 1393; — effectus, 1394 — 1396; — quatenus cedens ad evictionis praestationem teneatur, 1397 — 1399; — exceptio quoad cessionem necessariam, 1422 et 1423; — quatenus contra cessionarium jus compensationis locum habeat, 1442.

Clerici, quatenus a matrimonio exclusi sint, 63 et 94; — aut a suscipienda tutela vel curatela excusare se possint, 195 et 281; — successio ab intestato in hereditatem clericorum per constitutiones politicas determinatur, 761; — an communitates ecclesiasticae vel earum membra succedendi capacia sint, leges politicae determinant, 539. V. quoque *Religiosi*.

Chirographa, forma eorum, ut plenam probationem faciant, 1001; — pupillorum accipiuntur in custodiam judicalem, 229; — in quemlibet exhibentem scripta objectum rei vindicationis non sunt, 371; — et sola traditione jam ceduntur, 1393; — quando sub legato repositorii comprehendantur, 677; — exaratio novi chirographi novatio non est, 1379; — chirographum solventi debet resti-

tui, 1428; — possessio ejus sine apocha praesumptionem solutionis praestitae fundat, *ibid.*

Chirographa publica objectum mutui sunt, 985, 991; — quomodo tale mutuum restituendum sit, 990. V. praecedentem art.

Chirurgus, per eum probatur impotentia conjugale debitum praestandi, 100; V. quoque *Rei periti*; — pro suscipienda curatione valide aliquid sibi stipulari nequit, 879; — ei praescripta de locatione conductione operarum applicanda sunt, 1163. V. *Operae*.

Christiani, christianae religioni non addicti cum christianis matrimonium inire nequeunt, 64, 94; — nec in ultima voluntate christiani testes esse, 593; — desertio religionis christianae ratio exhereditationis est, 768 et 769.

Circulare officium. V. *Praefectura circuli*.

Citatio. V. *Edictum*.

Cives. V. *Civitatis membra*.

Civici libri. V. *Libri publici*, *Intabulatio*, *Praenotatio*.

Civile jus, ejus definitio, 1; V. *Jus*, *Codex*.

Civilis lex. V. *Lex*.

Civitatis jus plenum usum jurium civilium tribuit, 28; — quomodo adquiratur, 28 — 30; — quomodo amittatur, 32.

Civitatis membra, quatenus etiam extra territorium civitatis legibus hujus civitatis subsint, 4.

Clam, qui clam possessionem irrepit, vitiosus est possessor, 345.

Clausula intabulandi, h. e. consensus domini ad inscriptionem in libros publicos, in quantum necessaria sit, 433—435.

Coactio ad ultimae voluntatis declarationem jus succedendi perimit, 542; — quando pactum invalidum reddat, 870 et 875. V. *Metus*.

Codex civilis universalis sub die 1. Junii 1811 promulgatus a 1. Januarii 1812 in applicationem venit. *Pat. Promulg.* Per eum abolentur jus commune, pars prima codicis civilis, die 1. Novembris 1786 promulgata, codex civilis pro Galicia promulgatus, simul cum omnibus objecta hujus codicis civilis universalis concernentibus legibus et consuetudinibus. *Ibid.* — ejus divisio principalis, 14.

Codicillus, quid sit, 553; V. *Declaratio ult. vol.*

Cocci sunt testes inhabiles in ultimae voluntatis dispositione, 691.

Coelibatus, quatenus obligatio ad eum per ultimam voluntatem imponi possit, 700.

Cohabitatio illegitima, quando paternitatem ratione prolis illegitimae probet, 163.

Coheredes, ipsis supellex ad patrimonium pupilli

pertinens pro pretio detaxationis concedi potest, 231; — distributio hereditatis inter eos, 555 — 559; — jus adcrendi eis competens, 560 — 563; — quatenus pro oneribus hereditatis teneantur, 550, 820 et 821; — per successionem debitoris (in hereditatem creditoris sui in juribus coheredum nihil mutatur, 1445.

Collaterales, quomodo gradus inter eos computandi, 41; — quibus non liceat, matrimonium inter se contrahere, 65 et 125.

Collatio in legitimam, 787 — 789; — aut in portionem ab intestato delatam, 790 — 794.

Collocatio. V. *Alimenta*.

Commercium, quidquid in commercio exstat, obiectum est aestimationis, 303; — possessionis, 311; — dominii, 355; — juris pignoris, 448; — legati, 653; — pacti, 878 et 880.

Commixtio. V. *Conjunctio*.

Commissa ab actore alteri res, contra tertium bonae fidei possessorem vindicari nequit, 367.

Commoda, jura et obligationes bonae et malae fidei possessoris ratione eorum, 330 — 336; — usuarii, 504 — 508; — et usufructuarii, 509 — 512; — cui competant ante traditionem in permutatione vel emtione venditione, 1050, 1064; — in casu restitutionis vi pacti de retroemendo, retrovendendo

vel additionis in diem erga usuras pretii emtionis venditionis compensantur, 1068, 1071, 1085; — quatenus legatario competant, 686; — quomodo in re communi distribuenda sint, 839 et 840; — futura commoda pro certo pretio promissa, an obiectum sint emtionis venditionis, vel contractus de re incerta, 1275 et 1276. V. *Fructus*.

Commodans. } V. *Commodatum*.
Commodatarius. }

Commodatum continetur in cap. 20. P. II. Quid sit, 971; — jura et obligationes commodatarii: 1) ratione usus, 972; — 2) restitutionis, 973 — 977; — 3) damni illati, 978 — 980; — 4) sumtuum necessariorum, 981; — restrictio mutuarum actionum, 982; — quomodo depositum in commodatum abeat, 959; — res commodata obiectum compensationis non est, 1440; — nec a commodatario, nec ab ejus heredibus usucapi potest, 1462.

Commoratio. V. *Domicilium*.

Communes determinationes jurium personarum et rerum, de illis agit integra tertia pars. Communia jura ratione condominii et aliorum jurium realium.

V. *Communio bonorum*, *Condominium*.

Communio bonorum. Contractus de ea, cap. 27.

P. II. Origo societatis quaestuariae, notio, 1175;

— divisio, 1176 et 1177; — forma eam constituendi, 1178 et 1179; — de praescriptis quoad communionem bonorum universalem, 1180. V.

Dotalia pacta. Effectus contractus et factae collationis, 1181; — sors capitalis, 1182 et 1183; — jura et obligationes sociorum: 1) collatio ad sortem capitalem, 1184; — 2) cooperatio, 1185 — 1187; — 3) decisio rerum socialium, 1188; — 4) adnumeratio ad sortem capitalem, 1189; — 5) administratio negotiorum commissorum, 1190; — 6) damni praestatio, 1191; — 7) distributio lucri, 1192 — 1196; — 8) detrimenti, 1197; — 9) redditio rationum, 1198 — 1200; — relatio erga extraneos, 1201 — 1204; — dissolutio societatis 1205 — 1214; — divisio rei communis, 1215; — applicatio ad societates mercantiles, 1216; — inter conjuges pactum inendum est et simul consignatio rite conficienda, si communio tantum praesens aut futurum tantum patrimonium spectat, 1233; — effectus hujus communitatis in genere, 1234 et 1235; — in specie, si in libris publicis inscripta fuit, 1236.

Communio crediti et debiti, 888 — 890; — si plures personae rem divisibilem alicui simul promittunt, aut illo promittente acceptant; tam creditum quam debitum pro rata dividitur, 888 et

889; — contrarium valet, si res indivisibilis est, 890.

Communitates, quatenus sub speciali cura sint, leges politicae determinant, 21 et 27; — quomodo fides possessionis earum dijudicetur, 337; — quamdiu ipsis jus servitutis alicujus competat, 529; — in quantum ipsae et earum membra pactum inire possint, ex earum constitutione et legibus politicis intelligendum est, 867; — quando exspiret mandatum ab ipsis datum vel acceptum, 1023; — exceptiones ratione communitatum quoad praescriptionem, 1472 et 1485; — jus contra omnia membra communitatis alicui competens non praescribitur, licet tantum contra aliqua exercitum fuerit, 1482. V. *Societas*, *Statuta*.

Communitatis res, *communitatis patrimonium*, notio, 288; — contra administratores ejus tantum extraordinarium tempus praescriptionis locum habet, 1472 et 1485. V. *Patrimonium*.

Compensatio, quatenus, quicum effectu, ratione quarum obligationum locum habeat, 1438 — 1440 et 1443; — et inter quos creditores et debitores, 1441 et 1442; — jus compensationis obligationem rem conductam restituendi non tollit, 1109.

Competentia, beneficium juris competentiae, quo

gaudet debitor principalis, fidejussori non prodest, 1354; — jus competentiae donantis, 947.

Complices, quatenus ad damnum reparandum teneantur, 1301 — 1304.

Compositiones musicae, pactum de earum divulgatione. V. *Operae*.

Computari potest tempus praescriptionis antecessoris ad praescriptionem successoris, 1493.

Concubitus. V. *Cohabitatio*.

Concursus creditorum respectu patrimonii mandantis vel mandatarii tollit mandatum, 1024; — ille, de cuius bonis concursus publicatur, e societate quaestuararia excludi potest, 1210; — post ejus publicationem subsequuta contestatio mariti de accepta dote contra creditores probationem nullam efficit, 1226; — concursus de patrimonio alterutrius conjugis exortus communionem bonorum tollit, et rationem divisionis patrimonii, uti in casu mortis, suppeditat, 1262; — edictus de patrimonio mariti jus tribuit usumfructum vidualitii postulandi, 1260; — exortus de patrimonio uxoris in pactis dotalibus nihil mutat, 1261; — de patrimonio debitoris principalis publicatus adianit fidejussori beneficium ordinis in interpellatione, 1356; — jura prioritatis creditorum in eorum concursu, et in quantum contra massam obaerati compensatio

locum habeat, determinat modus procedendi in casibus cridae, 470 et 1439.

Condemnati. V. *Carceres*, *Criminis rei*.

Condictio causa data, causa non secuta, 1048; — ex turpi vel injusta causa, 1174; — indebiti. V. *Solutio*; — sine causa, 1435; — ex lege. V. *Lex*.

Conditio (Bedingung), notio ejus, 696; — an matrimonium invalidum reddere possit, 59; — ultimae voluntati adjecta, 696—712; V. *Restrictio ultimae voluntatis*; — adjecta pacto successorio, 1251; — quando et qualem effectum in pactis generatim habeat, 898—900. V. *Adjectitia pacta*.

Conditio vel ordo (Stand), sponsi et sponsae in proclamatione exprimi debet, 70; — nec minus conditio conjugum, eorum parentum et copulationis testium in libris copulatorum, 80. — Jura conditionis mariti competunt uxori, 92; — prolibus legitimis, 146; — adoptivis vero parentum nobilium tantum cum consensu Imperantis, 182; — quatenus legitimatis, 160—162.

Condominium et communio aliorum jurium realium, cap. 16. P. II. Notio et origo communio-
nis, 825—827; — jura communia consortium, 828; — jura consortis in suam portionem, 829

— 832; — jura consortium in re communi: a) ratione sortis capitalis, 833 — 838; — b) utilitatis et onerum, 839 et 840; — c) divisionis, 841 — 849; — renovatio limitum, 850 — 853; — communio praesumpta, 854 — 858; — condominium rerum conjunctarum, 415; — arboris in confinio, 421; — jus divisionem rei communis impugnandi, intra tres annos expirat, 1487; — obligatio ad divisionem rei communis praescribi nequit, 1481. V. quoque *Dominium*.

Conductor de regula emtori rei locatae conductae cedere debet, 1120 et 1121.

Confessio conjugum non probat invaliditatem matrimonii, 99.

Confidejussores in solidum tenentur, 1359; — dimissio unius confidejssorum dimisso contra reliquos confidejssores non prodest, 1363.

Confirmatio jurium et obligationum, de ea agit cap. 1. P. III. Ejus species juridicae: 1) intercessio tertii, 1343 et 1344; — a) ut fidejssoris, 1346; — b) ut debitoris conjuncti, 1347; V. *Fidejssor, Conjuncti debitores*; — 2) contractus pignoris, 1368 — 1374. V. *Pignus*.

Confusio. V. *Conjunctio*.

Conjugale debitum, obligatio conjugum ad illud praestandum, 90.

Conjuges, jura et obligationes eorum, unde determinanda sint, 89; — praecipua eorum jura personarum, 90 — 92; — quoad vinculum soluti, sub qua cautela et limitatione sese iterum conjungere aut novum matrimonium inire possint, 118 — 121; — quoad jura rerum eorum; V. *Dotalia pacta*. — Jus eorum succedendi ab intestato, 757 — 759; — jus ad legitimam ipsis non competit, sed, ad sustentationem convenientem deficientem, 796; — cuilibet coniugi plenum dominium in patrimonium suum ante matrimonium vel durante eo acquisitum, competit, 1237; — in dubio praesumitur, acquiestum a marito factum esse, *ibid.* — et uxorem ei administrationem patrimonii sui commississe, 1238; — quin ille obligetur de percepta utilitate rationes reddere, 1239; — quae obligatio etiam uxori non incumbit, quoad usumfructum ab ea marito cessum, sed ab ipsa perceptum, 1240; — limitatio horum jurium in periculo detrimenti aut malae administrationis, 1241; — effectus concursus creditorum respectu patrimonii alterutrius conjugis quoad *Dotalia pacta*, 1260 — 1262; — inter conjuges, quamdiu in matrimoniali conjunctione sunt, usucapio vel praescriptio locum non habet, 1495; — conjux heredis vel legatarii validus testis in ultimae voluntatis dispositione

non est, 594. V. *Separatio, Dissolutio matrimonii, Nullitatis declaratio.*

Conjugicidium, quando matrimonii impedimentum sit, 68, 94. V. *Homicidium.*

Conjuncti creditores, quale jus ipsis competat, si rem divisibilem; et quale, si indivisibilem exigere possunt, 889 et 890. V. *Communio crediti et debiti.*

Conjuncti debitores, quomodo solvere obligentur, si res divisibilis; et quomodo, si indivisibilis est, 889 et 890; — effectus communionis debiti, 1347. V. *Communio crediti et debiti.*

Conjunctio, quatenus accessionem efficiat, 414 — 419; — praedii servientis et dominantis in una persona servientem pro perpetuo non tollit, 526; — conjunctione juris et obligationis in una persona ambo expirant, 1445 et 1446. V. quoque *Reconjunctio.*

Connata jura. V. *Personarum jura.*

Consanguinei minorennis praecipuo jure gaudent, neglectorem aut abusum patriae vel tutoris potestatis denunciandi, 178, 217; — ipsis obligatio incumbit, constitutioni tutoris vel curatoris prospiciendi, 189; — consanguinei proximi sexus masculini legitimi sunt tutores, 198; — eis jus ad contutelam competit, 211; — et fas ipsis est

petere, ut tutela eis cedatur, 259; — propter sustentationem pupilli egeni rogandi sunt, 221; — propter continuationem tutelae vel concedendam veniam aetatis percipiendi, 251 et 252; — quis nomine consanguineorum in legatis veniat, 682; — quibus jus succedendi ab intestato competat, 730 — 751.

Consanguinitas, quid sit, 40; — computatio graduum ejus, 41; — quatenus matrimonii impedimentum, 65 et 94; — exceptio respectu judaeorum, 125; — quae consanguinitas cum herede vel legatario a testimonio in ultimae voluntatis dispositione excludat, 594; — liberi illegitimi jurebus consanguinitatis destituuntur, 165.

Consensus declaratio in matrimonium solemnissimum, quomodo fieri debeat, 75 — 79; — monumentum ejus durabile, 80 — 82; — si ab impedimento tempore contracti matrimonii existentis dispensatio conceditur, consensus declaratio repetenda est, 88; V. quoque *Judaei*; — consensus mutuus pactum efficit, 861; — consensus defensoris de regula ad negotia obligatoria pupilli vel curandi requiritur, 49 — 51, 244 — 248, 282, 805, 865 — 867; — quomodo ad validitatem pacti comparatus esse debeat, 865 — 877; — in specie in contractu matrimonii, 48 — 59, 75 et seq.;

- quatenus per eum pactum dissolvi possit, 920;
- consensus domini directi ad alienationem domini utilis non requiritur, 1140.

Consilii auctor in regula tantum de eo damno tenetur, quod sciens alteri dedit. Exceptio obtinet quoad artis peritos erga remunerationem consilium praebentes, 1300.

Consignatio. V. *Inventarium*.

Consolidatio. V. *Conjunctio*.

Consortes rei communis, de eorum juribus, V. *Communio*; — alicujus juris vel obligationis, V. *Communio crediti et debiti*; — ignotis negotii alicujus consortibus curator constituitur, 276.

Constituti publici ad gestionem certorum negotiorum obligantur negotium ipsis delatum suscipere, aut sine mora repudiare, 1003; — remunerationem, etsi expresse conventa non fuerit, exigere possunt, 1004.

Constitutio provinciae, ad eam respiciendum est quoad jus laudemium exigendi, 1142; — porro in determinatione relationum inter praediorum dominos et subditos, 1146.

Constitutiones. V. *Dispositiones*, *Leges*, *Statuta*.

Constitutum debiti alieni, 1349. V. *Alienae obligationes*; — possessorium, V. *Possessio*.

Consuetudines eatenus tantum obligant, quatenus

leges ad illas provocant, 10; — consuetudo aut mos modum determinat inventionem publicandi, 389 et 390; — item tempus pasturae, 501.

Contestatio debiti cessi ad solutionem obligat, 1396.

Contrados ad augendam dotem promittitur, 1230.

V. *Dotalia pacta.*

Contractus. V. *Pactum*.

Contractus de re incerta. Cap. 29. P. II. Quid

sint, 1267; — ratione eorum remedium ob lacionem ultra dimidium locum non habet, 1268;

— eorum species, 1269: — 1) sponsio, 1270 et 1271; — 2) lusus, 1272; — 3) sortitio, 1273;

— lotteriae a civitate institutae secundum praescripta sponsionis et lusus dijudicandae non sunt,

1274; — 4) emptio venditio spei, 1275 et 1276;

— in specie cuxae, 1277; — aut hereditatis, 1278 — 1283; — 5) redditus annuus vitalis,

1284 — 1286; — 6) societates sustentationis

causa initae, 1287; — 7) contractus assecurationis, 1288 — 1291; — 8) bodmeria et assecurationes maritimae, 1292.

Contributiones legales ad instituta publica ex hereditate praestandas determinant constitutiones politicae, 694; — quatenus socii ad plus contribuentum cogi possint, 1189.

Contutor matri vel aviae additur, 211; — ejus jura

et obligationes, 212, 215, 255; — de regula tutor nominandus est, si tutrix a tutela discedat, 215.

Conventio de pacto futuro, quando obligationem producat, 936. Confer: *Punctatio*.

Copulatio, quando et quibuscum cautelis instituenda sit, 75 — 82; — quando et quomodo reiterari debeat, 88. V. quoque *Judaei*.

Copulatorum libri, de qua re et quomodo gerendi sint, 80 — 82, 88, 122, 128 — 131.

Corporales res, 292.

Corporationes. V. *Communitates*.

Corpus. V. *Communitates*, *Laesio corporalis*.

Correalitas heredum, 550, 820 et 821; — plurium debitorum, 891; — correalitas credendi, 892; — effectus solutionis vel liberationis in casu correalitatis, 893 — 896; — in societate mercatoria praesumitur, 1203; — ex factis injustis, 1302.

Corruptio foeminae obligationem damni praestandi inducit, 1328.

Credi pecunia vel merces an vectoribus vel famulis possint, 1031.

Credita, licet intabulata, pertinent ad res mobiles, 299; — tutor ea sine consensu iudicii cedere nequit, 233; — quae securitate instructa non sunt, secura reddere aut repetere obligatur, 236; —

symbolice tradi possunt, 427; — titulum ad jus pignoris acquirendum per se non tribuunt, 449; — tantum obligationes ex creditis intabulatis in novum rei adquirentem transeunt, 443; — quomodo creditum legari possit, 663 — 668; — et legatum tacite revocetur, 724 et 725; — ex quibus creditis obligationes in heredem transeant, 548; — obligationum rei inhaerentium evictio semper praestanda est, 928; — quatenus cedens de veritate et bonitate crediti teneatur, 1397 — 1399; — jura, quibuscum facultas actionem instituendi conjunctum non est, 1271 — 1273; — solutio debiti ex tali jure orientis repeti nequit, 1432 et 1433; — jura ab altero quidpiam exigendi generatim triginta annis praescribuntur, 1479.

V. *Solutio, Creditores.*

Creditores hereditatis de satisfactione aut securitate sua ipsi solliciti esse debent, et hoc adhuc ante additionem hereditatis facere possunt, 811; — separationem hereditatis a patrimonio heredis ante additionem postulare ipsis liberum est, 812; — convocatio eorum ad jura sua insinuanda et demonstranda, 813 et 815; — successio debitoris in hereditatem creditoris sui eorum jura non mutat, 1445; — jura sua etiam contra emitorem hereditatis prosequi possunt, 1282; — praejudicium ipsis factum us tribuit donationem

revocandi, 953; — jus ipsis competens, si per contractum de redditibus vitalibus a debitore suo initum damnum sentiunt, 1286. V. quoque *Mutuum*, *Adimpletio*, *Credita*, *Solutio*. — Jura creditorum fideicommissi, 642.

Crida. V. *Concursus creditorum*.

Crimina obstant acquisitioni juris civitatis, 29; — rationes sunt separationis, 109; — et inter conjuges christianos acatholicos dissolutionis matrimonii, 115 et 116; — quando exheredationis, 768 et 769; — crimen, propter quod fiducia perditur, a societate quaestuararia excludit, 1210. V. *Transgressiones*.

Criminis rei, quatenus ad matrimonium validum ineundum inhabiles sint, 61 et 94; — per condemnationem ad carceres ultra unum annum patria potestas suspenditur, 176; — criminis condemnati a tutela vel curatela excluduntur, 191 et 281; — quatenus inhabiles sint ad testandum, 574; — aut ad testimonium praestandum in ultimae voluntatis dispositione, 592; — quatenus pacisci possint, codex poenalis de criminibus determinat, 868; — propter fiduciam perditam a societate quaestuararia excludi possunt, 1210; — quatenus ille, qui criminis reo diverticulum praebet, propter damnum ab eo causatum responsabilis sit, 1314 et 1315.

Culpa, quid sit, 1294, 1297; — consecrarium
damni inde enati, 1295, 1323 et 1324. V. *Negligentia*, *Indemnitas*.

Cultura. V. *Oeconomia*.

Cura corporis prolium praecipue matri incumbit,
141; — quinque prolium excusata tutela, 195.

Curandi illi vocantur, qui ad res suas gerendas ex
alia ratione, quam propter minorennitatem inha-
biles sunt, 188 et seq. — sine consensu defen-
soris sui validum matrimonium contrahere ne-
queunt, 49, 94 — 96; — quatenus consensu
defensoris opus habeant ad separationem a toro
et mensa, 106; — aut ad ineundum pactum in
genere, 865; — quatenus valeat pactum succes-
sorium ab eis initum, 1250; — quatenus possint
valide solvere, 1421; — aut solutionem accep-
tare, 1424; — solutio quoque indebiti scienter
ab eis facta, vel solutio talis debiti, unde jus
actionem instituendi non oritur, repeti potest, 1433;
— quatenus quoad praescriptionem speciali jure
gaudeant, 1494 et 1495. V. quoque *Pupilli*,
Curator.

Curatela. V. *Curator*.

Curator rebus gerendis eorum constituitur, qui ipsi
ad illarum administrationem ex alia ratione, quam
propter minorennitatem inhabiles sunt, 188, 269;

— differentia inter curatorem et tutorem, 188;
 — casus constituendi curatoris, 113, 121, 270
 — 279, 690, 811; — modus eum constituendi,
 280; — excusatio a curatela, 281; — jura et
 obligationes curatorum, 282; — finis curatelaе,
 283; — ad defensionem fideicommissi curator
 constituendus est, 630; — qui curatelaе subji-
 citur, e societate quaestuararia excludi potest, 1210.
V. Pupilli.

Custodia, neglectio custodiae debitae obligat ad re-
 parationem damni inde orti, 1309. *V. Cura,*
Depositum.

Cuxa, emptio venditio ejus ad contractus de re incerta
 pertinet, 1277. *V. Fodinae.*

D.

Damnum, quid sit et quomodo a lucro cessante dif-
 ferat, 1293; — causae, unde oritur, 1294;
 — minorennis quoque respectu damni reatu suo
 dati obligatur, 248; — de obligatione tutorum
 vel curatorum et judicii pupillaris damnum pupil-
 lorum vel curandorum reparandi, 202, 203, 210,
 264, 265 et 282. *V. Tutela*; — reparationem
 damni etiam ille petere potest, qui ad recessum
 a sponsalibus, aut ad invaliditatis matrimonii de-

clarationem justam ansam non dedit, 46 et 102;
 — de obligatione malae fidei possessoris damnum
 reparandi, 335; — item simulati possessoris et
 ejus, qui dolo possidere desiit, 377 et 378; —
 reparatio damni facti occasione persecutionis ani-
 malis, 384. V. *Indemnitas*.

Datio in solutum de regula nunnisi cum consensu
 creditoris locum habet, et negotium bilaterale est,
 1413 et 1414.

Datum, loci et temporis adscriptio, an in ultima
 voluntate necessarium sit, 578.

Debita magna minorennis ratio sunt patriam pote-
 statem continuandi, 173; — parata pecunia mi-
 noris imprimis solvendis debitis impendenda est,
 230; — debita pro prole majorenni soluta in
 portionem legitimam vel hereditariam ab intestato
 delatam conferuntur, 788 et 790; — an solutio
 debiti per partes acceptanda, et quale ex diversis
 debitis pro sublato habendum sit, 1415 et 1416;
 — an apocha pro soluto recentiori debito exarata
 solutionem antiquioris debiti probet, 1429 et
 1430. V. *Creditum*, *Solutio*, *Compensatio*,
Sublatio.

Decisio causae, deficiente legis dispositione ex na-
 turalibus juris principiis petenda est, 7. V. *Sen-
 tentiae judicis*.

Declaratio ultimae voluntatis, de ea agit cap. 9.

P. II. Notio, 552; — requisita: forma interna testamentorum; heredis institutio; codicillorum: aliae dispositiones, 553; — distributio hereditatis, 554—558. V. *Hereditas*. — Qui heredes pro una persona habeantur, 559; — jus accrescendi, 560—563; — quomodo declaratio comparata esse debeat, 564 et 565; — rationes inhabilitatis testandi: 1) defectus mentis integrae, 566 et 567; — 2) prodigalitatis declaratio, quatenus, 568; — 3) aetas immatura, 569; — 4) error essentialis, 570—572; — 5) vota solemnia, 573; — 6) gravis poena criminalis, 574; — ex quo tempore validitas ultimae voluntatis dispositionis iudicanda sit, 575 et 576; — forma externa ultimae voluntatis declarationis, 577: — 1) extrajudicialis scriptae, 578—584; — 2) extrajudicialis nuncupativae, 585 et 586; — 3) judicialis, 587—590; — testes inhabiles in ultimae voluntatis dispositionibus, 591—596; — de ejusmodi dispositionibus privilegiatis, 597—600; — invaliditas ultimae voluntatis dispositionum solemnitatibus destitutarum, 601; — an pacta successoria valeant, 602; — qui testatorem ad declarandam ultimam voluntatem vi aut dolo impulit, aut in ea declaranda impedivit, aut decla-

ratam suppressit, ad succedendum inhabilis est, 542; — quatenus ultimae voluntatis dispositio objectum transactionis esse possit, 1383; — jus ultimae voluntatis declarationem impugnandi intra tres annos expirat, 1487. V. *restrictio, Sublatio, Testamentum.*

Declaratio voluntatis in genere aut expresse aut tacite fieri potest, 863; — qualis ad validitatem pacti requiratur, 869—876; — sollemnis declaratio consensus in matrimonium essentialis est, 69 et 94; — quomodo fieri debeat, 75 — 79; — declaratio majorennitatis. V. *Majorennitas.* — Quomodo mera declaratione traditio fieri possit, 428; — declaratio heredis. V. *Aditio hereditatis.*

Defectus corporis, quatenus rationem ad separationem a toro et mensa contineant, 109; — corporis vel animi defectus, qui inhabilitatem ad negotiorum administrationem inducunt, prorogant patriam potestatem, 173; — aut tutelam, 251; — constitutionem curatoris necessariam reddunt, 269, 273 et 275; — a tutela vel curatela excludunt, 191 et 281; — defectus, qui facultatem testandi tollunt, 566 et 567; — aut facultatem testimonium in ultimae voluntatis dispositionibus praestandi, 591; — defectus rei, quatenus rationem evictionis praestationis contineant, 923 —

932; — aut recessus a locatione conductione operarum, 1153.

Defensio matrimonii in casu declarandae ejus nullitatis, vel concedendae dissolutionis, 97, 114 et 115; — quando propter evictionis praestationem defensio petenda sit, et quid, si non petatur, 931.

Defensor, maritus est legitimus defensor uxoris suae, 91; — prolium suarum minorennium, 152; — item tutor pupillorum suorum, 243.

Deficientes. V. *Absentes*.

Deformatio corporis. V. *Laesio*.

Delatio juris hereditarii et legati, 536, 545, 684 et 703.

Deliberationis jus in heredes transit, 809.

Delineationes topographicae, pactum circa eas. V. *Operae*.

Dementes. V. *Rationis usu destituti*, *Curandi*.

Denominatio aut descriptio falsa dispositionem testatoris invalidam non reddit, 571. V. quoque *Nominatio*.

Denuntiatio matrimonii. V. *Proclamatio*.

Depositio judicialis debiti, quando et quicum effectum locum habeat, 1425.

Depositum, de eo agit cap. 19. P. II. Quid sit, 957, 958; — quando in mutuum aut commodatum, 959; — aut mandatum abeat, 960; —

Jura et obligationes depositarii, 961 — 966;
 — et deponentis, 967; — sequester, 968; —
 an depositario merces debeat, 969; — cau-
 pones, nautae, vectores sicut depositarius cavent,
 970; — res depositae objectum compensationis
 non sunt, 1440; — a depositario et ejus here-
 dibus res depositae usucapi nequeunt, 1462.

Derelinquere rem significat plene ei renunciare,
 362; — dominus rem suam derelinquere potest,
ibid. — ast derelictio praesumenda non est, 388.
 V. *Res.*

Descendentes et ascendentes inter se matrimonium
 inire nequeunt, 65; — eorum jus sibi succe-
 dendi, 732 — 734, et 752 — 755. V. *Parentes,*
Avi, Liberi.

Desertio malitiosa conjugis ratio est separationis,
 109; — et apud acatholicos dissolutionis ma-
 trimonii, 115 et 116.

Desertores militiae, an ad succedendum habiles
 sint, determinant leges politicae, 544 et 770.

Desponsati. V. *Sponsalia, Sponsus.*

Detaxatio. V. *Aestimatio.*

Detentio differt a possessione, 309.

Detentor differt a possessore, 309; — nullum titu-
 lum ad possessionem habet, 318 et 319; —
 quomodo detentor contra plures possessionem pe-

tentes se securum reddere possit, 348; — quomodo detentor aut rem alieno nomine possidens contra rei vindicationem se tueri possit, 375.

V. *Possessio*.

Deterioratio. V. *Damnum*.

Determinationes communes juris personarum et rerum sunt: confirmatio, mutatio, sublatio eorum, 1342. De eis agit integra tertia pars codicis.

Detractio a legatis, an et quatenus locum habeat, 690 — 693. V. *Contributiones*.

Dies, quo matrimonium contractum est, libro copulatorum inseri debet, 80; — dies, quo legata cedunt, 648; — et quando dies legatorum veniat, 685 — 687. V. *Tempus*. — dies secundum legis dispositionem terminus est 24 horarum, 902; — quomodo in acquisitione juris alicujus vel in adimplentione obligationis determinandus sit, 903. V. *Mortis dies*.

Dies venit, inter debitum, cujus dies jam venit, et tale, cujus dies nondum adest, compensatio locum non habet, 1439; — an solutio debiti ideo, quod dies solutionis nondum venerit, repeti possit, 1434.

Dijudicatio causae. V. *Decisio*.

Diligentia, tutor et curator obligantur patrimonium pupilli vel curandi sui tamquam diligentes

patres familias administrare, 228; — intermissio talis gradus diligentiae, qui adhiberi valet, si quis facultatibus animi ordinariis gaudet, in illis actibus, unde laesio jurium alterius nascitur, culpa est et jus tribuit reparationem damni petendi, 1297; — qui munus, artem, quaestum vel opificium publice profitentur, aut absque necessitate voluntarie negotium suscipiunt, cujus gestio specialem artis peritiam, aut diligentiam haud ordinariam requirit, defectum earum praestant, 1299.

V. quoque *Industria*.

Dimissio e patria potestate, 174, 175; — tutoris, 253 — 263; — confidejussoris, huic contra reliquos non prodest, 1363.

Directum dominium. V. *Dominium*, *Locatio conductio*. *Dominium* directum fideicommissi competit possessori et eis, qui ad successionem in illo vocati sunt, 629.

Discessus verisimilis debitoris ex terris hereditariis, quale jus fidejussori tribuat, 1365.

Dispensatio in impedimentis matrimonii, quomodo quaerenda et concedenda sit, 83 — 87; — ejus effectus, 88; — dispensatio ad ineundum novum matrimonium ante terminum legitimum, 120.

V. *Venia*, *Privilegia*.

Dispositio ultimae voluntatis. V. *Declaratio*.

Dispositiones pro singularibus casibus vel personis factae ad alios casus vel alias personas extendendae non sunt, 12.

Dissolutio matrimonii est penitus facta solutio vinculi matrimonii, 62, 93; — quomodo inter personas catholicas fieri possit, 111; — quatenus per mortis declarationem, 112 — 114; — quomodo inter acatholicos, 115 et 116; V. quoque *Judaei*; — quomodo lites occasione dissolutionis matrimonii de patrimonio et liberorum sustentatione orientes terminandae sint, 117; — quomodo reconjunctio fieri possit, 118; — qua sub limitatione conjuges vinculo matrimonii soluti ad aliud matrimonium transire possint, 119, 120; — dissolutio in libro copulatorum adnotanda, 122; — quomodo educationi liberorum post solutum matrimonium prospiciendum sit, 142; — effectus dissolutionis matrimonii quoad pacta dotalia. V. *Dotalia pacta*, *Sublatio*, *Cessatio*.

Divisibilis res, quomodo creditoribus conjunctis et a debitoribus conjunctis praestanda sit, 888 et 889. V. *Communio crediti et debiti*.

Divisio, an inter creditores et debitores conjunctos locum habeat. V. *Communio crediti et debiti*; — an inter confidejussores, 1359; — distri-

butio hereditatis inter plures heredes institutos, 554—563. V. quoque *Successio ab int.*; — divisio rei communis, aut lucri vel damni, quomodo instituenda sit, 839—849, 1192—1197 et 1215; — jus eam postulandi praescribi requirit, 1481.

Divulgatio libri, mapparum geographicarum, delineationum topographicarum, aut compositionum musicarum. V. *Operae*.

Documentum. V. *Instrumentum*.

Dolorum aestimatio propter laesionem corporalem. V. *Laesio*.

Dolus adhibitus, ut ultima voluntas declaretur, ejus declaratio impediatur vel supprimatur, heredem jure succedendi indignum reddit, 542; — et jus exheredandi tribuit, 770; — possessio dolo inita vitiosa est, 345; — simulatio dolosa habilitatis ad pactum ineundum obligationem satisfactionis praestandae inducit, 866; — idem valet de usu doloso expressionum obscurarum aut actionum simulatorum, 869; — qui ut pactum ineatur dolo efficit, aut promissione ejus, quod fieri nequit, alterum decipit, de noxiis consecariis tenetur, 874, 878. V. *Error*, *Damnum*, *Propositum*.

Domestici mercede conducti validi testes in ultima

voluntate non sunt, 594; — quatenus quis de reatu inquilinorum teneatur, 1318.

Domicilium, quando jus civitatis tribuat, 29; — facultas personalis peregrinorum dijudicatur secundum leges domicilii sui, et hoc deficiente, loci natalitatis, 34; — sponserum in proclamationibus et in libro copulatorum memorandum est, 70, 80; — ex eo determinatur, ubi proclamatio et sollemnis consensus in matrimonium declaratis fieri debeant, 71, 75, 81 et 82; — uxor tenetur domicilium mariti sequi, 92; — solutiones extra contractus debitae in loco domicilii praestandae sunt, 1420; — domicilium ignotum debitoris principalis jus tribuit immediate fidejussorem conveniendi, 1356.

Dominium, de jure domini agit cap. 2. P. II. Notio domini in sensu objectivo, 353; — subjectivo, 354; — possibilitas objectiva et subjectiva domini adquirendi, 355 et 356; — plenum et minus plenum, directum et utile, 357 et 358; — species posterioris, 359 et 360. V. *Locatio conductio hereditaria*, *Emphyteusis*, *Superficii jus*. — Condominium, 361; — jura domini, 362; — eorum limitatio, 363 — 365; — actiones ex jure domini: 1) rei vindicatio proprie talis, 366; — contra quem locum ha-

beat, 367 et 368; — quid actori probandum sit, 369—371; — 2) actio ex dominio iuridice praesumpto, 372—374; — quomodo merus detentor contra rei vindicationem se tueri possit, 375; — consecrarium legale: a) si possessio negatur, 376; — b) simulatae possessionis, 377; — aut c) si quis rem litigiosam dolo possidere desiit, 378; — quid domino restituendum sit, 379; — quomodo dominium adquiratur. V. *Acquisitio*. — Modi, quibus dominium cessat, 444; — dominium rerum mobilium ordinarie intra tres annos usucapitur, 1466; — eodem modo rerum immobilium ab eo, in cuius nomen in libris publicis inscriptae sunt, 1467; — alias nonnisi triginta annorum spatio, 1468, 1472—1477. V. *Praescriptio*.

Dominium in persona (Eißeigenschaft) in his terris non conceditur, 16.

Dominus. V. *Dominium*.

Domus, ejus possessio sine domicilio jus civitatis non tribuit, 31; — appertinentiae domus, 297.

V. *Aedificatio*.

Dona, mandatariis non licet absque consensu mandantis contemplatione negotiorum gestionis a tertio dona accipere; recepta in utilitatem aerarii pauperum confiscantur, 1013. V. *Donationes*.

Donationes, de eis agitur in cap. 18. P. II. Notio donationis, 938; — quatenus renunciatio donatio sit, 939 et 1381; — donationes remuneratoriae, 940 et 941; — reciprocae, 942; — forma pacti donationis, 943; — et quantitas donari licita, 944; — quatenus donans rei donatae evictionem praestet, 945 et 1397; — irrevocabilitas donationum, 946; — exceptiones: 1) ob egestatem, 947; — 2) ob ingratitudinem, 948 et 949; — 3) ob diminutionem sustentationis alicui debitaе, 950; — 4) ob laesionem legitimae, 951 et 952; — 5) ob praejudicium creditoribus factum, 953; — 6) ob supernascentiam liberorum, quatenus, 954; — quae donationes in heredes non transeant, 955; — donatio mortis causa, 956; — donationes in portionem legitimam aut hereditariam non imputantur, 791; — speciale mandatum requirunt, 1008; — donatio a parte desponsata alteri parti desponsatae, vel etiam a tertio alterutri earum contemplatione futuri matrimonii facta, potest, matrimonio absque reatu donantis non subsecuto, revocari, 1247; — donationes inter conjuges secundum generalia principia donationum dijudicantur, 1246; — quod maritus uxori suae ad ornandum dedit, pro donato habetur, 1247; — jus donationem propter ingra-

titutinem revocandi, intra tres annos expirat, 1487.

Dos, quid sit, 1218; — quomodo indeterminate legata proprius determinanda sit, 669—671; — in portionem legitimam et ab intestato delatam imputatur, 788 et 790. V. *Dotalia pacta*.

Dotalia pacta. Cap. 28. P. II. Notio et objecta eorum, 1217; — 1) dos, 1218; — constituta a sponsa, 1219; — aut ejus parentibus, vel voluntarie, 1220; — vel judicialiter, 1221; — justae rationes eam denegandi, 1222, 1223; — e cujus patrimonio constituta praesumatur, 1224; — stipulatio, traditio et probatio ejus, 1225 et 1226; — objectum dotis, et jus mariti et uxoris respectu ejus, 1227 — 1229; — cura pro securitate ejus, 1245; — 2) contrados, 1230; — an sponsus vel ejus parentes ad contradotem constituendam, aut posteriores ad id praestandum obligati sint, quod ad instructionem rei familiaris requiritur, 1231; — cautio ob contradotem, 1245; — 3) morganatica promissa intra primos tres annos tradita esse praesumitur, 1232; — 4) communio bonorum, 1233; — ejus effectus generatim, 1234 et 1235; — speciatim, si libris publicis inscripta fuit, 1236; — 5) administratio et ususfructus patrimonii originarii

vel acquisiti, 1237 — 1241; — 6) vidualitium, 1242 — 1244; — cautio de vidualitio, 1245; — donationes inter conjuges, 1246 et 1247; — testamenta mutua, 1248; — pacta successoria, requisita ad validitatem pacti successorii, 1249, 1250; — praescriptum de conditionibus adjectis, 1251; — effectus pacti successorii, 1252 et 1253; — cessatio ejus, 1254; — jus advitalitium, 1255 — 1258; — unio prolium, 1259; — separatio patrimonii in casu: 1) concursus creditorum, 1260 — 1262; — 2) separationis a toro et mensa voluntariae, 1263; — aut 3) judicialis, 1264; — 4) nullitatis declarationis, 1265; — 5) dissolutionis matrimonii, 1266.

Dubium quoad quaestionem juris, V. *Juris principia*; — an possessio vitiosa sit vel non. V. *Possessio, Praesumptio*.

E.

Ebrietas ebrium ad testandum inhabilem reddit, 566.

V. *Animi perturbatio*.

Ecclesiastici. V. *Clerici*.

Ecclesiastica bona, contra eorum administratores tantum tempus praescriptionis extraordinarium locum habet, 1472, 1485.

Edere titulum suum possessor de regula non tenetur, 323 — 325.

Edicta publicantur in casu: malitiosae desertionis conjugis, 115; — prolongationis patriae aut tutoris potestatis, 172, 251; — declarationis deficientis usus rationis aut prodigalitatis, 273; — mortis declarationis, 113, 277; — si quid invenitur, 390, 397; — heres publicationem eorum petere potest ad investigandum statum passivum, 813; — effectus hujusmodi convocationis, 814; — consecrarium cautelae hujus intermissae, 815.

Editio nova alicujus libri, an absque consensu aucteris vel absque conventionem cum librerie ineundo fieri possit, 1167 — 1169.

Educatio, quid sit, 139; — utrique parenti incumbit, *ibid.*; — in qua religione liberi parentum diversis religionibus addictorum educandi sint, leges politicae determinant, 140; — pater prolem suam impuberem ad vitae genus, quod ipsi convenientem putat, educare potest, 148; — divisio educationis curae durante matrimonio, 141; — aut post ejus separationem vel dissolutionem, 142 et 143; — sumtus in educationem ex patrimonio prolium depremi possunt, 150; — a parentibus suppeditati postea repeti

nequeunt, 154; — educatio liberorum illegitimorum, cui incumbat, 166 — 171; — cuilibet fas est, neglectiorem educationis vel abusum patriae potestatis medelae ferendae causa iudicio indicare, 178; — educationis pupilli tutor curam habere obligatur, 216; — et haec proxime matri confidenda est, 218; — quid educatio legata in se comprehendat, 672 et 673.

Effundere ex habitatione, si quis inde damnum patitur, illud is praestat, e cujus habitatione effusum quidpiam est, 1318.

Egestas. Liberi parentes suos in egestatem lapsos sustentare obligantur, 154; — donantis, quatenus jus erga donatarium tribuat, 947. V. *Auxilium*.

Emancipatio. V. *Dimissio*.

Emigrantes propria auctoritate amittunt jus civitatis, 32; — exercitium patriae potestatis, 176; — an ad succedendum habiles sint, constitutiones politicae determinant, 544 et 770.

Emphiteuseos contractus species est locationis conductionis. V. *Locatio conductionis*.

Emphiteuticum bonum, ejus qualitas tantum per possessionem quadraginta annorum proprio nomine exercitam amittitur, 1474.

Emtionis venditionis contractus, de eo agitur in

cap. 24. P. II. Quid sit, 1053; — ejus requisita, 1054; — pretium debet a) in parata pecunia consistere, 1055; — b) determinatum, 1056, 1058; — et c) legitimum esse, 1059, 1060; — obligationes venditoris, 1061; — et emteris, 1062, 1063; — periculum et commodum rei venditae, 1064; — emtio rei speratae, 1065, — praescriptum generale, 1066; — species particulares vel pacta adjectitia emtionis venditionis, 1067; — pactum de reemendo, 1068 et 1070; — de retrovendendo, 1071; — jus protimiseos, 1072, 1079; — emtio venditio ad experiendum, 1080—1082; — cum pacto additionis in diem, 1083—1085; — contractus aestimatorius, 1086—1088; — venditio judicialis praecipue secundum codicem judicarium judicatur, 1089; — quando opus jussum pro emtione venditione habendum sit, 1158; — emtio venditio nomine alterius mandatum speciale requirit, 1008; — rumpit locationem conductionem, 1120, 1121. V. *Contractus de re incerta*.

Emtor melior, quando emtio venditio cum pacto additionis in diem sub conditione suspensiva vel resolutive inita sit, 1083 et 1084; — tempus ad jus hoc exercendum, *ibid.*; — quis pro

meliore emtore habendus, et quid in casu dissolutionis contractus praestandum sit, 1085.

Equi, quando morbus aut mors eorum jus tribuat evictionis praestationem exigendi, 925 et seq.

Equipage, quid sub hoc nomine intelligendum, 536, 703.

Error, quando matrimonium invalidum reddat, 57 — 59 et 95; — quando ultimae voluntatis dispositionem, 570 — 572; — aut pactum in genere, 870 — 876; — in specie transactionem, 1385; — jus ex errore in pacto subversante nonnunquam expirat intra tres annos, 1487. V. *Indebiti solutio*.

Evictionis praestatio, casus, ubi locum habet, 922 — 930; — conditio, 931; — effectus, 932; — cessatio ejus, 933.

Exanimis nati. V. *Liberi*.

Exceptiones contra validitatem contractus, qui eis renunciare vult, determinate hoc facere debet, 937; — quatenus exceptiones, quibus debitor contra creditorem uti potuisset, contra solutorem quoque locum habeant, 1361; — aut contra cessionarium, 1396; — exceptio praescriptionis a parte opponi debet, 1501. V. quoque *Evictionis praestatio*.

Excusatio a tutela vel curatela, ex quibus ratio-

nibus, 191—195, 281; — quando et ubi inferenda, 201; — consecraria intermissionis, 202, 203.

Executor testamenti, ejus obligationes, 816 et 817.

Exercitium juris. V. *Possessio*, *Praescriptio*.

Exhereditatio, requisita justae exheredationis, 768

— 773; — exheredatus in determinatione legitima pro non existenti habetur, 767; — revocatio exheredationis, 772; — remedia juris heredis necessarii exheredati vel laesi in legitima, 775; — juste exheredato semper tamen competit sustentatio necessaria, 795.

Expensae. V. *Impensae*.

Experientia, emptio venditio ad experiendum, 1080;

— effectus hujus reservationis, 1081 et 1082.

Expressiones, qui ad alterum circumveniendum expressionibus obscuris utitur, satisfactionem praestat, 869.

Expromissio. V. *Solutio*, *Assignatio*.

Exspiratio. V. *Cessatio*.

Exstructio aedificii. V. *Aedificatio*.

Extabulatio ex libris publicis tollit possessionem, 350; — requiritur, ut jura intabulata expirent, 444, 469, 526, 1446, 1499 et 1500.

Extranei. V. *Peregrini*.

F.

Fabrica, qui eam instituit, aut particeps ejus est, quin domicilium in nostra civitate habeat, jure civitatis non gaudet, 31; — fabricam tutor sine consensu judiciali nec incipere, nec continuare, aut terminare potest, 233.

Fabricantibus ex negotio commercium spectante sex pro centum tamquam usurae legales debentur, 995.

Facta, quomodo contractus innominati de eis initi judicandi sint, 1173 et 1174; — involuntaria aut aliena, in quantum ad indemnitis praestationem obligent, 1306 — 1310 et 1313 — 1319; — licita, quatenus objectum fidejussionis sint, 1349.

Factores, ad eos praescripta de locatione conductione operarum statuta applicanda sunt, 1163.

V. *Operae.*

Facultas personalis membri civitatis ad negotium juridicum, licet extra territorium civitatis susceptum, secundum leges hujus civitatis judicanda est, 4; — facultas acquirendi in genere, 18; — in specie ad acquisitionem possessionis, 310; — dominii, 355 et 356; — juris hereditarii, 538 — 546; — cui portio hereditatis ad suc-

cessionem inhabili delata accrescat, 560—562;
 — facultas ad contractum ineundum, 861; —
 dolosa ejus simulatio, quando ad satisfactionem
 obliget, 866; — facultas ad usucapionem et prae-
 scriptionem, 1453. V. *Inhabilitas, Arbitrium.*

Falsum, qui hujus criminis condemnatus fuit, testis
 in ultimae voluntatis dispositione esse nequit,
 592.

Familia, sub hoc nomine comprehenduntur ascen-
 dentes cum suis descendantibus, 40; — servitus
 familiae concessa ad omnia ejus membra exten-
 ditur, 529. V. *Fideicommissum, Nomen.* Jura
 familiae in genere in capite 2. et 3. P. I. trac-
 tantur. Reliqua specialia jura membrorum fami-
 liae occasione variarum juris relationum, in qui-
 bus eis fruuntur, enumerantur, 43; — jura
 familiae patris competunt liberis legitimis, 146;
 — non vero illegitimis, 165; — liberi adoptivi
 jura prioris suae familiae retinent, 182 et 183;
 — quae proles ex matrimonio invalido pro-
 creatae a specialibus familiae juribus excludantur,
 160; — legitimatio per rescriptum principis in
 jura membrorum familiae ejus, qui hanc legiti-
 mationem petit, non influit, 162; — jura fa-
 miliae usucapioni vel praescriptioni obnoxia non
 sunt, 1458, 1481; — foundationes familiae et

alia bona et jura communia ejus secundum principia de communione dominii tractantur, 849; — per relationes familiae fundantur jura personarum, 15; — relationes familiae oriuntur ex matrimonio, 44.

Famuli et Ancillae, quis sub hac denominatione, si in legato occurrit, intelligendus sit, 683; — quatenus heros suos obligatos reddere valeant, 1027 — 1033; — quatenus herus de eorum reatu teneatur, 1314 — 1318; — eorum relatio ad heros in lege speciali determinatur, 1172.

V. *Operae*.

Favore speciali gaudentes personae ratione temporis praescriptionis, 1454; 1472 et 1485; — qui cum illis in communione est, eodem favore gaudet, 1473. V. *Beneficium, Privilegium*.

Fenestrarum jus. V. *Servitutes*.

Feoda, de illis tractatur in jure feodali speciatim promulgato, 359.

Ferae in sylvis rebus immobilibus accensentur, 295.

V. *Captio ferarum*.

Fideicommissaria substitutio. V. *Substitutio*.

Fideicommissum familiae, quid sit, 618; — species principales fideicommissorum, 619, 620; — modi, quibus in eis succeditur, 621 — 626; — conditiones in fundatione fideicommissi obser-

vandae, 627; — revocatio foundationis, 628; — praescriptum generale de juribus ad illud vocatorum et ejus possessoris, 629; — jura specialia ad fideicommissum vocatorum, 630; — jura illimitata possessoris, 631; — jura limitata: a) respectu renunciationis et oppignorationis, 632; — b) respectu transmutationis, permutationis, aut locationis conductionis hereditariae, 633, 634; — c) respectu onerationis, 635; — determinatio partis tertiae debitis onerandae, 636; — et valoris boni fideicommissarii, 637; — modus debitorum solutionis, 638, 639; — quatenus successores de debitis teneantur, 640 — 642; — distributio fructuum ultimi anni, 643; — dissolutio et cessatio fideicommissi, 644, 645; — discrimen inter fideicommissa et foundationes, 646; — qualitas fideicommissi tantum per possessionem liberam quadraginta annorum cessat, 1474.

Fidejussio, quid sit, 1346. V. *Fidejussor*.

Fidejussor, quid sit, 1346; — fidejussor indemnitis, 1348; — quis fidejubere possit; 1349; — pro quibus obligationibus, 1350 — 1352; — ambitus fidejussionis, 1353, 1354; — effectus, jura fidejussoris: a) ratione ordinis interpellationis, 1355; — exceptiones, 1356 et

1357; — b) regressus erga debitorem, 1358, 1361; — c) erga confidejussores, 1359; — d) ratione securitatis ex pignore, 1360; — e) fidejussoris indemnitis, 1362; — quis sit fidejussor idoneus, 1374; — modi, quibus fidejussio expirat, 1363 — 1367; — an fidejussio per novationem cesset, 1378; — si debitor et fidejussor sibi succedunt, in juribus creditoris nihil mutatur, 1445; — quatenus fidejussor pro debito, de quo transactum est, teneatur, 1390. *Fidejussor indemnitis*, quis sit, 1348; — quatenus obligetur, 1362.

Fides mutua est obligatio principalis conjugum, 90; — si vendens rem emtori absque pretio tradit, res in fidem vendita est, et dominium ejus statim in emtorem transit, 1063; — heri et patres familias non obligantur solvere id, quod eorum famulis aut aliis domesticis sine mandato et quin liber introductus sit, cui res in fidem datae inscribantur, in illorum nomen creditur, 1032, 1033.

Filia, a quo in casu separationis aut dissolutionis matrimonii educanda sit, 142; — quatenus per initionem matrimonii e patria potestate exeat, 175; — de regula dotem petere potest, 1220 — 1224.

Filius, an per gestionem propriae rei oeconomicae patria potestate solvatur, 174; — jure gaudet a parentibus suis hoc petendi, quod ad instructionem rei familiaris requiritur, 1231. V. *Liberi*.

Finis a testatore ratione rei hereditariae declaratus, qualem habeat effectum, 711. V. *Motivum*, *Propositum*.

Finales rationes tutor post finitam tutelam reddere obligatur, 262.

Financialia. V. *Objecta*.

Firma, jus eam gerendi mandatum sociorum in se comprehendit, 1028, 1201.

Fiscus, ipsi defensio matrimonii suscipienda est, 97 et 115; — contra eum, tamquam administratorem bonorum et patrimonii civitatis tantum praescriptio extraordinaria sex aut quadraginta annorum locum habet, 1472, 1485.

Fixa et vincla, in terra vel muro fixa, aut ferro seu clavis vincla appertinentiae sunt rei immobilis, 297.

Fluida, ad legatam rerum fluidarum vasa quoque pertinent, 677.

Fluvius, vis fluminis, qua terrae portio adjicitur. V. *Accessio*. Insulae in fluviis navigationi aptis civitati reservantur, 407; — in quantum penes fluvios contra inundationes munimenta strui possint, 413.

Fodinae, lucrum ex illis competit usufructuario, 511; — portio ex fodina alicui competens cuxa nominatur, 1277.

Foeminae de regula tutelam vel curatelam suscipere nequeunt, 192 — 281; — de regula testes inhabiles sunt in ultimae voluntatis dispositione, 591 et 597; — sicuti mares fidejuberè possunt, 1349.

Foeminea posteritas de regula in fideicommissis succedere nequit, 626.

Foeneratio injusta in mutuo pecuniario tractatur secundum legem specialem de usuraria pravitate promulgatam, 1000.

Foeneratitius contractus, quid sit, 984. V. *Usurae*.

Foetus, pro foetura animalis absque speciali conventionè merces non debetur, 406.

Fontes juris. V. *Lex*.

Forma, interna vel externa validae ultimae voluntatis declarationis. V. *Declaratio ultimae voluntatis*; — pactorum, 883 — 887; — debitum ob defectum solemnitatum invalidum, si solutum est, repeti nequit, 1432 et 1433. V. quoque *Solemnitates*.

Forum nobilem, ad illud pertinet pertractatio causae de invaliditate vel dissolutione matrimonii, 97 — 102, 112 — 115, 134 et 135.

Frater petere potest, ut ipsi tutela in fratrem suum cedatur, 259.

Fratres et sorores, ipsis et eorum earumve liberis matrimonium inter se contrahere non licet, 65 et 94; — exceptio apud judaeos, 125; — nec cum fratribus sororibusve parentum matrimonium validum iniri potest, 65; — fratres sororesve heredis vel legatarii validi testes ultimae voluntatis non sunt, 594; — successio ab intestato fratrum sororumque. V. *Successio ab intestato*.

Fructus, quatenus pro re immobili habeantur, 295; — quoniam bonae fidei possessori competant, 330 et 338; — naturales pro accessione habentur, 405; — fructus in praedio locato existentes pro mercede locationis conductionis tacite oppignorati sunt, 1101; — fructus et comoda, quomodo finito usufructu dividenda sint, 519; — ad fideicommissi possessorem pertinent, 631; — quatenus illos oppignorare possit, 632; — si pars fructuum relate ad omnem utilitatem determinata pro usu rei convenitur, contractus societatis existit, 1103.

Fumus, jus eum vicini camino immittendi, 475.

V. *Servitutes*.

Fundationes, quid sint, quae praescripta de eis valeant, 646.

Fundator fideicommissi, 619—628.

Fundales libri. V. *Libri publici*.

Fundus, possessio fundi sine domicilio in his terris
jus civitatis non tribuit, 31. V. quoque *Prae-*
dium, *Sors capitalis*.

Funerarii sumtus hereditati incumbunt, 549; —
ab emtore hereditatis ferendi sunt, 1280.

Fungibiles res, 301; — quatenus objectum sint
usufructus vel usus, 510; — et mutui, 983.

Furiosi et dementes, qui ita vocentur, 21. V. *Ra-*
tionis usu destituti, *Curandi*.

Futuri fructus, an objectum emtionis venditionis
vel contractus de re incerta sint, 1275 et 1276.

Futurum, de pacto in futurum ineundo. V. *Con-*
ventio.

G.

Galicia, codex civilis pro Galicia promulgatus per
codicem civilem universalem abrogatur. *Pat.*
promulg.

Gemmae pupillorum accipiuntur in judicalem cu-
stodiam, 229; — quid de regula nomine gem-
marum intelligendum sit, 678. V. *Ornatus*.

Genus, legatum certi generis. V. *Legatum*.

Gradus consanguinitatis. V. *Consanguinitas*; —

ad quem usque gradum fideicommissarie substitui possit, 612 et 627.

Gratuita pacta, notio eorum, 864. V. *Unilateralia*.

Gravamen. V. *Querela*.

Graviditas sponsae, quando matrimonium nullum reddat, 58, 94 et 121; — viduae vel uxoris, cujus matrimonium invalidum declaratum vel dissolutum fuit, quatenus contractioni novi matrimonii obstet, 120 et 121; — viduae gravidae usque ad decursum sex hebdomadum post partum ordinaria sustentatio ex hereditate debetur, 1243; — jus foeminae corruptae et gravidatae, 1328.

H.

Habilitas succedendi in genere, 538; — ex quo momento determinanda sit, 545 et 546; — quis ad acquisitionem juris succedendi inhabilis sit, 540 — 544.

Habitationis servitus, quid in se comprehendat, 521, 522. V. *Servitutes*.

Hereditarium jus. Cap. 8. P. II. Quid sit massa hereditaria, 531; — jus hereditarium et hereditas, 532; — titulus ad jus hereditarium, 533

et 534; — discrimen inter hereditatem et legatum, 535; — tempus delationis hereditatis, 536, 537; — habilitas succedendi, 538, 539; — rationes inhabilitatis, 540—544; — secundum quale tempus habilitas determinanda sit, 545, 546; — effectus hereditatis aditae, 547—550; — renunciatio juris hereditatis, 551; — translatio juris hereditarii, 809.

Hereditas, notio ejus, 532; — hereditas jam delata in proprios heredes transit, 536, 537; — quomodo ante aditionem consideranda sit, 547; — quomodo distribuenda, si tantum unus aut si plures heredes sine vel cum determinatione portionum instituti sunt, 554—559; — ab herede propria auctoritate in possessionem capi nequit, 797 et seq. V. *Hereditatis possessionis capio*. — Hereditas tertii adhuc viventis objectum validi pacti non est, 879; — qui minorenni hereditatem relinquit, curatorem pro ea nominare potest, 197; — hereditas a tutore tantum cum consensu judicii pupillaris repudiari aut pure acceptari potest, 233; — acceptatio pura vel repudiatio hereditatis mandatum speciale requirit, 1008.

Hereditatis possessionis capio. De ea agit cap. 15.

P. II. Conditiones ad possessionem hereditatis

justo modo acquirendam, 797, 798; — demonstratio tituli; declaratio de hereditate adeunda, 799 et 800; — effectus additionis hereditatis purae et conditionatae, 801, 802; — jus hereditatem pure vel conditionate adeundi, aut repudiandi, 803 — 808; — dispositiones ante additionem hereditatis: a) administratio massae hereditariae, 810; — b) securitas et satisfactio creditoribus praestanda, 811; — c) separatio hereditatis a patrimonio heredis, 812; — d) convocatio creditorum, 813; — effectus convocationis aut ejus omissionis, 814, 815; — e) demonstratio de adimpleta ultima voluntate, facienda aut ab exectore testamenti, 816; — aut ab herede, 817 et 818; — quando hereditas addicenda sit, 819; — obligatio coheredum respectu creditorum hereditatis et legatariorum, si beneficio inventarii usi non sunt, 820, 821; — media securitatis creditoribus heredis competentia, 822; — petitiones hereditatis, 823; — effectus earum, 824; — per successionem debitoris in hereditatem sui creditoris in jure creditorum hereditatis, coheredum, aut legatariorum nihil mutatur, 1445; — aditio hereditatis heredis valet quoque pro emtore hereditatis, et vice versa, 1282.

Hereditatis emtio, quatenus contractus de re in-

certa sit, 1278; — jura et obligationes inde orientia, 1278 — 1283.

Hereditatis petitiones, earum natura et effectus, 823, 824.

Heres, quis sit, 532; — quatenus heredes in jura et obligationes testatoris succedant, 547 — 550; — heres a testatore immediate nominandus est, 564; — nec heres, nec ejus familia in hereditate illi relicta testes esse possunt, 594; — heres ex pacto tantum conjux esse potest, 602; — quatenus heredibus testamentariis, non obstante pacto successorio, jus succedendi competat, 534; — quatenus heredibus legitimis, 727, 728 et 1253. V. *Dotalia pacta*. — Creditores heredis adhuc ante additionem hereditatis cautionem in ea petere possunt, 822; — jura et obligationes ex pactis de regula ad heredes transeunt, 918; — exceptiones: quoad promissum nondum acceptatum, 918; — quoad donationes in certis terminis praestandas, 955; — quoad mandatum, 1022; — quoad pactum de retroemendo, 1070; — et retrovendo, 1071; — quoad jus protimiseos, 1073; — quatenus in locatione conductione operarum, 1162; — in contractu de libro divulgando, 1169; — aut societatis, 1207 — 1209, 1211; — heredes

mariti legitimos natales proli impugnare possunt, 159; — heredibus parentum obligatio incumbit horum liberos illegitimos sustentandi et collocandi, 171; — an heredes refundere teneantur id, quod alimentario in antecessum solutum fuit, 1418; — si heredes possessoris malae fidei, in bona fide sunt, usucapionem incipere possunt, 1463; — in quos heredes jus servitutis personalis se extendat, 529; — heredes de damno reparando tenentur, 1337; — quae jura creditoribus heredis obaerati in hereditatem ei delatam competant, 822.

Heres substitutus. V. Substituti.

Heri operas mercede conducentes, quatenus pro negotiis a famulis suis vel domesticis nomine eorum susceptis teneantur, 1027 — 1033; — jura et obligationes inter heros et famulos vel ancillas in praescriptis specialiter hac de re statutis continentur, 1172.

Holographum testamentum, vel ultimae voluntatis dispositio propria manu a testatore scripta alia solemnitate opus non habet, 578.

Homicidium, quomodo familiae per illud laesae reparatio praestanda sit, 1327.

Honestas publica. V. Mores.

Honorarium. V. Remuneratio.

Hydrotechnica opera, ad extructionem eorum consensus instantiae politicae requiritur, 413.

Hypotheca, quid sit, 448. V. *Pignoris jus et contractus*.

Hypothecarii libri. V. *Libri publici*.

Hypothecarium creditum, quatenus cessionarius ratione ejus a cedente indemnitate petere possit, 1398; — usufructuarius obligatur usuras creditorum in re servienti intabulatorum suscipere, 512.

I.

Ignorantia legum non excusat, 2; — excusabilis. V. *Fides*.

Ignoto creditori, quomodo solvi possit, 1425.

Illata et invecta in aedificium ad habitationem destinatum pro mercede locationis conductionis tacite oppignorata sunt, 1101; — illata ab uxore. V. *Dotalia pacta*.

Illegitimi. V. *Liberi*.

Illicitum, quod est, objectum validi pacti esse nequit, 878. V. quoque *Conditio*, *Societas*, *Mores*, *Pacta*.

Immobiles res, quae sint, 293; — appertinentiae earum, 294—297; — quae jura pro re immobili habeantur, 298; — cui confectio inventarii et aestimatio rerum immobilium pupilli in-

cumbat, 225 — 227; — quando et quomodo a tutore alienari possint, 232; — res immobiles subsunt legibus illius loci, ubi sitae sunt, 300; — et ibi traduntur, 905; — jura realia in eas tantum inscriptione in libros publicos adquirantur, et nonnisi deletione ex illis cessant, 321 et 322, 431 — 445; — in illis tantum ad primum gradum usque substitui potest, 612; — quamdiu ratione earum evictionis praestatio peti possit, 933; — tempus ad praescriptionem earum, 1467 et 1468. V. *Inscriptio*.

Impedimenta matrimonii ex defectu facultatis consentiendi physicae aut moralis, 48 — 54; — ex defectu veri consensus, 55 — 59; — facultatis physicae aut moralis ad finem obtinendum, 60 — 68; — ex defectu solemnitatum essentialium, 69 — 82; — aut ob ansam datam ad divortium, 119; V. quoque *Judaei*. — Dispensatio a matrimonii impedimentis. V. *Dispensatio*. Impedimenta matrimonii strictam probationem exigunt, 99 et seq.; — sublatio eorum liberos legitimos reddit, 160; — Impedimentum patriae potestatis, 176; — impedimenta praescriptionis, unde oriantur, 1494 — 1496.

Impeditio, qui testatorem in declaranda ultima voluntate impedivit, jure succedendi privatur, 542.

vel involuntario, 1306 — 1310; — 4) casu, 1311, 1312; V. *Casus*; — 5) factis alienis, 1313; — exceptiones ratione famulantium, 1314 — 1316; — institutorum rerum transmittendarum, 1317; — lapsus, ejectionis et effusionis, 1318, 1319; — 6) ab animali, 1320 — 1322. — Species damni reparationis, 1323 et 1324; — et quidem: 1) pro laesionibus corporis, 1325 — 1328; — 2) libertatis personalis, 1329; — 3) honoris, 1330; — 4) patrimonii, 1331, 1332; — speciatim per moram in solvendo. Usurae ob moram, 1333 — 1335; — stipulatio poenae conventionalis, 1336; — obligatio heredum laedentis, 1337; — media indemnitis petendae: a) in iudicio civili, 1338; — aut b) instantia poenali, 1339, 1340; — aut c) in instantia superiori, 1341; — quando jus indemnitis praescribatur, 1489. V. quoque *Evictionis praestatio*.

Indeterminata penitus declaratio ad pactum non sufficit, 869.

Indicatio matrimonii impedimenti, ubi facienda sit, 70; — subsecutae matrimonii contractionis ab eo, qui vices ordiparii curatoris animarum agit, huic facienda est, 82; — reconjunctionis conjugum separatorum, 110; — propter constitu-

endum tutorem, 189; — abusus patriae aut tutoris potestatis, 178 et 217; — inventionis, 389—398; — calamitatum, quomodo a conductore fieri debeat, ut remissionem mercedis locationis conductionis obtineat, 1108; — aut quando ab eo, cui pecus traditum fuit, ut evictionis praestationem exigere possit, 926.

Indigenae. V. Civitatis membra, Civitatis jus.

Indigni et inhabiles ad successionem, 540—546.

Indivisibilis res, quomodo pluribus creditoribus ejus, aut a pluribus ejus debitoribus praestanda sit, 888—890. V. quoque Correalitas.

Indulgentia. V. Precarium.

Industria, proles extra sustentationem parentum existens de eo, quod per industriam suam acquirit, libere disponere, 151; — seque obligare potest, 246.

*Infantes vocantur, qui septimum annum aetatis nondum egressi sunt, 21; — speciali legum tutamine gaudent, *ibid.*; — nascituri pro natis habentur, ubi de juribus eorum agitur, 22; — et propterea curatorem obtinent, 274; — mortui vero editi pro non conceptis, 22; — in dubio vivi nati praesumuntur, 23; — infantes inhabiles sunt ad rem aliquam in possessionem capiendam, 310; — ad promissum faciendum*

vel acceptandum, 865; — quatenus damnum ab eis datum reparandum sit, 1308—1310. V. *Impuberes, Minorennnes.*

Inficiari. Qui possessionem rei judicialiter negat, eam propterea actori cedere obligatur, 376.

Ingratitudo gravis jus tribuit donationem revocandi, 948, 949.

Ingressi possessionem vi, eam vitiosam reddit, 345.

Inhabilitas validum matrimonium ineundi. V. *Impedimenta*; — ad tutelam vel curatellam, 191—194 et 281; — personis, quae inhabiles sunt, ad res suas gerendas et patriae potestati non subjectae, tutor vel curator constituitur, 187; — tutelam vel curatellam suscipere eis non licet, 191 et 281; — quemadmodum nec illis, quae ad educationem honestam pupilli inhabiles sunt, 191; — inhabilitas ad pactum ineundum, 865. V. *Habilitas*; — quale jus suspicio, quod debitor solvendo impar futurus sit, fidejussori tribuat, 1365. V. quoque *Correalitas.*

Inimicitia cum minorenni et curando, aut eorum parentibus a tutela vel curatella excludit, 193 et 281; — irreconciliabilis inter conjuges. V. *Odium.*

Initium efficaciae codicis civilis universalis a 1. Januarii 1812, *Pat. promulg.*; — legis in genere, 3; — qui initium praescriptionis impediat, 1494—1496.

Injuriae reales graves ratio sunt separationis, 109;
 — et apud acatholicos etiam dissolutionis matrimonii, 115 et 116; — injuriae reales intra tres, aliae intra unum annum praescribuntur, 1490. V. *Laesiones*.

Inofficiosa donatio, vel ultimae voluntatis declaratio.
 V. *Legitima*.

Inquilini. V. *Domestici*.

Inscriptio patris illegitimi in libros natorum, quando plenam probationem faciat, 164; — in libros publicos fit per intabulationem vel praenotationem, 431 — 439 et 446.

Insidiae vitae aut sanitati conjugis periculosae ratio sunt separationis, 109; — et apud acatholicos dissolutionis matrimonii, 115, 116.

Instantiae politicae judicio indicationem de constituenda tutela vel curatela facere obligantur, 189;
 — instantia loci in casu probati instantis vitae periculi proclamationem condonare potest, 86; — ei incumbit matrimonium judaeorum proclamare, 126; — quid ipsi in casu inventionis faciendum sit, 389 — 394. V. *Judex*, *Judicium*, *Praefectura circuli*, *Praefectura provinciae*.

Instigatio ad divertium matrimonii impedimentum est, 119.

Institor mercatoris, factor vel tiro, quatenus dominum mercaturae obligent, 1027 — 1033.

Instituta, medio contributionis collatae in finem sustentationis facta, ex constitutione hujusmodi societatis judicanda sunt, 1287.

Instituta rerum transmittendarum publica, in quantum pro damno caveant, specialia praescripta determinant, 1317.

Instructio rei familiaris, quod ad eam datur, in portionem hereditariam et legitimam confertur, 788 — 790; — quatenus parentes filio aut nepoti id, quod ad eam requiritur, tribuere teneantur, 1231.

Instrumentum tutori exarandum est, quando constituitur, 206 et 212; — et quando dimittitur, 262; — documenta pupilli in judiciale depositum accipiuntur, 229; — ad intabulationem idonea (tabularia), 434 et seq.; — communia apud consortem natu maximum deponuntur, reliqui consortes obtinent apographa, 844 et 849; — neoreperta an transactionem invalidam reddant, 1387. V. *Argumenta juris*.

Instrumenta fide publica exarata, quae in ordinario commercio paratae pecuniae locum tenent, sub hujus denominatione comprehenduntur, 680.

Insulae a proximis ripae possessoribus occupari possunt, 407, 408.

Intabulatio in libris publicis ratione rerum immobilium ad acquisitionem dominii et aliorum jurium realium necessaria est, 431—439, 445, 446, 1498—1500; — praescriptum de collisione plurium intabulationum, 440; — effectus intabulationis, 441—443; — forma, 446; — in quantum ratione debiti intabulati compensatio locum habeat, 1443; — jura et obligationes intabulata conjunctione creditoris et debitoris in una persona non tolluntur, donec extabulatio subsequatur, 1446; — intra quod tempus usucapiantur, 1467—1477.

Intelligibile. Conditiones, quae intelligi nequeunt, in ultimae voluntatis dispositione pro non adjectis habendae sunt, 697; — pactum vero invalidum reddunt, 898; — id quoque efficit declaratio consensus, quae non intelligi potest, 869.

Intentio. V. *Finis*, *Motivum*.

Intercessio tertii pro debitore tamquam expromissoris, debitoris conjuncti, aut fidejussoris est species juridicae cautionis, 1343, 1344; — quis alienas obligationes suscipere possit, 1349.

Interdicendi jus, quomodo possessio ejus adquiratur, 313; — et quomodo usucapiatur, 1459.

Interdictum. V. *Prohibitum*.

Interesse. Praeter obligationem principalem debitor

nonnunquam etiam tenetur ad praestationem ejus, quod alterius interest, obligationem rite adimpletam non fuisse, 912, 913.

Intergerini parietes. V. Parietes.

Interitus rei dominantis aut servientis servitutem non tollit pro perpetuo, 525; — casualis rei specialis omnem obligationem eam praestandi tollit, 1447. V. *Periculum*.

Intermissio exercitii alicujus juris de regula possessionem ejus non tollit, 351. V. *Praescriptio*; — injusta alicujus actus, aut attentionis vel diligentiae necessariae obligationem damni reparandi inducit, 1295 — 1298.

Interpellatio, effectus ejus quoad tempus solutionis, 1417; — quoad usuras ob moram solvendas, 1334; — fidejussionem, 1355; — praescriptionem, 1497.

Interpretationis regulae, adhibendae in legibus, 6 — 8; — servitutibus, 484; — legatis, 655 et seq.; — substitutionibus, 614; — pactis, 914 — 916; — interpretatio legis ab ipso legislatore facta qualem effectum habeat, 8.

Interruptio praescriptionis, quomodo fiat, 1497.

Intestato, successio ab intestato. V. *Successio*.

Inundatio jura domini non mutat, 408; — jus tribuit in alveum derelictum, 409; — nec minus

ad remissionem mercedis locationis conductionis,
1104—1108, 1133 et 1134.

Invaliditas matrimonii. V. *Nullitas*; — ultimae
voluntatis declarationis. V. *Declaratio ultimae*
voluntatis; — pactorum. V. *Pacta*.

Inventarium vocatur consignatio omnium ad rem
universalem pertinentium rerum, 223; — facien-
dum est de patrimonio pupillari, 223—226;
— de praedio in usumfructum concessio, 518;
— item in erectione fideicommissi, 627; — in
hereditatis additione conditionata, 802, 803; —
nec minus ad petitionem ejus, cui legitima com-
petit, 804; — et in contrahenda bonorum
communione partiali, 1178; — res conducta
secundum inventarium restitui debet, 1109, 1110;
— inventarium heredes contra creditores here-
ditatis et legatarios tuetur, ne ultra vires here-
ditatis obligentur, 802, 820 et 821.

Inventio, praescripta de obligationibus et juribus
inventoris, aut plurium, qui rem simul invene-
runt, 388—401. V. *Thesaurus*, *Salvatio*.

Invidia, qui alteri damnum in patrimonio ex invi-
dia intulit, pretium specialis affectionis refundere
obligatur, 1331.

Irrevocabiles sunt de regula donationes, 946; —
exceptiones, 947—956.

Itineris jus. V. Servitutes.

Judaei cum Christianis validum matrimonium inire nequeunt, 64 et 94. V. *Christiani*; — exceptiones quoad eos obtinentes a jure communi matrimoniali, 123; — et quidem respectu matrimonii impedimentorum, 124, 125; — proclamationis, 126; — sollemnis consensus declarationis et copulationis, 127 — 131; — separationis, 132; — dissolutionis matrimonii, 133 — 136.

V. quoque *Religio*.

Judex, querela ob ejus reatum, 1341.

Judiciales dispositiones nunquam vim legis obtinent, 12.

Judicium, coram quo causa de invaliditate aut dissolutione matrimonii tractata fuit, cum instantia competenti propter inscriptionem in librum copulatorum communicare obligatur, 122. V. *Pupillare judicium*.

Judicialiter vel extrajudicialiter pacta de regula iniri possunt, 883; — exceptio respectu adoptionis, 181; — quatenus quoad susceptionem in alumnum, 186.

Jumenta, quando morbus vel mors eorum jus ad evictionis praestationem tribuat, 925 et seq.

Jura in genere. Divisio principalis in jura personarum et rerum, 14; — et posteriorum in jura

rerum realia et personalia, 307; — species jurium realium, 308; — fontes personalium, 859; — jura de regula ad res mobiles pertinent, 298; — adquisitio jurium possessionis, 312, 313.

V. *Possessio*. — Jura realia in regula tantum per traditionem adquiruntur, 425; — in rebus immobilibus in specie per inscriptionem in libros publicos, et expirant tantum per extabulationem, 321, 322, 431—445; — communes determinationes juris personarum et rerum sunt: confirmatio, mutatio et sublatio eorum, 1342; — jura pluribus competentia, V. *Communio*. — Quomodo jura tollantur, V. *Sublatio*. — Quomodo jura, quae raro exerceri possunt, usucapiantur vel praescribantur, 1471, 1481; — jura personarum et jura cujuslibet in facta sua et res suas per se, propter intermissum exercitium eorum, praescriptioni obnoxia non sunt, 1458,

1459, 1481 et 1482. V. *Personarum jus*, *Rerum jura*, *Acquisitio*, *Societas*, *Communitates*, *Credita*. — Jura connata. V. *Personarum jura*. — Jura merae facultatis praescriptioni obnoxia non sunt, 1459, 1481 et 1482. — *Juris argumenta* solutori alieni debiti tradenda sunt, 1358.

Juris fontes. V. Lex.— *fundamentum. V. Titulus.*— *ignorantia* non excusat, 2.— *principia* naturalia fons subsidiarius decisionum sunt, 7.— *quaestiones* dubiae, quomodo decidendae sint, 7 et 8.— *usus*, quomodo fiat, 313; — qui jure suo intra justos limites utitur, de damno alteri inde orto non tenetur, 1305.

Juramentum a sponsis praestandum est, si omnes tres proclamationes ipsis remittuntur, 86, 87; — conjugum ad probandam invaliditatem matrimonii admitti nequit, 99; — facultas juramentum nomine alterius acceptandi, deferendi aut referendi speciale mandatum exigit, 1008.

Jurisdictio, tutor in rebus tutelam spectantibus judicio pupillari subest, 200; — res immobiles pertinent ad forum rei sitae, mobiles sequuntur personam, 300.

Jus commune per codicem civilem universalem aboletur. *Pat. promulg.*

— *civile*, quid sit, 1; — principalis ejus divisio, 14.— *indemnitas* in regula sicut aliud jus privatum apud judicem ordinarium quaerendum est, 1338.

Jussum de praestando labore, opere vel gerendo negotio. V. *Operae*, *Mandatum*.

Justitium impedimento est praescriptioni incipientiae et continuandae, 1496.

L.

Laesio, quomodo fiat, 1294; — *laesio corporis*, libertatis personalis, honoris, patrimonii, quomodo damnum inde ortum resarciendum sit, 1325 — 1335. V. *Damnum*, *Indemnitas*; — *laesio testatoris* aut ejus familiae, quando heredem aut legatarium juris succedendi indignum reddat, 540 — 542; — et jus exheredandi tribuat, 770; — *laesio sustentationis legitimae* vel creditorum, quatenus jus tribuat donationem revocandi, 950 — 954.

Laesio ultra dimidium valoris jus tribuit rescissionem contractus exigendi, 934; — etiam tunc, quando determinatio pretii tertio commissa fuit, 1060; — exceptiones, 935; — speciatim in contractibus de re incerta, 1268; — aut in transactione, 1386; — jus rescissionem contractus ob laesionem ultra dimidium valoris petendi, intra tres annos exspirat, 1487.

Laudemium et mortuarium, quatenus domino directe competant, 1142.

Legales usurae, notio et limitatio earum, 1333, 1335.

Legatarius, quis sit, 535; — ipse et ejus familia respectu rei eis relictæ habiles testes non sunt, 594. V. *Legatum*; — ei jus competit separationem hereditatis a patrimonio heredis petendi, 812; — et satisfactionem suam ab emtore hereditatis exigendi, 1282; — jus ipsius per successionem debitoris in hereditatem creditoris non mutatur, 1445.

Legati, libertas ipsiſ et personis in eorum servitio existentibus competens, 38.

Legatum, quid sit, et quomodo ab hereditate differat, 535; — de legatis agit cap. 11. P. II. A quo, quomodo et cui legari, 647, 648; — cui præstatio vel distributio legatorum imponi possit, 649—651; — substitutiones in legatis, 652; — objecta legati, 653, 654; — generales interpretandi regulæ ratione legatorum, 655; — specialia præscripta ratione legati: a) rerum certi generis, 656—659; — b) speciei, 660, 661; — c) rei alienae, 662; — d) crediti vel debiti, 663—668; — e) dotis, 669—671; — f) alimenterum, educationis aut victus, 672, 673;

— g) mobilium, suppellectilis, 674; — h) repositorii, 675 — 677; — i) gemmarum, ornatus et mundi, 678; — k) auri vel argenti; linteorum, currus et equorum (Equipage), 679; — l) pecuniae paratae, 680; — m) quis nomine liberorum, 681; — n) consanguineorum, 682; — o) personarum mercede servientium veniat, 683; — dies, quo legata cedunt, 684; — an statim dominium eorum adquiratur, *ibid.*; — quando legata praestanda sint, 685 — 687; — jus legatarii cautionem exigendi, 688; — cui legatum destitutum cedat, 689; — jus heredis, si onera hereditatem exhauriunt, 690, 691; — — vel plane excedunt, 692, 693; — de contributionibus legalibus ad instituta publica, 694; — quomodo legatum tollatur aut revocetur, V. *Sublatio ultimae voluntatis*; — quatenus legata in casu exheredationis vel praeteritionis subsistant, aut legatarii ad plenam praestationem portionis legitimae contribuere debeant, 778 et 783; — legata in portionem legitimam imputantur, 787; — legatum a legatario vivente adhuc testatore alienari nequit, 879.

Legitima. De portione legitima et collatione in eam aut portionem hereditariam agit cap. 14. P. II. Quibus personis tamquam heredibus necessariis

legitima competat, 762 — 764; — quanta, 765, 766; — sub quibus limitationibus, 767; — requisita justae exheredationis, 768 — 773;

V. *Exhereditio*. — Quomodo legitima relinquenda, 774; — juris remedia heredum necessariorum: a) in casu injustae exheredationis aut diminutionis portionis legitimae, 775; — b) in casu praeteritionis, 776 — 782; — quis ad portionem hereditariam aut legitimam contribuere debeat, 783; — modus legitimam determinandi et computandi, 784 — 786; — collatio in portionem legitimam, 787 — 789; — aut hereditariam in casu successionis ab intestato, 790 — 794; — jus heredis necessarii ad alimenta necessaria, 795; — et conjugis ad sustentationem convenientem, 796; — ab eo, cui legitima competit, confectio inventarii peti potest, 804; — nec minus separatio hereditatis a patrimonio heredis, 812; — quatenus laesio legitimae descendantibus jus tribuat donationem revocandi, 951, 952; — jus legitimam aut expletionem ejus exigendi intra tres annos expirat, 1487.

Legitimatio prolium illegitimarum fit sublatione impedimenti matrimonii vel ignorantia excusabili, 161; — per subsequens matrimonium parentum, 161; — per beneficium principis, 162; — qua-

tenus jus ad successionem ab intestato tribuat,
752, 753 et 756. V. *Liberi*.

Legitimi natales. V. *Nativitas*.

Lex civilis. De legibus civilibus in genere agit
introduction. Notio juris civilis, 1; — initium
efficaciae legis 2, 3; — ambitus legis, 4; —
leges non obligant retro, 5; — interpretatio
legis, 6—8; — duratio legis, 9; — aliae species
praescriptorum, ceu: a) consuetudines, 10; —
b) statuta provincialia, 11; — c) sententiae ju-
diciales, 12; — d) privilegia, 13; — quae
personae speciali legum tutamine gaudeant, 21;
— secundum quas leges facultas personalis pere-
grinorum et eorum negotia juridica judicanda sint,
34—37; — lex in pluribus casibus immediate
tribuit jus ad acquisitionem possessionis, 317;
— dominii, 424; — juris pignoris, 449; —
juris hereditarii, 533; — et jurium personalium,
859, 860. V. *Praescriptio*, *Sustentatio*, *Pig-
noris jus legale*, *Successio ab intestato*.
V. quoque *Codex civilis*.

Liber, librum, cui res in fidem datae inscribantur,
mutuo consensu introductum, adferenti merces in
fidem dari possunt, 1033; — pactum de libro
divulgando. V. *Operae*.

Liberalitas. V. *Donationes*.

Liberationes legatorum, publica negotia exterarum nationum gerentium et in eorum servitio existentium, 38. V. *Privilegia, Favor.*

Liberi, nomine eorum de regula omnes consanguinei in linea descendenti intelliguntur, 42; — exceptio, 681; — liberi civis austriaci jus civitatis nativitate sua adquirunt, 28; — legitimam petere possunt, 762; — *Legitimi*, qui tales sint, 138, 160 et 161; — jura et obligationes eorum erga parentes. V. *Parentes, Pater, Patria potestas*; — nomen patris sui adquirunt, ejus arma gentilitia, jura familiae et conditionis, 146; — dotem vel instructionem rei familiaris postulare ipsis fas est, 1220 — 1224, 1231; — jus liberorum ratione usufructus patrimonii a patre matri concessi, si haec eum cedere vult aut novum matrimonium init, 1257; — in qua aetate ipsis optio religionis et conditionis competat, 140, 148; — quod adquirunt, eis proprium manet, 149; — in quibus casibus libere de eo disponere seque obligare possint, 151, 152; — parentes suos egenos honeste sustentare obligantur, 154; — occasione sublationis consortii conjugalibus eis a judicio prospiciendum est, 105 — 108 et 117; — illis, de quibus dubitatur, an non ex priori matrimonio procreati sint, curator est constituendus, 121; —

cura quinque prolium excusat a tutela vel curatela, 195, 281; — jus succedendi ab intestato liberorum legitimorum, 732 — 734; — quatenus donationem parentum impugnare possint, 951. — *Legitimati. V. Legitimatio.* — Liberi sublatione matrimonii impediti, ignorantia excusabili alterutrius conjugis, aut per matrimonium subsequens legitimati de regula cum legitimis aequalibus juribus fruuntur, 160, 161; — eodem modo et illi, qui ad petitionem parentum in hunc finem per rescriptum principis legitimati sunt, 162; — jus eorum succedendi ab intestato, 752, 753. — *Supernati*, quatenus ult. vol. dispositionem rumpant, 779, 780; — liberi donantis, qui post donationem nati fuerunt, in regula jure non gaudent donationem revocandi, 954; — liberi sustentationis causa suscepti. *V. Alumni.* — *Illegitimi*, qui tales habendi sint, 155 — 158; — juribus aequalibus cum legitimis non gaudent, 165 — 171; — natales legitimos prolis, et quidem intra tres menses, impugnare, marito tantum licet, 156; — aut heredibus, quibus praejudicium fieret, 159; — quid in tali casu probandum sit, 157, 158; — illegitimi nomen gentilitium matris gerunt, 165; — et obtinent tutorem, 166; — jure gaudent a parentibus suis et

eorum heredibus convenientem sustentationem, educationem et collocationem exigendi, 166 — 171; — prosperae fortunae suae causa legitimatione opus non habent, 162; — quis pro patre prolis illegitimae habendus sit, 163, 164; — jus succedendi ab intestato liberorum illegitimarum, 754. V. *Legitimatio*. — Liberi ex matrimonio *putativo*, quatenus ipsis aequalia jura cum legitimis competant, 160; — jus succedendi ab intestato liberorum legitimorum, 752, 753; — liberorum adoptivorum, 755; — jura liberorum, si ipsis per contractum de reditu vitali a parentibus initum sustentatio subtrahitur, 1286; — inter parentes et proles durante patria potestate praescriptio non currit, 1495; — liberi heredis aut legatarii validi testes testamentarii non sunt, 594.

Libertatis laesio. V. *Laesio*.

Librarius. V. *Operae*.

Libri publici, legitima possessio juris realis in res immobiles tantum per inscriptionem in eos acquiritur, 321, 322 et 431 — 443, 445; — et extabulatione tantummodo cessat, 444. V. *Intabulatio*, *Praenotatio*, et *Copulorum, Notorum libri*.

Licitae societates. V. *Societates*.

Licitatio, quae res minorennis licitationi exponendae sint, 231; — licitatio publica contra rei vindicationem tuetur, 367; — qualem effectum jus protimiseos in publica licitatione habeat, 1076; — quid in licitatione pignoris observandum, 461 — 463; — licitatio publica excludit querelam ob laesionem ultra dimidium, 935; — a quolibet consorte rei communis exigi potest, 840, 843, 1215.

Lignum secundum leges saltuarias caesum ad usufructarium pertinet, 511; — servitus lignum caedendi secundum principia servitutis pascendi iudicanda est, 503.

Limbi reticulati non pertinent ad lintea, 679.

Limitationes dominii illud minus plenum non reddunt, 358 et 364. V. *Restrictio*.

Limites, quomodo in dividundis praediis designandi sint, 845; — renovatio limitum, quando et quomodo suscipienda sit, 850; — quomodo sint controversiae propter limites dirimendae, 851 — 853; — parietes intergerini et muri, porro areae limites designantes, quatenus communes sint, 854 — 858.

Linea ascendens. V. *Ascendentes*; — descendens, V. *Descendentes*.

Lineae consanguinitatis et affinitatis, 41; — suc-

cessionis ab intestato, 730 et seq.; — quatenus circa successionem in fideicommissis familiae earum ratio habenda sit. V. *Fideicommissum*.

Lingua, qui linguae testatoris ignari sunt, testes in ult. vol. dispositione ejus adhiberi nequeunt, 591.

Lintea non adnumerantur vestimentis, 679.

Liquidæ tantum obligationes objectum compensationis sunt, 1438, 1439.

Litigiosa causa; defensor causam litigiosam sibi commissam redimere nequit, 879.

— *res* objectum est sequestrationis, 968; — consecrarium alienationis rei litigiosae, 378.

Litis denunciatio. V. *Evictionis praestatio*.

Litterae investiturae, ex eis jura domini directi et utilis judicanda sunt, 1128.

Locatio conductio, locatio conductio hereditaria et emphyteusis. De illis agit cap. 25. P. II. Contractus locationis conductionis, 1090; — I. Locatio conductio rei, quae sine labore, et rei, quae labore tantum impenso utilitatem praestat, 1091; — requisita, 1092, 1093; — effectus 1094; — quomodo jus personale conductoris in reale transeat, 1095; — jura mutua: 1) ratione traditionis, conservationis, usus, 1096 — 1098; — 2) onerum, 1099; — 3) mercedis, 1100 —

1102; — merces fructibus constans, 1103; — casus et conditiones remissionis mercedis, 1104—1108; — 4) restitutionis, 1109 — 1111; — 5) sublationis contractus locationis conductionis: a) rei interitu, 1112; — b) temporis lapsu, 1113; — si expresse vel tacite renovatio non fit, 1114, 1115; — c) renunciacione ordinaria, 1116; — extraordinaria, quando conductori jus ad illam competat, 1117; — quando locatori, 1118, 1119; — d) rei alienatione, 1120, 1121; — contractum locationis conductionis rei, quae adhibito labore tantum utilitatem praestat, tutor sine consensu judiciali inire nequit, 233.—

II. *Locatio conductio hereditaria*; quid sit, 1122; — an fideicommissi possessor fideicommissum hereditario modo elocare possit, 633, 634; — quando qualitas rei hereditarie locatae praescribatur, 1474. — III. *Contractus emphyteusis*, 1123; — quomodo dubium tollendum, an praedium hereditarie locatum vel emphyteuticum sit, 1124; — IV. *Jus superficies*, 1125. — Acquisitio domini utilis, 1126; — jura communia domini directi et utilis, 1127, 1128; — 1) ratione conservationis, culturae et mutationum praedii, 1130; — 2) mercedis locationis conductionis hereditariae, 1131; — quando merces haec.

praestanda sit, 1132; — quando remissio locum habeat, 1133, 1134; — jus in casu protractae solutionis mercedis, 1135, 1136; — 3) respectu operum et meliorationum, 1137, 1138; — jura et obligationes domini utilis, generatim, 1139; — in specie: 1) ratione alienationis, 1140 — 1142; — 2) respectu thesauri inventi et diminutionis substantiae, 1143; — 3) onerum, 1144; — 4) litterarum investiturae, 1145; — jura in superficiem, 1147; — cessatio domini utilis, 1148 — 1150.

Locatio conductio operarum vel operis. V. Operae.

Locus conditae ult. vol. dispositionis, ut addatur, necessarium non est, 578; — praescripta de loco adimplendi pacti vel alterius alicujus obligationis, 902, 905, 919, 1420. V. *Solutio, Instantia loci.*

Lotteriae a civitate institutae secundum descriptiones publicatas dijudicandae sunt, 1274.

Lucrum, quomodo inter socios distribuendum, 1192 et seq.; — lucrum cessans differt a damno, 1293, 1323 et 1324.

Lues jus tribuit remissionem mercedis locationis conductionis petendi, 1104 — 1108, 1133 et 1134. V. quoque *Pestis*.

Luminis jus. V. *Servitutes.*

Lusus, quatenus permissi sint et obligatorii, 1272, 1432 et 1433; — exceptiones ratione lotteriarum a civitate institutarum, 1274.

M.

Magistratus. V. *Instantia.*

Majestatis jura, an et quatenus usucapi vel praescribi possint, 1456, 1457, 1472 et 1485.

Majoratus, quid sit, 619; — in dubio potius, quam senioratus praesumitur, 620.

Majorennitas superato vigesimo quarto anno aetatis incipit, 21; — ea obtenta de regula patria potestas et tutela exspirant, 172 et 251; — majorennēs, qui per se soli validam obligationem contrahere nequeunt, ad matrimonium quoque consensu defensoris sui opus habent, 49. V. *Venia aetatis.*

Mandans. }
Mandatarius. } V. *Mandatum.*

Mandatum testatoris quoad rem hereditariam, 709 — 712; — de mandato et aliis speciebus negotiorum gestionis agit cap. 22. P. II. Contractus mandati, 1002; — debita declaratio per-

sonarum ad gestionem certorum negotiorum publice constitutarum, an mandatum suscipiant vel non, 1003; — divisio mandati in gratuitum vel mercenarium, 1004; — nuncupativum vel scriptum, 1005; — generale vel speciale; judiciale vel extrajudiciale, 1006; — illimitatum vel limitatum, 1007; — negotia speciale mandatum requirentia, 1008; — jura et obligationes mandatarii, 1009 — 1013; — mandantis, 1014 — 1016; — ratione tertii, 1017 — 1019; — dissolutio hujus contractus revocatione, 1020; — renunciatione, 1021; — morte, 1022, 1023; — aut concursu creditorum, 1024; — quatenus obligatio duret, 1025, 1026; — mandatum tacitum pro mercede servientium, 1027 — 1033; — mandatum judiciale et legale, 1034; — negotiorum gestio sine mandato, 1035; — in casu necessitatis, 1036; — aut in alterius utilitatem, 1037 — 1039; — altero invito, 1040; — impensio rei in utilitatem alterius, 1041 — 1044; — quatenus mandatum ad contrahendum matrimonium locum habeat, 76; — quando contractus depositi in mandatum abeat, 960.

Manuale signum, quando locum subscriptionis teneat, 580 et 886.

Mappae geographicae, de divulgatione earum. V.
Operae.

Margeritae. V. *Gemmae*.

Maritima pericula. Relationes eo se referentes ob-
 jectum sunt legum nauticarum, 1292. V. quoque
Naufragium, *Navigatio*.

Maritus, ejus jura personarum et obligationes spe-
 cialia tamquam capitis familiae, 91; — curate-
 lam uxoris suae petere potest, 260; — quod
 uxori suae ad ornatum dedit, pro donato habetur,
 1247; — qualem effectum concursus creditorum
 respectu patrimonii mariti publicatus ratione *dota-*
lium pactorum habeat, 1260 — 1262. V. quo-
 que *Conjuges*.

Massa hereditaria, quid sit, 831; V. *Heredi-*
tas, *Hereditarium jus*. — Quid juris, si ad
 satisfactionem omnium creditorum et legatariorum
 non sufficit, 691, 692; — contributiones lega-
 les ad instituta publica ex ea praestandae, 694; —
 caduca, cui cedat, 760; — ab intestato relicta.
 V. *Successio ab intestato*.

Mater prolium legitimarum. Ipsi praecipue incum-
 bit corporis et valetudinis prolium cura, 141; —
 post separationem aut dissolutionem matrimonii,
 cura quoque educationis, et quidem prolium se-
 xus masculini usque ad adimpletum quartum; foe-

minini usque ad perfectum septimum annum aetatis, 142; — et, patre mortuo vel inope, tam sustentationis quam educationis 143; V. quoque *Parentes, Liberi*. — Adulterium ab ea commissum, aut ipsius assertio partum suum esse illegitimum, illegitimos natales non probant, 158; — mater quidem non potest nominare tutorem, sed curatorem patrimonii a se proli relictæ, 197; — legitima tutela ei competit, 198; — qua tutrix spondere non tenetur, 205, 206; — ast contutor ei additur, 211. V. *Contutor*; — si ad novum matrimonium transit, hoc propter continuationem tutelæ iudicio indicare obligatur, 255; — postulare potest, ut tutela in ejus proles ab alio harum tutore ipsi cedatur, 259; — patre deficiente illius consensus ad adoptionem prolis minorenis requiritur, 181; — *Mater prolium illegitimarum*. Indicatio patris illegitimi ab ea facta paternitatem non probat, 164; — proli nomen familiae suae tribuit, 165; — ipsi praeprimis educatio, et patre deficiente sustentatio prolis incumbit, 167 — 171. V. quoque *Adoptiva mater*.

Materia in reparationem tantum rei alienae impensa, cedit domino rei principalis, 416; — ad aedificationem impensa. V. *Aedificatio*; — quando

operarius propter defectus materiae responsabilis sit, 1157.

Matertera, cum ipsa validum matrimonium iniri nequit, 65.

Matriculae. V. Copulatorum, Natorum libri.

Matrimonium. De jure matrimonii agit cap. 2. P. I.

Notio matrimonii, 44; — et sponsalium, 45; — effectus juridicus recessus a sponsalibus, 46; — regula de habilitate ad ineundum matrimonium, 47. — *Matrimonii impedimenta.* I. ex defectu consensus: a) propter deficientem consentiendi facultatem quoad minores et eos, qui alienae potestati subjecti sunt, 48 — 53; — vel personas militares, 54; — b) propter defectum veri consensus, 55 — 59; — II. ex defectu facultatis ad finem obtinendum et quidem a) facultatis physicae, 60; — b) facultatis moralis, propter condemnationem ad gravem poenam criminalem, 61; — propter ligamen, 62; — propter ordines sacros aut vota, 63; — propter religionis diversitatem, 64; — consanguinitatem, 65; — affinitatem, 66; — adulterium, 67; — aut conjugicidium, 68; — III. ex defectu solemnitatum essentialium, quae sunt: a) proclamatio, 69 — 74; — b) solemnis consensus declaratio, 75 — 82; — dispensatio a matrimonii impedimentis, 83 — 88; —

effectus validi matrimonii: jura et obligationes conjugum, 89; — communia, 90; — specialia mariti, 91; — uxoris, 92; — sublatio consortii conjugalis, 93; — 1) per declarationem *nullitatis* originariae, 94 — 102; — 2) per *separationem* a toro et mensa 103, — 110; — aut *dissolutionem* vinculi matrimonii, 111 — 122. — Exceptiones respectu judaeorum, 123; — a) ratione matrimonii impedimentorum, 124, 125; — b) proclamationis, 126; — c) copulationis, 127 — 131; — d) separationis, 132; — e) solutionis vinculi matrimonii, 133 — 136. — Si filia insciis aut invitis parentibus matrimonium init, et judicium rationem dissensus fundatam reperit, jus dotem petendi ei non competit, 1222; — lis de validitate matrimonii objectum validae transactionis non est, 1382; — pactum de matrimonio procurando illicitum est, 879; — praescripta in ineundo altero matrimonio observanda, 62, 119, 121; — consecrarium novi matrimonii respectu ususfructus a marito uxori relict, 1257. V. *Dotalia pacta*.

Matrimonium putativum, liberi ex tali matrimonio procreati pro legitimis habendi sunt, 160.

V. *Legitimitas*.

Matrimonii contractio austriacae cum peregrino

adimit jus civitatis, 32; — foeminae minoren-
nis, an tollat patriam, vel tutoris potestatem,
175 et 260; — matrimonium a parentibus prolis
illegitimae initum hujus legitimationem efficit,
161; — conditio, ne matrimonium ineatur, 700.

V. quoque *Matrimonium*.

Medicus pro suscipienda curatione certam remune-
rationem sibi stipulari nequit, 879; — per me-
dicos examinanda et probanda sunt inhabilitas con-
jugale debitum praestandi, 100; — legitimitas
partus praematuri aut senioris, 157; — demen-
tia et plena animi hebetudo, 273; — horum de-
fectuum cessatio, 283; — aut dilucida inter-
valla, 567; — ad medicos praescripta locationis
conductionis operarum applicanda sunt, 1163.

V. *Operae, Rei periti*.

Meliorationes. V. *Impensae*.

Membra communionis bonorum, de juribus eorum,

V. *Communio bonorum*; — jura membrorum
societatis generatim, 26; — membra ordinis ec-
clesiastici. V. *Religiosi*.

Mensis secundum legis dispositionem spatium tem-
poris est triginta dierum, 902.

Mensura determinatur secundum locum traditionis,
905. V. *Traditio*.

Mente capti, qui tales sint, 21; — validum ma-

rimonium contrahere nequeunt, 48; — curatela subsunt, 270. V. *Rationis usu destituti, Curandi.*

Mercantiles et cambiales res secundum speciales leges mercantiles et cambiales, quatenus a praescriptis codicis civilis universalis recedunt, judicantur. *Pat. Promulg.*

Mercantiles societates, quatenus teneantur membra ejus publice declarata, 1204; — dissolutio societatis mercantilis non minus quam constitutio ejus publicandae sunt, 1214.

Mercatores. Qui facultate mercaturae instructi sunt; ex negotio mercantili sex procentum tamquam usuras legales petere possunt, 995; — an ex apocha per mercatorem ordinariis emtoribus quoad debitum recentius exarata solutio debiti antiquioris praesumenda sit, 1430; — respectu assignationum reguntur specialibus pro ipsis latis praescriptis, 1410; — quatenus de negotiis teneantur gestis per eos, qui ipsis mercede serviunt, 1027 — 1033. V. *Opifex.*

Mercatura sine domicilio non tribuit jus civitatis, 31; — tutor pro suis pupillis sine consensu judicii mercaturam nec incipere, nec continuare, nec terminare potest, 233; — loco rationum formalium de mercatura gerendarum bilan-

etiam proponere potest, 239; — per concessionem exercitii mercaturae minorennis pro majorenni declaratur, 252.

Merces ratione facti impossibilis vel illiciti soluta, an repeti valeat, 1174. V. *Remuneratio, Operae.*

Merx, quomodo solutio praestanda sit, si pecuniae loco merces mutuo datae fuerint, 991.

Metus, an fundatus sit, ex circumstantiis judicandum est, 55; — quomodo matrimonium invalidum reddat, ibid. et 95; — quomodo pactum in genere, 870, 874 et 875; — jus contractum ob metum injustum subversantem impugnandi intra tres annos expirat, 1487.

Militares personae tantum cum consensu superiorum suorum matrimonium inire possunt, 54, 95; — in servitio revera adhuc exstantes a tutela vel curatela suscipienda se excusare possunt, 195, 281.

Militaria testamenta, favores, quibus gaudent, continentur in legibus militaribus, 600.

Militaris status, pro hoc et personis ad corpus militare pertinentibus existunt speciales ad jus privatum spectantes leges in negotiis juridicis ab eis vel cum iis suscipiendis observandae, etiamsi ad illas in codice expresse non provocetur. *Pat. Promulg.*

Milites. V. Militares personae.

Minae. V. Metus.

Minorennnes vocantur illi, qui vigesimum quartum annum aetatis suae nondum egressi sunt. Speciali legum tutamine gaudent, 21; — ad matrimonium ineundum consensu patris sui, et hoc deficiente, praeter declarationem ordinarii defensoris, consensu instantiae judicialis opus habent, 49—53, 95 et 96; — quatenus conjugi minorenni ad separationem a toro et mensa consensus defensoris sui necessarius sit, 106; — proles minorennnes, extra sustentationem parentum existentes de eo, quod industria sua acquirunt, libere disponere possunt, 151; — quatenus filia minorennis per initum matrimonium in potestatem mariti veniat, 175; — minorennnes patriae potestati subsunt; *V. Patria potestas*; — vel tutelae, 187; *V. Tutela*; — ad gerendam tutelam vel curatelam inhabiles sunt, 191, 281; — se ipsos in judicio defendere nequeunt, 243; — absque consensu tutelae quidem acquirere possunt, ast non alienare aut se obligare, 244; — exceptiones, 246—248; — per veniam aetatis vel exercitium mercaturae aut opificii pro majorennibus declarantur, 252; — declaratio majorennitatis ex justis rationibus in longius tempus differri potest, 251, — casus,

quando minorenni praeter tutorem curator quoque constituitur, 271, 272; — quatenus minores testari possint, 569; — aut in ult. vol. dispositionibus testes esse, 591, 597; — quatenus pacisci valeant, 865, 866; — favor eorum ratione praescriptionis, 1494, 1495. V. *Pupilli, Tutela*.

Mobiles res, notio 293; — patrimonium mobile pupillo delatum de regula publice est vendendum, 231; — jura in regula tamquam res mobiles respicienda sunt, nec minus credita intabulata, 298, 299; — res mobiles iisdem legibus subsunt, quibus subest ipse dominus pro persona sua, 300; — quomodo possessio earum adquiratur, 312 et 322; — in rei vindicatione describendae sunt, 370; — ratione earum ad secundum usque gradum fideicommissarie substitui potest, 612; — in loco facti promissi tradendae sunt, 905 et 1420; — intra quod tempus contemplatione earum evictionis praestatio peti possit, 933; — intra quod tempus dominium earum usucapiatur, 1466.

Mobilia supellectilia (Meubeln), quid sub eis intelligatur, 674.

Moderamen inculpatae tutelae, qui limites ejus excedit, responsabilis est, 19.

Modificationes, si acceptatio sub aliis modificationibus subsequitur, quam promissum factum fuit, pactum non existit, 869.

Modus, adimplendi mandatum testamentarium, quatenus mutari possit, 710; — praescripta de modo pactum adimplendi, 902 — 907 et 919.

V. Solutio.

Molae, illis detrimentum adferentia opera propria auctoritate struere non licet, 413.

Monachus. V. Religiosi.

Moneta, species ejus secundum locum traditionis determinantur, 905, *V. Traditio*; — mutuum in moneta excusa in genere, 986; — in peculiari specie monetae datum, quomodo restituendum sit, 987—989.

Monialis. V. Religiosi.

Mora in solutione sortis capitalis, quando sit et quid efficiat, 1333—1335; — consecraria morae creditoris in acceptanda solutione, 1419, 1425.

Morbus contagiosus ratio est, cur is, qui alium defendit, consensum in matrimonium denegare possit, 53; — pecoris, quando ad evictionis praestationem obliget, 924—927.

Mores, societates bonis moribus adversantes illicitae sunt, 26; — mali mores ratio sunt consensus ad matrimonium a defensore denegandi, 53; —

quando separationis a toro et mensa, 109; —
aut exheredationis, 768, 769.

Morganatica, quid sit, 1232; — in dubio prae-
sumitur intra primos tres annos matrimonii tradi-
ta, *ibid.*

Mors, quando absentis aut deficientis praesumatur,
24; — dubio orto, quae ex pluribus mortuis per-
sonis prior decesserit, omnes simul mortuae prae-
sumuntur, 25. V. quoque *Mortis declaratio*,
Homicidium. — Per mortem cessant tutela, 249; —
servitutes personales, 529; — mandatum, 1022; —
pactum de retroemendo, 1070; — pactum de retro-
vendendo, 1071; — pactum protimiseos, 1074; —
quatenus locatio conductio operarum, 1162; —
contractus de divulgatione operis litterarii, 1169; —
vel contractus societatis, 1207 — 1209 et 1211; —
quatenus per mortem jura et obligationes genera-
tim expirent, 1448; — mors pecudis, quando
jus ad evictionis praestationem tribuat, 924 — 927.

Mortis causa factae donationes, an tamquam legata
vel tamquam pacta respiciendae sint, 956.

— *declaratio*, quando locum habeat, 24; —
quomodo instituenda sit, 277; — ejus effectus,
278; — an jus tribuat novum matrimonium in-
eundi, 112 — 114.

Mortis dies ratione ejus, qui mortuus declaratus fuit, ille habetur, quo mortis declaratio in rem judicatam abiit, 278.

— *periculum* praefecturae quoque loci jus tribuit proclamationem penitus condonandi, 86; — quando propterea deficiens mortuus declarari possit, 24.

Mortuarium. V. *Laudemium*.

Mortui nati. V. *Liberi*.

Mos. V. *Consuetudines*.

Motivum, qualem effectum habeat in ult. vol. declaratione, 572; — aut in pacto contrahendo, 901. V. *Finis*.

Mulctae, an obligatio eas solvendi in heredes transeat, 548; — rabbini libros copulatorum non rite gerentes poenam pecuniariam luere debent, 131.

Mulcta poenitentialis, ejus notio et effectus, 909—911.

Mundus, quid sub eo intelligendum, 678; — quod maritus uxori suae ad ornandam personam dedit, in dubio pro donato habetur, 1247.

Munus publicum jus civitatis tribuit, 29; — a tutela et curatela excusat, 195 et 281; — a munere removendi et inhabiles declarandi sunt rabbini, qui libros copulatorum secundum praescripta legalia non gerunt, 131; — quod ad adeundum

munus datum fuit, in portionem legitimam et hereditariam ab intestato delatam confertur, 788 — 790; — qui publice munus profitetur, quod specialem artis peritiam requirit, ejus defectum praestare obligatur, 1299. V. *Servitium*.

Muri quatenus inter vicinos communes sint, 854 — 858.

Mutatio jurium et obligationum, cap. 2. P. III. quomodo fiat, 1375; — 1) novatione, 1376 — 1379; — 2) transactione, 1380, 1381; — transactiones invalidae respectu objecti, 1382 — 1384; — ob certos defectus, 1385 — 1388; — ambitus transactionis, 1389; — effectus respectu obligationum accessoriarum, 1390; — 3) cessione, 1392; — ejus objecta, 1393; — effectus, 1394 — 1396; — quatenus cedens teneatur, 1397 — 1399; — 4) assignatione, 1400; — plena vel minus plena, 1401, 1402; — effectus assignationis, 1403 — 1409; — exceptiones quoad mercatores, 1410. — *Mutatio* juris possidendi in meram detentionem nomine alterius exercendam, 319; — effectus circumstantiarum mutatarum respectu conventionum de pactis futuris, 936. — *Mutatio* ultimae voluntatis. V. *Sublatio*.

Muti testes inhabiles sunt in ult. vol. dispositione, 591. V. *Surdi et muti*.

Mutuae donationes, quatenus sint contractibus unilateralibus adnumerandae, 942.

Mutuum, cap. 21. P. II. Notio, 983; — ejus species, 984; — mutuum pecuniarium, 985; — a) in moneta excusa aut schaedulis monetarii representantibus, 986 — 989; — b) in chirographis, 990, 991; — mutuum aliarum rerum fungibilium, 992; — usurae, 993 — 1000; — forma chirographi, 1001.

N.

Nascituri. V. *Liberi*, *Posteritas*.

Natales legitimi, qui tamquam tales respiciendi sint, 138; — qui illos impugnare possit, quando et quomodo, 156 — 159; — illegitimi, 155.

V. *Liberi illegitimi*, *Legitimitas*.

Nativitas proli civis austriaci jus civitatis tribuit, 28.

V. *Natales*.

Natorum liber, quando in eum facta inscriptio nominis paterni paternitatem quoad prolem illegitimam probet, 164.

Naturales fructus fundi domino accrescunt, 405.

Naufragi, jus in bona eorum in littus ejecta locum non habet, 388. Conf. *Salvatio*.

Naufragium, quatenus mors ejus praesumenda sit, qui tempore naufragii in navi fuit, 24.

Nautae de rebus in navi receptis aeque ac depositarius cavent, 970, 1316.

Navigatio, ea durante privilegiata ult. vol. dispositio condi potest, 597 — 599; — opera navigationem impediencia propria auctoritate struere non licet, 413.

Navis dominus, quatenus de negotiis per famulos suos gestis responsabilis sit, 1027 — 1031.

Necessarii heredes, qui tales sint, 762 — 764.

V. *Legitima*; — contra pactum successorium jura eorum salva manent, 1254.

Necessitatis casus. V. *Negotiorum gestio*.

Negligentia. V. *Culpa*.

Negotia, illi, qui ad eorum gestionem publice constituti sunt, delata aut suscipere aut sine mora repudiare debent, 1003; — negotia, quae speciale mandatum requirunt, 1008; — aut consensum judiciale in tutela, 233; — quatenus heri pro negotiis a famulis suis gestis teneantur, 1027 — 1033. — Negotium extraneum quodpiam societati perniciosum socio suscipere non licet, 1186. V. quoque *Mandatum*, *Operae*.

Negotiorum gestio sine mandato, praescripta de ea, 1035 — 1040. V. *Mandatum*.

Negotiorum gestores publice constituti, ob intermissam declarationem acceptationis aut repudiationis mandati tenentur, 1003; — qui absque necessitate voluntarie negotium specialem artis peritiam exigens suscipit, propter hujus defectum tenetur, 1299; — negotiorum gestor in casu necessitatis de regula pro illo damno, quod non avertit, non obligatur, 1312.

— *exterarum nationum gerentes publici.*
V. Legati.

Nepotes, jus eorum succedendi ab intestato, 732—734. *V. Liberi, Legitima.*

Nobilitas competit uxori et liberis legitimis, 92 et 146; — non vero illegitimis, 165; — aut prolibus adoptivis sine speciali Principis concessionem, 182.

Nomen familiae desponsatorum in proclamatione exprimendum est, 70; — conjugum, eorum parentum, testium et curatoris animarum in librum copulatorum inscribendum est, 80; — uxor nomen mariti gerit, 92; — liberi legitimi nomen patris, 146; — illegitimi nomen gentilitium matris, 165; — adoptivi nomen patris adoptivi aut nomen gentilitium matris adoptantis, 182.

Nominis legatum, 664. *V. Creditum.*

Nominatio heredis tertio committi nequit, 564.

Nonusus. V. Intermissio.

Novalia. V. Edicta.

Novatio, ejus notio et effectus, 1376—1378; —
determinationes accessoriae sine novatione, 1379; —
correus debendi cum creditore onerosiores conditio-
nes ineundo reliquis correis necere non potest, 894.

Noverca cum privigno validum matrimonium con-
trahere nequit, 66.

Nullitas matrimonii, quatenus ex officio vel tantum
ad petitum in eam inquirendum sit, 94; — quis
conjux validitatem matrimonii impugnare possit,
95, 96; — ceram quo judicio et quicum cautela
invaliditas examinanda et dijudicanda sit, 97 —
102; — nullitatis declaratio in libro copulatorum
adnotanda est, 122; — jura liberorum ex ma-
trimonio invalido quidem, sed ex ignorantia ex-
cusabili alterutrius conjugis contracto, 160; —
effectus nullitatis declarationis quoad *Dotalia*
pacta. *Controversia* de invaliditate matrimonii
objectum transactionis non est, 1382. V. quoque
Impedimenta matrimonii, Dissolutio.

Nunciatio novi operis. V. *Aedificatio.*

Nuncupative. V. Oraliter.

Nundinale pretium, sub eo intelligitur medium
temporis, quo, et loci, ubi contractus adimplen-
dus est, 1058.

Nutritores jure non gaudent sumtus sustentationis ab alumno repetendi, 186. V. *Alumni*.

O.

Obaeratio, quatenus fideicommissum debitis onerare liceat, 635; — quomodo heres necessarius debitis admodum oneratus exheredari possit, 773.

Obedientiam liberi parentibus et pupilli tutori debent, 144 et 217.

Objectum, quod impossibile aut illicitum est, objectum validi pacti esse nequit, 878; — objecta pactorum bilateralium, 921; — si objectum contractus ante traditionem prohibetur, contractus pro non inito habetur, 880. V. *Praestatio*, *Commercium*. — Constitutiones de rebus politicis, cameralibus vel aerarialibus publicatae, jura privata limitantes vel exactius determinantes, licet codice hoc non expresse ad illas provocante, vigorem suum etiam post ejus introductionem retinent. *Pat. Promulg.*

Oblatio solutionis. V. *Depositio*.

Obligationes suas non adimplens tenetur probare, hoc sine culpa sua fieri, 1298; — modi, quibus obligationes confirmantur, mutantur aut tolluntur, 1343; — pro quibus obligationibus fidejuberi

possit, 1350 — 1352; — obligationes communes. V. *Communio, Adimpletio, Credita.*

Obsignatio judicialis securitatis pupillaris causa suscipienda, 222, 223.

Obstetrix ad probandam impotentiam debitum conjugale praestandi adhiberi potest, 100.

Occupatio, de ea agit cap. 3. P. II. Quid sit, 381; — ejus objecta, 382; — species: 1) occupatio animalium. Cui jus venandi vel piscandi competat, determinant leges politicae, 383; — animalia mansueta vel mansuefacta objectum occupationis non sunt, 384; — nec etiam res, quas terra profert, et quae civitati reservatae sunt, 385; — 2) inventio rerum vacantium, 386, 387; — praeda objectum est legum bellicarum, 402. V. *Inventio, Thesaurus.*

Odium invincibile, quando sit ratio dissolutionis matrimonii apud personas acatholicas, 115, 116.

Oeconomicae rei administratio, quatenus marito aut uxori incumbat, 91, 92; — si filio viginti annos nato a patre permittitur, patriam potestatem tollit, 174. — Frumentum, lignum, pabulum, pecus, instrumenta et utensilia ad eam requisita appertinentia sunt, 296.

Offensio. V. *Laesio.*

Officiales. V. *Munus.*

Officium, quando ex officio propter invaliditatem matrimonii inquirendum sit, 94; — tutor a judicio ex officio constituendus, 190; — vel inhabilis removendus est, 254—256.

Onera libris publicis inscripta cum dominio rerum immobilium suscipiuntur, 443; — heredi imposita de regula quoque in coheredes et substitutos transeunt, 563, 606; — ab usufructuario et possessore fideicommissi ferenda sunt, 512, 631; — quando ille, qui ea celat aut negat, ad evictionis praestationem teneatur, 923.

Oneris ferendi jus. V. *Servitutes*.

Onerosi contractus, notio, 864. V. *Bilaterales*. —

Objecta contractuum et negotiorum onerosorum, 921; — respectu illorum evictionis praestatio et indemnitas ob laesionem ultra dimidium locum habet, 923 — 935; — speciale mandatum requirunt, 1008.

Operae pertinent ad res aestimabiles, 303; — contractus onerosos de praestatione operarum continet cap. 26. P. II. 1) Locatio conductio operarum, 1151; — tacita, 1152; — jura inde orientia: a) in specie ob defectus essentielles, 1153; — b) in casu morae, 1154; — c) impeditae perfectionis, 1155; — d) quoad mercedem post, vel etiam ante praestitum laborem solven-

dam, 1156; — e) si opus perit, 1157; — quando conductio operis in contractum emtionis venditionis abeat, 1158, 1159; — cessatio locationis conductionis operarum, 1160 — 1162; — eadem praescripta ad causarum patronos, medicos, et alias hujusmodi personas extenduntur, 1163; — 2) contractus inter auctorem et librarium de edendo opere, 1164; — jura et obligationes eorum: a) ratione exacte adimplendae conventionis, 1165, 1166; — b) ratione novae editionis, 1167 — 1169; — c) pro casu projecti ab editore propositi, 1170; — applicatio horum praescriptorum ad mappas geographicas, delineationes topographicas et compositiones musicas; de reimpressione libri alieni, 1171; — 3) pactum inter heros et famulos vel ancillas, 1172; — 4) pacta onerosa de servitiis innominata, 1173, 1174. — Quatenus minorennis operas suas locare, et de eo, quod per eas acquirit, disponere possit, 246.!

Operarii ad thesaurum fortuito ab eis inventum jus habent, 401.

Operis exstructio vel demolitio, V. *Aedificatio*; — operis confectio erga mercedem expresse vel tacite conventam, V. *Operae*.

Opifices, an ex apochis recentioribus ab eis exara-

tis praesumatur, debitum, cujus dies prius venit, solutum fuisse, 1430. V. *Quaestus*.

Opificium. V. *Quaestus*.

Oppignoratio rei alienae, quatenus valeat, 456; — in quantum possessori fideicommissi competat, 632.

V. *Pignus*.

Optio obligato competit, si promissum pluribus modis adimpleri potest, 906; — quid, si optio ex pacto competens irrita reddatur, 907.

Opus, quod quis erga expresse vel tacite conventam mercedem fieri jubet aut praestat. V. *Operae*.

Oraliter vel scripto ult. vol. dispositiones et pacta condi possunt, 577, 883; — an conventionum oralium, quae cum instrumento scripto simul factae praetexuntur, sed cum eo non concordant, aut nova additamenta continent, ratio habenda sit, 887.

Ordinatio, quatenus sit matrimonii impedimentum, 63, 94.

Ornatus, quid sub eo intelligatur, 678; — a marito uxori suae datus non pro commodato, sed pro donato habetur, 1247.

Orphani. V. *Minorennnes*.

Oves, quando earum morbus vel mors jus ad evictionis praestationem tribuat, 925 et seq.

P.

Pactum. De pactis in genere agit cap. 17. P. II.

Pactum justum titulum tribuit ad acquisitionem jurium realium; possessionis, 317; — dominii, 424; — juris pignoris, 449; — servitutis, 480; — et juris hereditarii inter conjuges, 602, 1249; — proxime fundamentum juris personalis continet, 859; — notio ejus, 861; — terminus ad acceptance[m] promissi, 862; — divisio pactorum in expressa et tacita, 863; — in unilateralia et bilateralia, 864. — Requisita pacti validi: 1) habilitas personarum, 865 — 868; — 2) verus consensus, 869; — quatenus vis, error vel dolus pactum invalidum reddant, 870 — 877; — 3) possibilitas praestationis, 878 — 882; — pacta illicita et invalida in specie, 879, 986, 991, 993, 996, 998, 1056, 1174, 1196, 1208, 1259, 1270 — 1273, 1291, 1371, 1372, 1382 — 1385 et 1502; — pactum pro aliis initum, 881; — forma pactorum, 883; — in specie scriptorum et punctuationis, 884 — 887; — communio obligationis vel crediti, 888 — 890; — correalitas debendi, 891; — aut credendi, 892; — effectus solutionis vel liberationis in casu correalitatis, 893 — 896. — Accidentalibus

pactorum: 1) conditiones, 897 — 899; — 2) motivum, 900, 901; — 3) tempus, locus et modus adimpletionis, 902 — 907; — 4) arrha, 908; — 5) mulcta poenitentialis, 909—911; — 6) obligationes accessoriae, 912, 913. — Regulae interpretationis circa pacta, 914 — 916; — de modis, quibus pacta tolluntur, 917 — 920. — Objecta pactorum et negotiorum onerosorum, 921; — generales determinationes contractuum onerosorum: 1) evictionis praestatio, 922; — casus, ubi locum habet, 923 — 930; — ejus conditiones, 931; — effectus, 932; — cessatio, 933; — 2) indemnitas ob laesionem ultra dimidium, 934, 935; — conventio de pacto ineundo, 936; — quatenus exceptionibus renunciare liceat, 937. V. *Adjectitia pacta*. — Jura et obligationes ex pactis orientia de regula ad heredes transeunt, 918; — exceptiones occurrunt sub articulo: *Heredes*. — Reatus per violationem obligationis ex contractu commissus obligationem ad indemnitatem inducit, 1295. V. *Indemnitas*. *Parata pecunia*, quid sub ejus nomine veniat, 680; — obligatio tutoris respectu illius, 230. V. *Pecunia*. *Parentes*, nomine eorum de regula veniunt omnes consanguinei in linea ascendenti, 42; — de ju-

ribus parentum et prolium agit cap. 3. Pars I. Origo relationis juridicae I. inter parentes et liberos legitimos, 137; — determinatio legalis legitimorum natalium, 138; — communia jura et obligationes parentum, respectu educationis liberorum, 139; — religionis, 140; — sustentationis, 141 — 143; — directionis, 144; — inspectionis et castigationis, 145; — jura specialia patris: patria potestas, 147; — ejus consecutaria, 148 — 154. V. *Patria potestas*. — II. Relatio juridica inter parentes et liberos illegitimos; exactior determinatio liberorum illegitimorum, 155 — 159; — eorum legitimatio, 160 — 162. V. *Legitimatio*. — Probatio paternitatis ratione prolis illegitimae, 163, 164; — natura relationis juridicae inter parentes et liberos illegitimos, 165, 166; — jura specialia patris et matris prolis illegitimae, 167 — 170; — obligatio sustentationis transit quoque ad heredes parentum, 171; — finis patriae potestatis, 172 — 178. — III. Nexus relationi juridicae inter parentes et proles similes: 1) adoptio, 179 — 185. V. *Adoptio*. — 2) receptio alumni, 186. V. *Alumnus*. — Parentibus suppellex pupillis propria absque licitatione relinqui potest, 231; — sors quoque pupillaris nulli verisimili periculo obnoxia ab eis

repetenda non est, 236. — Jus succedendi ab intestato parentum legitimorum, 735 et 737; — parentum et liberorum illegitimorum, legitimatorum, aut adoptivorum, 756; — legitima parentum, 766 — 795. V. *Legitima*. — Obligatio parentum dotem constituendi, 1220 — 1225; — et tribuendi, quod ad instructionem rei familiaris requiritur, 1231. — Parentes heredis vel legatarii validi testes in ult. vol. declaratione non sunt, 594; — inter parentes et liberos, quamdiu hi sub patria potestate sunt, usucapio vel praescriptio locum non habent, 1495. V. quoque *Avi*, *Educatio*, *Liberi*, *Mater*, *Pater*, *Patria potestas*, *Unio prolium*.

Parietalia armaria, quatenus in muro communi fabricari possint, 855.

Parietes intergerini, quatenus communes sint, 854 — 858.

Parochialis districtus vel ecclesia, ibi proclamatio matrimonii institui et solemnis in matrimonium consensus declarari debet, 71 — 82.

Parochus. V. *Animarum curator*.

Pascendi tempus. }
Pascendum pecus. } V. *Servitutes*.

Pater, per adoptionem. V. *Adoptio*; — legitimus, quis talis sit, 138 et 156 — 158; — specialia

ejus jura et obligationes sustentationi prolium prospiciendi, 141, 142; — communicat prolibus nomen suum et jura conditionis suae, 146; — ipsi competit patria potestas, 147; — ejus consuetudina. V. *Patria potestas*; — jure gaudet proli suae tutorem vel contutorem nominandi, 196 et 211; — aut aliquem a tutela excludendi, 193; — an et quomodo legitima paternitas impugnari possit, 156 — 159; — quis pro patre prolium illegitimarum habendus sit, 163, 164; — pater proli illegitimae praecipue ad sustentationem ejus obligatur, 166, 167; — si vero proles apud matrem periculo exponeretur, obligatur quoque ad educationem, 168, 169; — tantum in hunc finem patri potestas aliqua in eam competit, 166; — jura patris non sunt objectum usucapionis vel praescriptionis, 1458 et 1481.

Paternitas, respectu proli illegitimae, quatenus praesumatur aut probetur, 163, 164.

Patria potestas, quid sit generatim, 147; — in quo speciatim consistat ratione ineundi matrimonii, 49 — 53; — eligendae futurae vitae conditionis, 148; — patrimonii, 149 — 151; — aut obligationum prolium, 152; — ex ea obligatio oritur proles defendendi, *ibid.* — In proles illegitimas patria potestas propria locum non habet;

166; — quomodo cesset, 172 — 177; — ex justis rationibus vero ultra majorennitatem continuari potest, 172; — vel ante eam cessare, 174; — exercitium ejus potest impediri, 146; — aut patri penitus adimi, 177; — tutamen prolium contra abusum patriae potestatis, 178; — pater adoptivus obtinet patriam potestatem, 183; — quae vero soluta relatione inter patrem adoptivum et prolem adoptivam ad patrem legitimum redit, 185.

Patrimonium, mobile, immobile. V. *Res*. — Patrimonium civitatis vel universitatis quid sit, 287, 288. — An patrimonium integrum praesens et futurum valide donari possit, 944. — De administratione patrimonii *liberorum vel minorennium*. V. sub his verbis. — De separatione patrimonii. V. *Separatio*. — De laesionibus in patrimonio factis. V. *Laesio*.

— *civitatis*, quid sub eo intelligatur, 287; — quatenus ex jure privato judicandum sit, 290; — speciatim ratione praescriptionis, 1472.

Patronus. V. *Causarum defensor*, *Curator*, *Mandatarius*.

Patruus, cum eo validum matrimonium iniri nequit, 65.

Pauliana actio. V. *Creditores*.

Paupertas. V. Egestas.

Peculium, quod proles legitimo modo adquirunt, ipsis proprium manet; patri vi patriae potestatis tantum administratio patrimonii prolium compe- tit, 149—151.

Pecunia parata, quomodo a tutore impendenda sit, 230; — quatenus objectum rei vindicationis esse possit, 371; — aut ususfructus, 510; — fa- cultas pecuniam aut ejus aequivalens nomine al- terius levandi, speciale mandatum exigit, 1008; — quatenus pecunia objectum contractus permutatio- nis esse possit, 1046; — pretium in parata pe- cunia consistat oportet, 1055; — de regula quo- que merces locationis conductionis, 1092; — le- gatam quantitatis pecuniae praestandum est, nulla ratione habita, an pecunia parata in hereditate exstet nec ne, 658; — jura et obligationes ad solutiones in pecunia praestandas se referentia, secundum litteras patentes, quae die 20. Februarii 1811 circa pecuniam ad circulationem destina- tam et pro valuta generali declaratam emanarunt, vel secundum leges speciales adhuc promulgan- das, et nonnisi his deficientibus, secundum ge- neralia praescripta codicis determinanda sunt. *Pat. Promulg.*

Pecus, ad continuationem rei oeconomicae necessarium appertinentia praedii est, 296; — ad quale genus pecorum jus pascendi se extendat, 499, 500; — quando morbus vel mors ejus jus ad evictionis praestationem tribuat, 924—928; — pecus in praedio locato exstans tacite in securitatem mercedis locationis conductionis oppignoratatum est, 1101; — jus fundi domini in casu damni per pecus alienum ei illati, 1321, 1322.

V. Animal.

Perdita res. V. Inventio.

Perfidia alterutrius paciscentis de regula alteri jus non tribuit a contractu recedendi, 919.

Peregrinantes, jura eorum erga caupones, nautas aut vectores propter damnum illis illatum, 970 et 1316.

Peregrini, quomodo jus civitatis adquirant, 29—31; — de regula aequalibus juribus cum civibus fruuntur, 33; — secundum quas leges facultas eorum personalis et negotia juridica ab eis suscepta judicanda sint, 34—37; cautela respectu matrimonii a minorennibus peregrinis ineundi, 51; — incolis alienarum civitatum tutela vel curatela demandanda non est, 192 et 281.

Periculum, quatenus in contractu permutationis ante traditionem ad possessorem spectet, 1048,

1049; — aut in emtione venditione ad venditorem, 1064; — quis illud in debito judicialiter deposito ferat, 1425; — susceptio ejus erga certum pretium. V. *Assecurationis contractus, Cautio.*

Permutatio, de ea agitur in cap. 23. P. II. Notio permutationis, 1045, 1046; — jura et obligationes permutantium, 1047; — speciatim ratione periculi, 1048, 1049; — et utilitatis ante traditionem, 1050 — 1052.

Persecutio jurium cuilibet contra ipsum Imperantem conceditur, 19, 20.

Persona. Quilibet homo in civitate tamquam persona considerandus est, 16; — error in persona matrimonium invalidum reddit, 57; — quatenus ult. vol. dispositionem, 570, 571; — aut pactum in genere, 873 — 875; — *Persona moralis*. Servitus personae morali concessa tamdiu durat, quamdiu persona talis existit, 529. V. *Personarum jura, Communitas, Societas.*

Personales servitutes. V. *Servitutes.*

Personalia jura, quid sint, 307.

Personalissima jura, seu jura ad personam restricta in alios transferri nequeunt, 442 et 531.

Personarum jura, de illis agit cap. 1. P. I. Spectant partim qualitates et relationes personales;

partim relationibus familiae nituntur, 15; —

I. Jura personarum ex nota personalitatis. Jura

connata, 16; — quae in jure praesumuntur, 17; —

habilitas ad jura acquirenda, 18; — persecutio

jurium, 19, 20. — II. Jura personarum ex

qualitate aetatis vel deficientis usus rationis, 21—

23. — III. Ex relatione absentiae, 24, 25. —

IV. Ex qualitate personae moralis, 26, 27. —

V. Ex relatione membri civitatis, 28. — Quo-

modo jus civitatis adquiratur; 29—31; — quo-

modo amittatur, 32; — jura peregrinorum, 33—

38. V. *Peregrini*. — VI. Jura personarum ex

religione orientia, 39. — VII. Ex relatione fa-

miliae. Familia, consanguinitas et affinitas, 40—

43. V. *Familia*. — Jura personarum uti jura

conjugis, patris, prolis, objectum usucapionis

vel praescriptionis non sunt, 1458, 1481; —

determinationes communes jurium personarum et

rerum sunt: modi ea firmandi, mutandi et tollen-

di, 1342.

Pestis. In locis, ubi pestis aut similes morbi con-

tagiosi grassantur, privilegiata ult. vol. disposi-

tio condi potest, 597. V. quoque *Contagiosi*

morbi.

Pertractatio hereditatis. V. *Hereditatis posses-*

sionis capio.

Petitio. V. Actio, Creditum, Jus.

Petitum, ut matrimonium nullum declaretur, quando ab illis, qui per matrimonium cum impedimento initum laesi sunt, exspectandum sit, 94.

Petulantia. Damnum in patrimonio petulantia alteri illatum, pretio extraordinario resarciendum est, 1331.

Punctatio est scriptura de punctis principalibus aliqujus contractus, quatenus jura et obligationes producat, 885.

Piscatio, opera eam impediencia propria auctoritate strui nequeunt, 413. V. *Occupatio*.

Pisces in stagno pro rebus immobilibus habentur, 295.

Pignoratitius creditor. V. Pignoris jus. — In detrimentum fidejussoris creditor pignus remittere nequit, 1360.

Pignoris captio privata pecorum, quae damnum dederunt, quatenus locum habeat, 1321, 1322.

Pignoris contractus, quid sit, 1368; — ejus effectus, 1369, 1370; — conditiones illicitae, 1371, 1372; — quale pignus in cautione constituenda pro sufficienti habendum sit, 1374. V. *Pignoris jus*.

Pignoris jus, de eo agit cap. 6. P. II. Notio pignoris et juris pignoratitii, 447; — species pi-

gnoris: pignus in sensu stricto et hypotheca, 448; — titulus acquirendi juris pignoris, 449, 450; — modus jus pignoris acquirendi: a) per traditionem corporalem, b) per inscriptionem in libros publicos, 451; — c) per traditionem symbolicam, 452; — d) per praenotationem, 453; — constitutio subpignoris, 454, 455; — oppignoratio rei alienae, 456; — ambitus juris pignoris objectivus, 457; — jura et obligationes creditoris pignore instructi: a) si pignus ad securitatem praestandam non sufficere appareat, 458; — b) ante diem solutionis et c) postquam dies solutionis venit, 459 — 466; — cessatio juris pignoris, 467 — 469; — an per novationem quoque exspiret, 1378; — jura prioritatis creditorum in eorum concursu determinat codex judicarius, 470; — an jus retentionis locum habeat, 471; — quando pignus *judiciale* datur, definit codex judicarius, 450; — jus pignoris *legale* locatoris ratione mercedis locationis conductionis; 1101. — Pignus in sensu stricto accipiens obligatur illud constituenti apocham de eo accepto exarare, 1370; — an jus pignoris aut jus pignus luendi praescribi possit, 1483.

Pignus, quid sit, 447. V. *Pignoris jus*, *Pignoris contractus*. — Quatenus usurarum quantitas ab

eo dependeat, 994; — creditor in detrimentum fidejussoris pignus remittere non potest, 1360; — quatenus pro parte debiti per transactionem definita obligatum maneat, 1390; — an usucapi vel praescribi possit, 1462, 1483.

Plancae. V. Sepes.

Plantatio, quatenus accessio inde oriatur, 420 — 422.

Poenae, legatum poenae nomine relictum non valet, 712; — si alterum laedens simul legem poenalem transgressus est, poenam quoque intentatam luere tenetur, 1338.

Poenae conventionalis, quatenus liceat sibi eam stipulari, 1336. *V. Mulcta poenitentialis.*

— *pecuniaria. V. Mulctae.*

Politica negotia, secundum quae praescripta iudicanda sint. *V. Objecta.*

Polyandria et

Polygamia prohibitae sunt, 62 et 94.

Pondus, secundum locum traditionis determinatur, 905. *V. Traditio.*

Portio hereditaria, quando pro hereditate et quando pro legato habeatur, 532 et 535; — quomodo portiones hereditariae distribuendae sint, 554 — 563. *V. quoque Successio ab int.*

Positio. V. Suspendio.

Possessio, de ea agit cap. 1. P. II. Adquisitio possessionis; quae personae ad eam habiles sint, 310; — objecta possessionis, 311; — modi possessionem acquirendi rerum corporalium, mobilium vel immobilium; et incorporalium, 312, 313; — modus eam acquirendi originarius et derivativus, 314; — quid illo et hoc modo in possessionem accipiat, 315; — possessio justa et injusta, 316; — titulus principalis justae possessionis, 317; — merus detentor nullo adhuc titulo gaudet et propria auctoritate eum acquirere nequit, 318; — nec fundamentum detentionis suae mutare, 319; — effectus justae possessionis tituli, 320; — requisitum ad effectivum jus possessionis, 321, 322; — possessor de regula ad edendum titulum suum non potest provocari, 323 — 325; — possessor bonae et malae fidei, 326; — quomodo cum altero possidens malae fidei et injustus possessor evadat, 327; — decisio de fide possessionis, 328; — continuatio possessionis; jura bonae fidei possessoris ratione rei substantiae, 329; — commodorum, 330; — expensarum, 331, 332; — et pretii emtionis venditionis, 333; — an possessori jus retentionis competat, 334 et 471; — obligatio malae fidei possessoris, 335, 336; — quomodo fides possessionis ab universitate exer-

citae iudicanda sit, 337; — in quantum per actionem fides possessionis mutetur, 338; — jus possessoris, si in possessione sua turbatur, 339; — in specie per exstructionem vel demolitionem alicujus aedificii, 340—342; — aut si ex ruina rei alienae periculum imminet, 343; — remedia conservandae possessionis in periculo imminente, 344; — contra vitiosum possessorem, 345, 346; — aut in dubio, an possessio vitiosa sit vel non, 347; — cautelae a rei detentore observandae, si plures simul possessionem petunt, 348. — Modi, quibus possessio cessat: a) rerum corporalium, 349; — b) jurium in libris publicis inscriptorum, 350; — c) et aliorum, 351; — restrictio, 352. — Quid inde sequatur, si quis possessionem negat, rem litigiosam possidere simulat, aut dolo possidere desiit, 376—378. V. *Dominium*. — Qualis possessio ad usucapionem requiratur, 1460—1464. V. *Praescriptio*.

Possessor distinguitur a mero detentore, 309; — in dubio possessor est praefendus, 324 et 374; — quando bonae fidei possessor statim dominium adquirat, 367, 368; — quilibet bonae fidei possessor pro domino pleno habendus est, 360. V. *Possessio*.

Possibilitas. Si adimpletio obligationis pro possibilitate, aut quando sine difficultate fieri poterit, promissa fuit, iudex terminum ex aequitate determinat, 904.

Posthumus. V. *Supernata proles.*

Posteritas, ad defensionem iurium ei destinatorum curator constituitur, 274. V. *Fideicommissum.*

Potestas mariti, 91; — patris, V. *Patria potestas*; — matris, V. *Mater.*

Praeda secundum leges bellicas dijudicatur, 402.

Praediales servitutes. V. *Servitutes.*

Praedium, possessio aut temporalis ejus ususfructus jus civitatis non tribuit, 31; — appertinentiae eorum, 295, 296; — jura praedio inhaerentia ad res immobiles pertinent, 298; — jura inter praediorum dominos et subditos eorum ex constitutione cujuslibet provinciae et legibus politicis dijudicanda sunt, 1146.

Praefectura circuli, ad eam vel ad provinciae praefecturam querela ob copulationem denegatam pertinet, 79; — quando dispensationem a proclamatione concedere possit, 85, 86; — ab ea judaei consensum ad contrahendum matrimonium obtineant oportet, 124.

— *loci.* V. *Instantia loci.*

Praefectura provinciae, ad ejus competentiam pertinet consensus ad matrimonium per mandatarium ineundum, 76; — querela de denegata copulatione, 79; — dispensatio a matrimonii impedimentis, 83—87; — confirmatio adoptionis, 181; — ei inventio thesauri indicari debet, 398.

Praejudicata. V. *Sententiae*.

Praejudicium alicui factum. V. *Laesio*.

Praelegatum heredi relictum, 648.

Praemium. V. *Remuneratio*.

Praenotatio in libris publicis, quid sit; ejus requisiti et effectus, 438, 439, 445.

Praepositi communitatum, saeculares et ecclesiastici, necessariae constitutioni tutoris vel curatoris prospicere tenentur, 189.

Praescripta. V. *Leges*, *Statuta*, *Dispositiones*.

Praescriptio et usucapio. Cap. 4. P. III. Notio praescriptionis, 1451; — usucapionis, 1452; — quis praescribere et usucapere possit, 1453; — contra quem, 1454; — quae objecta, 1455 — 1459; — requisita usucapionis: 1) possessio, 1460; — et quidem a) justa, 1461, 1462; — b) bonae fidei, 1463; — c) non vitiosa, 1464; — 2) temporis lapsus, 1465. — Tempus usucapionis, ordinarium: a) respectu rerum mobilium, 1466; — b) immobilium, 1467, 1468; — et c) jurium

ad eas se referentium, 1469, 1470; — d) iurium, quae raro exerceri valent, 1471; — extraordinarium, 1472 — 1477. — Tempus praescriptionis ordinarium, 1478 — 1480; — exceptiones, 1481 — 1485; — tempus praescriptionis extraordinarium brevius, 1486 — 1492; — imputatio possessionis antecessoris in tempus praescriptionis, 1493; — impedimenta praescriptionis, 1494 — 1496; — ejus interruptio, 1497; — usucapionis vel praescriptionis effectus, 1498 — 1501; — renunciatio et prolongatio praescriptionis, 1502; — secundum quas leges usucapio vel praescriptio ante efficaciam codicis civilis universalis incepta dijudicanda sit. *Pat. Promulg.* — Debitum praescriptum solutum repeti nequit, 1432, 1433.

Praestatio, possibilitas ejus est requisitum essenziale validi pacti, 878.

Praesumptio legalis jurium connatorum, 17; — prolis vivae natae, 23; — mortis alicujus absentis vel deficientis, 24; — mortis simultaneae eorum, de quorum mortis tempore non constat, 25; — validitatis matrimonii, 99; — natalium legitimorum vel illegitimorum, 138, 155 et 156; — paternitatis, quoad prolem illegitimam, 163; — conjunctionis tutelae testamentariae cum curatela,

209; — diei mortis ejus, qui mortuus declaratus fuit, 278; — validi tituli ad possessionem, 323; — et bonae fidei, 328; — facultatis acquirendi, 356; — dominii pleni, 360, 372; — qualitatis mediae rei in usumfructum concessae, 518; — limitum, intra quos heredes expresse vocati in exercitium servitutum personalium veniant, 529; — revocationis legati, 724, 725; — dominii communis, 854 et 857; — morbi jam prius existentis quoad animalia, speciatim sues, oves, pecudes bubulas vel equos, quae intra certum tempus post traditionem aegrotare incipiunt vel moriuntur, 924 — 927; — arrhae tamquam confirmatoriae, 908; — mediae qualitatis quoad appertinentias praedii locati, 1110; — correalitatis in societate mercatoria, 1203; — traditionis morganaticae intra tres annos, 1232; — acquiescentia a marito facti, 1237; — praesumptio quoad reatum, 1296, 1297; — limitum in mandato, 1029, 1230 et 1033; — quoad calamitates a conductore susceptas, 1106; — de eo, an opus jussum pro emtione venditione aut locatione conductione operarum habendum sit, 1158; — quale ex diversis debitis in dubio pro sublato habeatur, 1415, 1416; — praesumptio factae solutionis usurarum, si sors capitalis soluta fuit,

1427; — soluti debiti ex chirographo in detensione debitoris existente, 1428; — vel soluti debiti antiquioris ex solutione recentioris, 1429, 1430.

Praeteritio heredis necessarii, quae sint ejus consecutaria, 776 — 782 et 1254; — heredi necessario juste praeterito tamen alimenta necessaria competunt, 795.

Precario obtenta possessio vitiosa est, 345.

Precarium, concessio usus sine determinatione temporis, pro arbitrio revocari potest, 974.

Pretiosa eorum, qui sub tutela vel curatela sunt, in depositum judiciale accipiuntur, 229.

Pretium, quid sit, 304; — pretium ordinarium seu commune, extraordinarium, specialis affectionis, 305; — quale in aestimationibus pro mensura accipiendum, 306; — casus, in quibus pretium extraordinarium refundendum est, 335, 378 et 1331. — Pretium a domino ipsi bonae fidei possessori refundendum non est, 333; — pretium emtionis venditionis. V. *Emtio venditio*; — sub pretio nundinali intelligitur medium loci, ubi, et temporis, quo contractus adimplendus est, 1058. V. *Laesio*.

Primogenitura, quid sit et quatenus praesumatur, 619, 620.

Prioritatis jura creditorum per modum procedendi
in casibus cridae determinantur, 470.

Privata chirographa, quatenus in mutuo pecuniae
loco dari possint, 991.

— *pignoris captio*. V. *Pignoris captio*.

— *res*. V. *Res*.

Privatum jus. V. *Jus civile*.

Princeps, quatenus patrimonium ejus rebus privatis
adnumeretur, 289.

Principales res. V. *Appertinentiae*, *Accessio*.

Privilegia in regula uti alia jura judicantur, 13.

Privilegiatae ult. vol. dispositiones, 597—600.

Proavi proaviaeque, jus eorum succedendi ab in-
testato, 741—750.

Processus jam pendens aut imminens cum pupillo
aut curando excludit ab ejus tutela vel curatela,
193 et 281; — inter tutorem et pupillum et inter
plures minorennes eundem tutorem habentes emer-
gens, constitutionem curatoris necessariam reddit,
272; — sine consensu judiciali tutor litem tran-
sigere nequit, 233; — processus nomine alterius
instituendus requirit speciale mandatum, 1008.

V. *Litigiosa res*, *Causarum defensor*.

Procuratores mercium (Lieferanten), de illis va-
lent praescripta de locatione conductione operarum
statuta, 1163. V. *Operae*.

Proclamatio matrimonii consistit in promulgatione futuri matrimonii, 70; — quomodo instituenda sit, 71 — 74; — quomodo dispensatio ab ea obtineri possit, 83 — 88; — quatenus intermissio ejus matrimonium invalidum reddat, 74 et 94. V. quoque *Judaei*.

Prodigi vocantur illi, quos iudex tamquam tales et simul inhabiles ad res suas administrandas publice declaravit, 21; — quis pro prodigo declarandus sit, 273; — ita declarato curator constituitur, *ibid.* — quando haec curatela cesset, 283; — ratione prolium ad prodigalitatem proclivium patris vel tutoris potestas continuatur, 173, 251; — patre pro prodigo declarato prolibus tutor constituitur, 176; — an prodigus possit testari, 568; — aut voluntatem suam ultimam revocare, 718; — quatenus heredes necessarii prodigi exheredari possint, 773; — quatenus prodigus ad contractum ineundum habilis sit, 865, 866; — prodigus judicialiter talis declaratus a societate quaestuararia removeri potest, 1210; — marito jus competit postulandi, ut uxor observatis legum praescriptis prodiga declaretur, 1241.

Prohibitorium jus. V. *Interdicendi jus*.

Prohibitum quoad objectum contractus ante traditionem subsecutum pactum invalidum reddit, 880; —

interdictum rem alienandi jus de ea testamentum condendi non excludit, 610; — interdictum testandi est fideicommissaria substitutio, *ibid.*
 V. quoque *Illicitum*.

Proles, earum jura objectum usucapionis vel praescriptionis non sunt, 1458, 1481, 1495.
 V. *Liberi*.

Promissum, quid sit, 861; — terminus ad acceptationem promissi, 862; — quae personae inhabiles sint ad promittendam, 865 — 868; — quatenus pro tertio promittere liceat, 881; — quid, si res possibiles et impossibiles simul promissae sunt, 882; — quid, si plures rem divisibilem vel indivisibilem simul promittant, aut sibi stipulantur, 888 — 896. V. quoque *Factum*, *Acceptatio promissi*.

Promulgatio hujus codicis civilis universalis continetur in patentali in fronte ejus posito. Lex de regula statim post promulgationem obligat, 2 et 3.
 V. *Edicta*.

Propositum malum damnum inferendi, quid sit, 1294; — ejus consectaria, 1323, 1324. V. *Indemnitas*.

Proprietarius. }
Proprietas. } V. *Dominium*.

Prospectus servitus, 488.

Protimiseos jus, quid sit, 1072; — de regula jus personale est, 1073; — et in alios transferri non potest, 1074; — tempus illud exercendi, 1075; — ejus effectus in casu subhastationis judicialis, 1076; — conditiones ad ejus exercitium, 1077 — 1079; — domino directo sine expressa reservatione non competit, 1140, 1141.

Proventus. V. *Utilitas*.

Provinciales leges. V. *Statuta*.

Provocatio erga possessorem vel detentorem alicujus rei de regula locum non habet, 323 — 325.

Proxenetæ quatenus pro illis in mutuo commoda stipulari liceat, 996; — quam mercedem ipsimet sibi stipulari possint, et quomodo ob complicitatem usurariae pravitatis puniendi sint, determinat lex de usuraria pravitate promulgata, 1000.

Proxeneticum pactum quoad matrimonium invalidum est, 879.

Pubertas adimpleto decimo quarto anno aetatis incipit, 21; — quatenus puberibus electio futurae vitae rationis competat, 148; — pubes de eo, quod industria sua acquirit, quemadmodum et de rebus ipsi ad usum traditis libere disponere potest, 151, 246.

Publica chirographa in mutuo pecuniario adhiberi possunt, 985; — quomodo tale mutuum restituendum sit, 990. V. *Chirographa*.

Publica membra societatis mercantilis, quatenus teneantur, 1204.

Publicatio. Dissolutio societatis mercantilis, sicut ejus constitutio publicanda est, 1214.

Publiciana actio est actio ex praesumpto dominio, 372 — 374.

Pupillaris cautio. V. *Securitas*.

—— *instantia*. V. *Tutorium judicium*.

—— *liber*, quomodo gerendus sit, 207, 208.

—— *substitutio* valet tantum tamquam fideicommissaria, 609.

Pupillus. V. *Minorennis*.

Putativum matrimonium vocatur, si saltem pro alterutra parte conjugum ignorantia excusabilis matrimonii impedimenti pugnat, 160.

Q.

Quaestuaria societas. V. *Communio bonorum*.

Quaestus alicujus exercitium, quando jus civitatis tribuat, 29; — quaestum tutor sine consensu judiciali nomine pupillorum nec incipere, nec coa-

tinuare, nec terminare potest, 233; — si minorenni exercitium ejus ab instantia conceditur, hoc ipso pro majorenni declaratur, 252. — Quatenus adquisitio rei ab eo, qui quaestum ejus exercet, contra rei vindicationem tueatur, 367; — quod ad incipiendum quaestum datum fuit, in legitimam, aut portionem ab intestato confertur, 788 — 790; — in quantum quaestum exercens pro negotiis a personis in servitio suo existentibus gestis teneatur, 1027 — 1033; — qui publice quaestum proficitur specialem artis peritiam requirentem, hujus defectum praestat, 1299.

Qualitates. Quatenus defectus certarum qualitatum aut falsa earum attributio fundamentum evictionis praestationis sit, 922, 923 et 930.

Quarta falcidia aut trebelliana locum non habet, 690 et 608 et seqq. — pars quarta pura hereditatis non obstante pacto successorio liberae ult. vol. dispositioni reservatur, 1253.

Querela ob laesionem juris a quolibet in instantia competenti moveri potest, 19; — tutoris contra instantiam pupillarem, 268; — ob reatum judicis in altiori instantia inferenda est, 1341.

Quietantia. V. *Apocha.*

Quotam litis causarum defensor valide sibi stipulari nequit, 879.

R.

Rabbini seu judaici religionis magistri, quomodo ipsis copulatio judaeorum peragenda et in librum copulatorum inscribenda sit, 127—129; — poena contra eos statuta, si praescripta haec negligunt, 130, 131; — eorum testimonium judaïcis conjugibus se separaturis necessarium est, 132.

Radices efficiunt accessionem per plantationem, 420; — alienae arboris a domino e fundo suo evelli possunt, 422.

Rami alienae arboris, quatenus vicinus eos amputare, aut utilitatem inde percipere possit, 422.

Raptus, quando matrimonium invalidum reddat, 56 et 94. V. *Laesio*.

Raro, de juribus, quae raro exercentur. V. *Jura*.

Rationes reddendae sunt de patrimonio prolium, 150; — de gesta tutela et curatela. V. *Tutela*; — de administratione cujuscunque patrimonii alieni vel communis, 837, 1012, 1039, 1198—1200.

Rationis usu destituti speciali legum tutela gaudent, 21; — inhabiles sunt ad matrimonium ineundum, 48; — ad exercendam patriam potestatem, 176; — tutelam vel curatelam suscipiendam, 191 et 281; — ipsi curatela subsunt,

270; — quomodo curatela haec cesset, 283. — Inhabiles sunt ad possessionem acquirendam, 310; — ad condendam ult. vol. dispositionem, 566, 567; — ad testimonium in ea, 591; — ad pactum ineundum, 865; — jus speciale eorum ratione praescriptionis, 1494; — quomodo substitutio eis facta exspiret, 616; — quatenus damnum ab illis illatum reparandum sit, 1308—1310.

Realia jura. V. Jura.

Reatus, quid sit, 1294. *V. Indemnitas.* — Minoren-
rennis quoque de damno reatu suo dato tenetur,
248.

Recessus a sponsalibus, qualem effectum habeat,
45, 46; — quatenus a promisso ante accepta-
tionem recedere liceat, 862, 865 et 918; — an
recessus unilateraliter ob non adimpletam obliga-
tionem ex parte alterius paciscentis, vel post pactum
adimpletum mutuo consensu factus locum habeat,
919, 920; — recessus a communione, 830; —
aut societate 1205 — 1214.

Reciprocum jus erga peregrinos, quatenus locum
habeat, 33.

Rekursus, quando tutor eum suscipere possit, 268.

Redemptionis jus creditoribus intabulatis ante ven-
ditionem rei oppignoratae competit, 462.

Redhibitoria actio. V. *Evictionis praestatio.*

Reditus. V. *Patrimonium.*

— *annui perpetui* ad omnes successores transferri possunt, 530.

— *annuus vitalis*, contractus de eo quid sit, 1284; — ejus duratio, 1285; — an a creditoribus vel prolibus convelli possit, 1286.

Refusio. V. *Impensae, Damnum.*

Regalia. V. *Majestatis jura.*

Registra publica. V. *Libri publici.*

Regressus consortium in bona fide versantium erga consortes in mala fide constitutos, 337; — cor-
reorum debendi erga se invicem, 896, — con-
fidejussorum, 1359; — complicum in damno il-
lato, 1302. V. quoque *Evictionis praestatio.*

Reimpressio libri alieni, de ea statuunt leges po-
liticae, 1171.

Rei periti, per eos probanda sunt: inhabilitas con-
jugale debitum praestandi, 100; — nativitas
illegitima, 157, 158; — dementia et fatuitas,
273, 283, 567; — pecudis morbus ad evic-
tionis praestationem jus tribuens, 926; — tunc
etiam responsables sunt artis periti, quando erga
remunerationem in rebus artis vel scientiae suae
culpa consilium perniciosum praebent, 1300.
V. quoque *Ars.*

Religio jura privata non mutat, 39; — quatenus religionis disparitas matrimonii impedimentum sit, 64; — in qua aetate proli optio religionis competat, determinant praescripta politica, 140.
V. Judaei, Catholici, Acatholici. — Transito conjugis acatholici ad religionem catholicam alteri jus dissolutionem matrimonii petendi non adimit, 116; — transitus conjugis judaici ad religionem christianam matrimonium non solvit, 136.

Religionis magister. V. Animarum curator, Rabbinus.

Religiosi, quatenus validum matrimonium contrahere nequeant, 63, 94; — a suscipienda tutela vel curatela exclusi sunt, 192, 281; — quatenus ad testandum inhabiles sint, 573; — et ad testimonium in ult. vol. dispositionibus, 591—597.

Remissio. V. Renunciatio, Merces.

Remunerationem tutor petere potest, 266, 267; — pactum de remuneratione pro matrimonio procurando, pro suscipienda lite, aut curatione invalidum est, 879; — remuneratio inventoris, 391—393; — aut ejus, qui rem alienam e periculo salvat, 403; — heredis, si hereditas legatis exhausta est, 690; — remuneratio eatenus tantum donatio est, quam ille, qui eam accipit, jure actionis destitutus fuit, 940, 941; — deposita-

rius de regula nullam petere potest, 969; — quando mandatario remuneratio debeatur, 1004 et 1013. V. quoque *Merces*.

Renovatio locationis conductionis, quomodo tacite fiat, 1114, 1115.

Renunciatio in favorem alicujus correi debendi reliquis praejudicio esse nequit, 896; — renunciatio gratuita speciale mandatum requirit, 1008; — quoad praescriptionem in antecessum facta invalida est, 1502; — renunciatio juris, quando fieri possit, et quid efficiat, 1444; — quoad jus hereditarium, 551; — cui portio hereditaria renunciantis cedat, 560—562; — quatenus fideicommissi possessor ei renunciare possit, 632; — renunciatio quoad exceptiones contra pactum determinata esse debet, 937; — quando renunciatio donatio sit, 939, 1381. — *Renunciatio* mandati, quatenus fieri possit, 1020, 1021; — locationis conductionis, quando fieri debeat, 1116; — aut quando ante tempus fieri possit, 1117—1119.

Reparatio damni. V. *Damnum*.

Reparationes, quatenus ei incumbant, qui jure servitutis gaudet, 483; — in specie usuario vel usufructuario, 508, 513 — 516; — quatenus locatori, 1096; — in quantum conductor eas

pati obligetur, 1118, 1119; — reparatio communium parietum, 856.

Repetitio solutionis indebiti. V. Solutio.

Repositorium legatum, quid in se comprehendat, 675—677.

Repudiatio heredum testamentariorum, quid efficiat, 726. *V. Adcrescendi jus, Renunciatio, Substituti.*

Repudium. V. Recessus.

Repudii libellus judaeorum, quando et quomodo tradi possit, 133—136.

Rerum jura realia, personalia, 307; — species realium, 308; — fontes personalium, 859; — determinationes communes jurium personarum et rerum, 1342.

Res. De jure rerum tractat integra secunda pars; ejus introductio vero: De rebus earumque divisione juridica. Notio rerum in sensu juridico, 285; — divisio rerum secundum diversitatem subjecti, cujus sunt, 286; — res vacantes, res publicae et patrimonium civitatis, 287; — res universitatum, patrimonium universitatis, 288; — patrimonium privatum Principis, 289; — praescriptum generale respectu harum diversarum bonorum specierum, 290. — Divisio rerum secundum diversas earum qualitates, 291; — res

corporales et incorporales, 292; — mobiles et immobiles, 293; — *appurtenantiae* in genere, 294; — in specie ratione praediorum, piscinarum, 295, 296; — et aedificiorum, 297; — jura de regula tamquam res mobiles respicienda sunt, 298; — quod etiam valet de activis intabulatis, 299; — secundum quas leges res immobiles, et secundum quas res mobiles judicandae sint, 300; — res fungibiles et non fungibiles, 301; — universales et singulares, 302; — aestimabiles et inaeestimabiles, 303; — *cynosura* aestimationis judicialis, 304; — *pretium ordinarium* et *extraordinarium*, 305; — utrum in aestimationibus judicialibus pro mensura accipiendum sit, 306; — *notiones juris rerum realis et personalis*, 307; — jura realia nominatim, 308. — *Res alienae.*

V. Alienae. — *Res futurae. V. Futuri fructus.* —

Qui rem litigiosam alienat, ne actori respondere debeat, tenetur eam recuperare vel *pretium extraordinarium* ejus solvere, 378. — *Res vacantes et derelictae* objectum sunt occupationis, 382 et 386; — *res perditae. V. Inventor.*

Res domestica vel familiaris, quod ad instructionem ejus tribuitur, in portionem hereditariam et legitimam confertur, 788 — 790; — quatenus parentes id, quod ad eam requiritur, filio

aut nepoti tribuere obligentur, 1231. V. *Oeconomia*.

Res vacantes, 287; — quomodo adquirantur, 381.

Reservatio optionis in pacto, si irrita redditur, 907; — retroemtionis, 1068 — 1070; — retrovenditionis, 1071; — juris protimiseos. 1072 — 1079; — experientiae, 1080 — 1082; — melioris emtoris, 1083 — 1085.

Responsabilitas tutoris, curatoris vel instantiae pupillaris, 264, 265.

Restantium obligationum rei inhaerentium evictio semper praestanda est, 928; — tributa, census, redditus vel operae restantes, quando praescribantur, 1480.

Restinguendo igni destinata instrumenta appertinentiae sunt aedificiorum, 297.

Restitutio in integrum a legibus civilibus non conceditur, 1450.

Restrictio ultimae voluntatis, de ea agit cap. 12.

P. II. Jus testatoris ultimam suam voluntatem restringendi, 695; — modi restrictionum: I. conditio, 696; — praescripta de conditionibus: a) non intelligibilibus, 697; — b) impossibilibus vel illicitis, 698; — c) possibilibus et licitis, 699; — d) de conditione matrimonium non

ineundi, 700; — e) si conditio vivente testatore adimpleta fuit, 701; — an conditio quoque in substitutos extendenda sit, 702; — effectus conditionis possibilis suspensivae, 703; — II. tempus, 704—706; — relatio juris in casu conditionis aut temporis adjecti inter personam institutam et ipsi succedentem, 707, 708; — III. mandatum, 709—912. V. *Sublatio*.

Retentionis jus, an locum habeat, 471.

Retractus jus domino directo sine speciali conventionione non competit, 1140, 1141. V. quoque *Protimiseos jus*.

Retroëmptionis jus, quid sit, 1068; — refusio deteriorationum et meliorationum, 1069; — in quibus rebus et sub quibus limitationibus locum habeat, 1070.

Retrovenditionis pactum, praescripta de eo, 1071.

Revocatio mandati ad matrimonium, quid efficiat, 76; — ultimae voluntatis. V. *Sublatio*.

— praesumpta legati, 724, 725; — heredis declarationis, an locum habeat, 806; — fideicommissi, 628; — promissi nondum acceptati, 862; — donationum, 946—956; — mandati, quatenus locum habeat, 1020; — aut assignationis, 1404.

Ripae possessoribus jus est ad insulas, alveum derelictum et terram, quam aqua alluit vel adjicit, 407 — 412; — quatenus eis nova opera struere liceat, 413.

Romanum jus. V. *Commune jus.*

Ruina periculum portendens alicujus aedificii, V. *Aedificatio.*

Rustica praedia, quomodo per pactum adquiri possint, 433, 434; — successio ab intestato respectu eorum legibus politicis determinatur, 761.

Rusticae servitutes. V. *Servitutes.*

Rustici specialibus legibus subsunt ratione tutelae et curatellae, 284; — et successionis ab intestato, 761.

S.

Saeculares clerici ad suscipiendam tutelam cogi nequeunt, 195. V. quoque *Clerici.*

Salarium, ei applicanda sunt praescripta de locatione conductione operarum statuta, 1163. V. *Operae.*

Salvatio rei alienae jus tribuit refusionem expensarum et remunerationem convenientem exigendi, 403, 1036, 1041 et seqq., 967.

Sanitas periculo exposita ratio est separationis , 109; — et inter acatholicos dissolutionis matrimonii , 115.

Satisfactio plena ab indemnitate discernitur, quando illa vel haec praestanda sit, 1323, 1324.

Schedulae monetam repraesentantes, quomodo mutuum in eis contractum restituendum sit, praescripta specialia determinant, 986. V. quoque *Publica chirographa*.

Scripto, pacta de regula scripto aut oraliter iniri possunt, 883; — exceptio respectu donationis, 943; — aut si partes expresse in pactum scriptum conveniunt, 884; — ast tamen puncta principalia in scripturam redacta, vel sic dicta punctatio jam obligat, 885; — pro eo, qui subscribere nequit, alius adscito altero teste subscribere potest, 886; — quatenus in pacto scripto exarato conventionum oralium ratio habenda sit, 887; — forma ult. vol. dispositionis scriptae extrajudicialis vel judicialis, 578—584.

Scriptor ultimae voluntatis simul testis esse potest, 581; — ast non respectu ejus, quod testator ei ipsi, aut ejus conjugi, prolibus, parentibus, fratribus vel sororibus, aut affinibus ejusdem gradus relicturus est, 595.

Scriptura ultimam voluntatem continens, 581 — 583. V. *Declaratio ult. vol.* — De principalibus punctis pacti exarata, quatenus obliget, 885; — ad validitatem pacti de regula non requiritur, 883, 884; — exceptis donationibus absque traditione factis, 943; — quomodo subscribendum sit, quando instrumentum exarans ei subscribere nequit, 580, 886.

Secreta membra alicujus societatis quaestuariae, quatenus teneantur, 1204.

Secundo genitura, quatenus cum primogenitura conjungi possit, 625.

Securitas. V. *Cautio*.

Senioratus, quid sit, 619; — an praesumatur, 620.

Sententiae judiciales generalem obligandi vim non habent, 12.

Separatio patrimonii conjugum in casu concursus creditorum, separationis, dissolutionis aut nullitatis matrimonii. V. *Dotalia pacta*; — jus petendi separationem hereditatis a patrimonio heredis, 812.

Separatio a toro et mensa est sublatio consortii conjugalis absque dissolutione vinculi matrimonii, 93; — quomodo consentiente utraque parte fieri possit, 103 — 106; — quomodo dissentiente

alterutra, 107; — ex quibus rationibus, 109; — quomodo conjuges se reconjungere et iterum separare possint, 110; — quomodo controversiae in separatione occurrentes respectu patrimonii et sustentationis liberorum terminandae sint, 108; — quomodo proles post separationem educandae, 142. V. quoque *Judaei*. Effectus separationis ratione *Dotalium pactorum*.

Sepes mortuae aut vivae, plancae, muri et similes separationes inter praedia vicina pro re communi habentur, 854.

Sequester est, qui rem litigiosam custodit, ejus jura et obligationes in genere ex principiis de deposito dijudicantur, 968.

Sequestratio in controversiis de possessione, 347, 348; — rei immobilis, ob jus aliquod in eam competens, 471; — ob protractam solutionem canonis vel mercedis in locatione conductione hereditaria, 1135; 1136.

Sera, quid ex laesione ejus in re deposita sequatur, 966.

Serere, quatenus accessionem efficiat, 420.

Serviana vel quasi Serviana actio. V. *Pignoris jus*.

Servientes mercede. V. *Famuli*.

Servitium. Per absentiam in servitio civili aut militari initium et continuatio usucapionis et praescriptionis impeditur, 1496. V. *Munus, Operae*.

Servitus personae (Slavery) in his terris non conceditur, 16.

Servitutes, de eis tractat cap. 7. P. II. Notio juris servitutum, 472; — divisio in reales et personales, 473; — in rusticas et urbanas, 474; — species ordinariae servitutum urbanarum, 475, 476; — praecipuae servitutes rusticae, 477; — species servitutum personalium, 478; — servitutes irregulares, et quae speciem tantum servitutis praesferunt, 479; — acquisitio juris servitutis, titulus acquisitionis, 480; — modus acquirendi, 481; — jura servitutum: praescripta generalia, 482 — 486; — applicatio ad jus onus, tignum in praedio alieno habendi, aut fumum per illud ducendi, 487; — ad jus fenestrarum, 488; — jus stillicidii recipiendi, 489; — non recipiendi, 490, 491; — jus itineris, actus et viae, 492 — 495; — jus aquam hauriendi, 496; — jus aquaeductus, 497; — pascendi, 498; — determinatio legalis: a) respectu generis pecorum, 499; — b) numeri eorum, 500; — c) temporis pascendi, 501; — d) modi usus pascui, 502; — applicatio ad alias servitutes, 503; — servitutes praediales omnibus consortibus praedii communis dominantis prosunt, 844. — Servitutes personales, in specie: 1) jus usus, 504; —

determinatio ratione utilitatis, 505, 506; — substantiae, 507; — et onerum, 508; — 2) ususfructus, 509—520. V. *Ususfructus*; — 3) habitatio, 521, 522; — jus actionum ratione servitutum, 523; — modi, quibus servitutes expirant, in genere, 524; — in specie: a) interitu praedii dominantis aut servientis, 525; — b) consolidatione, 526; — c) lapsu temporis, in quod constitutae fuerunt, 527, 528; — modi, quibus servitutes personales expirant, 529. — Servitutes ab eo, in cuius nomen inscriptae sunt, intra tres, alias intra triginta annos usucapiuntur, 1469, 1470; — quando jus servitutis praescriptione trium annorum expiret, 1488.

Sexus, validitas fidejussionis ab eo non dependet, 1349.

Siccescentibus aquis jura prioris domini illaesa manent, 408.

Sigillum, quem effectum habeat laesio ejus in re deposita, 966; — ejus appositio nec in testamento scripto, 578, 579; — nec in pacto scripto ineundo requiritur, 884.

Signa, quando per ea traditio fieri possit, 427, 452.

Silentium, quae jura heredi necessario, in ult. vol. dispositione silentio praeterito competant, 776, 780—782. V. quoque *Tacitus*.

Simulatio dolosa habilitatis ad pactum ineundum, vel ad alterum decipiendum adhibita, quando ad satisfactionem obliget, 866, 869; — possessionis obligat ad indemnitatem praestandam, 377; — quando jus ad evictionis praestationem tribuat, 923, 929 et 930.

Simulata negotia, quomodo dijudicanda sint, 916.

Societas, quae jura societatibus licitis earumque membris in genere competant, 26; — jus speciale earum ratione usucapionis et praescriptionis, 1472 et 1485; — illicitae jura acquirere nequeunt, 26; — societates propter sustentationem sociorum vel eorum familiarum initae. V. *Instituta*, *Communitates*.

Societates mercantiles. V. *Communio bonorum* et speciatim, 1179, 1203, 1204, 1207, 1214—1216.

Societatis contractus, ad eum nomine tertii ineundum mandatum speciale requiritur, 1008; — *Societas quaestuaria*. V. *Communio bonorum*.

Societatis patrimonium, sors capitalis, 1182; — ad quem pertineat, 1183 et 1192; — collatio ad eam, 1184; — adnumeratio additionalis, 1189; — divisio damni, 1197; — substantiae, 1215. V. *Condominium*, *Communio bonorum*.

Solarium, notio ejus, 1125; — quid jus inde oriens in se comprehendat, 1147.

Solemnitates, essentielles in contrahendo matrimonio, 69 et seqq.; — in ult. vol. declarationibus, 577 — 600 et 1249; — ult. vol. dispositio solemnitatibus requisitis non instructa, invalida est, 601.

Solidum (In), jus, quod pluribus in solidum competit; obligatio, quae pluribus in solidum incumbit. V. *Correalitas*.

Solutio, quid sit, 1412; — quomodo praestanda et an aliquid aliud in solutum dari, 1413, 1414; — aut per partes solvi possit, et quale debitum ex pluribus pro sublato habendum sit, 1415, 1416; — tempus solutionis, 1417; — determinatio legalis temporis solvendi, 1418; — consecrarium morae in acceptatione, 1419; — locus solutionis, 1420; — quis solvere possit, an etiam pupillus, 1421; — quatenus et tertius, 1422, 1423; — cui solvi possit, 1424; — tutori sine judiciali consensu sors capitalis secure solvi nequit, 234; — quicum cautela creditori pignoratitio solutio in casu suboppignorationis praestanda sit, 455; — an creditori cedenti solutionem praestare fas sit, 1395, 1396; — quatenus assignatus ad solutionem obligetur, 1403 — 1409; — judicialis depositio debiti, quando et quomodo fieri possit et quid efficiat, 1425; — jus solventis apocham

et restitutionem chirographi petendi, 1426; — quatenus tali modo praesumptio aut probatio solutionis obtineatur, 1427 — 1430; — Indebiti solutio errore facta repeti valet, 1431 — 1436; — quomodo acceptans tractandus sit, 1437. — Solutio debiti intabulati sine extabulatione rem immobilem non liberat, 469. — Mora in solvendo. V. *Mora*, *Solutionis per partes*. — De solutione ex mutuo. V. *Mutuum*.

Solutiones per partes, quatenus locum habeant, et ratione cujus debiti factae esse censeantur, 1415, 1416; — an solutio termini posterioris solutionem prioris probet, 1429, 1430.

Solutor, qui solutionem tamquam unicus debitor cum consensu creditoris suscipit, obligationis mutationem efficit, 1345, 1407. V. *Assignatio*; — qui se tamquam fidejussorem et solutorem obligavit, tamquam correus debendi in solidum tenetur, 1357; — solutor alieni debiti in jura creditoris succedit, attamen ad securitatem suam consensum debitoris principalis requirat oportet, 1358, 1361.

Soror. V. *Fratres*.

Sors capitalis cum securitate elocata a tutore propria auctoritate renunciari nequit, 233; — nec ab ipso solo recipi, 234; — tutor de utili im-

pensione sortis redeuntis curam habere obligatur, 235; — absque periculo a parentibus repetenda non est, 236; — illae quoque sortes, quae rebus immobilibus in alia provincia sitis inscriptae sunt, ad iudicium pupillare pertinent, 227; — usufructuarius sortis in foenus elocatae tantum usuras exigere valet, 510; — fidejussor sortis in foenus locatae, quatenus de usuris teneatur, 1353.

V. quoque *Creditum*, *Fundus*.

Sortitio vel *sors* medium est in divisionibus lites praecavendi, 835, 841; — secundum quas regulas iudicanda sit, 1273.

Speciei legatum, 660, 661, 685 et 686.

Speciale mandatum, in quibus casibus requiratur, 1008.

Spei emptio venditio, quando emptio venditio fructuum futurorum pro emptione venditione ordinaria, et quando pro contractu de re incerta habenda sit, 1275, 1276. Conf. *Cuxa*, *Hereditatis emptio venditio*.

Spatium in servitutibus itineris, actus et viae, 495.

Specificatio. V. *Conjunctio*.

Sponsalia, an et quatenus effectum juridicum habeant, 45, 46. V. quoque *Donationes*.

Sponsi, ubi matrimonium eorum proclamandum sit, 71, 72; — sub poena obligantur curare, ut

proclamatio rite instituat, 74; — absque allegatione testimoniorum praescriptorum actus copulationis suscipi nequit, 78; — propter denegationem copulationis querelam movere possunt, 79; — de regula dispensationem a matrimonii impedimentis ipsi petere debent, 84. V. quoque *Judaei*.

Sponsio tutoris, quid sit, et quando condonetur, 205; — contutoris, 212.

Sponsio (die Bette), quid sit, 1270; — de ultimae voluntatis argumento iuri potest, 1383; — praemium sponsonis actione postulari nequit, ast nec solum repeti, 1271, 1432, et 1433.

Status. V. *Conditio*.

Statuta singularum provinciarum et singulorum aliqujus provinciae districtuum, quatenus auctoritate legis gaudeant, 11.

Sterilitas, quatenus jus tribuat remissionem mercedis locationis conductionis petendi, 1104, 1108.

Stillicidii jus. V. *Servitutes*.

Stirps. V. *Truncus*.

Subditus. V. *Civitatis membrum*.

Subhastatio. V. *Licitatio*.

Sublatio societatis matrimonialis propria auctoritate fieri nequit, 93; V. *Dissolutio*, *Separatio a*

toro et mensa, Nullitas; — ultimae voluntatis et quidem 1) novam condendo, quae vel testamentum, 713; — vel codicillus esse potest, 714, 715; — licet prior dispositio pro immutabili declarata fuerit, 716; — 2) revocatione, 717, 718; — a) expressa, 719, 720; — b) tacita, 721 — 723; — c) aut praesumpta, 724; 725; — 3) renunciatione heredum, 726. — Sublata communitate, quomodo divisio rei communis instituenda sit, 841 — 849. V. quoque *Cessatio*. — Qui petit sublationem contractus propter defectum consensus, ex sua parte omnia commoda ex tali pacto obtenta restituere obligatur, 877; — qui defectus rei pacti tollendi causam contineant, 932; — obligatio prior pro sublata non est habenda, quamdiu cum nova potest coexistere, 1379; — negotio, ob quod fidejussus fuit, finito, exigi potest, ut rationes mutuae componantur et fidejussio tollatur, 1366. — De modis, quibus jura et obligationes tolluntur, cap. 3. P. III. Quomodo jura et obligationes generatim tollantur, 1411; — modi speciales: 1) solutio, 1412; — quomodo solutio praestanda sit, 1413 — 1416; — quando, 1417 — 1420; — a quo, 1421 — 1423; — cui, 1424; — judicialis depositio

debiti, 1425; — apochae, 1426—1430; — indebiti solutio, 1431—1437; — compensatio, 1438—1443; — 3) remissio, 1444; — 4) confusio, 1445, 1446; — 5) rei interitus, 1447; — 6) mors, 1448; — 7) temporis lapsus, 1449. — An detur restitutio in integrum, 1450.

Sublocatio, conductor de regula jure gaudet rem conductam sublocandi, 1098; — quatenus subconductor pro mercede locationis conductionis teneatur, 1101.

Sublocatio arborum. V. Rami.

Subpignus, ejus adquisitio, 454, 455; — quatenus illud constituens de eo teneatur, 460.

V. Pignus.

Subscribens nomen alterius, quatenus admittendus, 580, 886.

Subscriptio essentialis est in testamento scripto, 578 et 587; — aut in pacto ex conventionem scripto exarando, 884; — quomodo alius pro alio subscribere possit, 580, 886.

Subsidiarius debitor est fidejussor ratione primi debitoris, ut debitoris principalis, 1346.

Substituti heredes. V. Substitutio.

Substitutio, de ea agit cap. 10. P. II. Substitutio vulgaris, 604—607; — fideicommissaria, 608; —

quatenus parentes prolibus suis substituere possint, 609; — substitutio fideicommissaria tacita, 610; — limites fideicommissariae substitutionis, 611, 612; — jura heredum in substitutione fideicommissaria, 613; — interpretatio substitutionum, 614; — modi, quibus substitutio vulgaris et fideicommissaria expirat, 615—617; — an conditio quoque in substitutos extendenda sit, 702. V. *Fideicommissum*.

Successio ab intestato objectum est cap. 13. P. II.

Casus successionis ab intestato, 727, 728; — praescriptum de casu laesae legitimae, 729; — heredes legitimi sunt: 1) consanguinei ex toro legitimo, 730; — lineae eorum succedendi capaces, 731; — 1. linea, liberi legitimi, i. e. filii et filiae, eorumque descendentes, 732—734; — 2. linea, parentes legitimi, eorumque descendentes, 735—737; — 3. linea, avi aviaeque, eorumque descendentes, 738—740; — 4. linea, proavi proaviaeque, et eorum descendentes, 741—743; — 5. linea, abavi abaviaeque, et eorum descendentes, 744—747; — 6. linea atavi ataviaeque, et eorum descendentes, 748—750; — exclusio remotiorum consanguineorum, 751; — 2) jus succedendi ab int. liberorum legitimatorum, 752, 753; — 3) liberorum illegitimatorum,

754; — 4) liberorum adoptivorum, 755; —
 5) parentum respectu prolium §. 752 — 754
 memoratarum, 756; — 6) jus succedendi ab in-
 testato conjugum, 757 — 759; — exceptio pro
 casu, ubi jus advitalitium locum habet, 1258; —
 aut matrimonium dissolutum est, 1266; — he-
 reditas caduca 760; — exceptiones a communi
 ordine succedendi ab intestato, 761; — successio
 in fideicommissis, 619 — 626; — collatio in
 portionem hereditariam ab intestato delatam,
 790 — 794.

Successoria pacta tantum inter conjuges valent;
 602. V. *Dotalia pacta*.

Successor, quatenus praescriptionem incipere, aut
 ab antecessore inceptam continuare possit, 1463,
 1467, 1493. V. *Heres*.

Sues, quando morbus vel mors earum jus ad evic-
 tionis praestationem tribuat, 925 et seqq.

Summus Imperans. Negotia juridica dominium
 privatum ejus spectantia, aut ad modos adquiren-
 di in jure civili fundatos se referentia ab instan-
 tiis judicialibus dijudicanda sunt, 20; — an et
 quatenus jura ei competentia usucapi vel prae-
 scribi possint 1456, 1457, 1472, 1485.

Sumtus. V. *Impensae*.

Suppellex, quid sub ea comprehendatur, 674; —
 suppellex minorennis parentibus et coheredibus
 ejus pretio detaxationis judicialis cedi petest, 231.

Superficieius jus. V. *Solarium*.

Superintabulatio. V. *Subpignus*, *Hypotheca*.

Superior tutor vel *tutela*. V. *Tutela*, *Tutorium
 iudicium*.

Superius iudicium, per hoc concessio ad novum
 matrimonium in casu mortis declarationis alterius
 conjugis altissimae decisioni substernenda est,
 114; — ad illud recursus a resolutione inferioris
 iudicis patet, 268.

Supernatae proles, an eis jus competat donationem
 revocandi, 954; — jura earum pro casu, quo
 in ult. vol. dispositione praeteritae sunt, 778—
 780. V. *Liberi*.

Superpraenotatio. V. *Subpignus*, *Hypotheca*.

Suppressio ultimae voluntatis jus succedendi tollit;
 542.

Surdi sunt testes inhabiles in ult. vol. dispositio-
 ne, 591.

Surdi et muti, quando ipsis curator constituatur, 275.

Suspensio vel positio rei alicujus periculosa, quale
 jus tribuat, 1318, 1319.

Sustentatio. V. *Alimenta*.

Symbolica traditio, quomodo et in quibus rebus locum habeat, 427 et 452.

Synagoga, in ea matrimonia judaeorum proclamanda sunt, 126.

Syndicatus actio. V. *Querela*.

T.

Taberna mercibus instructa symbolice tradi potest, 427.

Tabulae provinciales. V. *Libri publici*, *Intabulatio*, *Praenotatio*.

Tabulae testamenti. V. *Scriptura*.

Tabularia instrumenta. V. *Instrumenta*.

Tacitus consensus, quid sit, 863; — tacita revocatio locationis conductionis, 1115.

Taxa, venditio ultra taxam jus tribuit querelam in politica instantia instituendi, 1059.

Taxatio, quae onera conductori ferenda sint, si locatio conductionis rerum, unde labore tantum utilitas habetur, secundum taxationem initur, 1099.

Temporis lapsus, quatenus eo jus pignoris cesset, 468; — quatenus servitutes tollat, 527, 528; — quoad debitum, an fidejussorem liberet, 1364; — quatenus eo jura et obligationes tollantur, prae-

scribantur aut usucapiantur, 1449. V. *Tempus, Praescriptio*.

Tempus adimplendi pacti, praescripta de eo, 902—904. Conf. *Solutio, Dies, Mensis, Annus*. — *Tempus* initii efficaciae legis, 3; — hujus codicis in specie, *Pat. promulg.* — *Tempus* abdicationis a tutela, 261; — delationis hereditatis et habilitatis succedendi, 545, 546; — ut *tempus* conditae ultimae voluntatis addatur, non quidem necessarium, sed consultum est, 578; — *tempus*, ad quod testator jus relictum limitavit, quid efficiat, 704—708; — *tempus* solvendae mercedis locationis conductionis hereditariae, 1132. — *Tempus*, per quod domicilium in his terris continuari debet, ut jus civitatis adquiratur, 29; — durationis domicilii propter proclamationem instituendam, 72; — post quale *tempus* proclamatio, matrimonio non statim inito, repetenda sit, 73; — intra quod *tempus* matrimonii initio curatori animarum ordinario, ab eo, qui in alio loco vices ejus egit, indicanda sit, 82; — *tempus* ad impugnandum matrimonium invalidum, 96; — observandum in casu impotentiae dubiae, 101; — ad determinationem malitiosae desertionis alicujus conjugis, 115; — ad licitam contractionem novi matrimonii, 120,

121; — ad mortis declarationem, 24, 113, 114 et 277; — ad tentationem, ut conjuges judaici a proposito divortii recedant, 134; — tempus nativitatis, ut legitima praesumatur, 155—159; — ad impugnationem legitimorum natalium, 155—159; — illegitimae cohabitationis ad probandam paternitatem, 163; — intra quod patria potestas propter absentiam patris vel ejus condemnationem ad carceres suspenditur, 176; — absentiae ad excusationem necessariam a tutela, 194; — intra quod tutor se excusare debet, 201; — ad reddendas rationes pupillares, 239, 262; — intra quod consanguinei petere possunt, ut ipsis tutela cedatur, 258, 259; — quo elapso animal mansuefactum occupare licet, 384; — intra quod inventio facta publicanda est, 389; — et jus in rem inventam adquiratur, 391, 392; — ad repetendam vi fluminis avulsam terram, 412; — ad justificandam praenotationem, 439; — tempus quietae possessionis ad determinandum modum juris pascendi, 498; — validitatis ult. vol. dispositionis privilegiatae, 599; — ad praestationem legatorum, 685; — ad acceptationem promissi, 862; — ad exercitium juris ex conventionem de contractu in futurum ineundo, 936; — evictionis praestationem exigendi, 924—933; —

ad actionem de indemnitate ex contractu depositi, 967; — ad actiones mutuas inter commodantem et commodatarium, 982; — ad exercendum jus protimiseos, 1075; — jus experientiae in emptione venditione, 1082; — jus ex pacto adictionis in diem, 1084; — ad actionem contra locatorem instituendam propter expensas, 1097; — tempus, quo durat locatio conductio tacite renovata, 1115; — ad actionem in indemnitate contra conductorem, 1111; — renunciationis contractus locationis conductionis, 1116; — ad exercitium juris protimiseos vel retractus a domino directo sibi reservati, 1141; — intra quod dominus directus jus acquirit laudemium exigendi, 1142; — ad inducendam praesumptionem praestitae morgaticae, 1232; — ad notificationem damni vi contractus assecurationis reparandi, 1290; — ad instituendam actionem indemnitate post pecus in pignus captum, 1321; — intra quod fidejussio expirat, 1363 et 1367. V. *Praescriptio*.

Terminus. De legato in terminis redeuntibus praestando, 687; — donationes quoad praestationes in certis terminis faciendas in heredes non transeunt, 955. V. *Tempus, Dies*.

Territorium civitatis, quatenus cives etiam extra illud legibus patriae suae obstricti sint, 4.

Tertius. An metus vel error a tertio causatus pactum invalidum reddat, 875; — an quis pro tertio promittere aut acceptare possit, 881; — hereditas aut legatum tertiae personae adhuc viventis objectum pacti validi non est, 879; — quatenus tertius pro alio solvere possit, 1422, 1423.

Testari. V. *Declaratio ult. vol.*

Testamentum. Cap. 9. P. II. Notio ejus, 553. V. *Declaratio ult. vol.* — Testamenta privilegiata, 597 — 600; — quatenus testamentum prius per posterius tollatur, 713; — quomodo revocetur, 717 — 725; — vel deletionem instrumenti invalidum reddatur, 721 — 723. V. *Sublatio ult. vol.* — Mutua testamenta tantum conjugibus permittuntur, et revocari possunt, 583 et 1248. — Testamenti executor. V. *Executor*.

Testator, quatenus laesio ipsius aut ejus familiae laedentem jure succedendi indignum reddat, 540 — 542; — jus testatoris ultimam suam voluntatem limitandi, mutandi et tollendi. V. *Restrictio*, *Sublatio*.

Testimonia, quae sint exhibenda ante copulationem, 78; — quae ad separationem obtinendam, 104, 105, 107, 133 et 134.

Testes, praesentia eorum in contrahendō matrimonio requiritur, 75; — nec minus in ult. vol. dispositione, 579 — 598; — eorum subscriptio in instrumento tabulari, 434; — inhabiles in ult. vol. dispositionibus, 591 — 598; — pacta de regula cum vel sine testibus iniri possunt, 883; — exceptio quoad pactum successorium, 1249; — quatenus testes subscriptionem propria manu faciendam supplere valeant, 580 et 886.

Thesaurus, quid sit, 398; — obligatio inventionem ejus indicandi, *ibid.*; — distributio thesauri, 399 — 401, 1143, 1147; — usufructuarius partem ejus petere nequit, 511.

Tigni jus. V. *Servitutes*.

Tiro mercatoris vel opificis, quatenus dominum mercaturae vel opificii obliget, 1027 — 1033.

Titulus, justus, 316, 317; — ejus effectus, 320; — an titulus a possessore edendus, 323 — 325; — merus titulus non tribuit possessionem, 320; — nec dominium, 425; — nec aliud jus reale, 445. — Titulus possessionis est debilior vel fortior; consecrarium hujus differentiae, 372 — 374; — titulus ad dominium, 380, 381 et 424; — ad jus pignoris, 449; — ad servitutem, 480; — ad jus hereditarium, 533, 534; —

quatenus ad praescriptionem necessarius sit, 1460, 1477 et 1493.

Tractatus obligationem ex pacto nondum inducunt, 861. V. *Punctatio, Conventio, Scriptura.*

Translatio. De acquirendo dominio per traditionem agit cap. 5. P. II. Traditio est modus derivativus rem acquirendi, 423; — ejus titulus justus, 424; — solus titulus nec dominium, nec aliud jus reale tribuit, 425. — Species traditionis: I. respectu rerum mobilium: a) traditio corporalis, 426; — b) symbolica, 427; — c) per meram declarationem, 428; — quando res transmissae pro traditis habendae sint, 429; — effectus alienationis cum et sine traditione, 430. — II. Traditio rerum immobilium per inscriptionem actus acquirendi in libros publicos, 431; — ejus requisita, 432; — in specie in casu acquisitionis a) per pactum, 433—435; — b) per sententiam judicis et alia documenta judicialia, 436; — aut c) per legatum, 437. — Inscriptio in libros publicos conditionata, 438, 439; — praescriptum de collisione inscriptionum, 440; — consecutaria inscriptionis a) respectu possessionis, 441; — b) respectu jurium cum ea conjunctorum, 442; — et c) onerum, 443. — Modi,

quibus dominium expirat, 444; — extensio horum praescriptorum ad alia jura realia, 445; — forma inscriptionis, 446. — Ubi res immobiles et ubi res mobiles tradendae sint, 905 et 1420; — cui jus possessionis competat, si res successive pluribus personis tradita fuit, 322; — cui res a detentore tradenda sit, si plures possessionem ejus petunt, 348. — Traditio hereditatis in possessionem justam. V. *Hereditatis possessionis capio*.

Transactio, quid sit, 1380; — quomodo a donatione differat, 1381; — invaliditas transactionis respectu objecti, 1382 — 1384; — ob certos defectus, 1385 — 1388; — ambitus transactionis, 1389; — effectus respectu obligationum accessoriarum, 1390; — tutor propria auctoritate transigere nequit, 233; — transactio nomine alterius ineunda speciale mandatum requirit, 1008; — in controversiis conjugum de separatione patrimonii imprimis amicabile compositio tentanda est, 117 et 1264.

Transgressiones legum poenaliu[m] obligationem ad indemnitatem praestandam et ad poenam inducunt, 1338; — quatenus objectum transactionis esse possint, 1384.

Transitus ad aliam religionem. V. *Religio*.

Transmissio rei alicujus, quando pro traditione habenda sit, 429. V. quoque *Instituta rerum transmittendarum*.

Transmutatio praedii fideicommissarii in sortem pecuniariam, vel ejus permutatio pro aliis fundis, quomodo fieri possint, 633, 634. V. *Permutatio*.

Tributa, jus ea imponendi vel jus vectigalia exigendi praescriptioni obnoxium non est, 1456.

Truncus, ex eo dominium arboris determinatur, 421.

Turbatio possessionis, quale jus tribuat, 339.

Tutamen legum speciale, quibus personis concedatur, 21, 22. V. *Tutela*, *Curatela*, *Praescriptio*.

Tutela. De tutela et curatela agit cap. 4. P. I. In quem finem tutela et curatela constituatur, 187; — differentia inter eas, 188. — Ansa tutorem constituendi, 189; — quis eum immediate constituat, 190; — excusatio necessaria a tutela in genere, 191, 192; — a certa tutela, 193, 194; — excusationes voluntariae, 195; — Modi, quibus aliquis ad tutelam vocatur: 1) tutela testamentaria, 196, 197; — 2) legitima, 198; — 3) dativa, 199. — Forma ipsius institutionis tutoris, 200; — modus se excusan-

di, 201; — responsabilitas tutoris et iudicii respectu hujus rei, 202, 203; — aditio tutelae, 204; — sponsio tutoris, 205; — exaratum de eo instrumentum, 206. — Gestio tutelae. Cautela a iudicio statim observanda, 207, 208; — conjunctio obligationum principalium (educationis et bonorum administrationis) in una persona, 209, 210; — tutrix per contutorem adjuvatur, 211; — jura et obligationes contutoris, 212 — 215; — speciales obligationes et jura tutoris; a) respectu educationis personae, 216; — obligationes pupilli correspondentes, 217; — cui proxime educationis cura incumbat, 218; — determinatio quantitatis sumtuum educationis, et unde accipiendi, 219 — 221; — speciales obligationes tutelae: b) respectu administrationis bonorum, exploratio et securitas patrimonii, 222; — per obsignationem et inventarium, 223; — per aestimationem patrimonii immobilis, sive immediate per iudicium pupillare, 224; — sive per forum rei sitae, 225, 226; — ad quam jurisdictionem res mobiles pertineant, 227. — Regula generalis quoad bonorum administrationem, 228; — praescripta specialia: respectu immediatae bonorum administrationis; in specie rerum pretiosarum, 229; — pecuniae paratae,

230; — reliqui patrimonii mobilis, 231; — respectu immobilis, 232, 1219 et 1250; — in suscipiendis gravioribus negotiis, 233; — in receptione pecuniae locatae, 234; — in ulteriore ejus elocatione, 235; — ratione securitatis activorum pignere non instructorum, 236 et 1245; — cautio, 237; — obligatio ad rationes reddendas, 238; — tempus rationum reddendarum, 239; — locus, 240; — et modus resolutionis super rationibus redditis, 241, 242. — Specialia praescripta pro tutore ratione patrimonii administrationis mediatae, h. e. ratione acquisitionum et obligationum pupilli. In specie: respectu defensionum, 243; — respectu patrimonii pupilli, 244 et 245; — in casu separationis a tero et mensa, 106; — aut adoptionis, 181; — in quibus casibus minorennis sine consensu tutoris obligetur, 246—248. — Finis tutelae: a) morte, 249; — b) post sublatum impedimentum exercitii patriae potestatis, 250; — c) per majorennitatem physicam, 251; — d) per veniam aetatis, 252; — e) per dimissionem tutoris, ex officio vel ad petitionem factam, 253; — casus dimissionis ex officio, 254 — 256; — petita a tutore, 257, 258; — aut ab aliis, 259, 260. — Conditiones dimissionis tutoris: a) tempus ordi-

narium, 261; — b) rationes finales, 262; — c) traditio patrimonii, 263; — Responsabilitas tutoris ex reatu alieno, 264; — subsidiaria iudicii tutorii, 265. — Remuneratio tutoris: a) annua, 266; — b) aut in illius discessu, 267; — remedia juris tutori competentia, si gravetur, 268.

V. *Curator*.

Tutor. V. Tutela, Contutor.

Tutorium iudicium illud est, cujus jurisdictioni minorennis subest, 189; — ex officio constitutioni tutoris prospicere obligatur, 189, 190, 199 et 209; — ei incumbit de habilitate et excusationibus tutoris decernere, 191 — 195, 201 et 203; — ei quilibet tutor subicitur, 200; — si sciens inhabilem tutorem constituit, propterea tenetur, 202; — ab eo editur mandatum ad tutelam suscipiendam, 204; — sponsonem acceptat et instrumentum de eo exarat, 205, 206; — ei curandum est, ut ex pluribus tutoribus unus tantum educationem et negotiorum gestionem principaliter suscipiat, 210; — sumtus educationis determinat, 219 — 221; — explorat patrimonium pupillare per obsignationem, inventarium et aestimationem, 222. — 227; — omnibus partibus administrationis pupillaris invigilat et de omnibus gravioribus negotiis, ratione

quorum tutori consensu judicialis requirendus est, decernit, 216, 231—235; — suscipit rationes et de illis resolutionem edit, 238—241, 262; — minorenni vigesimum annum aetatis transgresso residuum purum reddituum committere potest, 247; — de dimissione tutoris decedit, 253—260; — potest continuationem tutelae post maiorenitatem disponere, 251; — aut veniam aetatis concedere, 252; — in subsidium de administratione tenetur, 265; — assignat remunerationem tutori competentem, 266, 267; — dijudicat mutuas tutoris et pupilli querelas, 217, 268; — et librum pupillarem gerit, 207, 208. — Curatellae perinde ac tutelae prospicit, 269, 283. V. quoque *Tutela, Curator*.

U.

Ultima voluntas. V. *Declaratio ult. vol.*

Unilateralia pacta. Notio, 864; — respectu eorum praesumitur, obligatum sibi potius minus quam gravius onus imponere voluisse, 915.

Unio prolium, quid sit et an valeat, 1259.

Universitas rerum. Sub ea intelligitur complexus plarium rerum specialium, quae communi nomine insigniuntur et hinc tamquam totum aliquod con-

siderantur, 302; — res universalis symbolice tradi potest, 427.

Universitates. V. Communitates.

Unus pro omnibus et omnes pro uno. V. Correalitas.

Urbanæ servitutes. V. Servitutes.

Usucapio. V. Praescriptio.

Usuræ. Solvendas ex credito, in re in usumfructum concessa in tabulato, usufructuarius suscipere debet, 512; — ex sorte capitali in usum vel in usumfructum concessa usuarius vel usufructuarius percipiendi jus habet, 510; — determinatio legitimarum usurarum conventionalium, 993, 994; — tempus præstationis, 997; — in antecessum ad summum pro sex mensibus detrahi possunt, *ibid.*; — determinatio legalium, 995; — usuræ ab usuris accipi nequeunt, 998; — in eadem valuta, quemadmodum ipsa sors solvendæ sunt, 999; — transgressio legitimæ quantitatis usurarum objectum est legis de injusta foeneratione promulgatæ, 1000; — quando ob intermissam interpellationem jus usuras exigendi cesset, 1335; — quatenus fidejussor de usuris teneatur, 1353; — an solutio posteriorum usurarum solutionem antiquiorum probet, 1429.

Usuraria pravitas. V. Foeneratio injusta.

Usurpatio usucapionis. V. Impedimentum, Interruptio.

Usus. Quod ad continuum usum totius alicujus destinatur, appertinens ejus est, 297; — qui jure suo intra justos limites utitur, de damno inde orto non tenetur, 1305; — de eo, quod puberi ad usum conceditur, libere disponere potest, 151. *V. Servitutes.* — *Usus juris. V. Possessio, Praescriptio.*

Ususfructus est servitus personalis, 478; — quid sit, 509; — in quantum res fungibiles objectum ejus sint, 510; — jus usufructuarii ad omnem utilitatem, 511; — obligatio usufructuarii; a) respectu onerum, 512; — b) rei conservationis, 513; — c) ratione aedificiorum, 514 — 516; — quatenus usufructuarius sumtus meliorationis exigere possit, 517; — media probationis respectu mutuum jurium usufructuarii et proprietarii, 518; — distributio utilitatis, si ususfructus expirat, 519; — quatenus usufructuarius obligetur cautionem praestare, 520; — ususfructus aedificii, 521, 522; — heredi ususfructus hereditatis adhuc ante ejus additionem competit, 810; — marito ususfructus competit dotis in rebus non fungibilibus consistentis, 1228; — ususfructus marito ab uxore in reliquo

ejus patrimonio concessus, sed ab illa ipsa perceptus eam ad rationes reddendas non obligat, 1240; — usufructus inter conjuges mortis causa constitutus, 1255 — 1258; — res in usufructum concessa ab usufructuario aut ejus heredibus usucapi nequit, 1462; — usufructus patrimonii liberorum patri legatus creditoribus jus non tribuit omnes redditus in praejudicium liberorum condicendi, 150. V. *Servitutes*.

Utendi jus. V. *Dominium*, *Usus*, *Habitatio*, *Usufructus*, *Commodatum*, *Locatio conductio*.

Utensilia ad rem oeconomicam necessaria rebus immobilibus adnumerantur, 296; — et tacite pro mercede locationis conductionis oppignorata sunt, 1101.

Utile dominium competit possessori fideicommissi, 629. V. *Dominium*, *Locatio conductio*.

Utilitas. V. *Commoda*.

Uxor, specialia ejus jura personarum et obligationes, 91, 92; — ipsi quoque durante lite de separatione patrimonii in casu separationis aut dissolutionis matrimonii conveniens sustentatio competit, 117; — matrimonii vinculo soluta, quando novum matrimonium inire possit, 120, 121; — concursus creditorum de patrimonio

uxoris ortus communionem bonorum tollit et rationem separationis, uti in casu mortis, suppledat, 1262. V. quoque *Conjuges*, *Dotalia pacta*, *Successio*, *Mater*, *Legitima*, *Vidua*.

V.

Vacantes res, 287; — quomodo adquirantur, 381.

Vadium. V. *Poenā conventionalis*.

Valor, quomodo in fideicommisso onerando vel permutando determinandus sit, 637; — laesio ultra dimidium ejus jus tribuit querelam propterea instituendi, 934, 935. V. *Pretium*. *Laesio*.

Valuta, in qua mutuum constitui possit, in qua constitutum aut usurae ex eo debitae solvendae sint. V. *Mutuum*.

Vectigalia. V. *Tributa*.

Vectores pro mercibus vehendis eodem modo ac depositarius tenentur, 970; — obligantur quoque ratione famulorum suorum, 1316; — jure non gaudent pretium rerum ipsis commissarum recipiendi, aut debitum in eas contrahendi, 1031.

Vectura. Merces per vecturas transmittendae symbolice tradi possunt, 427; — obligatio respectu mercium ad transportationem per vecturas receptarum, 970 et 1316.

Venatio. V. *Captio ferarum.*

Venia aetatis, quando, quomodo et quicum effectu concedi possit, 252; — a testatore concessa tollit indignitatem heredis, 540.

Verba ambigua in pactis bilateralibus contra eum declarantur, qui illis usus est, 915.

Veritas crediti, de ea cedens tenetur, 1397.

Versiones codicis civilis universalis secundum textum germanicum judicandae sunt. *Pat. promulg.*

Viae jus. V. *Servitutes.*

Vicini, jura eorum ad renovationem limitum, et ex communione praesumta, 850 — 858.

Victus, quid sub eo intelligendum, 672, 673.

Vidua vel viduus, ut ad novum matrimonium admittantur, dissolutionem prioris probent oportet, 62; — intra quale tempus vidua novum matrimonium contrahere possit, 120, 121; — cui libet viduae post mortem mariti adhuc per sex hebdomades, et si gravida est, usque ad decursum sex hebdomadum post partum, ordinaria su-

stentatio ex hereditate debetur, attamen hoc tempore nullo vidualitio fruitur, 1243. — Societates ad sustentationem viduarum initae. V. *Instituta*.

Vidualitium, quid sit, quando et quamdiu viduae competat, 1242 — 1244; — cautio de eo praestanda, 1245; — in casu concursus creditorum de patrimonio mariti publicati de regula vidualitium peti potest, 1260.

Viduitas, quatenus tamquam conditio in ult. vol. dispositione imponi possit, 700.

Viduus. V. *Vidua*.

Vinculum matrimonii apud catholicos indissolubile est, 111; — impedimentum efficit novum matrimonium ineundi, 62, 94.

Vindicatio rei. V. *Dominium*.

Vis privata. V. *Auctoritas*; — vis alicui illata. V. *Metus*. — In periculo imminente vis vi repelli potest, 344; — possessio vi inita vitiosa est, 345.

Vita, periculum ejus ratio est petendi separationem, 109; — et apud acatholicos dissolutionem matrimonii, 115, 116; — praestatio annua ad dies vitae objectum est contractus de redditu annuo vitali, 1284. V. quoque *Laesio*, *Reditus*

annuus vitalis, Mortis declaratio, — Vitae rationis electio, quando proli competat, 148.

Vitia. V. Defectus.

Vitricus cum privigna validum matrimonium inire nequit, 66.

Vocati ad fideicommissum. *V. Fideicommissum.*

Voluntas. V. Arbitrium, Declaratio, Restrictio, Sublatio ultimae voluntatis.

Voluntatis declaratio tacita est vel expressa, 863; — ultimae voluntatis argumentum antequam publicationem objectum validae transactionis non est, 1383.

Vota sollemnia matrimonii impedimentum sunt, 63, 94.

Votorum pluralitas, quatenus in communione dominii decidat, 833 — 842, 1188.
